SEB. SPISY J. NERUDY

DROBNÉ KLEPY

III

3

LIBRARY
MAR 25 1969
UNIVERSITY OF TORONTO

SEBRANÉ SPISY

JANA NERUDY

POŘÁDÁ

IGNÁT HERRMANN.

DÍL III.

DROBNÉ KLEPY

III.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1893.

DROBNÉ KLEPY.

OD

JANA NERUDY.

III.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1893.

Otištěno z feuilletonů „Nár. Listů“.

Tisk a papír Aloisa Wiesnera v Praze.

OD NOVÉHO ROKU DO SYLVESTRA.

II.

Švestka.

1885.

Přede vším prosím milé své kollegy z redakce, aby mi odpustili, bude-li nedělní číslo k vůli tomuto mému článku konfiskováno. Chciť psáti o švestkách. Vím, vím, že je to za nynějších tiskových poměrů věc velice lechtivá, ano i nebezpečná, ale Vy, kollegové milí, víte také sami dobře, že žurnalista podlehá nutnosti časové, že musí o tom psát, o čem čas mu veli — nu a něco ještě časovějšího, nežli jsou švestky, nežije teď na celém světě. Ať jdeš na náměstí Josefské nebo na trh Ovocný, ať na pravo šíře hledíš nebo na levo zrak bystře otáčíš: na voze mezi žebřinami, na zemi v plachtách a trhovkách, na nůších po ošatce a víku švestky — švestky — švestky! Není mi pomoci — tedy již spánembohem do těch povidel o těch švestkách!

Úvod. Švestka je naším ovocem nejnárodnějším, nejčeštějším. Měla by jím sice dle zeměpisné polohy naši vlasti být plánička hruška nebo plánička jablko, ale je jím švestka — co dělat!? — Švestek roste náramně mnoho druhů, tak mnoho, že učení zahradníci vymyslili na ně i systémy celé. Takové systémy nám na př. dali Christ, de Candolles, Diel mladší, Carlowitz, Siegel, dr. Hogg, Lucas a j. j. — a kdyby se mne čtenář ptal,

proč že jsem jmeno Siegel zde podškrt', řekl bych, že je podškrtnuto také v zahradnické knize, z níž tuhletohle právě opisuju. Ostatně — my Češi systémů ani nepotřebujeme, my i bez nich poznáme švestky, kadlata a slívy, trnky a špendlíky, ba my poznáme i blumy. A dnes se nám zde jedná vůbec jen o švestku obyčejnou, „domácí“, jejíž latinské jmeno je „pruna sebastica“, z kteréhož „sebastica“ povstalo prý české „švestka“ — nebo naopak. A nejedná se nám také o strom švestku, nýbrž jen o ovoce švestku.

Na to ovoce třeba ale hleděti A) ze stanoviska hmotného; B) ze stanoviska duševního.

A. Švestka ze stanoviska hmotného.

I. Švestka o sobě. Jakožto jídlo samostatné. Barva modrá, poeticky omžená. Chuť: pikantnost vinného hroznu, spojená s mírnou sladkostí a lahodnou vůní broskve. Ale skoro žádná živnost. „Košík švestek sním ještě po obědě“, říká Čech. — Za nejlepší české švestky jsou venku ve světě považovány švestky broumovské; my doma ale víme, že dolanská švestka je daleko lepší, je ideál, jen že nejsme tak hloupi, abychom to světu řekli.

II. Švestka u spojení s jinými dítkami matky přírody, jako jejich upřímná družka a věrná pomocnice.

1. Švestka dušená, u spojení s cukrem, jakožto kompot. a) Čerstvá stažená; b) čerstvá nestažená; c) suchá a k ní šípky. — Pojídá se jako chutný i zdravý přídavek k pečeni. Může se ale také pojídati sama o sobě a má pak znamenitý účinek na duševní zdraví člověka. Nebožtík papež Pius IX. pojídal na večer den co den talířek dušených švestek, a

stal se r. 1870 neomylným. Z čehož lze soudit, že my Češi dosáhneme svými politickými vůdci asi teprve pak něčeho, až jim dáme „na švestky“.

2. Švestka u spojení s moukou, vejci, atd. a) Na bublaninu švestkovou, při které se vyloží celé dno pekáče samou švestkou. b) Na koláč švestkový, jenž se pokryje švestkami na osm dílků rozkrájenými. c) Na knedlík a do něho.

aa) Na knedlík. Čerstvé, nestažené, ale vyloupané švestky, trochu s cukrem rozvařené, s vlastní svou omáčkou — tak zvaná klevera čili správněji klabera. Od „klabati“ čili loupati. Jídlo přímo výtečné. Tím bolestněji dotýká se upřímného českého srdce, že slovo „klabera“ v Jungmannově slovníku — ani se nenalezá. Lze z toho ovšem vidět, jak Jungmann pracoval povrchně a lehkomyslně. A tomu muži postaven veřejně v Praze pomník!

bb) Do knedlíku — tak zvaný **Knedlík Švestkový.** Se švestkami vyloupanými nebo nevyloupanými, s kvasnicemi neb bez nich, s perníkem nebo syrečkem — ale nač to povídání: když se řekne Švestkový Knedlík, přestává všechna řeč! A jedině tím lze také vysvětlit, že Knedlík Švestkový nemá dosud literatury svojí.

Právě teď, v měsíci září, je doba milého a sladkého, ba přelaskavého panování Jeho. Není u nás domácnosti, aby On nezavítal do ní teď jednou, dvakrát za týden, a dny ty jsou skutečně „Jeho“ dny a jsou v českém kalendáři zaznamenány červeněji a veseleji nežli neděle. „Copak máme dnes — ach úterý, to jsou Švestkové Knedlíky!“ jásá každý mužský a už leze do kuchyně, aby se kochal v přípravách. Podívejte se na jeho tvář, jak je ozářena veselostí! Podívejte se na kuchařičku, jak její krok je dnes sebevědomě svižný, jak pečlivě vypracovává těsto, jak opatrně spouští knedlík do vařící vody

— zrovna jako by to bylo nemluvně a pečlivá matka kladla je do koupele! A podívejte se konečně, když mísa, nad níž oblak vonné páry, nese se už na stůl! Každý poposedne. každý přitáhne si židli blíž, každý svítí očima, každý šíří nozdry, cuká svrchním rtem — to růžově prosvítavé těstíčko jako líce nevinné panny! to máslíčko lesklé jako zlato! ten nastrouhaný syreček jako liliový sen! — hehe — hehehe — úsměv na každé tváři — blaho v každém srdci — slastné rozechvění po celém těle — ach bože, bože, to je to dobré!

Snad tě sklame přítel. Snad tě sklame žena. Snad tě sklame národ. Švestkový Knedlík tě nesklame nikdy! Proto také k Němu lneme všichni — všichni. Vidím v duchu, jak právě nyní upírá stotisíc čtenářů zraky své na tyto řádky, jak přívětivý, šťastný úsměv rozhosťuje se po jejich tváři — sto tisíc šťastných pouhým již pomněním — — je to nejslastnější okamžik mého života!

Avšak nemohu déle prodlít při pohledu na vás, vy dobráčkové, čtenáři milí (jste všichni abonováni, andílkové zlatí?), nesmím již meškat — přísná věda mne volá dál!

III. Švestka rozvařená na kaši čili tak zvané povidlo, povidlí, usitatius povidla. Vlastně se nemá říkat povidla „vařit", nýbrž „smažit".

Hustou kaši z švestek smaží,
kterou koláče se maží —

ano maží se jí koláče, vdolky a lívance, nadívají knedlíky, buchty a koblížky atd. — Se slovem „povidla" jsou ale filologové v nesnázích zrovna trpkých! Vykládají, že prý se má říkat vlastně „pojidla", poněvadž tak výtečně pojí se jak v sobě samých tak s předměty nej-

různějšími. Inu, výklad je výklad — ale ta nejistota je žalostna. Myslímť, že povidla jsou vyhlídnuta zahrát v české politice kdysi ještě úlohu předůležitou. Němec, na př. Vídeňák, když i neví o nás Češích takto pranic, zná z českého jazyka vždy alespoň slovo „povidla“. Je vidět tedy, že by si Němci dali velmi snadno, ba as velmi rádi „mazat naše povidla kolem huby“ a kdybychom byli přece jednou chytří — povídám: jednou, kdysi v budoucnosti — nu nechme toho!

A teď byl bych se švestkou po stránce hmotné skoro už hotov. Mámeť v celku přec jen málo českých jídel švestkových — neznáme žádného švestkového nákypu, žádného švestkového salátu, žádného sladkého švestkového rosolu, ba ani švestkového octu, a nanejvýš bych mohl uvést tedy snad ještě to, že si do kávy míchávámе pražená jádra ze švestkových pecek a že umíme ze švestek pálit trochu kořalového smradu. Ovšem je vznešený náš Švestkový Knedlík za celé sto jídel jiných, ale přes to musíme spravedlivě uznat, že Němci si těch jídel švestkových vynalezli značně více. Němci mají rozmanité švestkové omáčky, torty a torteletty, mají švestkovou zmrzlinu, ba mají i švestkovou polívku svoji.

Poprvé jsem v životě svém jedl tu švestkovou polívku německou dne 16. září r. 1863, v Drážďanech na Brühlově terasse, poblíž Labe.

Byla trochu zapražena moukou a plavaly v ní knedlíčky chlebové. Já se do ní pustil — a pak — ach — „nechvalno nám v Němcích iskat pravdu!“

Naposled jsem v životě svém jedl švestkovou polívku německou dne 16. září r. 1863, v Drážďanech na Brühlově terasse, poblíž Labe.

B. Švestka ze stanoviska duševního.

Přicházíme teď na pole, jehož se lidská věda dosud ani nedotkla. Chceme-li — —

Ale ne — já už dnes nechci. Já to nechám raděj už pro podruhé. A čtenáři se ani neomluvím.

Také nač omluv! Právě se odevřely dvéře z kuchyně do mého pokoje, a mezi dveřmi objevila se mísa, „nad níž oblak vonné páry“ — —

Čtenář rozumí.

B. Švestka ze stanoviska duševního.

Přicházíme teď na pole, jehož se lidská věda dosud ani nedotkla. Chceme-li mluvit určitě: my stojíme tu před v ě d o u z c e l a n o v o u. Nikde posud nerozkvetlou, ba nikde ani netušenou!

Beru ji za ostýchavou panenskou levici a elegantním menuetovým krokem poprvé ji předvádím žasnoucímu lidstvu. Ale činím to mlčky. Mohl bych říci: „Ejhle mnou odevřená zlatá brána! Vejdi, lidstvo, do říše slunečního duševního jasu, napoj se ze zřídla démantového, posilň . . . atd.“ — ale já mlčím. Mohl bych jednu ruku položit na prsa, druhou takhle natáhnout k výši a slavně prohlásiti: „Zde, lidstvo, palác tvůj nový! Zdi křišťálové, dvéře rubínové, okna . . . atd.“ — ale já držím jazyk za zuby. Ruměnec skromnosti oblívá mládenecké mé líce, oko moje hledí k nebi, rtové moji šepcí: „Svrchovaný bože, jenom mi nedej zpejchnout! Neboť já pyšné lidi nemohu ani cítit!“

Říkám raději: švestku po duševní stránce její jsem já dosud ani sám ještě zcela nepronik'. Ba já o ní po

té stránce vím sám ještě vlastně jenom málo. Řekněme: skoro nic. Ale to neškodí — žádná věda nevzrostla jedním dnem a jediným člověkem, na každé pracovala řada věků a řada národů. Každá věda je jako moře: tisíc lidí jí nevyčerpá a kdyby plulo po ní rovněž tisíc korábů zkumných, všechny mají místo své, platnost svou. Ať na tom švestkovém moři potkám tedy ode dneška plavců sebe víc — vítáni jste mi všichni, bratři!

Tolik je jisto, že vliv švestky na vůkolní svět, na rozvoj současného lidského života jest! Naší úlohou pak jesti prozatím, pozorovat, sbírat, uvádět veškeré toho vlivu doklady, z nichž jasně vysvitnou pak příčiny a následky a z nichž systém, věda, vykrystalisuje pak sama sebou.

A zcela nepopíratelná fakta jsou tedy tuhle-tahle:

1. Když jsou švestky, nestojí pivo za nic. Faktum naprosto nepopíratelné, pozorované a zajištěné nejspolehlivějšími, nejpravdomluvnějšími občany všech stavů a věku. Ať už je pivo, jaké chce a odkud chce, pojednou nestojí za nic — obyčejné, ležák, samec, všechno! Ba i ta „holba plzeňská“, která toho věru nemá zapotřebí a která po celý rok je „horší než pověst její“, když jsou švestky, ještě se zhorší. Statisíce hlav již o tom přemýšlelo, statisíce čel kladlo se již do dlaní kolem hospodských stolů, ale zjev ten, třeba že smutný, přece jen zajímavý, nevysvětlil nám dosud nikdo.

2. Když jsou švestky, mají lutristky nejvíce snů. Snad i jiní lidé, ale na těch nezáleží.

Také zvíře má své sny, ba snad že sní i rostlina, ale přednost člověka záleží v tom, že je sobě vědom svého snění — lutristka pak nejen že ví o těch snech svojich, ona jim i rozumí. Básník praví:

Sny záhadným jsou písmem obrazovým,
ku čtení nejobtížnějším v tom lidském žití,
a musí to být moudrá hlava věru,
jež jasně čte v tom spleteném snův šeru
a dovede to písmo vyložiti —

nu a to lutristka dovede.

Kdyby bylo vůbec ještě potřebí důkazů pro pokrok lidský, je to lutrie. Za dávných dob, za „klassických“ časů Reků a Římanů stavěli si lidé zvláštní velké chrámy, do nichž chodili snít. Naše lutristka to už dělá zcela jinak: zdát si nechá hned doma něco na posteli, pak si to vyloží a pak ten svůj výklad číselně, matematicky jistý, donese do některé z četných těch novověkých kapliček, jichž máme v každé ulici po jedné a nad nimiž skví se nápis „kollektura“. — Říká se: „Život je sen“: lutristka ale praví: „Sen je život“, a když jsou švestky, žije lutristka život dvojnásobný.

3. Když jsou švestky, jsou všude posvícení. S plným stolem, s hromadou hostí — pravé požehnání!

Nabýt peněz je pro Pražana pravou hračkou: jde k Seligovi, koupí si promesu a je to. Ale jak jich pozbýt — to je jiná! Mnohý má ovšem milou ženušku svoji, věrnou družku, spolehlivou pomocnici ve vyprazdňování kapsy: ženuška vyhledá elegantní a dosti drahý byt, stará se svědomitě o pokroky módy, souhlasí bez odmluvy s abonováním se v divadle, nenamítá ničeho proti letní cestě, proti villegiatuře — to je všechno, všechno zajisté hezké: ale takové posvícení jednou za rok je dbalému hospodáři přece jen také pomůckou vítanou! A když jsou švestky, je tedy také to posvícení —

Raduj se, kmotře Dvořáku!
budem veseli;
bude u nás posvícení,
dá bůh v neděli!

4. Když jsou švestky, opouštějí nás čápi a divoké husy. Faktum, ač na něm právě mnoho nezáleží. Z divokých hus není tak jak tak žádné sádlo a krotké husy setrvávají věrně u nás až do podříznutí. A co se týče čápů — čápi beztoho nosí děti jenom Němkyním, a mně na př., přiznám se k tomu, bylo by lhostejno, kdyby se třeba po celý rok nenarodilo žádné německé dítě! Vrána, naše vrána za to zůstává v Čechách; ta chudinka dře se po celý rok — pravý obraz neunavnosti české!

5. Když jsou švestky, probouzí se v člověku láska. Ale taková nějaká divná. Člověk sedí doma, v chladnoucím pokoji, pomýšlí na blížící se zimní dobu, přemýšlí nastávající potřeby, počítá — a tu to pojednou na něho přijde! Najednou cítí neodolatelnou touhu po upřímném, citelném nějakém srdci ženském. A tu se mu zdá, že takové srdce by mohla nejspíš ještě mít na př. vedlejší uhlířka. A protější kupcová. A řeznice tamhle z rohu. A pekařka z domu. A krupařka z průchodu. — Když dobrý Hálek před třiceti lety zapěl, že láska je

„věčně různá ve svém hnutí.“

neměl on už tenkráte nějaké tušení o „vědě“?

6. Když jsou švestky, scípají mouchy. No, ať scípají!

7. Když jsou švestky, přichází babí léto. A naše staré babičky sedají si ven na teplé sluníčko, a naši staří poslanci jdou zasedat na říšskou

radu. Ale už ty babičky nic nevysedí. Trochu pavučin, které roznese i sebe lehčí větřík a které jsou jen proto, aby lidem sedaly na rty a zalepovaly jim oči.

8. Když jsou švestky, přichází do Prahy příští Praha. Je totiž známo, že obyvatelstvo velkých měst ve třech pokoleních by vymřelo, kdyby mu nepřicházel z venkova dorost. Nu a ten přichází do Prahy o švestkách. Už jsou ulice plny té mládeže drobné, mužské i ženské. Ale já si hochů nevšímám, mně se ta nynější mužská mládež nelíbí, ať si ji chválí, kdo chce! A nebude se mi líbit, dokud každý český student nebude „Sokolem“ a alespoň každý druhý členem nějakého šermířského spolku a nedovede čepelí právě tak vládnout jako teď tágem!

Za to si všímám pilně děvčátek přišlých. Hezké žabky! Na tvářích jim kvetou velké růže a na rtech se jim třese plno, plno slaďounkých hubiček — ještě nesčesaných. Však ony se sčešou! Však on se najde nějaký sadař v Praze! Ovšem je možno, že děvčátko slíbilo už na venkově někomu „věrnost věčnou“; ale ty můj bože — dneska! Dříve, dokud ještě všechno se důkladně pečetilo, musila se ovšem láska pak násilně roztrhnout, „pečeť lásky“ praskavě zlomit: dnes ale, když se vše už jen „gumiruje“, stačí přec nahodilé navlhnutí pouhé!

Ta děvčátka nerozumějí ještě Praze a Praha nerozumí ještě jim. Posunujou se ulicemi jako houfce mlhy a člověk mezi nimi nerozezná. Je to s těmi holčičkami na zemi věru jako s tak zvanými „hvězdnými mlžinami“ na nebi: člověk se tam nahoru dívá, nerozeznává ničeho dlouho, dlouho, až pojednou jedna z té skupiny se zaskvěje, zazáří, a lidé pak říkají: „To je slunce“.

Také z těch holčiček vynikne za málo neděl najisto nějaké „slunce“. A udělají to šaty. Až je vezme do

prádla pražská paní krejčová, až holčičky samy si odkouknou, co jim sluší. Jistý znalec řekl: „Zamiluješ-li se do venkovského děvčete, přiměj je, aby na sebe obléklo šat městský, a jsi vyhojen“. Tyhle do Prahy nově přišlé holčičky ale nemají už vkusných šatů vesnických, mají už zcela nevkusné polo- a maloměstské, a jakmile navléknou za ně vskutku zdobný šat velkoměstský — —

Nezakřikujte mne! Neušklíbejte se, že sobě nemám těch holčiček ani všímat, že to letům pokročilejším nesluší. Však já mám sám rozum, však já cítím dobře sám, čím jsem své „pokročilejší mužnosti“ povinen! Tolik povídám upřímně — a když to povídám, má tomu každý věřit —: kdybych se zamiloval dnes, ta která by věru musila být tedy už vyvinutější, usedlejší, zralejší, musila by být alespoň šestnácte let!

Čtrnáctiletá by na mne byla snad už přece trochu mladá.

———

Žertvy podzimní.

1877.

Zcela podle „Meče a kalichu:"

. . . . tam se plazí
obrovský co bujný had
čtverým řadem vozů hrad . . .

A sice se plazí od Koců až k německému divadlu. Chmurné, vysoké vozy, na vozích divocí bojovníci a bojovnice, kolem vozů vlnící se houfy odhodlaných dobyvatelů, vzduch plný válečného ryku a mrtvol po stech na jediném houfu, po tisících na rovném bojišti — a to den co den, od příštího pondělku do svatého Václava! Hrůzné dny. Výroční doba děsu, kdy „husité" přepadají Prahu, už od časů Žižkových „nevěrnou" a „věrolomnou". Výroční boje, jichž výsledek hekatomby mrtvol, o nichž dějepis nešpetne přec ani slůvkem.

Již za tmavé noci, sotva že „mlčelivá" půlnoc s věže dozněla, sjíždějí se vozy a staví se v šik. Temné dunění bije o zdi klidných domů, jen někdy zazní dusot koňských kopyt, neboť „husité" z opatrnosti táhnou si vozy vlastníma svalovitýma rukama. Byli jednotlivě a z nejrůznějších stran vjeli branami pražskými již včera a umístili se po výsadních hospodách, tak že Pražané nemají o invasi ani zdání — lest válečná, která se

povede ale rok co rok. Snad vzbudí dušený ten hlomoz přece některého dřímajícího Pražana, snad Pražan zavrtí v posteli hlavou a srdcem mu kmitne naděje na „blanické rytíře" — ale Pražan se položí hned zas klidně na druhou stranu, neboť ví najisto, že naší „šlechtě" ani nenapadne, aby spasila vlast.

Ráno je pak nadělení zde. Z vozů utvořeny již šiky pevné. Na každém voze je obsádka, odhodlaná ke všemu, „husite", kouřící klidně z dýmky, „husitky", s úsměvem na tváři a podepírající sobě bok — hrdinný národ! Ale také Pražané — řekněm to spravedlivě — chovají se s hrdinností stejnou. S počátku obzírají vozový hrad jen jednotlivě, pak ale když den pokročí, valí se houfem. Husité užili druhé válečné lsti: nechali do vozových ulic otvory, aby jimi nepřítele tím jistěji vlákali. A Pražané vniknou. Žena tam vyšle muže, třeba byl otcem pěti dítek. Muž tam pustí ženu, třeba ji miloval co nejhorouněji. Nebo jde muž i žena, odhodláni na osud společný. Tváře všech Pražanů jsou opravdovy. A za krátko zuří boj, sprovázený divoce se mísícím rykem.

„Poroučejí husu na sádlo? — pěknou husu!"

„Bez handle za dva zlatý padesát!"

„Husa, husa, dobrá husa, za dvě bez patnácti — kdo ji chce?"

„Za dva čtyrycet husa jako indiján — přidají šesták!"

„Za tři? Bodejť se vám něco zdálo! Takhle půl třetí, to bych tomu rozuměla." — „I toto, to tadyhle milostpán dává 2·70 a nejde to" — „Tak víte co, šesták sem šesták tam, tu je 2·80 — chcete, nechcete?" — „Vemte si ji a užijte jí!"

Vypadá to nevinně, je-li pravda — ale viděl jsem sám, jak panička něžná a mladá, vypadající, jakoby

kuřeti ublížit nedovedla, s tvářičkami jako růže, s ručičkou jako právě rozpuklá lilie, nesla mrtvolu za krk! A takových scén bych mohl uvest na sta a odpřisáhnout všechny!

O desáté hodině je vrchol boje. Pražané jsou patrně ve většině, s vozů mrtvoly jenjen kapají, a potměšilí husité — mají radost. Některým z nich dochází znenáhla náboj, mimo to jim Pražané natloukli kapsy — kde se vzali tu se vzali, náhle jsou tu koně, husita honem zapřahá a dává se i s vozem na útěk. Řady se trhají, hrad se řítí.

Jde na dvanáctou — z celého hradu už tu zbyl vůz jen jediný. Je do pustoty vymlácen a vybit, přece se ještě nehýbá. To snad rozmrzelo paní Fogetku — tutéž, která má traktérský stánek zrovna u kašny — a přimělo ji, aby učinila naň sama útok rozhodný.

„Nezbylo nic pro mne, nic?"

„Mám tu něco, panímámo. — Tu je to!" a z hlubin košatiny vytáhne, či vlastně sesbírá husita husu roztrhanou. Pošramotila se na cestě, stane se to častěji. Každý to nechce, paní Fogetka nedbá zevnějšku, jí stačí hodnota vnitřní a ta je neporušena. Paní Fogetka se brzy smluví, zaplatí, husita práskne do koní — zastaví jen tamhle ještě u kupce, aby křídou na lišeň napsal právě vyšlá numera pražské lutrie — a zmizel — poslední!

Pražané opanovali. Mrtvoly jsou roztroušeny po celém místě. Teskno říci, jak se jimi nakládá — bašibozucky!

Játra se jim vyrvou z těla, usmaží se a — otec je snídá, před dětmi je snídá! Nohy a ruce — nu ano ruce — se jim odříznou a zadělají s karfiolem a knedlíčky. Na ohni se tělo upeče, nožem s paličkou pak rozseká

a dá — dětem za potravu! A kosti se buď hodí na řeřavé uhlí anebo — psům! Mají-li také husy svůj poslední soud — až jejich anděl zakejhá, to bude divné z mrtvých vstávání!

Spouštím záclonu přes ten obraz válečné hrůzy. Vylíčil jsem jej co „náš zvláštní zpravodaj“ věrně a podrobně, je to obraz děsný, ale myslím, nepoměrně snesitelnější než ty „zprávy tam zdola“. Víte již o té nejnovější hračce? Vynalezl jsem ji sám a nazývá se „domácí šibenička“. Pěkná hračka a zcela jednoduchá. Vezme se špendlík, zrovna čtyry centimetry dlouhý, zapíchne se (špičkou) do stolu a na hlavičku se navlíkne cedulička, dva centimetry dlouhá, dva široká. Na tu cedulíčku se pak napíše jmeno toho, jemuž je od srdce přáno, aby visel — tuze pěkná hračka. Teď jsem tam pověsil generala.

O ten Mars, ten Mars, ten se letos natropil už zločinů! Právě jsme čtli všichni v novinách, že hvězdáři prozkoumavše celé jednání Marse dali mu dva měsíce. To je přec příliš málo

V chudém paběrkování.

1877.

To je radosti po ulicích pražských! Samý sladký úsměv, samé přikyvování, samá vřelá pravice — bože, jak my bližní se milujem! „Ale vy jste se zotavil! Vám svědčilo!“ praví A. a vypadá při tom, jako by radostí trnul. — „Svědčilo, svědčilo!“ odpovídá B. tak měkce, jako by naznačoval, že jen proto o půl kilo stloustnul, aby panu A. způsobil „nějakou malou radost“. — „Les“, „voda“, „krásná krajina“, zní pochvalně se všech stran. Zvlášť ale vynáší každý výletník tu nepřekonatelnou, křišťálovou vodičku, a když se mu podíváš do upřímně se lesknoucích očí, přísahal bys sám, že má-li výbornou vodu, nechá s pohrdlivým úsměvem i nejlepší venkovské pivo stát a pije — víno. Nikdy se příroda nechválila tak okázale jako teď, a poslouchá-li Pánbůh ty pochvalné řeči lidské, jako že poslouchá, zajisté že si uleknut přírodu honem prohlídne, aby viděl, kde chybil. Za to se na venkovských hospodách nenechá dobrého vlásku — nejlepší to důkaz, že jsou ti hospodští „odborně výteční“.

Už se k nám vracejí všichni ti, po nichž jsme se nikdy neptali, a tak mnohý, kterého bychom nejraději poslali ke všem čertům, je nám zachován. Léto vzalo za své, poslední plovací kalhoty jsou vyždímány a pod-

zim se šourá přede dveřmi. Za dva dny máme již Jména Marie a vlaštovky odbudou si svůj večerní sněm, jen krátko ještě a zpustnou pískem obsypané kanály, jež my v Praze zoveme „zahradními restauracemi“; jen krátko kratičko, a z kuželníků zazní ach! poslední: „Všech devět!“ Málo kde potuluje se pražskými ulicemi ještě nějaký cizinec, s červenou knihou v zmodralé ruce. Jen tyto dny jsem viděl ještě celý houf Američanek, mladých a štěbetavých. Bylo jich as dvacet a mezi nimi as čtyry tak boubelaté a hezounké, že jsem měl tisíc chutí chytnout si je a zavěsit k svým hodinkám co joujou. Ale bál jsem se jich. Bylť jsem právě vyčetl ze statistického díla lékaře Parsona, že mezi americkými ženštinami vzmáhá se šílenství přímo až děsné, a z těch čtyr koulely divně očima alespoň tři. Aby to v nich takhle propuklo a člověk musil i poslední hodinky poslat „do ústavu“!

Podzim je zde a v insertech je honba po „dětech“, zrovna jako by sveřepí bašibozuci si byli zajeli do Prahy: „Malí hoši“ — „malá děvčata“ přijmou se k řádné rodině; lákadel je mnoho: „zdravý byt, bytná strava, piano k volnému použití“ — div že se ještě nepřipojí, že vedlejší hokynářka dává „malinové bonbóny a kyselé okůrky na dluh“. Podzim je zde, večery se dělí a z prsou se vyrývají vzdechy petrolejové. Podzim je zde, mrazíky nastávají a duši si osedlala černá touha kamenouhelná. Podzim je zde, zima přijde a řádný člověk ohlíží se již nyní, kde dostat kožich na dluh. Panenko Maria, to nasekáme dluhů za tu zimu! Náš společenský krach roste pyšně do výše jako palma a když chcem vylovit z kapsy zlatku, musíme hluboko, únavně hluboko dolů, a člověku je při tom, jako by sestupoval až na dno příbramských dolů, tisíc metrů do podšívky země — až se ko-

lena třesou! Stesk ostatního světa padl také na nás, u nás bují tentýž žal, vane totéž truchlivé slovo jako jinde. „Ach kam se poděly poctivé dvacetníky našich otců!?“ — „Nedívejte se tak na mne, já se dám na místě prohledat, já je nemám!“

Alespoň že docházejí trochu, trošičku příznivější zprávy zdola od Balkánu. Už se pomýšlelo v Praze, vyslat tam mezi obě armády pražské sbory měšťanské s panem rytířem Stefkem v čele; hádáno, že by k umírnění bojechtivosti přispěli něžným a nevinným svým vzhledem právě tak, jako se kdys zdařilo procesí naumburských dětí. Už ta vyhlídka, někdy za čtyry sta let být zvěčněnu nějakým Jaroslavem Čermákem a vyjít jako buclatá prémie Umělecké Besedy! A nebezpeči by při tom také nebylo tak velké, nanejvýš že by si Turci, zrovna posedlí na krásné jinochy, odvedli z našich ostrostřelců některé do harémů: takto uřezávají Turci zlaté kvastle vždy stokrát raděj než hlavy sebe ctihodnější. Za to, že tam dole nastává obrat, je zas u nás v Čechách zle — útěk zuří v řadách našich. Členové českého divadla utíkají do ciziny, jmenuje se již několik jmen, mezi nimi jedno, jehož ztrátu bychom těžce nesli — jmeno jednoho z nejnadanějších mladších herců našich, právě toho, v němž jsme viděli pro budoucnost výborného zástupce oboru charakterního. To jsou následky posavadní rozháranosti a neusedlosti poměrů našich divadelních a měly by být vážným poučením. Avšak neblahé poměry neoprávňují ještě k útěku — je nás velmi mnoho, kteří velmi živě cítíme tíži nynějšího českého stavu — jak pak abychom utekli všichni?

Věru si nesmíme naříkat, že letošek byl na události chud a doba právě doklepávajících kyselých okurek že byla tradicionelně fádní. Nejposlednější událost je jedna

z nejmastnějších — nějaký cizí diplomat ukradl nám prý tajemství Uchatiových děl! Pěkná bandička mezi těmi diplomaty! Jednou rukou se objímají a druhou si kradou šátky z kapsy. A přece nemají žurnalisté ještě na všech těch událostech dost a denně přinášejí časopisy rozkošné, pikantní zprávy o věcech, které se staly „včera“ nebo „tyto dny“. člověk se může při čtení zpráv těch, obyčejně velmi vtipně psaných, smíchy zrovna rozsypat, a pranic to zajímavosti jich nevadí, že jsou to vlastně jen anekdoty prastaré, naražené na kopyto včerejška. Rád bych přispěl něčím alespoň k čilému tomu literárnímu ruchu a podávám zde pánům lokálkářům také jednu anekdotu prastarou v původním spracování, k laskavému posouzení a libo-li i k použití.

— Štěstí v neštěstí. Na Malé Straně, v odlehlé ulici, v třetím patře neúhledného domku a k tomu do dvora bydlí p. A. K., úředník. Řeknem-li, že má devět dětí, ale jen osm set služného, řekli jsme laskavému čtenáři v nynějších dobách společenské bídy již všechno. Tyto dny chtěl se pan A. K. převléci do čerstvé košile; vzal jednu, navlíkl ji na sebe a tu teprv vidí, že — kdož by se tomu divil při kruté chudobě! — schází u límce knoflík! Scházející knoflík může rozmrzet i člověka zámožného, a pan K. stáhnul košili zas přes hlavu, položil ji na okno a vzal jinou. Sotva se dopnul, zadula vichřice, opřela se do košile na okně rozložené — a košile spadla se závratné výše třetího patra na dláždění do dvora. Pan A. K. sklesl na kolena — aby tak v okamžiku, když vichřice zadula, byl měl tu první košili ještě na sobě! Nedovedem slovy vylíčiti city,*) jaké se

*) Toto „nedovedem slovy atd.“ vyjímá se velmi dobře; zdá se při tom, že by pan žurnalista dovedl ty city vyličit na př. pemzlikem nebo tak nějak.

zmocnily rodiny přímo zázračně zachráněného muže. Matka vzlykajíc objímala vráceného jí manžela, devět dětí klečelo, hlasitý vzdávajíc nebi dík za nerozbitého otce. Dovídáme se, že jistý bohabojný malostranský šlechtic zakoupil zázračnou tu košili za značnou cenu, aby se pohledem na ni pokochal kruh bohabojných šlechtických duší, scházejících se jednou týdně v jeho paláci. Rodině chudého úřadníka je tím pomoženo.

Čerstvý import.

1879.

„Řádná rodina přijme jednoho nebo dva malé studenty na byt“ — „solidní rodina“ — „spořádaná rodina“ — „velmi spořádaná rodina“ — zrovna ráj musí být teď v Praze, co je tu spořádaných rodin! Přijď s důvěrou k nám do Prahy, studentíku venkovský, a ubytuj se důvěrně, kde chceš — kdybys dal millión, nenajdeš v časopiseckých insertech ani jedinou rodinu nepořádnou!

Vyber si. Chceš „s vyhlídkou na ulici?“ chceš „s vyhlídkou do zahrady?“ Miluješ-li domácí stravu — dobře: „spořádaná rodina přijímá do bytu a do stravy“. Miluješ společnost? — dobře: „rodina mající sama také synka studentíka“. Umíš jedním prstem vyfukat „Nepůjdu domů?“ — dobře: „piano je k disposici“. Cítíš snad sám, že jsi tak trochu, jak se říká, lehký? — dobře: „o přísný dohled je postaráno“. Jsi snad pro neobeslání říšské rady? — — pardon, neopatrná otázka — tak daleko my Češi nejsme! Ale Němci jsou tak daleko, ti jsou chlapíci!

„Rodina úřadnická, bezdětna, čistě německého smýšlení, přijme malého studenta do bytu a do stravy“. („Prager Abendblatt“.) —

Je tretí hodina odpolední. Otec a syn přibyli ráno do Prahy, vyptali se v administraci na dotýčnou adresu, a stoupají teď v udaném jim domě po schodech do druhého patra. Osmiletý Ferdinandek má na hlavě čepičku bursáckého střihu, jeho respektivní otec má na sobě kabát šosáckého střihu. „Tady je to.“ ukazuje Ferdinandek na tabulku a vystupuje na prsty. „Zazvoň ty,“ velí pak, když vidí, že nemůže dosáhnout.

Vejdou. Jsou uvítáni pánem a paní. Otec hned podává pánovi ruku — starší lidé hned se kamarádí, to je známo — a vykládá účel příchodu. Ferdinandek jde mlčky a důstojně ku předu. Projdou prvním pokojem: na stěně visí podobizna Bismarkova. Druhým; podobizna Moltkeho. Třetím, určeným k pronájmu; podobizna „turnvatra“ Jahna. Vracejí se zpět do prvního. Ferdinandek přistupuje k španělské stěně, polepené obrázky. Vidí tu českého lva s obráceným rendlíkem na hlavě, asi sto karikatur na Čechy z „Figara“, „Kikeriki“, atd., lehýnký úsměv přelítnul po Ferdinandkově tváři. Pán a paní, kteří byli úzkostlivě pozorovali obličej Ferdinandkův, zachvějou se teď spokojeností a nutí navštěvovatele, aby usedli.

„Příjemné tváře“, šeptá otec a dodává: „čistě německé.“

„Nikoli obličej, smýšlení dělá člověka!“ šeptá Ferdinandek káravě zpět. „Vy jste tedy rodina německá?“ táže se pak nahlas domácích a leze na křeslo, pokynuv otci na sedadlo vedle.

„Ba ovšem,“ tvrdí pán, „Němec rodem a k tomu ještě úřadník“.

„O rakouští úřadníci — ti jsou vždycky“ — chce otec něco říci.

„Pst!“ okřikuje ho Ferdinandek, „chovej se před lidmi přec slušně! Já se nikdy nikoho neptám, čím je. My Němci máme už tu nectnost, že jsme ve společnosti vždycky jeden profesorem, druhý advokátem, třetí úředníkem, a nikdo člověkem — chtěl jsem říci Němcem. Co říkáte té schůzi v Linci?“

Domácí pán se rozpačitě začervenal. „Pěkná schůze — ta se našim povedla —“

„Povedla, povedla — pranic se nepovedlo,“ vpadl mu Ferdinandek do řeči a dodal pak hlasem bolestně prochvělým: „My klesáme, **já** vám to povídám! Ať si mluvil doktor Gross o „četném účastenství“ — 94 poslanci, k smíchu! Jsme zatlačeni . . . je nás málo . . . vážné obavy, tuze vážné . . . doktor Russ mně mluvil ze srdce Avšak my se nedáme,“ a Ferdinandek odhodlaně rozhrnul vestu a bylo na jeho prsou vidět německou trikoloru, „my jim ukážeme hněvivou tvář svou — „obličeje Germánův jsou hrozivy ještě po smrti“, jak Suetonius praví.“

Obličeje přítomných bezděky se stávají hrozivými.

„Uspokojení národních přání!“ horlí Ferdinandek dále. „Jak pak je to možná?“

„No, v mezích ústavy“ — podotkl otec.

„Boj na život a na smrt!“ přerušil mu Ferdinandek rázným svým sopránem další poznámky. „Proč pak nás nechtějí nechat panovat jako posud, he? Ještě nebylo jaktěživo ani jediného Němce, aby byl netvrdil, že německý národ je nejspravedlivějším národem na světě! Nic platno, my nepopustíme. My Čechy poněmčíme, my jim popřejem „dobrodiní německého jazyka“, jak Bismark řekl, hehehe!“

„Hehehe!“ znělo to v kruhu kolem.

„Jakpak, jsou tu nějaké české děti v domě?“ ptal se Ferdinandek dále.

„Dole domovník má dva kluky. Jednoho šestiletého a ten je neduživý —“

„Toho budu považovat jako za Slezsko — tomu natluku jednou týdně,“ rozhodl se rychle Ferdinandek.

„A druhého osmiletého a ten je jako buk.“

„No — já nebudu tlouci ani toho menšího“, měnil Ferdinandek rovněž rychle úmysl svůj. „Germanové jsou velicí tělem, ještě větší ale srdcem svým“, jak Tacitus praví. — Ale pozoruju, že mluvíte dialektem rakouským. Nemohu ho cítit, já sám užívám dialektu severoněmeckého — bylo by mně příjemno, kdybyste si ho navykali“.

Pán a paní se kloní.

Ferdinandek se sešoupnul s křesla a postavil vedle piana k nízkému stojanu notovému. Probírá se v notách.

„Wagner — Wagner — Brahms — „Deux Furiants par Dvořák“, „Rêves par Smetana“ — no, nemám nic proti tomu, cvičíte-li se na tom,“ dodal Ferdinandek galantně vida, že domácí paní je v rozpacích, „jen bych prosil, abyste to nehrála, když jsem doma. — Teď ale, abychom si to už odbyli, otče!“

Otec rychle vyndává objemnou tobolku „Já tedy zaplatím hned na pět měsíců napřed —“ šeptá.

Silná pravice Ferdinandkova ho zadrží. „Ty nebudeš mít nikdy rozum! Jen na jeden! Je to konečně úřadník a já takovým lidem nikdy zcela nevěřím“.

Jdi na Letnou . . .

1887.

Ubezpečí-li Tě lékař Tvůj, že netrpíš organickou vadou srdce nebo plic, krátkodechostí nebo návaly krve k mozku, jsi-li zdráv, silen, nepříliš stár a v stoupání do vrchu trochu vycvičen, pak — ó milovaný čtenáři — „zapěj hospodinu chvalozpěv, neboť smíš doufat, že spatříš kus krásy tohoto světa! Požehnány buďtež kroky Tvoje, slunce, měsíc a hvězdy, vítr a veliká povětrnost budiž Ti nakloněna". A já už nepovídám nic víc, než: vezmi dobré boty na nohy, deštník do ruky, dva krejcary na most do kapsy, a jdi na Letnou.

Ostatně — já Ti nepředpisuju. Na Letné je při horku o máz piva tepleji, při chladu o celou flanelovou kazajku chladněji a v dešti alespoň o jeden deštník mokřeji — vezmi tedy dva deštníky, dvě kazajky a plnou kapsu drobných. A máš-li ženu, vezmi také ženu s sebou, neboť žena počítá se na cestách, co společnice věčně nepočítavého muže, mezi hotové úspory.

Teď když v září červen náhle vystupuje pohostinsku, s úsměvným jasem a nejteplejšími svými trilky, nemohu Ti, ó jakož už podotknuto milovaný čtenáři, ani dát lepší rady nežli: jdi na Letnou! Copak bys dělal dole v ulicích pražských? Dle úřadních výkazů máme teď

v Praze o celou polovici psíčků míň a po ulicích je pusto a smutno. A prosím Tě, co bys dělal dál za Prahou, někde v kraji? Tam bouchá teď rána za ranou a zajíc se kácí za zajícem. Je teď „svobodná“ honitba, jak se říká. Zajíců padá na všech stranách, jako jich padalo roku 1848, když poprvé zavládla „svoboda“. Ach — že musí zajíci každou svobodu odstonat! Chce-li mně učinit český národ nějakou radost, prosím ho: ať jen není zajícem, pro pána boha ne — sic to půjde při každé „liberální éře“ o jeho kůži!

Mohu přemýšlet, jak chci, lepšího místa pro „malou cestu“ nenajdu, než je Letná. Slávy Kolumbovy, Herodotovy a Marka Pola ovšem cestovatel na Letnou nedobude, ale za to je ta cesta mnohem příjemnější, než někam do velkých měst nebo do proslulých lázní, a rozhodně jednodušší. Člověk nemusí pořád dávat pozor na svůj železničný lístek, nemusí dát asekurovat svá zavazadla, neunaví se tam návštěvou museí a obrazáren, odtamtud člověk nemusí nikomu psaní psát, tam není žádný lékař, žádný průvodce, žádný mezek, který nabízí sedlo své, žádný hráč, který Ti chce pomoci od peněz, ba ani žádný muž, který „umí ozvěnu lechtat“. Člověk může nechat své starosti doma jako před sebe větší cestou, ba nemusí se obtěžkat ani žádným „dobrým předsevzetím“, beztoho každé po cestě zkyše. A je-li člověk přes příliš Pražákem a s pražskými věcmi srostlý — židů má na Letné také dost.

Jdi na Letnou, čtenáři, pořád ještě milovaný! Prázdný stůl tam vždycky najdeš a za každého počasí je tu krásně. Letná není ani tak „malebným“ vrchem, jako „malířským“ — ne snad proto, že po něm sedí samí malíři, nýbrž že by tam mohli seděti. S Montmartru na Paříž, s Fiesole na Florenc, se St. Elmo na Neapol není tak

rozkošné výhlídky jako s Letné na Prahu. Jen že tomu naši malíři nějak nerozumějí. Zacpi si, čtenáři, uši proti blízké muzice, přemoz svůj bol, že tolik mužných pravic, které by společnosti lidské mohly být jinak zcela prospěšny, zde mizerné housle škrabe, a užívej čarovného pohledu. A nejsi-li tam z té látky, abys se dostal do poetického nadšení, vezmi si s sebou knihu některého našeho básníka, který opěvuje svou vlast a krásnou Prahu — ač najdeš-li takového.

Krásný, překrásný pohled! Skoro ideální, ale ne zcela. Jak pak by asi vypadala ideální Praha? Přelítnu Prahu ještě jednou zrakem svým a teď honem zavru oči. Mžikem prostírá se před mým vnitřním zrakem Praha zdokonalená. Kouř a žlutý výpar zmizel, vzduch je jako křišťál, věže, báně, domy se lesknou. Návrší po celém okolí jsou jediný brčálový les a kosmatý sad. Od severu táhne se přes Holešovickou pláň vznosná pilířová stavba, vodovod, a Holešovická pláň vypadá jako římská kampaňa se svými aquaeducty. Na zeleném Žižkově září kovový, obrovský Žižkův pomník. Na Volšanech je řada nádherných mramorových budov, pece to na spalování mrtvol, mausolea a t. d. Václavské náměstí pyšní se pomníkem Husovým, Staroměstské Pomníkem Jiřího. Na Vyšehradě je kararská basilika. Na Petříně rozlehlý, skvoucí Slavín —

Nebo bavíte se raději lidmi? Na Letné je den co den hotová reduta. A plná tu „maškarní volnost“ — nechceš-li, nemusíš s nikým ani promluvit. Beztoho Tě nikdo neosloví, leda cizinec cestovatel. Chceš-li se ho brzy zbýt, ukaž mu co na největší znamenitost pražskou tamhle na Židovské pece. A nedá-li pořád ještě pokoje, vypravuj mu o Štěmpinovi, Fialovi, a jiných oběšených; však on přestane. Domácí lidé nejsou dotěrni,

každý se drží kroužku svého. Jsou ale vysoce zajímaví, i když zcela mlčí. Zvláště svět mladý.

Jak krásny jsou naše dámy! Někdejší krinolina vznesla se teď do výše, doprostřed těla, a dámy vypadají kolem boků jako pohorské chalupy. Obdivuji se jim — ale já nevím, co to je: kdykoli se na takovou dámu podívám, napadne mně vždycky člověk, který má žaludeční katar. Když přinese takovému člověku sklepník kuře, člověk je rozebere, pojí, a na talíři toho zbude větší hromada, než sklepník byl přinesl. A když taková dáma přijde z procházky domů a začne se rozebírat, je toho po seslích větší hromada, než jaká domů přišla.

Také naši mladí páni pokračují velmi chvalně. Pařížský švec jim vynalezl nové boty. Je totiž známo, že skoro každé boty, pokud jsou novy, vržou, což dodává nositeli jich jisté elegance a uším všech lidí kolem nad míru lahodí. Rovněž je známo, že boty, když jsou starší a rozčvachťané, té příjemné vlastnosti pozbývají. Pařížský švec ale vynalezl něco, vkládá to do podšvů a boty vržou teď pořád a pořád. Tedy nový druh „krikri“. Ještě je ta věc ovšem v samých svých počátcích, ale není pochyby, že je schopna zdokonalení. Jedna bota může na př. vrzat o terci nebo kvintu výš, což dá lahodný souzvuk. Také se může kupa mladíků smluvit, dát si boty naladit do sboru, a když jdou pak spolu po ulici, vrzat nějakou národní píseň, na př.: „Skáčeme telátka pospolu“.

Tyhlety dny přinesly časopisy s podivením z jihoafrického bojiště zprávu, že prý tamější supi pojídají jen mrtvoly domorodců, bělochy že nechávají nedotknuty Já se takovým zdravým, přirozeně myslícím supům pranic nedivím, že jsme jim naprosto nechutni.

Kus reformy . . ?

1887.

Byl jednou jeden český spisovatel. Měl bych ho sice označit poněkud blíže, poněvadž už tenkráte bylo českých spisovatelů víc, než se sluší; ale jedná se tu o „záležitost rodinnou“ a já proto mlčím. On se totiž, ten český spisovatel, hodlal ženit.

Bylo nám to na něho dosti divno, neboť on byl „reformátor“. Nenáviděl veškeré instituce společenské, na př. tedy manželství, a zrovna čert ho mohl vzít při myšlénce, že lidé „se pořád ještě jenom rodí“ — ale ženit se hodlal přece. Bude v tom asi nějaký háček, říkali jsme si my, obdivovatelé jeho talentu. Však on začne s geniálními svými reformami, až bude v stavu manželském!

Svatba byla v šest hodin ráno u Křížovníků. Šli jsme z nedalekého nevěstina bytu v Karlově ulici do kostela pěšky, my dva svědci, ženichův bratr, nevěstini rodiče, ženich a nevěsta. Co se stane po oddavkách, kdy a kde bude hostina, nevěděli jsme, a nevěděli ani otec a matka. V té věci vyhradil si ženich arrangement celé — „Až k oltáři vy, od oltáře ale poroučím já!“ Kdo že poroučí, bylo jmenovitě nám svědkům ovšem jedno.

Bylo tedy po oddavkách, vešli jsme zase do sakristyje. Stáli jsme tu v řadě. A ženich, veda nevěstu, postavil se před nás a prál: „Drahý otče — drahá matko — drazi přátelé! Znáte mne, že jsem nepřítelem všech hloupých řádů a zvyků. Mám své přesvědčení a dle toho jedině jednám. Nenávidím svatebních hostin, protože jsou lží a klamem, že líčí zámožnost, kde není, že svádějí k vyhazování peněz, potřebných jinde. Nenávidím je co věc naprosto nerozumnou, neboť jsou hlučným počátkem, po němž nechutná pak ticho osamělé domácnosti manželské. Jsem přesvědčen, že souhlasíte se mnou, a pravím: svatební hostina nebude žádná! Děkuju vám co nejupřímněji, drahý otče — drahá matko“ (objímání) — „a také vám, věrní moji přátele“ — (podávání ruky) — děkuju vám, s bohem! Ženo, podej těm pánům ruku! — — Tak, a teď pojďme! — Já mám hlad — ženo, my si zajdeme tady někam do kavárny!“ — A krokem reformátorsky pevným, hrdě dunícím, tak že každým šloupnutím chvělo krásné přesvědčení mužné, kráčel ke dveřím.

Sami rodiče stáli tu celi ustrnulí, nejspíš obdivem. Pak sebou starý škubnul, chytil mámu a letěli za mladými. Za nimi, rovněž beze slova, letěl bratr. A my svědkové jsme tu stáli dále. Pohlédl jsem na svého spolusvědka, a on týmž okamžikem pohlédl na mne. Viděl jsem, jak mu něco v očích zrovna hraje, jak mu něco veselými ústy poškubává — a v témž okamžiku odvrátili jsme se oba zase od sebe. Chvílinku bylo ticho. „Copak ty nemáš hlad?“ ozval se konečně spolusvědek, a zdálo se mi, že ve svém hlase násilně něco dusí. — „Mám.“ — „No tak pojďme do Slovanské!“ — „Pojďme.“ A šli jsme do blízké kavárny Slovanské a usedli skromně opodál ostatní svatby, která se tu již byla uvelebila kolem stolu a nořila

rohlíky do sklenic. Bylo ticho, tam u toho stolu; jenom přítel náš pronesl ob čas něco, hodně hlasitě, a bylo již dle zvuku slyšet, že je to moudré. —

No já neříkám, že musil vážený náš přítel chopit se reformy ihned tak radikálně, že musil zaběhnout ihned až do krajnosti, a začít zrovna u nás — vždyť by nás byl mohl alespoň podělit na př. známkami na oběd u Vořechovských nebo u Valšů, byl by také mohl zabalit po pěti šestácích do papírků: „Přátelé, tadyhle — užijte každý, jak chcete!“ — však bychom mu to byli nějak později zase oplatili, snad při křtinách — zastrčili pak nějaký ten šestáček do peřinky — ale myšlénce samé, rázné a hluboké idei reformatorské neupře zajisté nikdo své úcty! Co je při těch svatbách našich starého copu — plesnivých, tisíciletých zvyků — zastaralých, zpuchřelých, směšných obyčejů! Na př. tedy s tou při svatbě parádou, s tím vyhazováním peněz, s tím děláním fuků! A kolik panuje dále u nás hloupých náhledů i zvyků stran ucházení se o dívčinu ruku — stran peněžitého věna — stran „roucha“ — stran „práva“ rodičů — stran práva sebeurčování při dětech, atd. atd.!

Neměla by policie sama přihlídnout, aby při svatbách neděla se žádná ta marnotratnost? nemohla by se zřídit nějaká „Entreprise des pompes nuptiales“ s taxou magistrátně ustanovenou? nemohlo by přísným zákazem přestat všechno „vybírání až do přebrání“ se strany mužských? všechno košíkování se strany ženských? nemělo by nastat na př. snad prosté číslování všech děvčat, všech mládenců, a ročně se pak odbývat jakýsi loterní assent, veřejný tah pod dozorem vládním?

Já zde žádnou tu otázku nekladu na určito, nenutím k diskussi. Jsou to otázky velké, vážné; a jsou proti nim

zas zvyky a předsudky tisícileté, na oko nevyvratné. Podobné otázky velké věru tisícůkráte se někdy nadhodí, nežli se konečně zodpovědí kladně a zdravě; ale nadhazovat se musí, neunavně, stále, má-li být pokrok. A otázky svatební jsou nyní časové!

Ženitba je moře. Zrovna jako šíré moře má také ženitba svůj nedohledný horizont, své bouře, své víry, ba i zcela pravidelný svůj příboj a odboj. Možno docela, že příboj a odboj v ženitbě pochází také jen od měsíce, zrovna jako ten příboj a odboj v moři, vždyť je známo, že měsíc má vůbec na lid milující vliv přímo divoký. Dnem 6. ledna začíná tedy rok co rok moře ženitby růst, vlna jeho kypí a mohutní, až v měsíci únoru dosáhne výše své v roce tom již nejznačnější, největší. Příboj první. Na výši té drží se pak po 3—4 neděle, spláknе tisíce a tisíce zvláště mladého lidu, načež opět a stále zase klesá. Čím dále do leta, tím nižší pořád moře, ba když přijde červenec, sahá pořádnému člověku sotva už po kotníky a lze se jím přebrodit téměř beze všeho nebezpečí, ba skoro v žertu. Ale v tu pak dobu, když den opět se silně krátí, když vítr studeně fouká už ze strnišť, když běžíme na Buštěhradské nádraží pro forku uhlí, k importéru Staňkovi pro zimní svou zásobu čaje, a hned vedle pak ke kožešníku Schiffnerovi, aby pro pána boha prohlídl už dobře ten starý náš kožich, v tu dobu ženitba se zase zdvihá, přibývá jí téměř denně a vlna roste až skoro do konce listopadu a blíží a blíží se až téměř výši své únorové. Příboj druhý. Pak je zase tedy odboj, až do 6. ledna.

Upozorňuju na zákon ten neuprositelný, aby každý mohl dle něho opatřit se brněním a zbraní. A upozorňuju, že právě nalezáme se v měsíci září, když vzrůst je nejpravidelnější. Ale přiznám rád a spravedlivě, že nejsem

jediný, který dává lidstvu přátelský pokyn. Zcela záslužně a dříve ještě než já učinil to Vilímek ve svém „Humoristickém kalendáři na rok 1888." Jak známo, jsou nebeským znakem měsíce září váhy. A co klade Vilímek na ty váhy? Nevěsty: šerednou, ale bohatou; chudou, ale hezkou. Pokyn jasný a srdečný.

A rovněž vítané upozornění přichází v týž důležitý čas i úřadně, z c. k. statistické ústřední komise: „Výkaz sňatků z roku 1885" (komise ta přichází vždycky o dvě leta později, jiné o víc). Nepravím zrovna, že výkaz ten je úplný, že upozorňuje na všechno a všechno, ach ne! Marně bys hledal na př. číslo, kolik že se provdalo blondýnek, kolik brunetek a kolik kaštanových, které že jsou tedy nejnebezpečnější. Dále kolik suchých, kolik tlustých a kolik prorostlých. Kolik chudých, kolik zámožných a kolik bohatých. Kolik zas mužských malých a kolik velkých; kolik chytrých a kolik hloupých; atd. Ale za studování ten výkaz stojí. Každý bude hledat ovšem ihned tu rubriku, do které sám by se hodil; já na př. padl jsem hned na rubriku mužských 50—60letých a viděl k svému potěšení, že ani my ještě nejsme zrovna k zahození a mezi třiceti ženichy že z nás se objeví vždycky alespoň jeden. Jiný vyzkoumá zase věci jiné. Že spíše starší žena chytne mladíka než mladici stařec, spíše vdovec svobodnici než svobodníka vdova. Že v hejtmanství jabloneckém je svateb nejvíc a po něm nejnebezpečněji že je hned u Prahy ve Vinohradech, kamž nejlíp tedy ani na procházku nejít. Že nejvíc ženských vdává se mezi 20—24, nejvíce mužských mezi 24 a 30 lety. Po třicítce že mužským ubývá na ženitbu chuti ihned o 60 procent, zcela že ale chuť ta nevymizí jim nikdy. Že každý 80. bratranec vezme si svoji sestřenci a každý 140. strýček svoji neteř. Atd.

Zkrátka — čtěme. Studujme. Vyměňujme si svoje pozorování a svůj o těch věcech náhled.

Snad povstane z toho diskusse opravdová.

Snad na základě té opravdovosti pominou alespoň všechny ty posavadní flausy svatební, pobuřující, ano urážející zvláště nás panny a mládence, vůbec nás lidi svobodné a hodné.

Snad přestane všechno mužské „vybírání až do přebrání".

Snad přestane všechno ženské „košíkování".

Snad dostane se do všeho systém, snad tedy pak to číslování, asent a lutryje, o níž jsem se už zmínil.

Ba snad přestanou — svatby vůbec — —

Všemohoucí nebe! Chraň mne přede všemi těmi nehýtky a nehty, které se v tomto okamžiku zdvihly proti mým očím plachým a nebohým, chraň mne — chraň mne — chraň mne! Ty jediné, ó nebe, vidíš do mého srdce, ty víš, že to myslím — tento — dobře!

V době pohromy.

1890.

To je těžké psaní nedělního feuilletonu!

Na mozku jakoby ležely dužiny. Rudé oko hledí do kalného vzduchu. Jazyk je ztrnulý a samá hlína.

Co psát, co vypravovat!? Ještě jednou o tom záchvěvu děsném, jenž z bouřné Vltavy přeletěl do širé Prahy? O tom, jak tam venku hučelo vlnobití vod a uvnitř města vlnobití lidstva? Jak v pošmurných uličkách poblíž řeky stála voda tak tichá, tak kalná, tak smutná, zrovna jako nějaká nemoc těžká, stála a přece rostla, přece se výšila — a jak do té vody hleděly ustrnulé houfy lidské, tiché, smutné, nehybné a — rostoucí — rostoucí — —? Jak každý chvějící se nohou pospíchal k řece, každý přitlumeným hlasem se dotazoval — jak trhali jsme roznášečkám noviny z rukou, a v tom, když jsme čtli: „Právě, co toto píšeme, duní nové zlověstné rány dělové . . .“ v tom otřásala se už zase okna a hřměly nové rány — —? Či docela jak pojednou rozlétla se zvěst, že sbořen už starý, slavný náš most Kamenný . . .

Komu se tu nezadrhlo hrdlo, nezajektala ústa, nezachvěla slza v oku, ten nemá krůpěje české krve! Byl to týž pocit, jako když člověku umře bratr — ale pocit

ještě palčivější, jako když padne na bratra smrt náhlá, nehodná, bídná . . .

Tak vidíš, matičko zlatá Praho, čeho Jsi se zase už dožila! Ten Kamenný most byl přece nejpřednějším Tvojím šperkem! Kdo v dalekých končinách, v nejzazších koutech světa neslyšel a nečetl nic o různém bohatství Tvém, slyšel a četl alespoň o tom Tvém Kamenném mostě! Kdo nespatřil osobně ani paprsku Tvé krásy, spatřil v životě alespoň jednou někde obraz Tvého Kamenného mostu! Kdo vzal do ruky knihu lidských dějin, našel v ní na mnohých stránkách již opět ten náš slavný, s dějinami národa tak těsně, tak rozmanitě srostlý Kamenný most! A český národ — nu, ten sobě nedovede Prahu bez Kamenného mostu ovšem ani myslit! Kdo nebyl „na tom pražském mostě", kdo jím nepřešel, neshlížel s něho dolů do Vltavy, a nerozhlédl se odtud kolem, nebyl ani v Praze, neboť na něm, zrovna uprostřed, ano — „tam je Praha!" a to znamená v ústech lidu tolik jako: tam je naše blaho! Svaté obrázky, počtem do millionů, rozšířily mezi lidem jeho obraz. Kolem jeho pilířů, jeho soch, jeho věží, ovinuly se pověsti národní, z jeho dlažby vypučely národní písně: „o náhlé lásce", „o zelené rozmarince", a když kdekoliv děvčátko vzdychá a hlavičkou vrtí, stiskne jí hoch ruku a přísahá: „Dříve se zboří ten Kamenný most . . ."

A on se zbořil! Tak vidíš, matičko, vidíš! A udělala Ti to Vltava, Tvá družka — jindy zdoba Tvoje, ano služka ochotná! Ovšem: „Voda služka dobrá, ale paní zlá" — jenže se nám ta naše Vltava stává až příliš často takovou zlobnou paní! Otvírám staré kroniky, počítám — během devíti věků na 60 velkých povodní, z nichž alespoň 20 učinilo škody milliónové a milliónové! A také teď zase tedy na Vltavu přišla

ta zlá chvíle, a ona vzkypěla — pomáhala po svém divokém spůsobě českému chudému lidu při žních, přišla nám se svým Svatováclavským darem pro Ústřední Matici — —

Ta Vltava, které Čech tak rád také říkává „naše matka“! Škoda, že nemáme už svých dávných pěvců národních, aby promluvil některý k ní, jako kdys kobzar ku matce Volze:

„Jsi-li matka, proč své děti biješ,
proč jim trháš úsměv s bílých lící,
hrubou rukou sousto z úst vyrýváš,
do spánku jim zlostným hlasem hřímáš!?“...

Krásná žena, luzná, ale tak divoká! Dobrých vlastností, plodná, úslužná, ale tak neurvalá! Arci — ono nečiní se nic — pranic pro její krocení a vychování, jakkoli o to prosíme a naléháme, není tu peněz pro úpravu její břehů, není smyslu pro potřeby naší země —

Šedesáte velikých povodní, z nich dvacet v průvodu škody nesmírné, a z těch neméně než šest, jež se staly velice osudny tedy tomu mostu, pojícímu obě města pražská! R. 939, 1159, 1272, 1342, 1432, 1784. Nyní pak — 4. září 1890 — případ již sedmý! Nepočítajíc ovšem některé ještě případy jiné, které spůsobily na mostě škodu jen menší.

Kladu sem prostě, co vypravuje dějepisec Prahy o roku 1432. Povodeň tehdejší a povodeň dnešní jsou sobě co nejpodobnější. A kladu to pro zajímavé porovnání — snad i pro napomenutí:

„ . . . a počalo pršeti v sobotu před sv. Maří Magdalenou (19. čvce.) večír asi při západu slunce; pršelo pak silně celou noc a celé dva dni potom; z čehož nenadále přišla povodeň, již druhá toho roku, ale taková,

jaké nebylo tehdáž paměti, a jaké od té doby žádná pozdější se nerovnala do našich dní. Již v pondělí k ránu, dne 21. července, vzala začátek, a voda vystupovala ten den pořád i v noci potom až do outerého v den sv. Maří Magdaleny (22. července). Poněvadž byl déšť obecný po celé zemi české, rozvodnily se všecky řeky a potoky, a tudy z celé polovice země svalila se voda do Vltavy a ku Praze. Bylo zrovna v čas žní a někde senoseče. Voda sebrala tudy všecko z polí i z luk, strhla chalupy a mlýny s břehů, a nesla všecko s sebou širokým korytem svým mezi městy Pražskými. Tu se ucpal most kamenný v některých sklepích čili obloucích svých dřívím, senem, obilím, chalupami celými, tak že voda, nemajíc volného odtoku, rozlila se tím šířeji přes břehy své po městě. Na Starém městě zaplavila víc než polovici ulic, tak že tekla proudem přes celý ovocný trh, t. j. nynější malé náměstí, a zasáhla dolejší polovici velkého rynku, totiž stranu půlnoční, kdež stál tehdáž pranéř, tak že vozili se tam lidé na lodích. Ve vodě stály kostely sv. Ondřeje (v nynější ulici Betlemské), Betlemská kaple sv. Jiljí, sv. Mikuláše, sv. Haštala, na Novém městě celé Poříčí, kdež voda tekla v znamenité výšce branou Poříčskou. Největší hrůza přišla však v noci z pondělka na úterek po 21. červenci. Nárazem tolikera těžkých věcí, které hnal proud řeky samé na pilíře, a na zacpané sklepy mostu, protrhnul se most na tré zbořením pěti pilířů, tak že slavné dílo císaře Karla v krátké chvíli učiněno smutnou zříceninou. Když si tím voda prorazila cestu, trhala v první chvíli tím divočeji všecko, co stálo na březích. Všecky mlýny Pražské byly odnešeny krom dvou silně pobořených, taktéž lázně a mnoho domů pobořeno, zvláště na Poříčí, jakož i v Podskalí. Teprv před polednem dne 22. čer-

vence počala voda opadávati, ale trvalo týden, než se vrátila k obyčejné výšce."

„Jako v Praze, zuřily vody všude jinde v zemi. Celé vesnice a části měst byly strženy. V Berouně jmenovitě učiněno bylo velké spustošení. V Písku nalila se voda až přes zábradlí mostu kamenného přes Otavu, jež silně porouchala a podemlela. V Krumlově Vltava pobořila oba dva mosty tamější. A poněvadž voda velká přišla skoro všude náhle a s mocí neočekávanou, utopilo se také množství lidí, mužů, žen a dětí, a byl pláč a nářek všude po řekách a potocích jak v zemi české tak v Míšni a jinde. V Praze následovala potom velká nečistota povětří od mrtvol rozličných, od sklepů a záchodů zatopených. Opadlá pak voda zůstavila zvlášť celé pole Špitalské za Poříčskou branou pokryté dřívím rozličným, almarami, truhlami, koly a kameny mlýnskými, střechami, ano i celými mlýny a chalupami, které vlny odnesly." A t. d.

* * *

Voda dnes opadává.

Hukot Vltavy nese se městem už jen jako z veliké dáli. Ale mysl je zděšena a co chvíli zdá se ti, že houkají děla.

Naslouchāš. Nehoukají. Je ticho. A nebe je modré a usmívá se, jako by bylo právě vykonalo skutek dobrý.

Nakreslil jsem trojhránek, připsal datum a teď — sám pán bůh ví, co teď! Ani stopy po nějaké myšlénce, jenom tak „nálada", zcela všeobecná, neurčitá, šerá, mizerná — není to věru žádnou ledabylou frásí, prosím-li čtenáře, aby dnes následujícího ani nečet', vždyť ani není možno, aby v tom něco bylo!

Moje myšlénky jsou Pražanky a děje se jim arci tedy jako Pražanům a Pražankám teď všem. Točíme se a točíme pořád kolem jediného bodu. Letíme a letíme, ale jsme přivázáni za nožičku. Žlutá mlha po ulicích, jako když rodí se mor, těžké šedivé mraky nad hlavami, jako když chtějí spustit couky na potopu světa, a v čele, v hrdle, v prsou, v konečku každého prstu pocit, že „něco ještě se stane"! Minulý čtvrtek sřícení Kamenného, tenhleten čtvrtek — „oktáv", „jubileum"! — sřícení železné výstavy — je to snad už to, co nám zlověstně vězelo ve všech údech? je to už konec? Zvolal bych: „Pomoz nám nebe!" kdyby právě odtamtud nepadaly na nás teď všechny ty mizerné rány!

Vyjdeš si z domu — doma všechno na tobě leží. Ale dnes věru půjdeš si jinam, ne zase jenom v pravo nebo v levo dolů k té ošklivé řece! Vystoupíš, zakýváš se, a vida — už zase jdeš v pravo nebo v levo tam dolů! Předevčírem jsi alespoň s hlavní třídy sešel kamsi do uliček, abys se tedy také osobně podíval trochu na tu spoustu; ale je tam takový divný výpar, dláždění pokryto hromadami mokrého podlažního štěrku, stěny domů špinavy a vlhky až nad hlavu, všude po průjezdech kusy zablácenėho nářadí, všude u něho lidé polonazí, vytopení — malé děti natahují prosebně ručky, rozcuchané ženské vytahují ze škopků kus po kuse prádlo, bůh ví už z kolikáté vody, a ono je pořáde černé, po-

kryté kalem, prosáklé smradem — fuj, a kdyby se to pralo padesátkrát, stokrát, vždyť to bude pořád kanálem páchnout — jak je taková bída, takové neštěstí ošklivé, protivné — hnusné!

Jdeš tedy dnes zase už jen hlavní třídou. Sta lidí vedlé tebe, před tebou a za tebou. Nepřetržitý lidský proud jako už po týden, ale bez svěžího hluku lidských proudů: chodíme ještě všichni „celi pod vodu puštění“ — smutní. Někde se proud zaráží. Stavíš se také. Vyvěsené fotografie zbořeného mostu nebo některé zatopené, známější končiny. Číslo časopisu s potopními illustracemi. Oznámení potopní brošury. Mimovolně prohlížíš krámy i jiné než kněhkupecké. Není-li u papírníka listovní papír se zbořeným Kamenným. Není-li u cukráře dragantový už model toho Kamenného. Neupozorňuje-li modní výloha na „nejnovější“ dámské látky, „potopní barvy“.

Došoural jsi se, doklátil někam až na nábřeží. Vidíš, cos viděl už dvacetkrát. Díváš se polotupě na most. Bezmyšlénkově na letící vodu. Slyšíš a neslyšíš hlučící kolem řeči.

„Kolik pak asi metrů letí tahle voda za sekundu? Bystré řeky prý přeletí čtyry metry.“ — „Ale příbojná vlna mořská až osm set — vskutku!“

„Pořád kalná, samá čokoláda! Aj Vletavo, če mutíši — vždyť jsi jako čuně!“

„No ano, „ta“ povodeň! Staří ale říkali také „ten“ povodeň, a „ti povodňové“ — jen vemte Hájka!“

„Inu — neštěstí! Ale neříká se: „Sedě u vody vždy čekej bědy“? Tak to bylo od jaktěživa a . . . .“

„To jsou ty staré hříchy: pět milliónů jsme si vypůjčili a nevystavěli jsme za ně ani tu silnici pod Letnou!

Mohly mít těžké vozy alespoň nějakou teď cestu z Malé strany!“ — „Když se o ní mluví teprve asi čtyrycet let!“

„Někdo by měl sledovat ty příspěvky v novinách a vypisovat, mnoholi dají Židé!“

„Já vám povídám: tramvaj to udělala! Copak je to malé otřásání? Jak vjede vagón z některého konce na most, už se koleje třesou až na druhém konci!“

„Pan kaplan od sv. Haštala říká, že má stát tady na mostě sv. Maurelius; to že je ten pravý mostní svatý!“ — „I ty můj bože, a copak sv. Jan Nepomucký, ten není patronem mostů? Viděl jsem ho na mostech až v Polsku — když vám povídám! Tatíčku svatý Jene — tohle ti ukrutně uškodí tam u těch lidí!“ —

Omrzí tě poslouchati. Rád bys se někam obrátil — ale kam? Nejraději takhle na Kamenný! Zdá se ti věru, že jediná rozumná a skutečně slušná procházka v Praze je tak asi od věže přes most k Menšímu městu a zase nazpět, a zase tam —. Hezky zvolna, se zastávkami, s opíráním se o zábradlí a pohlížením k panoramatu ostrovnímu, s přehýbáním se přes tu bradelnou zídku a shlížením zase dolů, jak voda pod oblouky letí — takový zvláštní příjemný pocit přechází ti pak z kamene do těla, „ves most otřásá sie“, lehýnce, jako v dřímotě, a celé tvé tělo chvěje se s ním — —. Někdy, když ledové kry do zdiva tlukou, nebo když velká voda bije, pocit ten se stupňuje, zrovna až k hrůze, ale hrůza ta je vábná, řekl bych vilná, nemůžeš se odtrhnout — pamatuju se dobře na rok 1845, jak zídka se mi pod lokty třásla, a jak za mnou stojící otec mimovolně mne držel za rameno: „Pojď už — neslyšíš?!“

Ano, ta procházka po Kamenném! „Pojďme ještě na Kamenný!“ zní tak často heslo pozdní noci, zvláště za jasné letní, když společnost rozjařená odněkud vyšla

a nikomu nechce se domů. A s hlukem se jde a vchází se na most, a tam, v dojmu toho nevyrovnatelně luzného obrazu při měsíčném světle, znenáhla hluk usíná — duma se zmocňuje srdce — ústa, pohnou-li se, leda že šeptnou — —

„Nejprvé se vždycky pomodlím u sv. Kříže“, píše mi venkovanka, „a pak — pak mi cesta po mostě trvá věčnost! Loudám se, přecházím . . .“ — I ba — tisícům a tisícům je ten most náš skutečný kostel! Je jako svatou cestou, někam k věčnému blahu. Je to divné — já sám, kdykoli jsem v životě zaslech' pořekadlo o „mostu vedoucím ku věčnosti“, ihned jsem měl před očima jenom most ten náš starý, nedohledně vyklenutý, s řadami dívajících se svatých —

Ach — jakž musí teď býti těm mým Malostraňákům drahým! Nechodí se každého rána dívat dolů do utichlé Mostecké ulice, zdali se za noci nestal přece zázrak, není-li most zase scelen —?

To byla rána Malé straně zrovna do srdce! Kamenný most je náš — nás vyrostlých na Malé straně, rozumíte!? Vy ostatní se mu můžete obdivovat, můžete jej třeba i milovat — ale on je n á š! Snad že vám to Malostraňák k vaší otázce přímo neřekne, ale najisto to cítí.

Někdyť se mu stane, že musí tedy za tím oním na Staré město, z té své klidné, srdečné, milounké Malé strany — je to jako výprava někam do světa. Dokud je na mostě, no to je mu arci pořád ještě hej, vždyť Malá strana ho doprovází, jde vedle něho po Kampě až do třetiny cesty; ale když pak dojde konce a prošel už staroměstskou věží, tu pojednou cítí se tak opuštěn, ve světě tak cizím, chladném — A teprve když je zase už na cestě zpáteční, když zůstavil za sebou už poslední

hlučnou ulici a vstoupil znova na most, teprve pak je mu, jako by pojednou s něho spadla zas všechna tíže jako by byl zachován, ve svém!

A teď Malostraňák na svůj Kamenný ani už nesmí! Je odříznut od světa. Pavučiny zastrou podjezd jeho mostecké věže. Pýcha každého Malostraňáka, Mostecká ulice, „obraz velkoměstský“, omší a zešedne —

No, nebude to trvat as věčně! Mostaři prý už dělají plány. Lidé už se radí, odkud peněz.

A praví se, že jistý velkomyslný kavalír zavázal se páterům jezovitům, jakmile bude most zase vyzdvižen, že tam na svůj náklad postaví ihned novou sochu svatého Ignáce Loyoly! Nejdůležitější by bylo tedy už obstaráno!

Noční dychánky vinohradské.

1879.

Zejtra je neděle, pozejtří pondělek a pak už úterek — já se těším vždycky jako dítě na úterek! Nikdy není káva tak lahodná a ranní doutník tak vonný jako v úterý, když člověk drží noviny v rukou a čte, kde všude byla v neděli pranice. A kdy s rozkoší počítá, kolik očí bylo vytlučeno, kolikkrát vjel nůž do zad — i jejeje to je radost, celým tělem to cuká!

Něco je pravdy na tom, že dávné ctnosti, jimiž ten který národ slynul za šedých dob, kvetou za našich dnů zdárně už jen po horách. Když jsem byl ještě zcela malý hošík a teprv se učil obdivovati se tomu, co mužně velkého a vznešeného, bývaly nejpověstnější pranice nahoře „u Vonásků“, za Strahovskou branou; dnes, když jsem už muž velice moudrý a rozvážný, znající oceniti věc každou dle pravé váhy její, obdivuju se zas pranicím na vznosných Vinohradech. Nemohu si myslet dnes větší rozkoš, než bydlet na Vinohradech! Občan Vinohradský musí padesátkrát za noc rozkoší scvaknout jako perořízek.

„Když noc, jako kněz, důstojným krokem kráčí ztrnulou přírodou, shlížejíc na zbledlý svět svým řasnatým šlojířem vdovským, když tichounce tiše měsíc kruhem obchází, jako dobrý otec kolem svého odpočívajícího

dítěte, když spánek, s bílou berlou v ruce, němě sestupuje s výšin nebeských," tu pojednou rozkvete na Vinohradech rámus, že mu není po Evropě rovno.

Občan vinohradský byl si ulehl s veselou tváří a s němou otázkou na rtech: „Co pak bude asi veselého dnešní noci?" Měl za dne své občanské starosti, své rodinné strasti, unavil se a zmořil, srdce jeho je na večer studené, tvrdé a suché, jako stará houska, a potřebuje osvěžení. „Co pak bude asi dnes?" táže se ještě jednou, urovnávaje si noční čepici, neboť programy se tam bohužel ještě nevydávají. Teď leží, rovně jako pruský voják, připraven na vše.

Snad už usnul. Byloť dnes nápadně dlouho ticho, jednotlivé zaklení, zahvízdnutí na klíč, nic víc. V tom: bum, buch, buch! zní to kyjem někde o vrata. Občan otevře oči a rozepne uši. „Aha!" šeptá si spokojeně, „už to začíná!" Buch, buch! zní to blíž a silněji. Buch-buch! hřmí to teď už zrovna naproti od vrat. Buch, buch! — buch, buch! zní to zase dále a zaniká konečně někde za rohem. Nějaký humorista jde z Nuslí domů a dává o tom vědomost všem, kohož by to zajímalo.

Okamžik ticho. Pomalu se teď vzduch líbezně rozechvívá — píseň. Dva chraplavé hlasy pějí píseň prostou, dojemnou. Melodii není sice lze dobře sledovat, ale jasně vyrážená slova kypí oplzlostí. Občan poslouchá, mne si ruce: „Nespí-li moje žena — ta má teď asi vztek!"

Zase ticho. Jednotlivé spěchavé kroky mužské. Teď se kroky zastavily. Ženský hlas — ne, dva ženské hlasy se ozývají, mužský hlas jim odpovídá. Člověk nerozumí, o čem je řeč. Kroky zas pokračují — oba ženské hlasy počnou nadávat, nějaké dva mužské hlasy jim pomáhají — kroky se stávají rychlejšími, patrně tu hledí mužská cnost ujít svůdným nástrahám nočních žen, podporova-

ných nočními kavalíry — v tom řink! zaznělo okno. střepy skla se sypou po zdi, kámen platící člověku byl vrazil do okna — „patrol! patrol!“ křičí ubíhající — „Osle!“ bručí občan na svém loži.

Od Nuslí zní po silnici sbor „Nepůjdu domů“, od Vršovic přichází sbor „Takovou opici, najdu na ulici“ — teď se oba sbory setkaly u nároží a začly sborově rozmlouvat. Rozmluva má skutečně ihned praktický resultát, stává se vřavou, z níž vynikají jednotlivé kletby — náhle bouchají rány, klení a řev se množí — v tom hlasité zaběďování — ubíhající kroky na všechny strany, a jen dva, tři hlasy zmateně mluví na místě odbytého boje. Okna v sousedstvu se odvírají, každý by rád zaslech', koho tam bodli.

Jen náš občan se nehnul. Příjemné dojmy působí na vnímavého jeho ducha, občan sklesnul zas v dřímotu. Z venčí zarážejí pořád ještě jednotlivé hlasy a výkřiky o jeho sluch, on je si vědom každého „Chyťte ho!“ — „pomoc, pomoc!“ — „moje hodinky!“ — „patrol!“ ale vše to působí již jen jako navyklý rytmus pracujícího mlýnu. A ráno vstává občan zas osvěžen a srdce jeho je měkké a teplé jako čerstvá houska od pekaře. On prohlíží okna, ale nereptá, sezná-li, že mu nebylo rozbito ani jedno. On ví, že je v rozbíjení oken jistý zákon, sice tajuplný a nevyzpytatelný, ale spravedlivý, a že zákonu tomu neujde ani okno v poschodí pátém, když přijde jeho čas. A doví-li se, že byl soused L. v noci pobodán a pak na vysazené okenici do nemocnice dopraven, on mu to nezávidí. Však já se také jednou opozdím, pomyslí si, a pak mně to nemůže ani ujít.

Ať mně ukáže někdo po Evropě druhé místo, kde je tak mužně veselo jako na našich Vinohradech! Neříkám, že je tam naprosto ideál. Vím, že v Americe to

mají ještě líp, tam že i cvakají kohoutky revolverů a vzduchem fičí zpívající kule, ale kdož by směl žádat, aby každé rozkoše mu bylo hned dáno po přeplněné číši, a kdož by nebyl spokojen s tím, co mu dává krásná jeho vlast? — —

Ale je podivno, kam člověka takové čtení a rozjímání o něm v myšlenkách zas přivádí!

Když čtu v úterních novinách o četných a obyčejně krvavých rvačkách, kteréž se staly minulé neděle;

když čtu skoro každodenně o smělých pytláckých kouscích, o vraždách atd.;

když čtu, jak v Americe čeští vystěhovalci svou zbůjností překonávají i pověstné Irčany;

když jsem četl, jak v Kijevě teď jistý Čech, v heroismu až šíleném, sama sebe upekl na třech svíčkách;

když čtu zas o heroismu pravém, jaký se v případech, kdy se jedná o zachování lidského života, jeví u nás téměř den co den;

když čtu o vzorném chování našich hasičů, neděsících se ani v živlu nejhrůznějším;

když čtu o skvělé hrdinnosti českého vojína, osvědčené vždy a všude;

tu se mimovolně ptám: a přec je v českém životě tolik zas při všem zbabělosti — pro pána boha, odkud pak se bere ta!?

O něčem časovém.

1881.

Stál jsem uprostřed Příkopů, bradu opřenu o hůl, oči o zem. A najednou jsem zvolal: „Dobře, tedy budu psát dnes o holích!“ Myslím, že nad velkostí a rychlostí mého rozhodnutí v témž okamžiku užasly celé Příkopy, Praha, Čechy, Evropa. Ale svatý Pavel byl zrovna takový: honem se rozhodnout, honem, honem!

Ostatně není hůl maličkost a věc téměř ničemná, aby se nemohlo o ní psát. Co měšťák, to hůl — chci říci, že dnešního dne měšťák bez hole ani si nevyjde. Hůl stala se nám „životní potřebou“, už dávno, třeba bych já si počítal za zásluhu, že pravdu tu ve světě dnes první vyslovuju. My se o hole z pravidla neopíráme, je pravda; my jich nepotřebujeme k obraně života, je rovněž pravda — ale hole se nám staly pramenem nespočetných, nenahraditelných radostí. Jak často se mně už přihodilo, když jsem šel s kamarádem a živě mluvil, že jsem mimoděk některého mimojdoucího holí pořádně bacil nebo mu klobouk na zem srazil — není to pěkné? A už se stalo (četl jsem to v novinách), že měšťák měšťákovi na ulici holí vyrazil i oko! Mně se to ovšem ještě nepodařilo. — Arci, ve druhém městském tvaru, „ve spůsobě deštníků“, zdá se hůl skutečně sloužit jen „prospěšně a prakticky“, ne také zábavně — ale to se věru jen zdá. Jak často už jsem se zapletl svým deštníkem do deštníku některé

hezké dámy — rozumí se, že zcela náhodou. Jak často se mně vodou prosáklý deštník pojednou v ruce zatočil tak, že s něho celý věnec krápějí letěl na obličej některého přítele, s kterým se stejnou snad jen náhodou už po několik let ani nepozdravujem! A kolikrát už jsem pod záštitou deštníků lidem šloupl na nohu, bodnul je při větrném dešti přímo do krku, rozbil jim výkladní skříně! Vděčně si na to vzpomínám.

Ovšem bývaly doby, kdy hole sloužily jen potřebám praktickým a vypadaly také dle toho: chudě a naze jako životní praxis sama. Vandrovník měl svou sukovitou „hůl vandrovnickou". Poutník zahnutou „hůl poutnickou", obyčejně dutou, na uschování peněz. Žebrák „hůl žebráckou". Kaprál „hůl kaprálskou", na vyplácení „hotovými". Také „hole opatské", „jenerálské", „ceremonářské", „heroldské", „konšelské", „biřické", byly přec jen holemi naprosto praktickými, sloužilyť k vyznamenání pánů svých, k označení jich od ostatního, mizernějšího lidu. A praktickými službami svými vydobyly si některé hole i místo v dějinách tak zvané vzdělanosti lidské. Ta, v jejíž vnitru hedvábník z Číny tajně do Evropy putoval. Ta, v níž rovněž tajně přešel šafrán z Řecka do Italie. Ba mythologie nás učí, že i umučená*) „jiskra Prometheova" vandrovala s nebe k zemi v jakés stromové duti, tedy v „trochu větší" holi. Ale dokud sloužila hůl jen všem těm účelům praktickým, nepřivedla to vlastně nikam; doba jejího květu začíná teprv dny našimi, moderními, kdy slouží jen zábavě. Teď je rozmanitější, hezčí, cennější a předmětem čilého průmyslu. Důležitý pokyn pro nás: nehleďme v ničem k praktičnosti, k užitku, užívejme všeho jen ku své zábavě, a uvidíte, jak „všechno" vzkvete!

*) Básníky

My v Čechách jsme s fabrikací holí arci ještě náramně pozadu — alespoň neznám žádný dotyčný fabrikát, který by stál za řeč. Leda ty dosti oblíbené jihočeské hole „trnkové“, které dělají — z buků. Nebo ty hole „lufťácké“, jež sobě Pražáci na venkově meškající zcela vlastnoručně z jalovců, divizen a jiných košťálů vyrábějí a pak v Praze už jen olakovat dávají; pěkné hole — nestojí sice za nic, ale v tom je právě jejich cena. — Jak povídám, my dosud nemáme ničeho. To je to, že venkovan také, co se holí týče, kryje si svou potřebu sám — řezník si uřízne kus lísky, učitel kus hlohu, vandrovník kus javoru, sadař do háčku kus višně, a je to. A měšťák že se opatřuje prostě zbožím z ciziny. To se ale děje zas takhle: tisíce mladých doubků, boučků, jasanků atd. vandruje také z Čech ročně přes Hamburk do Londýna, tam se spracují a vracejí se pak co vzdělané hole „olívové“ a „oranžové“ zase zpět k nám do siré své vlasti. Odnárodňují se nám. To je ale to, že „hůl“ je pohlaví ženského. Račte odpustit, ale — to není ze mne, to byl někdo zcela jiný a dávno už přede mnou, který ukázal na podobnost holí s moderními damami vůbec. Že prý se s nimi vodíme na procházku, s holí i s damou. Do jistých museí a galerií nesmíme prý ani s jednou ani s druhou, pro přílišnou jejich „zvědavost“. A dolů do parlamentu mezi poslance už prý docela ne. A ještě jiné věci řekl ten člověk. Při kterémžto hloupém, zcela neužitečném a zbytečném žvastu byl bych ale brzy zapomněl učinit poznámku učenou, že slovo „hůl“ znamená vlastně háj nebo les, o čemž se můžeš přesvědčit dle dosavadních názvů některých lesů v Prácheusku, dle německého „holz“, řeckého „hylé“ atd. A že jsem tu poznámku učenou opsal zcela jednoduše z Jungmannova slovníku.

Dříve bývaly hole jen rostlinné nebo nerostní (na

př. stříbrné opatské), dnes jsou už i animální čili živočišné. Nejvíce je rostlinných. Dává nám je předně strom hřebíčkový, Pimenta vulgaris, a dává nám je z jednoho dřeva velmi laskavě co myrtové nebo olivové, pomerančové nebo citrýnové, vůbec jaké chceme. Pak nám je dává jakýs zcela sprostý dřevnatý kolník, rostoucí na ostrovech průplavu La Manche, jejž — abychom se zaň v ruce nestyděli — kupujem draze co palmu „borneánskou“. Pak australský eukalyptus, africká phoenix dactylifera, asijský calamus scipionum, a jiné ještě palmy, o nichž si můžete vše bližší přečíst, kde chcete — mohlť bych se snadno už zase zdát příliš učeným. Nejdražší rostlinná hůl je ale z posléz jmenované palmy, z calamus scipionum. Jmenujem ji „Malaga“, poněvadž je — ze Sumatry, a že má cenu jen tenkráte, když je vyvedena z kusu jediného — není z něho vyvedena obyčejně nikdy.

Přejděm teď k holím živočišným. Shotovují se z rybí kostice, ze slonové kosti, z koží nosorožcových, hrochových . . . . .

Anebo k nim raděj ani nepřejděm! Ono mne to nějak divně svádí. Pořád je mně, jako bych měl český lid přemlouvat, aby nechal holí rostlinných, a užíval jen těch živočišných. Totiž — ať nosí, jaké chce, ale ať jich užije jen — na něčem živočišném. Lidská záda jsou přec snad také něco živočišného a . . . . .

Český lid teď stojí uprostřed cesty, bradu opřenu o hůl, oči o zem. Přemýšlí, kdo byl dosud jeho přítelem. Kdo mu co rádcové pomohli k té nepřehledné řadě dosavadních neúspěchů. A hůl se zdvihá pomalu od brady vzhůru, pomalu . . . . .

Tak vidíte! A mně bylo skutečně pořád, když jsem psal o těch holích, jako bych psal o něčem časovém.

Vzpomínky vandrovní.

1888.

Tedy jste už zase tady, ze všech světa konců! Ani se vás neptám, kde že jste letos byli. Vždyť to víme všichni! V theorii je ovšem „družná Morava“ a „důležité Slezsko“ a „malebné Slovensko“ a „bratrská Polska“ a „sesterská Krajina“; ale když dojde pak k tomu, napadne 90% českých cestovatelů přece jen zase Norymberk a Mnichov a některá jezírka ve Švýcařích a $9\frac{1}{2}$% snad nějaké cizí kraje další, a teprve as tak půl percentíčko — inu —

Slovanská je všechna theorie,
německý však strom je života —

zaplakal by si člověk volně nevolně podle Goethe! Ale o tom jsem nechtěl mluvit, já chtěl jenom říci, že vypadáte všichni zase jako buci! Kulaté, vypasené tváře, veselé, odpočalé oči — ba i ten kabát je skoro ještě zánovní, leda že má z vaku nějaký nenapravitelný záhyb, a košile leda že má trochu žlutší barvu, od špatného praní, a boty — —

Hrome, to my vypadali jinak, když jsme se vracívali z letního cestování! Samý hadr — radost se podívat! Kabát jako fángle, košile pouhý obojek, boty hotový cedník. A tělo jako lucerna. „No ty zase vypadáš —

pro pána boha!" bědovala pokaždé matka. — „I vždyť on se u maminky zase spraví!" podotknul některý soused. A my nemohli vypravováním pak ani stačit a huba nám jela jako řehtačka. Co my viděli všechno za tu dobu! Celý kouřimský kraj, — celý! nebo zas celý berounský, nebo prácheňský! Na rtech nám hrály samé národní písně, před očima nám tančily samé buclaté Ančičky a Barušky, a kapesní „denník" byl plný okreslených hradů a zřícenin a plný překrásných zpěvů: „Kde domov můj? Tam kde Doubravka . . . .," „Kde domov můj? Tam kde Blánice . . .," „Kde domov můj? Tam kde Litavka . . ." —

Eh — víte — my jsme cestovávali přece jen pěkněji, nežli se cestuje nyní! Nejsem chvalořečníkem minulých dob; ale je zcela přirozeno, že také ty doby minulé měly své zvláštní, své půvabné stránky, a pamětník jich že tedy o nich mluví.

My cestovávali, abych tak řekl, „hloub". Dojmy nemíjely tak rychle, a to je dobře, zvláště pro mladou duši. Kde se člověku líbilo, tam se pozdržel, natáh' a a díval. Obraz, ať kraje, ať lidí, měl času dost ponořit se až na dno duše; člověk mohl kraj i lidi si zamilovat i musil milovat vlast a národ, když sám poznal, co je v nich krásy a dobra — my cestovávali tedy „češtěj". Dnes přelitneš za šest hodin půli Čech a naučíš se považovat zemi svou rodnou za nepatrnou. A dále: jak vstoupíš do vagónu, cítíš se už jaksi v cizině, a jak že se chová i dnes ještě Čech nečesky v cizině, žalno mluvit! — My cestovávali ale také „poetičtěji", což arci souviselo s tou výše podotknutou „hloubí". Nepravím, že dřívější „vandry" vyvolávaly přímo poetickou produktivnost a měly za následek ihned rojící se krásné básně — i sama poesie naše národní by mne kárala ze lži, mámeť písní vandrovnických po čertech málo, a nějaká ta naše:

„A vy bratři kamarádi,
můj pinkl mně spakujte . . . .“

svou krásou zrovna neoslní — ale poetický dojem tenkráte nesmazával se alespoň tak rychle, duše poesie schopná mohla v dojmech zrát a dozrát, a to je důležito i pro toho, kdo nepíše sám pak básně!

My — ale načpak potřebuju mluvit tak vážně a důkladně — já zkrátka pravím ještě jednou; my cestovávali pěkněji, a punktum. Kdepak na př. spíte dnes, vy cestovníci, he? V posteli. A zejtra? Zase v posteli. A pozejtři a za čtrnáct dní a pořád v posteli! Jediný rozdíl, že postel je dnes dražší a zejtra lacinější, že je dnes špinavější a zejtra čistší, že dnes je na ní pokrývka delší a zejtra kratší. Já ale spal jeden den na půdě v seně, a druhý na slámě ve světnici, a třetí na snopech ve stodole, a čtvrtý v peřinách u faráře, a pátý zase v seně na formanském voze — to se vám sbíhají sliny v ústech!

A jak já jsem na př. umíval zmoknout! O tom nemáte vy už ani pojmu! Zmoknete snad taky někdy, ano, ale pak otevřete svůj v hôtelu pozůstalý, ke všemu ještě nepromokavý kufr a vyndáte si suché prádlo a máte po radosti. Ale nám „v hôtelu“ nepozůstalo nic, my nesli plátěný pinklíček s sebou na svých mladých zádech, a pinklíček promokl zároveň s námi a taky až „na kůži“, totiž až na tu naši kůži, a v něm promokly obě záložní košile, beztoho snad už špinavé, a když jsme konečně někam pod střechu vešli, stáli jsme tu, jako kdyby nás z vody vytáh', a ženské pobíhaly kolem nás a usmívaly se přívětivě — „Chudáček študent z Prahy — člověk by ho moh' ždímat!“ A kliky cvakaly a dvéře bouchaly, a hospodyně už tu nesla košili hospodářovu: „Vemte to

honem na sebe, pane študent!“ A člověk se stydlivě postavil někam do kouta a už byl v té košili hrubé a seděl za stolem, a ženské se smály a rozvěšovaly to promoklé prádlo a stavěly boty k peci — i bože, to byla krása!

Králem jsem byl na takovém feriálním vandru — králem! A mým královstvím byl celý širý svět, i s vůkolím. Panoval jsem ale liberálně, to mohu říci. A ani o to jsem vždycky nestál, abych žezlo vlády držel v ruce pořád jen sám; často dost se stalo, že jsem si vybral kollegu, spolužáka, a panovali jsme pak po několik neděl spolu. Jen jednou, jedinkráte ale jsem si k tomu přibral kollegu Němce. Z Prahy až k Říčanům to ještě šlo s ním slušně, v černokosteleckých lesích ale už jsme se prali, odtud až do Zásmuk šli jsme od sebe pořád alespoň na sto kroků, a pak jsme se spatřili už až zase v Praze, po prázdninách ve škole. Inu —

„Doch ich kann mich leider nicht vertragen
mit die andern nationibus“ . . .
(neumím se bohužel však snášet
s ostatními taky národy)

nčí stará německá vandrovnická.

Nejraději jsem ovšem přece jen kraloval sám. A šel jsem a šel, a když už mne pobolívaly královské mé nohy, ohlížel jsem se, nejede-li někde vůz, vypadající prázdně, a usedl jsem pak v škarpě a čekal.

„Svezte mne trochu, příteli! Dám vám na pivo“ (v pozdějších dnech už jenom „na tabák“).

Čeledín švihal bičem a prohlížel si mne. Po chvilce řekl: „Voni jsou študent z Prahy?“

„No jsem — tedy?“

„Tak si sem vlezou!“ A poposedl, upravil slámu nebo seno a seděli jsme vedle sebe. Já mluvil, on mlčel. Pak se mne začal ptát, budu-li panpáter, nebo pán od péra, nebo dochtor? A pak jsem musil vyprávět o Praze. A pak zase musel odpovídat on. Tenkráte ještě byl čeledín pánem, což o to! Podnikal s povozem delší cesty, hospodář mu musil důvěřovat, vážil si pořádného čeledína, a ten si mohl „svezením“ přivydělat jak chtěl. Ale i kdyby byl býval hospodář přísnější — když se jednalo o „študenta z Prahy“ —!

„Študent z Prahy“ byl vítán všude a všude! Lid náš nepřeje vlastně cestovnímu, potulujícímu se člověku. Lid slovanský sám není kočovný. Jak už jsem řekl, českých vandrovnických písní je málo, slovanských přísloví a pořekadel k cestovnictví se vztahujících ještě míň; máme v tom nový důkaz, že Slovan je najisto starousedlý tam, kde sedí dnes. Také i zákonodárství naše staré dýše nenávistí proti všem potulným pěšcům — „Kejklíři, chodci, bubeníci, židé a jiní lidé neužiteční a lehkomyslní“ nesmívali s pořádnou ženskou ani promluvit!“ — ale študent z Prahy mohl vyvést třeba i rozpustilý kousek, a pořád byl „pan študent z Prahy“!

I když byl ještě malý, zcela maličký. Maminka mně svázala kdysi šaty a odevzdala mne i s uzlikem hokynářce, a ta mne vzala s sebou na dvoudenní vandr do Slabec. A jindy mne zase odevzdali formanovi na Smíchově a ten mne třetího dne odevzdal v Plzni zase hokynářce a ta zase mne dodala — ale ať už mne dodala, kam chtěla, ať uvedla na nocleh opět, kam chtěla, všude a všude zacházeli se mnou zrovna jako s princem! Arci, té úcty zcela přece neměli, jako k tomu formanovi! Tu bylo pozdravů a úsměvů všude od hospodských! Takový hospodský si formana „na štaci“ jinak vážil,

nežli dnes si váží štacijní pan šéf vlakového konduktéra! A úcta přechází pak také na pasažéry, to se rozumí!

Ach, taková cesta s formanem! Člověk mohl slézt a hodinku se projít a třeba si jít trochu i jahody sbírat. A zase, kdykoli chtěl, vylezl si na vůz a zakolíbal se v seně do dřímoty. To bylo jiné pohodlí, nežli je dneska ve vagóně! Ach — ty krásné staré časy! Ach, to krásné staré cestování!

Já neříkám, že moderní cestování nestojí snad prapra-zanic! Ono má také své výhody jisté. Rychlost. Poměrnou láci. Ještě snad jiné věci. Ale ta bývalá romantičnost — ta romantičnost! — Nezoufejme si ale! Snad je ta doba nynější jenom přechodní. Snad se vrátíme přece zase ke svým zvykům dávným. Jednotlivé známky naplňují už nyní duši mou věru radostí upřímnou. Nepodnikají někteří moudří jednotlivci už teď daleké, opravdové cesty na př. na bicyklech? Nebo na malých veslových loďkách? Není v tom snaha zase po cestovatelské samostatnosti? Návrat ke starým časům?

Myslím, ba téměř jsem přesvědčen, že skutečná „zlatá doba“ pro cestovatele vlastně teprve přijde! Že přijdou časy, kdy cestovatel bude užívat sice všech možných „pokroků“ lidských, ale také vyhovovat každé své osobní, lákavé choutce. Kdo bude chtít, ať si pak letí třeba po balónu! Kdo bude musit, ať se třeba dá naložit na vlak! Kdo bude chtít užít cesty do opravdy, vezme si zase pinkl, nebo se smluví s formanem —

Ovšem, ten nynější náš zákon proti vagabundům — ten je snad trochu na překážku! Snad omezí volný pohyb, ostříhá bujnější choutky. Ale copak by naši zákonodárci nemohli jej spravit? — nemohli mít alespoň v něčem rozum?

To bude radost! Až povandrujou zase mladí i staří. Arci. rozdíl bude přece vždycky, podle stavu, podle věku. Nějaký pan rada pinkl asi neponese! Ten si koupí pěkný malý vozík, přepnutý plachetkou nízkou, zapřáhne pěkného psa, postaví se sám s popruhem přes prsa k „podsední“ straně voje. milostpaní radová chytne se vzadu rozpěráku, aby pomohla tlačit — a hajdy ku předu — pes začne vesele štěkat, pan rada začne rozpustile vejskat — eh, to bude radost — to bude radost!

Na večer zajedou si pak do hospody. Paní radová zasedne si na lavici, pan rada vyjde si ještě do obce. A pak se vrátí a s pýchou — s jakou přinesl kdysi car Petr svůj vydělaný rubl — položí na stůl před svou milostivou hrstku drobných — :

„To jsem sežebral. Teď vidíš. že bych tě uživil. i kdybych nebyl radou!“

Po prázdninách.

1881.

Jakož jsem už dávno řekl, že se nesmí pranikdo divit, děláme-li my žurnalisté v letní mrtvé době všelijaké hlouposti. Ale někdy nás ta mrtvá doba přec zas přivádí i na věci zcela rozumné. Tadyhle vypočítal kýs učený novinář německý, že prý my všichni lidé jsme vlastně „kapitálni lidé“, že totiž každý z nás representuje zcela určitý kapitál, který se dá vyznačit zcela určitou peněžní cifrou. Na mne na př. co na člověka studovaného a tak a tak starého by dle jeho přesně vypočtených tabulek mohl každý solidní, dobré pověsti požívající ústav (spořitelna, záložna a t. p.) směle půjčit 20.000 zlatých. Sděluju to oněm ústavům, podotýkaje jen ještě, že je vždycky dobře si přispíšit, aby peníze dostaly se do hypoteky prvni. Pak jsou naprosto jisty.

Ale přiznám se, že jsem si sám nemyslil, že mám tak kapitální cenu „Peníze po ulicích“ — „peníze po ulicích“! Člověk jde a nestačí počítat potkávající ho milliony. Na chodníku konkuruje kapitál s kapitálem. Pán s paní se vedoucí representuje jako peněžnickou firmu „Homo & Comp.“ a vedle nich capou tři- a pětiletá procenta. Z Příkopů mohou se v neděli poledne tak dobře rozesílat do celého světa telegramy, jako z kteréhokoli jiného peněžního trhu! To je pěkné! Vypočetl jsem

dle dotyčných tabulek, že na př. jen s těmi 6.000 studenty, kteří teď veběhli do Prahy, veběhlo nám tedy do pražských kapes 70 millionů zlatých! Jakou mají cenu „studentice“, nevím. Podle jednoho insertu, že se tam a tam přijmou „3—4 malí studující nebo 1 mladá dívčina“, soudil bych, že jedna holčička stojí za 3—4 chlapečky. Podle toho ale zas, že v insertech žádá se od děvčat vždycky ještě něco vedlejšího, totiž aby ta děvčata byla také „slušná“, soudil bych opět na osobní cenu menší. Neboť: od hochů se slušnost nežádá. Ach — je to teď rej a po těch kapitálních studentech zuřivá honba! I „zcela slušné“ rodiny hledí nějakého lapnout a tak mnohá rodina jindy „tichá“ volá dnes hromovým hlasem přes statisíce insertních čtenářů: „Piano v domě!“ Některé rodiny hledí na studenty jen co na malý „životní příspěvek“, jiné žijou docela z nich. Znám jednu mladou vdovičku, která, ačkoli je teprve asi čtyřiadvacet let stara, přece již asi po tři leta stojí v tom šírém chladném světě beze vší podpory. Musí se ohlížet chudinka v pravo v levo a proto si beře vždy na počátku školního roku něco studentů — jen 2—3, ale odrostlejší (kus ke kusu v statistické ceně po 16.000 zl.) Jen 2—3, povídám, ale vdovička ta je tak hezka, tak skromna, a ona s nimi, jak se říká, „vyjde“.

Duchaplní lidé a bystří pozorovatelé tvrdí už od nějakého tehodne zcela určitě, že prý „je v Praze teď po ulicích mnohem větší hemžení lidstva“ než před tím. A ještě duchaplnější, takoví, kteří navykli každé věci přijít až na grunt, tvrdí, že je to „od toho studentstva“. Ba, je to teď na ulicích kříž! Každý okamžik vrazí do člověka nějaká 10letá venkovská 6tisícovka, šloupne člověku nějaká 15letá 11-tisícovka na kuří oko, vypichne mu viržinka nějaké 20leté 16-tisícovky jedno oko z obli-

čeje a vyrazí otcovský loket nějaké usedlé 20-tisícovky 3—4 žebra z těla. Copak musí ti venkované zrovna po Příkopech chodit? po Ovocné a Ferdinandově třídě? A když už tedy neumějí chodit po Praze, nemohou se nějaký den dříve cvičit na Vinohradech, u sv. Markyty, nebo tak někde? Pane policejní řediteli!

Co dříve stálo vychovávání té drobné lidské mládeže, těch „dvounohých zvířátek bez peří“, práce! Dnes mají páni učitelé ku pomoci vědy a jde to hravě. Pomocí těch Berghausských tabulek (dr. A. Berghaus jmenuje se učenec řečený) ví učitel na krejcar, mnoho-li přijal na počátku školního roku do své třídy „kapitálu“, a ví, mnoho-li se od finančního jeho talentu žádá, aby za rok do vyšší třídy z toho odveď. Tolik tedy co do vychovávání „celku“, co pak se týče „individuí“, ať si pan učitel vezme jednoduše fysiognomiku Sopha Schacka, prostuduje ji, ať pak prostuduje svěřené mu kluky, tvar jejich lebky, ráz jejich obličeje a kterým že zvířatům jsou podobni, a už ví, co z kterého udělá! Kluka, který „vypadá jako lev“, bude pan učitel vychovávat tak, aby se z něho (dle Schacka) stal generál Kleber nebo neohrožený řečník Mirabeau. Z kluka, který vypadá „jako orel“, udělá Bernadotta, z „pudla“ pedagoga, z mladé „opice“ Voltaira, z „hyény“ Robespierra, z „lišky“ Talleyranda, z „chrta“ špicla, a takž bude postaráno během snad jen několika málo let, aby v národě našem dobře obsazeny byly důležitosti veškeré.

Ať ale nezanedbá také těch, ovšem řídkých, kteří mají „tvář vrány“. Jsou z nich pak výborni zloději a stanou se pilnými, spokojenými občany humánních ústavů, jakým je na př. pražský „sv. Václav“. Kdykoliv potkám několik těchto, z daleka už dle jejich pohnutlivě prostého roucha znatelných občanů, hledím na ně a vidím co

vidím: na tvářích jejich klid, tak úplný, blahý klid, jakého venku v životě, mimo ústav, na žádné ach tváři nezahlédneš! Klid je ale vždycky známkou plné spokojenosti vnitřní, nejvyššího tohoto statku lidského života.

Malé nedokonalosti lebky a tváře dovede myslící učitel, za pomoci Sopha Schacka, odstranit hravě. Hlavní pravidla jsou asi tahle: Ústa má žák jen jedna, ta se mají do jisté míry tedy šetřit. Za to jsou dobrému vychovateli na každém klukovi k službám dvě tváře, obyčejně „napapané“, a dvě uši, velmi úslužně od lebky odstávající a ctěné ruce páně učitelově se přímo vnucující. Pan učitel račiž sobě laskavě povšimnout, že čím zralejší (duševně) mladý člověk, tím ploštějšími se stávají jeho dříve dětsky buclaté tváře, že tedy náramně pomáhá duševní zralosti, když pan učitel ty tváře někdy splácne. Že dále odstávající uši jsou známkou velké, instinktivní srdnatosti. A že když ruka vjede do pačesů a cítí, že jsou tyto tvrdy, není to známka snad — ale ať si to pan učitel přečte sám! —

Je tedy počátek školního roku a — universitu nemáme. Ani ty dvě fakulty ne. Co jsem povídal? „Dávají nám je jako dvě klapky na oči, aby se bujný koníček neplašil.“ — Když ale viděli, že koníček není pranic bujný — sundali je honem zas a nedali nám nic.

Už by byl snad jednou čas, abychom si zrevidovali tu galerii výtečníků, kterou jsme si sestavili v letech důvěry, v letech šedesátých! Snad abychom si ji vydali znova. Ale ne už s těmi ošklivými ráznými hesly! Místo hesla dal bych každému teď do ruky hezounkou „Josefskou hůl“: liliji, narcisku. Na znamení nevinnosti — úplné.

1887.

Teď nás takhle pustit na nepřítele — teď, když jsme najedeni! Jako ten anglický generál pouštěl vojáky do bitvy, „dokud mají roastbeef a porter v těle.“ Tříštky by z ministrů lítaly, Němce mžikem bychom rozsekali na maděru — vždyť to člověk zrovna cítí, jakou má v pěsti ukrutnou sílu, jakou v prsou báječnou odvahu — držte nás — pro pána boha, držte — nebo — —

Hm, Čech když je najeden, je zrovna obr! Ach posvícení je přece jen krásná věc — ať si mrzout kollega tvrdí co chce, ba i to pražské posvícení je pěkné! Lidé mu arci ubližují, to je už móda; sám Pražan odříkává své navyklé: „Hm, posvícení v Praze! My tu máme posvícení den co den, to je jedno!“ Ale potají žmoulá přece jen každý otec už nějakou pětku, a nežmoulá-li otec, vezme matka krátce a dobře nové cejchy a jiné věci, co jich tu v almaře — zastaváren je po Praze už více než chrámů! A když pak nastane den sv. Václava, nastává také už hned od desáté z rána po domě všeobecné, pátravé kroucení nosů a po chvilce už letí ode dveří ke dveřím: „U Veselých pečou husu!“ — „U Jelínků dvě: starej sám sní na posezení jednu!“ — „U Votočků mají srnčí hřbet — nu, ano, ti jsou vždycky nóbl!“ — „A co u Nerudů?“ — „U Nerudů mají vepřovou kýtu. Tam nepřijde po celý rok žádná husa na pekáč On říká: Nemám je rád, ty husy, protože se jim také říká „Hanzi“ — víte?“

A ta příjemná zábava pak při dobrém jídle! Víte, já jsem jako Ludvík XIV.; při obědě nesmí se mnou nikdo, pranikdo o něčem vážném, na př. o politice mluvit. Moje kuchařka má v tom ohledu co nejurčitější

rozkazy a dosvěčuju ochotně, že se dle nich věrně také řídí. Ještě ani jednou si nedovolila, píchnout při obědě do pana hraběte Taaffa, nebo rozebrat pana baróna Gautsche, nebo vzít na nůž politiku české delegace — v skutku, ani jednou! Rozprava musí byt zcela nevinná, lehká, příjemná, pak také chutná jídlo. A takž nás kuchařka naše tedy minulý úterý bavila jen vypravováním rozkošných našich národních posvícenských povídek „o povidlovém stromě“, „o makové buchtě, která šla na vandr“, „o husím stehýnku, kterému se nechtělo dolů“, „o skopovém, kterak se sešlo s mrkví“, atd., a my jsme tu seděli, poslouchali, vesele si hvízdali a poskakovali a byli vůbec všichni v míře nejlepší: já, oba kanáři a špaček.*)

Povídám: teď nás na to pustit! Teď by snad i páni delegáti naši dovedli se pět minut na slavnou vládu mračit — déle ovšem ne, upřímná láska to déle nevydrží. Achich, kdypak se přece jednou trochu pozměníme! Jistý filosof napsal duchaplnou větu: „Kolikkrát musil člověk zmoknout, nežli vynalezl paraple!“ Půjde-li to také tak dlouho u nás —! Vypadáme těmi

---

*)

Dávám timto všem svým přátelům a známým trochu sice opozděnou, proto ale přece pořád ještě stejně truchlivou zprávu, že nelitostnému nebi zalibilo se asi před desiti měsici odejmouti mi mého jedináčka, mého milovaného, nenahraditelného papouška

MARTINA.

Skonal po nemoci jen krátké (mezi tim, co jsem byl na procházce a byl pohřben na obecnim pozemku v Libni.

△ jako otec.

Věnce a telegramy odmítají se s díky.

lijáky uč celí splácaní, a my pořád nic! Pan barón Gautsch ulomil české naší politice špičku jako nepodařenému vtipu, jako perníkovému cigaru, a — my pořád a pořád nic! Že prý se ale už národ sám přece trochu rozkývává, že prý se už duševně hýbe — i ty můj bože, vždyť náš dobrý národ myslí, že je všechno už v nejlepším pořádku na světě, že jde ode dávna už všechno z „ff“, a on sám pomáhá tedy také v tom směru dál a dále, také z „ff“ — ferblem a fángličkou! —

„Teď do boje, teď hned po posvícení!“ myslí si také maminky české a posílají nám houfně tedy sem už synáčky své, napapané, buclaté, červenolící — nu však ono těch deset „studijních“, v Praze strávených měsíců jim ubere buclatosti, že maminka synáčka téměř ani pak nepozná! Alespoň mají synáčkové něco do zálohy, „teď po posvícení!“

Už je každý z těch nadějíplných mladíků dávno pevně rozhodnut, čemu že se věnuje. Ještě má letos na vybranou, ještě nám vláda všechny školy nezavřela; ale ona to učiní. „Pokrok“ musí být, a nejnovějším pokrokem ve školství je „Slöjd“, školský systém všemu světu teď doporučovaný ze Švédska, kdež školství jak známo kvete, systém čelící k tomu, aby každý člověk naučil se číst, psát, počítat, k tomu ve škole hned asi troje řemeslo, a dost. Pak nepůjde už synáček ani na medicinu ani na professuru, ne do práv a ne na techniku, nýbrž od maminky hned s pinklem na zádech na vandr světem. Systém, jehož výtečnost bije do očí, a nejprv se tedy zkusí na nás Češích, kdyby snad přece ještě byla v něm nějaká vada — my jsme pro takovou zkoušku jako stvořeni. „Slöjd“ se tedy jmenuje, a my máme tedy na těch nejnovějších našich školských

„ordonancích“ jenom důkaz, že sobě pan ministr vyučování skutečně pravého pokroku všímá.

Zatím, pro letošek, může bujná mládež naše třeba tedy ještě studovat, připravovat se na stav vyšší, „panský“. A přistupuje k tomu z domova tedy řádně posilněna. Ovšem — „plenus venter non studet libenter“, jak Latiník říká, čili podle našeho Komenského: „plný břich rád leží tich“; ale vždyť oni se páni studující hned na počátku roku nepřerazí! Stará móda: „Napřed trochu studovat život.“ Prohlednout si lesk a bohatství velkého města. Navyknout tomu báječnému šumu po ulicích. Mnohý navyká arci rychle a překvapuje až neočekávanou při tom chladností svojí. Včera teprv jsem zachytil kousek rozpravy mezi takovýma dvěma pozorujícími pány. „No jak se ti Praha líbí?“ — „Ještě ujde. Nejvíc se mi ale líbí čeština pražská: chodím, poslouchám a zapisuji si doma.“

Výtečný muž! Snad se stane specialistou. Snad nám podá pražského jargónu slovník, fraseologii, gramatiku, a odpomůže potřebě už dávné. Tuze zajímavý jazyk, ten náš pražský! Jak obratně umí sobě přisvojovat bohatství jazyků cizích, jak půvabně kombinovat cizí slovo s ještě cizejší gramatikální formou, frančinu na př. s němčinou, a učinit z toho zcela původní slovo české: „šamstr“ (charmantestr), „šaramandl“, atd.! Jak půvabně zní ten naš genitiv: „uhliho“, „dřívího“! Jakž překvapí každého pravého znalce, slyší-li, že v genitivu množného počtu zachovaly se nám tu podnes i formy staroslovanské: „domůch“, „koních“, ba docela i překrásné: „To jsem tu dnes viděl lidouch!“ A což teprve naše sloveso, nějaké naše: „Co budem teď dělat, pane soused? Vědí co, jdoume na procházku!“ —

A po životě pouličném bude mladík studovat zas „školu života“, divadlo. Studium trochu drahé, trochu dlouhé; jsouť pilní studenti, kteří nemají ani na dvaceti semestrech pořád ještě dost. A pak ještě život vnitrodomní, po pražsku „rodinný“, — hospodský. Také studium dosti drahé, dosti dlouhé — člověku se nechce z něho ani domů. Jediná výhoda je ta, že kdo zná jednu tu učební síň, hostinec jeden, zná už všechny. Jeden je jako druhý, se stejným domácím řádem, stejným jídelním lístkem, stejným nápojem, stejnými rozhovory, a hádkami, stejnou úpravou, stejným osvětlením — —

Obdržel jsem tyto dny dopis od přítele z venkova, odkudsi z „uzavřeného území“. A v tom listu stojí:

„Když už jsem se dal do psaní, musím Ti svěřiti, že mne to zde velice rmoutí, když každý den čtu v insertech pražských německých listů: Dreher's Altdeutsche Bierhalle, Nürnberger's ... Čekám co den, kdy se v českých listech navzájem objeví a kde hned několik staročeských pivnic, vyzdobených emblemy, zbraněmi, nádobami a nářadím staročeským, a ono pořád nic. Mám za to, že by podnikavý člověk nepochodil zle a při tom i přispěl svou hřívnou k českému a slovanskému rázu Prahy podnikem podobným. Za českou, staročeskou pivnicí přišla by na řadu slovanská, nesmějíc přestati na pouhém jméně. Těšilo by mne, kdybys mi dal za pravdu a v příhodné chvili této myšlénce ....“

Dávám mu tedy za pravdu. A považuju každou chvíli za „příhodnou chvíli“, tedy také tu dnešní. Jen že — —

Jak pak asi bude vypadat ta hospoda česká!? Což o to, my máme svůj národní sloh, svoji domácnost, svoji jizbu staročeskou, s kachlovými kamny, prkennými stěnami, hambalkovými, čtverečkovými stropy, starobylým

nářadím, a obratně, důmyslně zvolenými emblemy daly by se věru vyvést okrasy k tomu vkusné a velice různé — ale kdo nám to udělá? a kdy?

My máme také na př. celou svou „českou chalupu“. Pravou zvláštnost, jak naši výtvarníci tvrdí, zcela světvarnou, ve všem samorostlou, prastarou. Byla by prý věčná škoda, kdyby neměl venkov znova zase k ní sáhnout, nebo kdyby se nám docela měla snad ztratit. Proto také, po nejlepším uvážení, byla zvolena kdysi jakás komis, asi před desíti lety, myslím, a bylo jí uloženo, aby tu „českou chalupu“ tedy prostudovala, aby také, tuším, vydala o ní zvláštní nějaké illustrované dílo — —

Milý příteli — věc ta snad nespěchá, viď že? Nebo domníváš se, že by se myšlénka Tvá měla uskutečnit doopravdy ještě na př. během devatenáctého století?

Považ přece, že máme do jeho konce už jenom mizerných třináctе let —

Musíme tam všichni . . .

1889.

Jsem věru rád, že nám vydal pan Brandejs „české vykládací karty“! Vykládalť jsem si posud denně kartami francouzskými a skoro už jsem se bál, že spůsobím tím rakouské vládě s Berlínem mrzutost. Teď tedy míchám zase klidně a volně a vykládám — vykládám, „co jde přede mnou“ a „co za mnou“ (přede mnou je toho už nějak ukrutně málo!), „po čem šlapu“, „co nosím v hlavě“ (ku podivu: pořád míň a přece je pořád těžší) a „co na srdci“. A den co den, výklad za výkladem, napořád věští se mi budoucnost stejná: peníze — moc peněz — tuze moc peněz! Budu prý náramně bohat, říkají mi karty.

Jenom aby už to bylo! Abych se toho ještě dočkal! Myslím, že nemám na čekání už tak obzvláště mnoho času —

Nezakřikujte mne! Nedivte se chmurným myšlénkám, neříkejte: „Ale — ale!“ To víte — ten předčasný podzim — chladný vzduch — mrzutě shlížející nebe — ty večery dlouhé — tak dlouhé! A konečně — pročpak by člověk nevzpomněl sobě někdy třeba i na smrt — „Smrt je okamžik na všechen spůsob důležitý!“ praví Rückert —

myšlénka geniální, jaké je schopen ve světě snad jenom Němec — —

Arci — arci, člověk může zemřít za nejkvětnějšího mládí. A třeba uprostřed nejteplejšího léta. Člověk nikdy vlastně neví, kde že na něho čeká smrt, a „proto jí má vyvést tu taškařici a čekat všude na ni“. Není to ani tak těžké: ona se přece obyčejně něčím ohlašuje — předesílá své zvěsti — je to pravda!

Ani nevíte, že jsem byl letos ve velikém nebezpečí, že jsem jenom zázrakem vyvázʼ — v skutku! — a také i ty zvěsti tu byly, srozumitelné, hlasné — —

Vy znáte dobře „kolumbačské mušky“? Zvířátko malé, ale horší než zmije! Píchne člověka tak jemně, že ani nepocítí. Na kůži objeví se tmavý, malý bod, jako špendlíčkem; kolem bodu udělá se malý „dvůr“, kruhovitý jako kolem měsíce, barvy hnědorudé; bod nepálí, nebolí, trochu jen tak divně svrbí; a pak to místo spuchne, úd oteče a člověk umře.

Zrovna chci tedy jednoho dne — je tomu asi šest neděl — odpoledne na procházku, v tom mi tu padne do oka na stole ležící časopis. Ještě jsem ho nebyl četl, sáhl jsem tedy, stoje už, po něm. A první zpráva tu: „Kolumbačské mušky“. Že prý se objevily po Dunaji někde až ve vůkolí Lince. Uštkly prý už několik lidí. Jediný prostředek prý proti nim: roztok kreolinový.

„Mrcha taková mrší!“ povídám a vycházím z domu. „A drží se jenom vody — pořád vody! Až k Linci! — K Linci! Od Lince jde k Budějovicům přece Švarcemberský průplav? — snad jsou ty mrchy docela tedy už u Budějovic — snad po Vltavě už i dále —“

Procházím se sadem. Dívám se na květné záhony. Potkávám hezounké holky. Myslím už zcela na jiné věci

než na „kolumbačské mušky". V tom zavadí můj zrak o něco — zdá se mi, jakoby zpod rukavičky na levé ruce svítila červená skvrna — poodhrnu: v skutku — a ještě jedna — a třetí — uprostřed malý bod, kolem něho hnědorudý dvůr — žádná bolest, žádná palčivost — ach není už pochybnosti —

„Honem tamhle do lékárny — honem!" Prokletý osud! A vždyť ty noviny při odchodu — vždyť ty byly zrovna pokynem — nu ano — už je to tedy pravda! A mně — zrovna mně se to musí přihodit — já tak zrovna ještě o to stojím, abych takhle se stal zajímavým, aby se o mně mluvilo v novinách, aby lidé říkali: „Ten nebohý! Jako kdyby všechen neřád čekal zrovna na něj —!"

„Prosím o roztok kreolinový — honem!"

Chodím netrpělivě po lékárně. Pan provisor sundavá nějakou broušenou láhev. Na sedadle poblíž okna sedí jakýsi pán a čte pohodlně v „Národních".

Duchem se mi tu mihne už — zejtřejší číslo. Černý rámeček. Uprostřed △. „Náš . . . ."

„Nezandávejte prosím! Dejte mi kousek Brunsovy bavlny — uštkla mne jedovatá kolumbačská muška, musím to hned potřít —"

Pán u okna povstal: „Dovolte, jsem lékař —"

Strhl jsem rukavičku. Kdepak honem —?! Kdepak — věru nikde — nikde mrvy —! „Tadyhle —"

„To vás kousla blecha," podotknul lékař, vrátil se na svoje místo a rozestřel si noviny před obličejem.

Něco mu chudákovi bylo, ňák to jím škubalo, já to viděl. Ale nelitoval jsem ho — lékař — a nic neumí — nerozezná blechu od kolumbačské tento! Silný organismus, to je to — nemít takovou českou kůži —

No ale — zaplať pánbůh!

Hm — přece jen podivno — takový zvláštní cit — jak je už člověk takový — — teď věru skoro jako kdyby mně bylo zase líto, že se ne — —

Kampak by mne asi byli pochovali!? — Na Volšany nechci, tam je moc lidí. V Košířích už nepřijímají. Malvazinka je mi ciza. A na Vyšehradě byl bych smuten: dívat se ze svého skromného koutku na ty slavné lidi, kteří se postěhují na „Slavín“! Nebo by mne ten pohled trochu snad těšil —?

Když jsem na tomto místě učinil návrh, aby na Vyšehradě založeny byly pohřební arkády, jakýsi národní „Zalov“ — nejdůrazněji jsem návrh opakoval po smrti Jablonského — věru jsem nedoufal, že stane se tak brzy skutkem! Už se stane — už položen základ, věc tedy je zapevněna — teď už snad zase bych mohl začít do ní rejpat? Vždyť člověk je „takový“! —

Vidím to v duchu již dobudováno. Krásné! U vchodu tabulky: „Učinil Petr Fišr.“ — „Hot kmocht Peter Fischer.“ Pak vyvýšený, krásný sarkofág. V tom asi bude uložen jednou sám zakladatel: on jako majór u městských granatýrů navykl si komandovat s koně takhle s výše. A on je tak přísný!

Víte, já bych tam nechtěl být! Já bych z trestu ani nevyšel. Tam bude rámus! Jak některý nebude dobře ležet v „glídu“ — rámus! Jak přijde za habrkování příliš velký účet — rámus! Jak se opováží někdo s deputací k pánu bohu, aby si požaloval — rámus! Arci, pořádek bude musit být! To nepůjde, aby se tam oddělovali „Staro“ od „Mlado“. Ba snad ani, aby se oddělovala pohlaví. Nebýt pak nad tím nějaké pevné ruky — tam by se děly věci!

Už ta tlačenice u přístupu! Bude se musit vyvěsit plakát: „Pomalu! V levo se vyhnout! — Pořad při-

jímací: v pondělí politici; v úterý vojevůdci; ve středu výtvarníci; . . . . ." Když je u nás tolik slavných lidí! Vlastně je u nás každý člověk slavný! Alespoň někdy. La Rochefoucauld kdysi řekl: „Nekteří lidé jsou jako odrhovačky: každý je po nějaký čas hvízdá." Nu — my jsme takoví „někteří". My všichni! Ba nejen „my" všichni! V Římě stal se, jak známo, i Caligulův kůň kdysi konsulem — také to je u nás možno!

Požehnaná země! Vždyť jste snad někdy četli, jak že to bylo: Stalo se, že andělé na nebi se prohřešili a byli svrženi na zem. Zde po zemi pak musí tak dlouho bloudit, až vyvedou nějaký tak zvaný „velký skutek". To se ale ví, jak málo těhlentěch skutků se po světě děje: jenom v Čechách, tu zrovna prší! Totiž tak asi od třiceti roků. Patrně se tu ti bloudiví andělové tedy nějak sešli, patrně je tu teď samý jen anděl, a proto je u nás teď zrovna jako v ráji — „zemský ráj . . . ." i vždyť jste ji už slyšeli, tu píseň!

Myslím: za nějakých dvacet, nejvýš za pětadvacet let se pak „Fišerka" *) sestátní — ta bude vynášet peněz! Virgiliův hrob u Neapole vynáší svému majiteli, Francouzi, 20.000 lir vstupného ročně — a leží tam jediný Virgil! K nám — bože, k nám se pohrne ostatní svět veškerý, nebude člověka, aby nechtěl být jednou za svého života „na Fišerce" v Čechách!

Tam bude pohromadě slávy — svrchované nebe! Proto také ta přijímací přísnost — zvláštní ten rozhodovací soud: šest soudců Svatobor, šest dá vyšehradská kapitola — zcela jako v Egyptě, za časů dávných! Hořící fakule, rozlehlá, černě vyložená síň, po ní bílé umrlčí

*) Dnes tomu říkají vlastně „Slavín". Já jsem svého času byl navrhl „Žalov". Ale myslím, že lid bude říkat „na Fišerce".

hlavy, dlouhý, černě pokrytý stůl, kolem stolu dvanáct soudců v černých kuklích — ticho — tesklivé ticho — najednou zahučí jako sborem duchů táhlé: „Přijímáme!“ — a s vyšehradské skály v tom zazní mohutné trouby. Pořád — pořád bude slyšet po Čechách trouby!

Vědět takhle už napřed, že člověk se dostane na Fišerku! Což — ono by se to nechalo provést! Na příklad: Ty napíšeš knihu, na níž je vidět, že je nesmrtelna. Dobrá: dostaneš známku. A dvanáct takových známek dává ti už právo na jedno místo.

Člověk by byl aspoň zabezpečen. Měl by svou radost. Ba měl by v tom i nějaké jmění. Takovou známku lze na př. zastavit — lze prodat — kupců se vždycky najde — —

Buďme dobročinni!

1888.

Domnívám se, že je mou povinností, abych čtenáři sdělil, že jsem včera poprvé dal topit. Ano. Mělo to dvojí účel: a) záhřevní — „Po sv. Matouši čepici na uši"; b) slavnostní — že je už podzim.

Je to radost! Po 14denním jaře ihned podzim — výborný rok, jakoby ho vymaloval! Bývaly prý sice, jak kroniky sdělujou, již roky ještě lepší, ještě mokřejší a deštivější nežli ten letošní — někdy letos přece slunce zasvitlo tak alespoň na půl dne — nu ale vždyť jsme neměli snad ani práva žádat, aby pršelo pořád! Zkrátka, můžeme být spokojeni. Všichni. Zvláště arci „luffáci". Ti se letos už nakleli: a) venku, že nemohou pro lijáky ani ze stavení; b) teď zase v Praze, že je venku hezky, když oni tam už nejsou — ti se nahubovali; ti si navyprázdnili žaludek, ti letos užili za ten svůj peníz! Ale ticho, nikomu nezávidět!

Tedy už máme, zaplaťpánbůh, podzim. A budeme už míti, dá-li pánbůh, brzy hodnou zimu. Míza sleze do siré země, sirá země se svraští a tvorové zalezou do svých jeskyň. Všechno se svraští tou stahující zimou: lidé se stočí do klubů a člověk do klubíčka. Už jsem k tomu kdysi poukázal, že člověk je dle fysikálních

zákonů v zimě srdci svému mnohem bližší nežli za jiné roční doby, a následkem toho že je také pak — jak se říká — „lepší“. Měkčí, dobročinnější. v zimě kvete dobročinnost. Už se na ni zase těším.

Protože to už teď umíme, býti dobročinni! Taky jsme se tomu musili teprve učit, taky! Dobročinnost je výsledek intelligence, neboť dobrota člověku není vrozena, spíše opak. Proto také řekneme-li někomu: „Pane dobroději!“ je to titulatura, lichocení. Kdybychom jeden druhému říkali: „Pane zloději!“ znělo by to přirozeněj.

Ale vypadala ta naše dobročinnost dříve! Někdo sáh' do kapsy, vyndal půl milliónu — a vystavěl špitál. A vzal pak čtvrt milliónu — a vystavěl chudobinec. A vzal ještě čtvrt milliónu — a vystavěl sirotčinec. Šlo to zhruba, jak je vidět. Z té surové doby pocházejí tedy asi naše: „Přílišná štědrota, holá žebrota“; „Utrhla se mu ruka“; „Dal by i poslední košili s těla,“ a podobná říkadla neslušná, hrubá. A ukázalo se naposledy, že ani se stanoviska psychologického nebyla takováto dobročinnost dobrá: „Sypala raky za ňadra,“ vychovala nevděčníky, ošklivé lidi. Nemluvě ani o tom, že lidé ostatní, ti, kteří půl milliónu nedali, byli uraženi.

No, učinili jsme také v tom tedy určitý pokrok. Vynalezli jsme si „spolčování,“ a obrátili je také ihned na dobročinnost. „Z mnoha ruk větší pomoc“; „S obce po nitce a nahý má na košilku,“ to jsou pořekadla z doby už přechodní. A konečně jsme si vynalezli „sport“. Jakmile se ale stala také tedy dobročinnost „sportem“, módou nastal již obrat netušený, pokrok obrovský. Mladí, staří; vznešení, nízcí; bohatí, chudí; mužští, ženští — všichni se stali dobročinni, všichni holdují sportu, a zima je tedy vlastní sportu saisonou. Divadla, koncerty, bazary, plesy se tu honí a hemží, všechno se děje společně.

všichni za jednoho, jeden za všechny! Což spůsobuje výsledky pak co nejkrásnější. Stalo se už, že velký ples, jenž stál účastníky na plesové šaty a útraty, dekorace a fiakry dohromady všeho všudy nějakých padesát tisíc, vynesl dobročinnému účeli třeba celých čtyřicet zlatých.

Dobročinných účelů je však mnoho. A sport zabírá kruhy vždy širší. Stal se sám také vynalézavým, a vynalezl si „sbírky". Už dnes sbírá se na všechno. A sbírá se všechno. A sbírají všichni. Zvláště ale horlivě, skoro náruživě sbírají dámy. Jeť dobročinnost pro ně i „prostředek kosmetický"; sluší jim, činí je hezčí — „Kostel krásí oltář a člověka milosrdenství" — „Každá ruka pěkná, která dává" — —

Nejdříve sbíraly:

špičky, seříznuté s cigar. Pán zastrčil každou uříznutou špičku do kapsy u vesty, pak je denně přendal do nějaké skřínky, skřínku odevzdal po nějakém čase „své" dámě, sběratelce, a dáma odevzdala celou svou sbírku zase ob čas přicházející jeptišce, která to pak někam prodala a výtěžku užila na ošacení těch nebohých dětí, jichž matky pro to ono „seděly" v Řepích. Účel vskutku dobročinný! Kdo prokouřil za rok 100 zl. ve 2000 pětikrejcarových kuba, přispěl ke krásnému účeli osmi krejcary, za kterýž obnos mohla se už pro některé opuštěné dítě červená pentlička koupit. Cena milosrdného skutku byla arci však ještě větší, kouřil-li 7krejcarové britanika nebo 12krejcarové londres, nehledíc ani ku zásluze, že si zkazil za rok tabákem alespoň jednu pěknou vestu. — Potom tedy sbíraly dámy

viržinek slamky. To byla honba po tabáčnických krámech! Já sám jsem měl známost alespoň s desíti mladými prodavačkami, které mně schovávaly slamky, abych mohl vyhovět „své" dámě. Když byla ta dáma

ale tak hezká! Měla takové ohnivé černé oči! A takovou libavou ručičku malou! Nevím sice, k jakému účelu ty slamky byly — pořádný trakař jich měl cenu alespoň dvou nových — ale po nějakém čase mne dáma odměnila: poslala mi košíček, upletený právě z takových slamek, a okrášlený všelijakými papírovými kudrnami. Prosím vás, je také takový okudrněný košíček košík? — Na to jaly se dámy sbírati zase

ocelová péra stará. Přiznám se ke své hanbě, v téhle dobročinné věci že jsem se pramálo sdílel, téměř pranic! Víte, když já jsem takový divný! Učinil jsem nejprvé zkoušku. A tu jsem viděl, že jsem po sepsání 35 feuilletonů a celého svazku básní měl teprve tři takové staré střípky. A kdybych jich chtěl mít alespoň půl kila, že bych musil napsat feuilletonů 4586 a svazků s básněmi 112. Účel střípků byl arci pěkný — vařily se z nich polívky pro chudé — ale mám učinit statisíce čtenářů nešťastnými, jen aby měl jeden jediný člověk hrnek polívky v břiše? — Snad bylo podobných poctivců ještě více, dámy nesetkávaly se s úspěchy a změnily tedy záhy svůj sportek: začaly sbírati

poštovní známky, už opotřebované, to se rozumí. Účel zcela neobyčejný, znamenitý! Vykupování malých mouřenínů z rukou darebáků otrokářů! Překrásné — člověku se až rozslzí oči! A věčná škoda, že se v tom ihned namanul háček! Dámy nechtěly totiž tentokráte pracovat společně — každá z nich chtěla mít svého mouřenína — ano, svého. Poněvadž ale i nejpilnější sběratelka dovedla za 2 až 3 leta starých známek sebrat sotva za 5 šestáků, po 50 krejcařích se ale mouřenínkové neprodávají, omrzovala se a ustupovala jedna sběratelka po druhé. Škoda!

Ale mělo to přece jen svou dobrou zase stránku. Proč myslit na Afriku? Proč ne na vlast? I umínily sobě dámy, že od nynějška věnují se jenom vlasti, že budou sbírat jen pro ni, a sice něco nového:

staré špunty. Myšlénka výtečná! Posud se staré špunty prostě jen zahazovaly — co se tím promrhalo národního jmění! Ale ukázalo se, že lze je dodávat do továren na vyrábění linolea, tam že se semelou — —

Dovolte, abych o tom promluvil jinak!

Mám přítele: v našem kroužku mu říkáme Františk. Výborný muž, spořádaný, hodný, a vlastenec — no, kdyby takých bylo! Je dobrý počtář a hospodář, zbytečně neutrácí, ale jednou za měsíc, hned tak po prvním, zajde si na večer přece jen k Pecoldovi. Dobře jí, dobře pije, a dostává se do nálady dobré. Srdce se mu šíří, duše otevírá, a vystupuje z ní — myšlénka na vlast. Františk se zadumá, počítá, a přichází k výsledku, že tenhle měsíc může dát 5 zl. (nebo 4 nebo 6) na účel vlastenecký. Není to mnoho, ale prosím vás — kdyby dal každý měsíčně pro vlast pětku!

„Ale kam ji tedy určím?“ začne znova dumat. „Čtu teď pořád o Sokolu. To byl znamenitý nápad, že jeli Sokoli tam do Lublaně! Chlapíci vůbec! My potřebujeme ráznosti v národě — ráznosti především — Sokol nám už posloužil tuze — dobrý, starý spolek — pošlu mu tu pětku! — Arci, Hlahol je taky starý spolek! A učinil za čtvrt století také mnoho — velmi mnoho! Nebohý náš lid — týraný — smutný — zpěv mu kane do duše jako balšám. Jakpak abych tedy — —. Jen že Hlahol pěstuje jenom zpěv. Kdežto Umělecká Beseda umění všechno! Také nemá peněz nazbyt — ta Beseda — ale umění!? — napřed vědu — vědu! — já zašlu na budovu Akademického spolku! — Mládež, budoucnost ná-

roda! Naděje naše jediná — Ovšem — máme zde ještě mladší mládež — kterou nám chytají — odluzují — zvláště na Moravě — ještě více v Slezsku — jakpak kdybych tedy na Školskou Matici Opavskou — — ? Jen že připadá naší Matici Ústřední ještě větší starost — a také o Slezsko hlavní starost! Ach, co ta Matice nám prokázala už dobrodiní! To byla myšlénka převýtečná! Mně je zrovna teplo, když na Matici myslím! — Duše se mi rozevírá. Ruka se mi chvěje. Musím — musím se napít na zdar té Matice naší — Vincenc! — slyšíte, Vincenci? — láhev šampaňského — dneska pětizlatovou!"
— A Františ se široce ulebedí — a Vincenc přistavuje kbelíček s ledem — a když špunt bouchne do stropu, lesknou se Františkovi oči jako dvě jiskry, a prsa se nadýmají — dobrý — nadšený — zlatý to člověk, ten Františ!

Následujícího dne se ovšem pak někdy trochu na sebe mrzí — když on je takový dobrák! Ale to mrzení už může teď přestat. Zvedne-li si Františ ten špunt pod lavicí a vstrčí-li si jej do kapsy, má pak na Matici přece něco! Šampaňské špunty se kupují ze všech špuntů nejdráž, 1.000 kusů až po 12 zl. Za staré, rozvrtané nedostane se ovšem pak stejně tolik — u starých špuntů a u starého zlata se façona neplatí — ale dejme tomu, že se dostane za tisíc starých tedy zlatka — není dobrá, ta zlatka?

Počítejme, že bychom měli takových Františku jenom 100.000. A ti že by vypili do roka tedy jenom 1,200.000 šampaňských, za hloupých 6,000.000 zlatých, bylo by tu přece jen už 1,200.000 špuntů — tisíc kusů po — —

Ale já už přestanu — čtenář zdvihá ruku — on by mi natlouk'!

Zaručená smrt. — Nezaručená zpráva.

1877.

Teď ale už co nejdříve očekávám v novinách zcela nový druh insertů. Na př. „P. T. ctěným pánům a pánům sebevrahům doporučujeme sirky vanylové příchutě, v elegantní obálce —“

nebo „Půl kilo sirkových hlaviček s příjemnou ovocnou nádivkou, působících bezpečně a rychle“ —

nebo „Jistá smrt u Abela Kohna! Jediný paklíček, opatřený ochrannou mou známkou, stačí, aby —“

nebo „Životní jux! V dávkách pro jednu až šest osob lze v hračkářském mém krámě obdržet chvalně známé „krabičky sirkové“, působící nejrozmanitější křeče (dle výběru). Smrt garantována!“ — nebo tak nějak. Ať má alespoň domácí průmysl něco z toho, když se lidé chtějí činit směšny!

Není v tom věru žádná frivolnost, co zde píšu, ba myslím si, že kdyby časopisy nelíčily kupící se sebevraždy napořád s jistým nádechem romantiky, ta moderní sirková manie vzala by už dávno za své. Ale — smrt je lacina, dobří sousede koupí pěknou rakev, dobré sousedky pěkné věnce, ve všech novinách je obšírný popis, po celém městě je útrpný klep, na pohřeb se sejde několik tisíc lidí — ono to lechtá. Jsou zajisté

případy, kdy zoufalství má krvavé, hrdelní právo své: jsou ale také doby, kdy sebevražednictví stává se manií, duševní chorobou, skoro hříčkou, a tu nepomůže nic než výsměch nebo nevšímání.

Nejsnadněji té chorobě propadávají ženské zvlášť mladší. Její milenec se na některou pousmál — a už se škrábou sirky. Je sice pravda, co muž to faleš, a berlínská Paula Erbstwurst činí dobře, když vyzývá říšskou zdravotní komisi, aby mimo na mlékařky, na krupaře a na kupce přihlížela také na falšovanou lásku. Ovšem nepřilívá takový muž do svých hubiček vody a nedává do své přísahy sádry; ale nejohnivější slova jeho bývají ach! až příliš často barvena jedovatým anilinem a nejzelenější vyhlídka do budoucnosti, o níž se svou milou mluví, mívá v sobě utrejch. To by se mělo prozkoumat řádně, neboť takový falšovaný muž zkazí dívčí žaludek hůř než nějaká špetka nepravé skořice nebo hrníček vařečkou naparáděného mléka. Pánbůh stvořil napřed jedlou kapustu, živné maso, stvořil také napřed muže a pak teprv ženu — merčíme něco? Muž když je spravedlivý, je zajisté pro každou ženu potravinou zdravou a živnou, ale potraviny nemají být otravinami a proto máme magistrát, zdravotní komisi, okresní lékaře a pány čtvrtní.

Čímž zajisté nepřikládám slavnému magistrátu, ani slavnému zastupitelstvu obecnímu zvláštní velké práce. Slavné obecní zastupitelstvo miluju, dělá mně radost. Zvlášť od poslední tajné schůze své, ve které se jednalo o zřízení několika veřejných pomníku v Praze. Příčinu k té schůzi zavdaly opětné a arci spravedlivé stížnosti, že Praha nemá pomníku skoro žádných a že skoro ničím monumentálním nepřispěla posud na oslavu českých dějin. Výčitky ty pohnuly konečně některé pohlaváry a tito měli

ohnivé řeči k ostatním a výsledek je, alespoň pro počátek, skvělý. Poněvadž byla schůze, jak již řečeno, tajna, dostaly se do veřejnosti jen následující drobečky z ní. Na Václavské náměstí — od Nového roku bude se jmenovat „Husitské“ — přijdou dva pomníky velké, Husův a Jeronýmuv. Na náměstí malostranské přijde pomník Žižky, jenž, uváží-li se to spravedlivě, byl tak velkým vojvůdcem jako Radecký! Na staroměstském bude upravena krásná kolonáda s karárskými sochami vlastenců po bitvě bělohorské popravených. Amos Komenský, biskup Augusta a jiní vynikající bratří ozdobí náměstí Karlovo (od Nového roku „Bratrské“). Oba Prokopové postaví se na Hradčany před arcibiskupský palác. Jiří Poděbrad do Chotkovských („Poděbradských“) sadů. Na Pohořelec přijde kněžna Drahomíra, na Vyšehrad Libuša. Na novém mostě z Podskalí na Smíchov zaskvějí se Mikuláš z Husi, Jiskra a jiní husitští generálové. Po menších náměstích vztýčí se monumentálni sloupy na památku slavných bitev českých. Čelakovský, Šafařík, Kollar, Erben, Jesenský, Diviš, Purkyně a t. d. dostanou místa před vyššími učelišti. Slavíny se začnou stavět tři, jeden na Letné, druhý na Vyšehradě a třetí na Petříně: do jednoho přijdou vynikající Staročeši, do druhého Mladočeši, do třetího — však on se někdo najde.

To je nezvratné usnešení obecního zastupitelstva a sděluju je ochotně; jsem-li ale o některé podrobnosti špatně zpraven, slušnou úřadní opravu přijme redakce naše — ne sice ráda, ale přec. Těší mne usnešení to, upřímně mne těší, ač nemohu potlačit obavu, že je toho všeho pro počátek snad trochu mnoho. Ale naše zastupitelstvo, když se do něčeho pustí, je jako divoké. Bendiener prý jmenem všech pražských Němců hrozil docela vystoupením ze sboru, nestane-li se to všecko. Je to

dobrý, snášelivý, srdečný lid, ti pražští Němci! Dáme jim také nějaký pomník.

Jen aby po příkladu Prahy nevjela do českých měst přílišná pomníková horlivost! V Roudnici chtějí prý měšťanostovi Zinkemu už za živa také něco tento. Sochu prý sedící, pravice velebné postavy vtiskuje právě měšťanostské pečetidlo na vysvědčení občanské zachovalosti, na levici je vidět, že o tom nic neví. Velká slavnost, hudební sbor z Litoměřic, odhalující proslov od Ervína Špindlera. Ale nejsem pro takové zaživa. Člověk je sláb, sláva plete; člověk se třeba domnívá, že už je slavný dost a že nemusí v životě vyvést už pranic více. Zinke může vyvest ale ještě ledacos.

Načež končím s ukrutnou radostí, že jsem ani nezavadil o válečné příhody bratří Rusů. Ačkoli to mnou už škubalo. Tam dole na Balkáně totiž — ale ne — „Tagesbote" ty události balkánské vítá. „Tagesbote" vítá pořád něco. Roku 1866 vítal také do Prahy Prusy a řek' jim, že přicházejí sem „co přátelé". Ti se divili!

Království za patrona!

1881.

Ó dobo švestek — dobo kyselých okurek — ó! —

Nikdo ve světě by neřek, co zkusí jemný, citlivý muž, když v srpnu a září je pivo špatné — nikdo, co zkusí dobrosrdečný žurnalista, když od 15. července do 15. září není nového nic, pranic.

Od 15. července do 15. září rok co rok potácím se světem jako pitomý. Od 15. července do 15. září cítím, že mám přec jen srdce v těle, krásné srdce! Od 15. července do 15. září pochopuju otce, který spáchá zločin, jen aby moh' nasytit hladovou rodinu svoji. Dvacet tisíc drahých mně rukou abonentských zoufale se ke mně vzpíná — do statisícův a statisícův k nevyslovení toužných, k nepopsání bolestných očí čtenářských hledím se zimničným rozechvěním — a sluch mi prorývá, srdcem mi škube úpěnlivé, umíravé volání: „Něco nového — ty's naše naděje jediná — milost!“ — Zde stojím — zde jsou rozjizvená prsa moje — vyrvete si z nich to srdce škubavé — vypijte si z něho tu vířivou, horkou, pro ideály vůbec a každého abonenta zvlášť nadšenou krev — —

Ale nač se namáhám — nového tím přece nic nevytluču! Je to ukrutná mizerie teď, ať se podívá člověk

věru do časopisů jakýchkoli chce, pražských, vídeňských, berlínských, pařížských — jakýchkoli. V Berlíně píšou články o tom, že prý se lidé už vracejí zase ze svých bytů letních — bůh jim to co nejmilostivěji odpusť! A ve Vídni píšou články o samých jen divadlech. Že prý tam budou mít o jedno zas divadlo více. Že prý u všech divadel tam je postaráno o příští repertoire zimní přímo znamenitě. A že prý konečně se rozhodne, kdo bude ředitelem činohry dvorské, a to prý není lhostejno po ředitelích, kteří byli takovými kapacitami jako Laube a Dingelstedt, to prý je otázka důležitosti nesmírné. Blázni! My máme mít divadlo jedno jediné, ale bude-li divadlo to brzy nebo nic, to je nám jedno. My se také blížíme letos zas zimě, ale je-li pro ni uchystán celý dobrý repertoire nebo není, to je nám ještě jedněji. A kdo stojí a bude stát „až - na - věky - amen“ v čele divadla, to je nám už nejjedněji!

Ó švestky — okurky — ó! — Proti špatnému pivu je přec ještě pomoci — otčenášek a zdrávas k svatému Ludvíku Franckému, jemuž je svěřen nad pivem patronát, a je to. Ale ke komu se mám modlit, když nevím, co dát do novin? Kdo je patronem novinářů, novin, novinek? Hlava nám klesá na prsa — pocit opuštěnosti, siroby rozkládá se nám po údech jako mráz — my nemáme nikoho! Služebné děvečky mají velmocnou patronku svatou Zitu, pradleny svatou Hunnu, kojné svatou Trifénu — my také sloužíme obecenstvu od kolébky do smrti, my od ledna do prosince den co den pereme lid a do lidu, my kojíme čtenáře mlékem svým nejlepším, a my nemáme nikoho! Jak krásně by se nám na př. hodila právě sv. Zita! Jejím atributem je kniha a pytel — kniha by byla symbolem naší moudrosti, pytel symbolem něžného

našeho poměru k obecenstvu — ale můžeme nebohé chudé děvečky přivést ještě o to poslední, co mají, o jejich patronku?

Bude to nesmírná obtíž, až konečně také Spolek českých žurnalistů bude musit vyhovět nutnosti, již nyní naléhavé, a vysvětí si spolkový svůj prapor! Koho na prapor dát vymalovat, kterého svatého si zvolit za patrona, když z nás novinářů skutečně ještě není žádný svatým! Ještě nejlíp by se nám hodil takhle svatý Martin, ovšem kdyby si chtěl dát říci, nechal hus a stal se patronem kachen — ale kdo ví, zdali by byl ochoten! Bojím se, že se věru tak snadno nerozhodnem. Snad abych proto, jako jsem předevčírem dle učených spisovatelů a novinářů napsal pojednání o holích, dnes napsal zas dle legend, martyrologií atd. pojednání, kdo že by nejspíš ještě mohl být tedy tím novinářským naším svatým? Či měli bychom se obrátit na autoritu jinou, Na př. pana státního zástupce? Ten by nám, vzhledem k našim zásluhám, doporučil nejspíš svatého Dismasa, patrona zločinců, vedených na popravu. Hezký svatý, dobrý svatý — ale jak už praveno; nám se příčí mít patrona, který by nepatřil zcela a jen nám.

O, kdyby nebylo ohledu toho a ohledů ještě jiných! Svatý Řehoř Veliký se na př. maluje, jak sedí a píše, hodil by se nám tedy zcela — ale už ho mají patronem učenci, nu a my jsme příliš skromni, abychom se stavěli vedle těchto. Také sv. Jan Evangelista vyobrazuje se obyčejně, jak píše (apokalypsu); ale toho už mají papírníci, pouzí pomahači žurnalistů — a tu přec kumpanie nemůže být! A to nám snad už nebude docela nikdo radit, abychom si vzali sv. Víta? Má sice symbolem knihu a na ní kohouta (budiče, rváče), jak lze na mincích pražského biskupství vidět, hodil by se nám

tedy sice výtečně, ale už je patronem — herců — tedy komediantů —

Bude vůbec potřebí opatrnosti nesmírné, všestranné. Abychom se vyhnuli také posměškům (kdybychom si na př. zvolili sv. Theobalda, patrona příštipkářů, nebo Mauricia, patróna lakýrníků). A předně: abychom se vyhnuli všelikému i hmotnému poškození žurnalistického svého obchodu — pozor! Jeť celá řada svatých, kteří jsou osvědčenými, po sta let usedlými patrony „proti" něčemu. A tu by se věru mohlo zázračně snadno stát, že by nám takový svatý, vzdor nejpoctivější vůli své, zkazil obratem ruky kšeft náš celý! Vezměm na př. svatou Jenovefu Pařížskou. Nikdo ze svatých by se nám tak nehodil za patróna jako právě ona: malují ji s rozžatou svičkou, s knihou a s malým démonkem, který ji sedí na rameni, a měchem jí nafukuje „nápady divné". Mohl by symbol žurnalistiky se zvolit líp? Ale ta svatá Jenovefa od staletí už se přimlouvá, aby nebyla žádná vojna — mám mluvit dál? — Nebo můžem si vzít svatou Barboru, která je proti nehodám z blesků, sv. Emydia, který je proti zemětřesení, sv. Floriána, který nepřipouští požárů, Deodata, který zahání bouřky, Pavla apoštola, který odvrací krupobití, Antonína, který potlačuje mor*), Liborina, který překáží zátopám vodním — o čempak bychom měli pak psát? Nebo snad docela si vzít sv. Ondřeje, který je proti klepům, svatého Jana Nepomuckého, který je proti pomluvám — a zavřít krám, ne?

Já myslím krátce a dobře, abychom si za patrona žurnalistiky (alespoň české) vzali — Anděla strážce.

*) Právě teď se ohlašuje jeden velice nadějný, mladý morek z Adenu, v Arabii. To není od nás ani tak daleko.

Je to skvělý nápad, co? Patronem být, člověka střežit, je beztoho nejvlastnějším a jediným úkolem jeho. A každý máme strážného anděla „svého“ a není tedy žádné to dělení se s jinými. A pak — ten krásný obraz na spolkovém praporu! Anděl strážce, sličný jako panna, vede mne za levou ručičku, oblečeného jen v košilce a dundajícího paleček, k psacímu stolku: ve vzduchu je vidět, že je sobota a že se mně nějak nechce.

Nebo abychom si snad vzali „Čtrnáct pomocníků!“ Je jich hned „celá redakce“.

Od zajíce k myšlénce.

1878.

Jak to vydržím, nevím, ale je to děsné! Člověk se ptá sklepníka: „Co máte k jídlu?“ — „Prosím, čerstvého zajíce.“ — Člověk je pozván na oběd. — „Pozvali jsme si vás na kousek pečeného zajíce,“ šveholí jemnostpaní. — Člověk jde ulicí a nechť kráčí kolem kolika domů chce, z každého vyráží oblak dýmu, a oblak je pln toho mizerného, protivného, infámního zápachu zaječího!

Ne, já nejsem věru mlsný. Já nepokouším boha, bůh by mne mohl trestat bídou a nuzotou, mohl bych klesnout snad až tak hluboko, že by mně i zaječí pečeně byla naposled dobra. Ale zajíce nenávidím přec jen z plné duše a s nejohnivější náruživostí, jaké je schopno mládenecké srdce mé. Ať je udělán na černo s knedlíkem, ať prošpikován jako ježek, ať šalebně upraven s omáčkou smetanovou — mne to nesplete, na to všechno jsem příliš „starý zajíc“!

Neříkejte mně nic, řekl jsem si už sám všechno, co se říci může! Vím, že zaječí maso dodává jedlíku na sedm dní krásy a líbeznosti, a římský císař Severus že byl jen proto tak historicky krásný, že snědl tři zajíce týdně. Vím, že zaječí sádlo je ukrutně dobrá věc na zadřené třístky a zvlášť z mladého březňáčka že se dají upravit

léky až zázračné, zvlášť proti čtvrtodenní zimnici. Vím, že je to pro ušlechtilého člověka nesmírná rozkoš, štvát zajíce mysliveckými psy tak dlouho, až nemůže dál a ouzkostí vyčí. Vím, že kdo pije zaječí krev s vínem smíšenou, může se stát i biskupem. Vím, že zaječí maso od jakživa se chválí a slavný básník Martial že docela napsal: „Mezi čtvernožci přední sláva náleží zajíci." Vím, že zajíc se stal jednou původem i krásného mariánského zázraku, právě tak jako jelen Maxmiliána III. Bylo to v Thüngenthalu, r. 1431, dne 16. srpna, a trochu poprchávalo. Pan baron Lymburg právě honil. Psi jeho vyštvali zajíce, a když tento už dále nemohl, veběhl do kostelíčka, vyskočil na oltář panny Marie a psi zůstali jako přimraženi. Pan baron ho vlastnoručně sundal za sluchy, postaral se o jeho osobní bezpečnosť a tím skutkem povznesl se kostelík na slavné místo poutnické „u dobrotivé panny Marie."

Ale to všechno mne nepřesvědčuje. Mně jde Písmo nade vše a v Písmě (III. kniha Mojžíšova, kapitola 11. verš 6.) stojí: „Za nečistého počtete také zajíce; neboť i on přežívá, ale kopyta nedělí." Mimo to činí jedlíkům hustou, melancholickou krev. A má srdce v lejtku. A utíká před každým mizerným psem. A „jeho bdění je samá starost a jeho spaní jen úzkostiplná práce." Samé vlastnosti, které kdyby z jeho masa a krve přešly ještě víc do krve české, byli bychom brzy někde, kde zajíci dávají dobrou noc! A především ten zápach, ten protivný, infámní zápach! Brrr!

Tak! Teď si mohu oddychnout. Mohu se pohladit v pocitu, že jsem vykonal dobrý skutek. Zejtra totiž je svatováclavské posvícení, a já počítám v duchu, jak následuje: Praha má 200.000 obyvatelů. Slavit budou posvícení všichni: řekněm, že 100.000 je bude slavit husou,

100.000 zajícem. Těmto 100.000 jsem posvícenský oběd tedy jak náleží z k a z i l. Ach — člověk by nemusil být pravým a upřímným lidumilem, kdyby při tak vhodné příležitosti neučinil pro lidi, seč je. Nežádám díků — pouhé vědomí stačí.

Posvícení — Havelská činže — nakupování zimních zásob — přivážení uhlí a dříví — kupování zimního šatstva — když teď nemají Pražané opravdové a milé zábavy dost, pak jí věru už nemají po celý rok! Zvlášť otcové se baví, až se ohýbají. Viděl jsem takovou jednu hlavu rodiny, jak pro svého dvanáctiletého potomka v kněhkupeckém krámě nakupovala školských potřeb. Hlava držela v ruce seznámek dva a půl metru dlouhý, na němž drobným písmem zaznamenána kniha za knihou. Té délce seznamu jsem se nedivil, cítiť každý učitel božskou jiskru v sobě, a kdyby se proti tomu bránil rukama nohama, alespoň pul tuctu školských kněh během krátkého svého života spáchat musí — ale proč pak nevydají katalog té knihovny, jíž žáček pro deset měsíců potřebuje, v příručném a úhledném svazečku? Hlava rodiny předčítala vážně titul za titulem, pult se plnil, veřejný posluha odnášel vždy po čtyřiceti a padesáti knihách na vozejček, za krátkou hodinku byly hotovi. A pak jste měli pohlédnout na tu zářící radostí tvář otcovskou, když velká tobolka vylítla z kapsy a padesátka, několik desítek, hrsť pětek a nesčíslné množství zlatek vyrovnávalo účet! Ano, děti jsou pravým požehnáním božím! Mít jich pět a otec se pobaví jen v kněhkupectví od rána do večera.

Oznamuju ostatně zábavu novou pro Prahu. Kvete teď ve Vídni a nejspíš tedy že se dostane brzy také k nám. Je to táž hra, která zrovna před 1931 lety dala Caesaru, když šel přes Rubikon, příležitost, aby se ve všech gymnasijních čítankách zvěčnil slovy: „K o s t k y

jsou vrženy!“ Tatáž hra, která hřmotí ve „Valdštýnově táboře“ a při které Karel VII. armádu prohrál. Tatáž, ve které Španěl Loper Sacca, když byl při dobytí chrámu quitanského zlaté slunce, vážící dvanáct centů, ukradl, ještě téže noci je prohrál — „prohrál slunce před slunce východem“, jak Heine praví. Tatáž hra, kterou prý Palamedes vynalezl před Trojou a o které sám císař Claudius napsal celou knihu „De alea“. Hrajou ji teď ve Vídni po kavárnách a hostincích — „Zahrajme si hundekopf“ — „zahrajme si den hoechsten bokk,“ zní to po obědě a hra jde o zaplacení „malé černé“, a hned zas na večer a hra jde o láhev piva. Ve dne vidíš hrát jen mužské, v noci hrají také dámy mezi sebou i s mužskými. Dámy hrají náruživě — jako staří Germáni, kteří v kostkách hráli i o vlastní tělo.

Dojdou-li kostky také k nám, zahnízdí se u nás nejspíš způsob starořecký. Odpovídá našim národním „drábkám“. Řekové házeli kostky hřbetem ruky do výše a chytali je hrstí. Krásná hra! Vzdělává ducha a šlechtí srdce Chválí se při ní zvláště, že člověk nabývá „rychlého přehledu a dovede několik málo černých bodů rychle spojit ve velkou myšlénku.“ U nás je černých bodů tolik, že už by byl svrchovaný čas, aby z nich vyvedl někdo nějakou velkou myšlénku! Kostky sem, když to jinak nejde!

Jubilejní — a tak dále.

1887.

Letos je tomu tedy zrovna padesáte let, co elektrický telegraf počal sloužiti lidstvu. Umožnilo se to jedině tím, že pojednou objevila se tenkráte řada nových vynálezů, o nichž lidstvo před tím nemělo ani tušení.

Pamatuju se na to jako dnes. Byl překrásný, tichounký den srpnový, bylo po obědě a já seděl na prahu domu „u dvou slunců“ v Ostruhové ulici. Měl jsem na sobě bílou košilku, černé kalhůtky, tkalounovou jednu kšandičku kosou přes rameno a už nic víc. Lokty jsem měl opřeny o kolena, bradu opřenu do dlaní a díval jsem se před sebe, kamsi přes ulici, nejspíš do dálných časů příštích.

Seděl jsem tiše. Ale když jsem se jen trochu bystřeji pozoroval, nemohl jsem nevidět, že se děje něco ve mně asi velikého, ba že je mně skoro tak, jako bych chtěl rodit. Náhle jsem sebou škubnul. „Poslouchej,“ spustil jsem na sebe a hlas můj chvěl se plnou opravdovostí, „takhle to už s tebou věru dále nejde! Copak to žiješ vlastně za život, pro pána boha! Vždyť jsi dosavádní svůj věk téměř jen prospal, projeď a provrněl — jsi dnes už tři roky, jeden

měsíc a dvanácte dnů stár a pro svou nesmrtelnost neučinil jsi ještě ani nejmenšího — hanba!"

Cítil jsem, že mám pravdu, a proto jsem si raděj ani neodpověděl. „Jakpak," pokračoval jsem po chvíli tónem měkkým, lichotivým, „kdybys takhle lidstvu pomohl k něčemu velikému, neobyčejnému? — Přemýšlejme! — Elektřina na př. už je vynalezena, tu už tedy nevynajdeš — viď?" — Kývnul jsem lehýnce hlavou, že elektřinu už nevynajdu. — „A elektrický telegraf je, v principu alespoň, už také vynalezen." — Kývnul jsem, že nevynajdu ani elektrický telegraf. — „Ale uvést, upravit ten telegraf ku praktické potřebě, to je teď věru úkol krásný! Jakpak, kdybys tedy tadyhle nasadil své síly?" — Byl jsem už věru zvědav. — „Nemusíš se ani sám snad přespříliš namáhat — ale jakpak, kdybys nechal Wheatstona a Cooka vynalézt telegraf jehlový?" — Oko se mi začalo jiskřit. — „Dále pak nechal Siemensa a Halskea vynalézt aparát ukazovačový?" — Na tváři se mi rozhostil úsměv. — „A Morseho v Newyorku nechal vynalézt aparát psací — he?" — Byl jsem překonán. Neodvětil jsem sice ani jediného slova, ale mlčky jsem si stiskl pravici svou mladě mužnou, věc byla smluvena.

Také se tedy stalo! Wheatstone a Cooke konstruovali aparát jehlový, Siemens a Halske aparát ukazovačový a Morse vynalezl aparát psací, to jsou fakta historicky známá, jichž mi nepopře asi nikdo. Zcela dosud neznámy jsou však tedy p o d r o b n o s t i onoho památného, překrásného dne srpnového, kdy „bylo po obědě . . . atd.": nikde, v žádné historii 19. století, v žádné učebné knize o výzkumech lidského ducha není o nich ani zmínky, a proto je zde vypravuju. Nečiním to věru ze samolibosti žádné. Ne k vůli slávě. Ne k vůli díkům, vyznamenáním, řádům. Nenáležím k těm, kteří se domýšlejí, bůh ví jaké

že je to štěstí pro národ, když někdo z nás dostane nějaký řád. Já myslím, že po Čechách je už dosti řádů. A co neřádů! —

Padesáte let tedy už se těšíme výhodám telegrafu elektrického, tomu dobrodiní neocenitelnému a mnohými v skutku také nedoceněnému. Ono se nám — to dobrodiní totiž — dává jen po drobtech, dává ale denně, a my ty drobty sbíráme rovněž denně a jak mlsně po svých novinách, zrovna jako by to byly úlomky nějakého sladounkého dortu. Když si tak člověk pomyslí, co by si počal, kdyby se pojednou nedověděl, že „dolní sněmovna peštská ustanovila volbu adresního výboru na zejtřek“, že „Crispi přijel dnes odpoledne do Říma“, nebo že „přesazení generala Caffarela odůvodňuje se jednáním jeho soukromým“ — člověku jde při té myšlénce až hlava kolem! — Denně potěšujeme se tím, co že se kdekoli ve světě včera příjemného a pěkného stalo; těšíme se ale také již tím, co že pěkného stane se asi zejtra, vždyť rychlé zprávy dovolují nám do budoucna soud i naději. Arci někdy dovíme se i věci, na kteréž by třeba po čtyrech nedělích, ba i po čtyrech letech bylo času pořád ještě dost! Jako na př. teď, že pan doktor Rieger se vyjádřil, že cítí v sobě statečnost napořád stejnou, pranic neumenšenou a že nás povede napořád tedy dále, stejně statečně jako dosud. Zpráva se rozlítla a záchvěv hrůzy běžel po celém českém kraji.

Také ani to nebylo tyhle dny zrovna příjemné, co padesátiletý jubilant elektrický telegraf zvěstoval nám o cestě pana Gautsche po Haliči a tamějších městech. Excellence navštěvovala polská gymnasia a hřebčince, a Excellence se o chovancích ústavů těch vyjadřovala všude co nejpochvalněji, vynášejíc především jejich v němčině pokrok nepopíratelný. Nevím sice okamžitě, navštívila-li

Excellence také nějaký hřebčinec v Čechách: gymnasia česká Excellence však navštěvovala a naše němčina se jí tam neráčila líbit ale pranic. Což člověka velice musí bolet.

Takové zprávy ovšem líp kdyby sobě ctihodný jubilant podržel někde v tom svém drátu. Nebo kdyby je slavná redakce toho kterého listu prostě umlčela. Šířiť se jimi zbytečně nálada těžká, kormutlivá, a té máme v nynější podzimní době beztoho každý dost už v sobě. Šedivé nebe teskní nám zrak. Páchnoucí mlhy dusí nás v hrdle. Dlouhé večery šněrují nám srdce. Darmo se hledíme povyrážet nějakým žertem dobrým, darmo si klademe otázku výroční: „mnoho-li má na severní točně, kde je půl roku den a půl roku noc, diurnista — denního platu?“ — my to nevíme a ani se tomu neusmějem. Ba ani vtipy ještě starší nemají pro nás teď síly a řízu.

Člověk se stává tichým a dobrým. Mám prosbu! Jakož jsem ondy už řekl a jakož každý procházející se Pražan ví, je nyní jako vždy v tento čas Vltava oživena mořskými racky. Není jich mnoho, ale poskytují rozkošný obraz. Houpají se po rozčeřených vlnách, mizí v nich a zase se na nich pojednou objevují, náhle vyletují přímo z vody, jako by byli seděli někde na volné větvi, krouží vzduchem, vesele kráčou, a zase zapadají — obraz velice milý. Kdo nepoznal moře, může si učinit hned zde doma ponětí o životě bělostných těch ptáků; kdo ale poznal, kdo sám trávil dny a noci na palubě korábů tichých, rozpomene se na steré dojmy, na mnohé půvabné okamžiky, kdy takový pták prostředkoval jaksi mezi ním a pevninou dálnou, kdy byl mu soudruhem, zábavou, útěchou — po celé hodiny dovedu se toulat nábřežím a pohlížet na jejich hru a pastvu!

Ale — páni střelci nám je odstřelují! Pohlížejí na

ně jako na vítanou vzácnost a nemohou si odepřít rozkoše bouchnout po nich olovem a prachem. Okamžitá radost jednotlivce. která je na újmu radosti jiných lidí. ba tisíců jiných lidí! Tedy — uctivá prosba — —

Ale snad je pan střelec manželem. snad i otcem. a potřebuje vzácného peří na výzdobu klobouků ženských? Arci, to by byla příčina na vyhubení třeba celé přírody: dámy se musí vždycky něčím zdobit. budou vždycky musit a musily hned už tenkrát. když jsme pálili ještě lojové svíčky — přes lojové svíčky totiž moje paměť nesáhá. Tenkráte se tedy říkalo: „Ženská je jako lojová svíčka; pucovat se musí pořád!“ — nu a lojové svíčky přestaly a ženská pořád ještě „pucovat se musí pořád!“ Jen že, pane manžele, ctěný otče. pera se teď už na kloboucích nenosí, nosí se jen široké stuhy. kusy šedivé látky. atd. Chcete-li damám učinit radost, kupte jim raděj několik tuctů krásných kapesních šátků, a na každém z nich zdobně a jasně vyšité celé jejich jméno. to je teď móda! Kdyby se šátek ztratil. nebo třeba jen upustil, aby se mohl majitelce zase hned vrátit — jiného účele to jmeno nemá — o zajisté ne! Jen že by se mělo snad také připojit ještě příjmení, ulice a číslo; když najdu šátek a stojí na něm „Máry“ — znám já po nebi všechny hvězdičky, po zemi všechny „Máry“?

Ale kazím-li střelcům takto radost. chci dát zase náhradu — ne jim, za to jiným třeba lidem. Takovým. kteří nějaké radosti v tomto životě nejspíš potřebují. kteří jsou politování nejhodnější a také nejlitovanější — pražským domácím pánům. Blíží se teď čtvrtletí nové. já je na něco upozorním, co by se z ciziny mělo k nám snad zavést.

Jak známo, mají páni domácí náramně neradi děti. totiž cizí děti. Nájemník, který má dítě, není ani žádný

„hodný nájemník“ a nájemník, který má pět dětí — no ten už je zrovna jako kominík, a kominíka nevezmou do bytu po Praze snad nikde.*) Ale ono bývá dnešního dne o nájemníky někdy bohužel přece jen nouze — a prázdný byt, jak známo, nic nenese — i připadli tedy jinde domácí páni na myšlénku novou a skvělou. Děti „kazí byt“, děti znešvaří celičký dům, dobrá, přirazí se něco na děti k činži.

A účet může už od příštího prvního, tam kde se činže napřed platí, znít asi následovně:

„Pan J. N., nájemník.

Za plyn a vodu na tři měsíce	3 zl.
Za bydlení	150 „
Za tři kusy dětí, v stáří do desíti let po 15 zl. .	45 „
Item za dva kusy v stáří do patnácti let po 10 zl. .	20 „
dohromady	218 zl.

Arci je možno, že mně za tento pokyn pánům domácím nájemníci nebudou snad ani vděčni. Ale upřímně řečeno, já si vděčnosti nájemníků ani nevážím!

*) Znám jednoho člověka, který nebožák je nejenom kominík, nýbrž ještě k tomu má i pět dětí! Byl už zrovna v zoufalosti, nevěděl, kde bydlet. Ale pomohl si přece: koupil si svůj vlastní dům, velký, pěkný — na kominíka myšlénka zajistá dosti světlá!

Tančit?

1881.

První zatopení v kamnech a první „volnou taneční zábavu“ jsme už překonali. Děvčátka poprvé se v této saisoně proskočila — poprvé a jen tak trochu a přišlo jich ještě málo — ale hudba neumlkla, víří a láká dál, houšť, ze všech stran, a přijíždějí vyslanci pekel po dvou v jednom voze, v černém šatě a bílých glacé — pravý obraz oulisného hříchu, a přicházejí přemlouvající „přítelkyně“, a v krámech vyvěšeno plno bálových cetek a šatů, a v mladých nožičkách to škube a hraje — ach, je těžko odolat, velmi těžko, uznávám to a pranic se ti nedivím, holčičko osmnáctiletá, že oko ti mře tesknotou, že spínáš ruce ke mně a úpěnlivě, zoufale voláš: „Ty jediný poctivý člověče v Čechách — smím? nesmím? — smí křesťanka vůbec tančit?“ — Duše se mi v základech otřásá, srdce sebou v prsou škube, slzy mně vyhrkly jako láva žhavé!

Pojď sem blíže, dušičko osmnáctiletá. Usedni zde vedle mne — ještě blíž — tak, a polož hlavičku na přátelská prsa má. Jak se ti ňadra zdvihají a vlní — z pouhého strachu, rozumím. A co pak to máš na té šňůrce za ňadry — dovol — ne? ach nejspíš křížek — jsi

hodné dítě, tuze hodné. Nemohla's líp ani zvolit — ty upřímně se mne ptáš, já upřímně odpovídám: Ne — křesťanka nesmí **nikdy** tančit! Nikdy a nikdy, povídám, nebo skoro nikdy. Tanec musíme zatratit naprosto, vždy a všude. Nepřísluší nikomu, ani mladým ani starým, ani ženským ani mužským. V skutku: ani mužským! — ostatně, o mužských já ani nemluvím. Věř mně, kdyby mně nějaký mužský předložil otázku jakou ty, že bych si ho věru neposadil vedle sebe, nepoložil si hlavu jeho na prsa svá a neptal se ho, co že má na šňůrce! Takový, sotva že metle otcově odrostlý a už pod hůl ženinu spěchající muž! Kterýž, kdybych mu řekl, kolik že už Herodiasek kolik Jeníků připravilo o hlavu, hlavou by si snad jen takhle hodil. A kterýž, kdybych mu uvedl slova Sirachova: „S tanečnicí nebývej ustavičný, aniž ji slyš, abys snad nezahynul oučinlivostí její" — by mi naposledy třeba odpověděl: „Já mám zrovna ty oučinlivé nejradš!" —

Jakou ty máš sněhobílou pleť, kadeřavé černé vlasy, pěknou, podlouhlou tvář a — i ty — nu ale tento! — Ovšem řekl lidem sám Kristus Pán, „aby se těšili a poskakovali, když světští lidé je pronásledujou". A je arci pravda, že vás osmnáctiletá děvčátka světští lidé pronásledujou ukrutně, až hrůza — pojď ještě trochu blíž! Ale tím zajisté nemyslil mazurový krok a kvapíkové tempo a tak něco. Věř mně — jak se jmenuješ? — hezké jméno! — věř mně, že je počínáním naprosto hříšným, chce-li někdo z písem svatých vyložit sobě oprávnění k radovánkám a plesům světským. My ovšem nevíme, tančilo-li se na př. při svatbě kanánské nebo nic. A také je arci přímo známo, že David vskutku tančil, už se namluvilo beztoho o tom dost a dost; ale počínání jeho bylo modlitbou, tancem náboženským!

Tenkráte byly samé jen tance náboženské, to je to. A mužští tančili zvlášť, a ženske také zvlášť, naprosto pro sebe.

Jakpak je to dnes?

Jsou ty světlé, veselé, hluboko vystřižené, falešnými květinami a hříšně pruhledným flórem pokryté šaty rouchem pokory a kajicného ducha? Dodávaji lustry, zrcadla, křiklavé dekorace taneční síně snad nálady modlitebné? Točí se mužský s mužským? nechává děvče na taneční pořádek svůj zapisovat se jen kamarádky své?

Ach ono je to všechno, všechno jinak! Jako luňák na holubici, tak střelí hned při prvních hudebních taktech tanečník na tanečnici, chytnou se, oplítají rukama, tisknou k sobě, víří ku předu, po zpátku, oči jim sálají, prsa těžce pracuji — a když se konečně pustí, nemají ani dechu.

Sotva ale pustil holubici luňák jeden, střeli po ní již druhý — nové objímání — nové víření — hřích — hřích a hřích! Jak as musí být té nebohé, dobré, zbožné matce při tom! Odchovávala si dcerku svoji v zásadách jen mravných, po osmnácte let střežila ji úzkostlivě před každým dechem hříšným, ještě dnes jí nedovoluje odpoledne nikdy ani k oknu, když chodí pan Votýpka, kandidát professury, kolem, a tady — za půl hodiny zničeno, zbouráno, v prach obráceno, co budovalo roků osmnáct! Už doma, než k vozu sestupovaly, žehnala svou, dosud tak hodnou dceru křížkem — v předtuše, že se něco stane. A zde, sotva vešly, odtržena mžikem dcera od boku matčina — a nebohá, nešťastná matka sedí pod gallerií, nebo podél stěny, nebo někde v koutku, kloní se k sousedce v levo, kloní se k sousedce v pravo, a třepá bradou — patrně z nevýslovného strachu. Byl

jsem, děťátko, na mnoha a mnoha plesech, a vždycky jsem tam viděl maminky třepat bradou!

Vždyť já neříkám, že děvčeti nemá být do skoku naprosto nikdy!

„Kterýž pak křesťan štítil by se, na př. s dětmi svými vesele poskakovat a si proskočit!“ volá zbožný pastor Arnošt Mühe. Dobrá, ať si panna doma ve světnici se svými dětmi tedy poskakuje jak chce!

Také Mirjam, 93letá sestra Mojžíšova, tančila pilně — počkej, tedy děvčátko, těch pár let, a pak už máš volno. Ano, může se někdy stát, že si zatančí docela i osoba mladší. Mladá Jefťovna na př. tančila radostně vstříc otci, vracejícímu se vítězně z boje za vlast a národ. Až se budou naši poslancové vracet vítězně z boje za vlast a národ, můžeš jim, děvčátko, také ty a se vší kuráží tedy tančit vstříc. Jen že — teď jsi 18 — pak už budeš také 93.

Ach — je velmi, velmi málo případů těch, kdy člověk smí upřímně říci: Křesťanko, jdi a skoč si! Ovšem když je na př. bál ve prospěch chudých, ve prospěch slepých a jiných lidí trpících, kdož by se nesdílel, už z lásky křesťanské! Když zas dávají medikové nebo filosofové, vojáci nebo úředníci, kominíci nebo hrnčíři „odborný bál“ svůj, kdož by tam nešel! Ti dobří lidé chtějí dokázat, jak že svazky přátelství tuze je pojí, jak že se mají vespolek rádi, a to je zajisté hezké a musí se podporovat.

Čti, děvčátko, zkrátka lokálky „Národních Listů“, čti inserty v témž listu výtečném, a čteš-li, že se tam „zajisté“ chválí a doporučuje bál ten onen, směle tam můžeš jít! Nebude jich mnoho, bálů těch, dva tři denně, leda že pak o masopustě trochu víc.

Neboť mám já sám v časopise tom čin a očast a protož ani není možno jinak, než že je to časopis dobrý a cnostný naveskrz.

A nechceš-li přece jen na bál pro úzkost mnohou a nebezpečí přečetnou, a chceš-li sobě jen ideálni cestou insertní opatřit pro život soudruha dokonalého a vzorného, upřímného a bohabojného, my počítáme dvakrát zlomenou petitovou řádku lacino, že zrovna až k smíchu.

Také osada dušiček.

1878.

I.

(Kdo zmizel z hlediště.)

Poslední zvuky čarovného „Tajemství“ se dochvěly, dvoustá hra předplatitelů byla dohrána, nastala noc. A minul den, noc a zase den. Jako by se byly pomalu v hodinách těch snášely vločky sněhu, pokrývající, měnící — když jsme vešli s večera třetího dne do divadla, vzezření bylo jiné, obraz proměněn. Hledáme své známé — oko sklouže přes postavy cizí; chcem se usmát, pozdravit v jistou stranu, chladné oči odtamtud hledí na nás. Jen zde onde, na pěti, šesti místech otáčí se povědomá nám hlava na povědomém místě. Je jí také pojednou nějak cize zde. Je nám oázou; my oázou jí.

Za takový rok slije se divadelní obecenstvo jako v rodinu. Takový předplatitelský rok způsobil už mnohé věrné, doživotní přátelství, a způsobil stereé manželství, věrné i nevěrné. Když ne přátelství a manželství, alespoň známost. Zde nás pojí společný interes. Zdařilému společně tleskáme, nezdařilé budí v nás společně nepříjemný pocit, prostřední vyvolává, dle osobní chutě a někdy i dle „politických stran“, třeba vzájemné pohrdlivé po-

hledy. Nikdo nám není lhostejný zcela, i když sobě toho nejsme ani vědomi. Snad se ani neuhnem, když kolem nás jde k svému sedadlu; ale nepřijde-li, není vše v pořádku. Jeť kus našeho života v té společnosti: dvouslá hra nit přetrhla, musíme ji navazovat znova. Snad jsme se zamilovali do nějakých zlatých vlasů — již „tři zlaté vlasy" Jablonského jsou krásny, jakž teprv plná jich mladá dívčí hlava! — 200. hra jako by nás byla vystrčila ze dveří. Snad jsme jižjiž měli vypozorovánu látku k pikantní novelle — 200. hra nám ukradla pointu. Na čísle . . . sedávala ta hezounká brunetta s kamelií ve vlasech: v parketu pod ložemi stál ten svižný černobrvý kupčík — dostanou, nedostanou se? Na sedadle . . . seděl tlustý X., hodný člověk, náramně dobrosrdečný: dovoluje své ženě každé léto na venek, ač chudák musí pak trávit večery u svého přítele a téhož choti, mnohem krásnější než je vlastní žena pana X. — kde teď se máme těšit z té zářící, spokojené tváře? Na sedadle . . . seděla hezounká paní Y. a cvičila se pohledy, pana Z. oplítajícími, v počátcích nevěrnosti — dospěje paní Y. k dokonalosti?

Rána — a obraz je naprosto jiný. Je jiný rok co rok — „zbořené Portici na zasypaném Herkulanu". Patnáct let již se vystřídalo v malém tom prozatímním divadle, patnáct obrazů. Mihají se nám před očima. Jen patnáct let, a z těch, kteří zde byli prvního roku, dnešního dne jsou tu sotva tři čtyři. Mladé dívky se vydaly a sedí doma u dětí. Mladí mužové se rozprchli nebo omrzeli a sedí při pivě.

Někteří lidé po více let zde byli den co den, nebo alespoň zcela jistě v určitých případech, byli v dobrém či méně dobrém smyslu stálé „divadelní zjevy" — „divadelní figury". A kdybychom se zejtra těm mrtvým.

kteří půjdou o půl noci z hrobů svých do hřbitovního kostela, podívali pod vetchý šlojíř, zachvěli bychom se — známá tvář, hrobově opravdová, hrobově smutná hleděla by na nás.

Není jich mnoho a je jich přece dost těch mrtvých, kteří, přelítneme-li v paměti to patnáctiletí, náhle se nám vykmitnou na oči, živě, cele, v plné své postavě, že bychom je mohli vzít za ruku a dovést k místu, kde stávali nebo sedali. Tamhle dole, zrovna v řadě za orkestrem, k vůli blízkosti jeviště, bělala se charakteristická hlava starého Purkyně. Zjev stálý, všem milý — každý pohlíd tam dolů a zašeptal s uspokojením k sousedovi: „Starý Purkyně — staroušek!“ Hned u vchodu do parketu, opřen o krajní parterní sloup, stával v mladobujné síle Hálek; veselé, hnědé jeho oko svítilo přes celé divadlo. Za ním, poněkud skryt, stával Pfleger, s tím pohledem svým smutným, žalobným. O dva stupně níž opíral se o zeď pod lóžemi Sabina a kroutil si drobné své knírky, tytéž, které sobě tenkráte ještě barvíval, načež mu po známé katastrofě „přes noc“ zbělely. Ještě o stupeň níž, na krajním sedadle, seděl Podlipský, první lékař samostatného našeho divadla; přítel nás všech, velký vzdělanec a humanista zároveň.

V temné prostoře mezi oběma parkety, nejdál v popředí, po léta se usmívala plavá, pěkná hlava Stanislavova, sluhy či „domácího správce“ spolku Akademického, nejčilejšího agitátora politického a hlavně divadelního, který pořádal každý vítací potlesk, sbíral na věnce každému beneficiantovi, rozděloval studentské lístky — a mlád tak tragický konec zvolil. Vedle něho Pechánek, Machatý, mladí básníci dramatičtí. Nahoře v levém parketu stál, vlastně věčně sebou vrtěl přítel V. Vávra, neskoupící nikdy s hlasitým pronášením

říznélio svého, bleskorychlého úsudku. N á p r a v n í k chorobného vzezření, nejsvědomitější a zároveň nejzručnější z dosavadních překladatelů. Za nimi červenolící K o h m, řezník, zavražděný pak nad Kanálskou zahradou vrahem dosud nevyzrazeným. Dole v levo na krajním sedadle dlouhá postava komptoiristy V r b y, vřelého polonofila, velkého pamětníka minulosti, který, vypravoval-li někdo zpomínku z dávných dob, vypravoval ihned sám také vzpomínku, ale o několik desítiletí ještě šedivější. Uprostřed téže řady nešťastný dr. E m m i n g e r. Na druhém konci řady sympatická paní S t a r á, která skonala v samém prozatímném divadle, dole u schodů. Někde v pravo nebo v levo, v každém aktu jinde, maličká postavička litografa K. P r a ž á k a, který pozdravoval jen pohnutím brv a tím již rozesmál, a u kterého co slovo to vtip, duchaplný, vždy nový.

Nahoru do lóží sáhá jen málo vzpomínek. Na přívětivého P š t r o s a, prvního „našeho“ starostu Prahy, značnou kapacitu. Na starobného, přísného P a l a c k é h o. Na mladistvého Ž i d l i c k é h o. Na rodinu M a c h á č k o v ý c h. Ta rodina byla nejskvělejším bodem českého společenskeho života v prvních letech šedesátých. Na ni jsme byli všichni hrdi, bylať elegantní representací našeho češství. Kdož by sobě nevzpomněl rád na rodinu tu a kdož by při vzpomínce nebyl pohnut! Co v té rodině muž, to košatý, silný doubec, co žena, to zjev čarovný. A smrt je pokládala v málu letech za sebou! Zvláště nezapomene as nikdo obou dcerušek dvojčátek. Nemůže být růže růži tak podobna, jak byla sobě krásná ta dvojčata! Bohatě kadeřované hlavičky, nejpravidelnější ovál elegantního obličeje, zpod bělostného čela dvé stejně svítivých modrých očí — byly naprosto k nerozeznání. Ale jen do mála let. Pojednou začla jedna z nich vadnout

a uvadla; druhá, vedle ní ještě kvetoucí, zvadla po ní přes noc. Co as zůstavily nevyplněné touhy v mužských srdcích, a kolik tu as zbylo vdovců, již se zasnoubili s pouhou nadějí! Obě pochovány venku na osamělém počápelském vršíku berounském. Venek dal ty lesklé zjevy českému našemu životu, když tento počal rozkvétat ideálně; vzal si je zase zpět, než život zapadl v pozdější náš společenský hnus. —

Během posledních patnácti let urvala nám smrt, jak známo, bolestně dlouhou řadu lidí intelligentních. Snad se potkávám s tázavými, udivenými pohledy, že tak málo z nich se pojí s divadelními našemi vzpomínkami. Ano, málo! Naše intelligence stará se o umění, o literaturu jen tenkrát, když má z toho osobní prospěch.

II.

(Kdo zmizel s jeviště)

Kus dávnějšího divadelního obecenstva našeho rozehnala známá mizerná svévole, kus se ho vyžilo, jako se vyžívá každá společnost na zemi, kus odešel „tam“ — kamž zbožné duše tak rády by v myšlénkách zalétly, kdyby nebylo otázky „kde?“ Kdyby bylo jiného světa, s pohrobním životem, Češi by tam musili mít nejnebeštější místo za své všestranné utrpení vezdejší.

Na tom místě by mohli mít tedy již i své nebeské divadlo. Obecenstva dost, i všelikých pomůcek jiných. Původní spisovatele dramatické, Hálka, Pflegra, Macha-

tého, Pechánka, překladatele Vávru, Nápravníka již jsme uvedli, také divadelního lékaře Podlipského. Dodám jim ještě básníka ušlechtilé „Sofonisby“ Guldenera, starého Wenziga, jemuž Musa zůstala věrna až do lét nejpozdějších, Měchuru, skladatele opery „Marie Záleská“.

Mnohem více, zdá se, že smrt řádila nahoře na jevišti, než dole v hledišti. Zdá se tak. Na jevišti je každá osoba markantní, všichni si ji pamatujem. Ovšem — nic víc! Laciná zde příležitost k citátu z prológu Schillerova o umění hereckém, těžkém a pomíjejícím, míjícím zázračně rychle a beze stopy, o umění, pro něž jediné nemá potomstvo měřítka a tedy „věnců“. Co platno, pravím-li čtenáři: Kaška byl komik, jakého jsme více pak neviděli, herec naprostých zvláštností, komik „nejsuššího sice rázu“, avšak jediný posud tvůrce pravých českých, národních typů. Nebo řeknu-li o postavách Sekyrových, že ve své komické zbědovanosti byly přímo neodolatelny. Nebo o Hametneru, že kdo jeho nespatřil jako pierrota, nemá o dávné italské pantomimě ani ponětí. Nebo vypravujem-li o hrdinném orgánu Lapilově a o jeho šťastných úlohách episódních. Kdo cítí bývalou naši palčivou bolest dnes, vyslovíme-li jméno paní Wiedemannové, jejíž krutý zápas s češtinou nikdy nedoznával dobrého konce, nebo jméno paní Farníkové, jež hrála vždy jen úlohy pramalé a každou z nich tak, jakoby to byla alespoň Antigona — bůh jim jich umění odpusti, my nemůžem. Kdo má z toho vůbec nějaké ponětí, vyslovíme-li teď jmeno mladistvého milovníka Koutského, nebo paní Turnovské, nebo mladé Červinkovy, zahynulé pak při nějaké venkovské společnosti zpěvácké, nebo jmeno Nikolajovo? Co platno dnes popisovat majestátní postavu Bílovu, jenž co stařec sedmdesátiletý byl na jevišti pořád ještě ze

všech nejimposantnější a v životě soukromém pořád ještě miláček žen!

Měli jsme s divadlem svým věru větší štěstí, než jsme zasloužili. Samostatné divadlo české povstalo a činohru i operu dobrou, ba výbornou jako by byl pojednou ze země vydupal. Co už těmi pohyblivými oblaky naší opery přeletělo zpěvných ptáků, českých i cizích! Jak různý byl a je švehol všech těch pěvců umělců, těch skřivanů pro jizbu odchovaných a přece jubilujících —

nicht einer von den saengern
singt andern saengern gleich!

A kolik jich už si ulehlo a ustlalo do věčné němoty!

Přede všemi nezapomenutelná Věkoslava Blažkova. Úsudek našeho „umění znalého“ obecenstva byl, že „Blažkova — není hezka“. Co jí byl platen hlas a umění, co platno, že v tom hlase chvěla se celá, krásná, duše, a že Blažkova byla zpěvačkou dramatickou, jaké nebudem mít ani za padesáte let! Pak Milada Havelkova, která na jevišti nalezla zárod choroby, jež ji měla tak záhy zchvátit. Pak Neděla, barytonista. Nadaná Bártova, v Záhřebě do slovanské země uložená. Schmidt-Procházková, altistka. Tenorista Vecko, který užil českého divadla, aby se na něm vycvičil pro německé — známe ještě více podobných exemplárů a jsou lidé u nás, kteří se jim ani „nediví“. Tenorista Souček, vyrvaný téměř násilně ze svých dřívějších poměrů společenských, aby u nás ještě násilněji skončil. Tenorista Reichel, jehož fenomenální „cis“ udrželo Liegertovo letní divadlo žofínské na nohou. Mladý basista Herzog (Herglot) s tím svým báječně

krásným, do srdce se vkrádajícím hlasem. Z hostů Patierno, o jehož širokém, mužném tenóru se říkalo, že „vzbouří celou městskou čtvrť". Carrion, jehož nedostížitelná koloratura vítězila po celém světě a jenž vzpomínal Prahy ještě v posledních okamžicích svých, a rozkošná Ricciova, jíž jsme vystrojili pohřeb mezi námi. Po její smrti byla objednána — nevím kterými „mecenáši" — kamenná deska na hrob její; deska je hotova, je krásna — leží u svého zhotovitele, nikdo se po ní ani neptá.

Ba, té naší divadelní osadě dušiček neschází pranic více. Je tam Kneislova, balletní mistryně. Je Macourek, dekoračni malíř. Je Klement, nápověda. Pollner, vrchní billetář. Josífek, divadelní sluha. Boháč, také sluha, jenž nemohl kolem žádné hospody, aby netento „za tři nové pivo!" a od řetězového mostu k areně za branou potřeboval čtyry hodiny. Jsou tam i staří, zkušení ředitelé Thomé a Wirsing, kterým pánbůh z obzvláštní milosti dovolil, aby sobě na sklonku svých dnů odbyli očistec již zde, jako čeští divadelní ředitelé. Ba je i intendant Fürstel, Němec, pro případ, kdyby Češi byli i na onom světě tak hloupí politikové, jací jsou zde. — —

Vyvolali jsme stíny z hrobů. Jejich bohatý bouquet — povadlý. Divadelní mrtví jsou nejlepším dokladem slov: „Hleď každý být již za živa nesmrtelným!" Ta jejich nesmrtelnost! Dojímá až bolestně. Vadne jako ty věnce, které se vyvoleným z nich házejí, jako ta upomínka, kterou jim věnujem, jako my jednotliví lidé všichni.

Proto přec nesmíme mluvit, celkem, o záhynu. Za pohaslé barvy svítí nové leskem živoucím. Za odumřelé

květy vypučely nové vonné. Za léta vymlácená, bezbarvá zelenají se a zrajou roky nové. Divadlo se mění, divadlo zustává. Také obecenstvo se mění a zůstává. To smrtelné obecenstvo je věčně mladé, věčně dítětem, směje se, tleská, rozechvívá se, třeba pláče — dnes jako roku prvního.

Po dvaceti letech.

1880.

Je „Dušiček“. Beru lampičku a stavím ji do vlhké hřbitovní hlíny. Ne před mramorový práh pyšné krypty, ba ani ne na zvláštní, pro sedmiletí zakoupený hrob — jen na dlouhou, obecní šachtu. Bojím se, že má lampička bude na šachtě jediná, ačkoli tam dole leží mrtvol na sta, a truchlících jich pozůstalých bloudí po povrchu české země jak by nasil. V té šachtě leží mrtvé časopisy české.

Věru je tomu už dvacet let, když tak myslím zpátky! Bylo tenkráte ticho, tichounko v Čechách. Sotva že na duševním stromě českém dovolil sobě nějaký belletristický „list“ se pohnout, mírně, odměřeně. O lesním bujném ševelu, jaký panoval v žurnalistice jinde, i v německé žurnalistice rakouské, nebylo u nás ani památky. Nebylo a nebylo lze dosíci povolení k vydání jediného listu politického, denně, nebo aspoň týdenně vycházejícího — vždyť na př. pisatel těchto řádků byl i s žádostí stran vydávání belletristického týdenníku („Obrazů života“) odmrštěn. Jen „Posel z Prahy“, více praktickým účelům věnovaný, objevoval se v lhůtách as pětinedělních

a denním listem byly jediné úřadní „Pražské Noviny“ — bůh jim dej lehce odpočinout, dávno už jsou tam v té šachtě!

Rok 1859 zachvěl vzduchem, italská válka zlomila Bachův systém, doba nastala nová. Prvním hned zjevem doby té byl „Čas“, jehož program byl nám k spolupracovnictví pozvaným předčítán — u pilíře pod Řetězovým mostem. Po „Čase“ velmi záhy, za tři měsice jen objevily se „Národní Listy“, hned po těch zas „Obecné listy“, týdenník I. L. Kobrem vydávaný, pak „Pozor“ Štulcův — „Humoristické listy“ přibraly do svého programu politiku, k nim připojily se „bledého“ (jak jsme ho nazývali) Bedřicha Mosera „Brejle“, perné, kousavé, a v Čechách a na Moravě šumělo a vlálo listů pojednou plno. Brzy se povznesl šum na rámus, že až uši zaléhaly a národ, myslím, často vlastního slova neslyšel.

Za dvacet let — co tu povstalo nových a nových listů! Každý z nich, každý vykročil do světa co ten pravý spasitel našeho českého lidu. Záplava růžových červánků ozařovala slibný program a z čela spasitelova šlehaly dva velebné, sluneční paprsky, zvěstující nový den. Když čte člověk novinářská oznámeni o úmrtích, vidí, že umírají jen samí lidé výborní — a když čte programy nových časopisů, vidí zas, že se ještě nestalo, aby se byl kdy narodil nějaký časopis špatný. Ovšem ale to se stává, že červánky pojednou zas hasnou, paprsky že zmizí náhle za jakýms duševním mrakem a den hyne vodnatelností, až domrká. Jeť žurnalistika o dobrých sto procent těžší, než jak divákovi vypadá!

Ovšem se stane také, že zahyne tak mnohý časopis „mladík, opravňující k značným nadějím“, hříšnou jen

nedbalostí jeho chůvy obecenstva. Nebo že zlá doba ubijí vše, jak slibného mladíka tak osvědčeného muže. V každém případu se to umírá těžce — chorý je při úplném vědomí až do okamžiku nejposlednějšího, ba ještě po něm! A funus je žalostně krátký; někdy jde za rakví jen sám podnikatel, někdy také tiskař a papírník, co „nejblíže dotknutí“.

Dvacet let — když si tak vzpomenu na všechny zjevy a přeměny žurnalistiky české! Z „Času“ se stal „Hlas“ — bujná, svěží redakce, pověstná svým šumem a veselou svou prací. Zrovna polovička svižných jeho spolupracovníků je již mezi „dušičkami“ — nejprv šel Chocholoušek, pak Kořínek, pak Vincenc Vávra, letos Sladkovský. Za tři leta spojil se „Hlas“, aby stejně smýšlející časopisy spolu nekonkurovaly, s pevnými „Národními Listy“. Známy jsou těchto osudy dosavádní, přebohaté, tvořící kus historie české, známy jich nevolné přeměny na př. na „Naše listy“, na „Noviny národní“, a zase zpět na „Národní Listy“. Známy jsou jejich redaktorské aféry — na sto zločinů dovedl spáchat jeden jediný redaktor jejich a to v obdivuhodně krátké době třeba jen několika dní! Byly to doby veselé! Kauce lítala za kaucí, každý den politický proces, každý týden jiný redaktor, a sedělo-li redaktorů u sv. Václava méně na jednou, než aspoň čtyři, byla v redakci hostina a připíjeli jsme na „už už svítající lepší časy!“

Kdož by se mohl spolehlivě rozpomenout na všechny časopisy vzniklé během těch dvaceti let! Tolik lze i nám snad žurnalistům samým přece říci, že daleká, převážná většina časopisů povstala z úmyslu opravdového, aby české věci prospěly. Nemůžem zde vypočíst ani časopisy po českém venkově povstalé a zase snad zaniklé — jakož velmi záhy na př. již se objevil „Boleslavan“

pak v Písku „Zvon“. Ba ani k listům moravským nemůžem mít dnes zřetele, nebo k slovenským. A tím méně můžem se dotknout hojných českých časopisů, kterým bylo popřáno se zazelenat „na onom lepším světě“, v Americe. Však i v Praze samé byl rej bohatý, jaro a podzim zároveň — listy pučely a padaly téměř o závod.

Jmenujem z celé té doby jen některé, nechť dodnes žijí nebo již odkvetly; však obecenstvo z nich zná své živé! Jistá jména — jak známo, křtí se časopis, ještě než se narodil — opakovala se, jako se v českých rodinách opakují jména Božena, Liduška, Otakar. Za doby nejtužší persekuce ozval se „Hlas“ a zazvonil „Zvon“ zase ve Vídni, a opět se nyní ozývá tam „Zvon vídeňský“. Také se ještě jednou ozval „Hlas“ v Praze (za redakce † Rob. Nápravníka a † Wilsdorfa). „Obrana“, redakcí Viléma Erbena vydávaná v Pešti, přestěhovala se pak do Prahy. Nynější „Čech“ měl předchůdce v sešitovém „Čechu“ Em. Vávry a Frant. Pejška.

Záhy založen velký list „Národ“ (redaktor † Vilém Kienberger), rovněž záhy illustrovaná „Zlatá Praha“ (redaktor † Vítězslav Hálek). Dále přišel „Pražský Denník“, pak „Svobodná obec“ (redaktor † Vilém Foustka), pak Barákova „Svoboda“, která se dožila osmi ročníků a jejíž „Kukátko“ bylo zjevem naprosto originálním.

Uvádíme dále časopisy: „Světozor“ (red. Em. Tonner), „Pravda“ (red. Frant. Škorpil), „Noviny občanské“ (Karel Müller), „Pokrok národní“ (Aug. Tonner), „Pokrok“ (Emil Hrabal) — oba ty „Pokroky“ s intermezzem chrudimským, nazvaným „Koruna“ —, dále „Posel z Prahy“ (nynější „České Noviny“), letopis „Hlasy politické“, Vlčkova „Osvěta“, časo-

pisy „Občan“ (Henčl), „Slovan“, „Vlastenec“, „Brousek“, předměstské listy „Český lev“ a „Vyšehrad“, „Slovanský obzor“, „Slovanský svět“, „Vlast“, „Žižka“, (red. † Ed. Rüffer). Konečně nejnovější efemérky „Pražské listy“ a „Pražské Noviny.“

Listy humoristické, s politikou se zanášející, byly v té době: Vilímkovy „Humory“, „Brejle“ († Bedř. Moser), „Bič“ († Ed. Just), „Blesk“ († J. R. Novotný), „Brejle politické“ (Crha), „Šotek“ (týž) a „Lístky veselé“ (vydávané nejprv na Moravě, pak Krbkem v Praze). Listů dělnických byl věnec dlouhý, mnohé z nich byly jen efemérkami, jiné držely se již více let. Jmenujem: Dělník, Dělník český, Dělnické noviny, Listy dělnické, Volnost, Budoucnost, Pravda, Právo, atd.

Bylo to věru bohaté jaro, to jaro nového českého politického života, a bohat byl vznik i zánik žurnalistických jeho plodů. Byli jsme všichni mladi, obecenstvo i my. Ano i my od kolébky „neomylni“ žurnalisté pravíme: musili jsme se teprve učit. A obecenstvo bylo hodné a trpělivé, i když časopis mimo ty „chyby tiskové“ míval ještě některé chybičky jiné, a když ráno — vázán jako dostavník k určité hodině — vyjížděl s prázdným. Vždyť vzdor dějinné bohatosti těch dvaceti let přece někdy „náš hlavní spolupracovník“, lidstvo, nechával nás na holičkách.

A byly zlé, úmorné doby právě na žurnalistiku českou. Jsou známy — a my byli dosti mladi, abychom je snesli — třeba často až nohy drkotaly a kříž se lámal. Byli jsme také dosti zdrávi, abychom překonali i domácí své „boje občanské“ a tu známou dobu „veselých“, často ale také — velmi smutných praček českých.

Ovšem všechny časopisy doby té nepřetrvaly, ba poměrně jich „přezimovalo“ jen málo, bylť pravý listopad. — Přišly teď zas „Dušičky“, dvacáté, a my vzpomínáme. Nohy naše šustí ve svátém listí a je ho naváto po kolena! To, myslím, ale dotýká se jen mysli naší, mysl obecenstva odvrací se od listu, jakmile klesl. Nikdo ani nehlesne po něm více! Ovšem ale všimne sobě obecenstvo, padne-li, dokoná-li v žurnalistickém svém povolání muž sám A skleslo nám jich už tolik, že bychom mohli věru založit již svůj zvláštní žurnalistický „Žalov“.

Do křížku!

1881.

Berlín je v rozčilení. Vídeň rovněž. Praha item. Berlín a Vídeň k vůli politice, my ne — my takových hloupostí už dávno nechali být. Zcela dle vznešeného pravidla slavných poslanců českého národa: „Jenom žádné rozčilení!“ — Máme také dobře, že se ve všem řídíme dle výtečných poslanců svých, važme si jich! Četli jste už o tom „němém kvartetu“ v Americe, v Alabamě? Nezpívají, nemají také pražádných hudebních nástrojů, jen tak posuňky naznačuje každý z nich zvláštní hudební nástroj svůj, jen tak všichni „dělají, jakoby hráli,“ to ale „mistrně a tak jasně,“ že obecenstvo mimovolně na to hvízdá melodii. To je toho! — čtyři! — my máme na Pètikostelním náměstí celý „němý sbor“, osmdesát českých muzikantů, kteří také jen tak všichni dělají, jako by hráli, a celý národ jim už na to hvízdá! — Povídám: važme si toho, co máme!

Také proto není Praha snad v rozčilení, že je zítra valná hromada výboru divadelního. Že divadlo znova stát bude, to víme, a klepem si při tom co nejsamoliběji na kapsu. A co se týká výboru — pražský vtip

to rozhodl: 12 svatých Floriani, patrónů ohně, do výboru, a 4 svatí Mikuláši, patróni vody, co náhradníci k nim.

Nýbrž proto je Praha, my všichni Pražané a já Pražan nejobzvláštněji v rozčilení, že boj v karlínském cirku je již rozhodnut na čest statečnosti české. Ovšem teprv dnes to oba atléti mezi sebou „dodělávají“ — jak se jeden z nich vyjádřil — ale nechť již dnešní boj dopadne konečným svým výsledkem tedy tak nebo onak, pražský řezník pan Karel Vaněk, soupeř Francouze pana Christola, osvědčil se v dosavadních obou zápasech již tak skvěle, že bychom mu milerádi na důkaz plného svého uznání zaklepali na rameno, kdybychom se nebáli, že on nás — klepne taky.

Nechť se mluví co chce proti projevům síly „jen fysické“, ona bude mít zcela přirozeně vždy nadšené ctitelé své. Měl se někdo podívat na ty dlouhé průvody mladých a starých, mužských a ženských v oba ty dny zápasu ke karlínskému cirku! A má někdo poslouchat ty rozpravy a popisy! Drobná mládež si hraje v písku městského parku po celý týden už „na atléty“. Větší mládež plundruje celý Rukopis Královdvorský, mluví jen o „silném Záboji“ a „silném junoši“, jak že jeden vyniká „silnú pěstú“ a druhý na „přesilné ruce“, a když ti dva tam venku v Karlíně se do křížku chytnou, že „obě strany jarobujnou silú druha druzie postupati branie.“ Dorostlí mužové pak mluví, jako by každému z nich bylo pouhou maličkostí, povalit dva, tři atléty denně, a starší lidé vypravují zas celé kroniky o bojích s atléty v dávném cirku Beránkově, v Konviktském sále, v jízdárně Valdštýnské atd. Je tomu všude tak, v Praze jako ve Vídni, v Paříži jako v Berlíně, a kdyby v Praze se produkoval silák třeba jen z nedaleké Zbraslavi a

nějaký silák náš „domácí“ by obstál v zápase s ním čestně, ihned se rozjasní a rozkvete „patriotism lokální“.

Z let čtyřicátých se udrželo v Praze ještě pořekadlo z jednoho takového boje. Byl tu návštěvou atlét, jenž povalil každého zápasníka hravě. Tu prý nějaký aristokrat povolal na něho dva kováře ze svého panství, otce a syna. Boj se děl v soukromí před kruhem šlechticů a za bojiště propůjčena jízdárna hrabat Valdštýnů na na Malé straně. „Honzíku, jdi na něj napřed ty, a nesvedeš-li nic, přijdu já!“ pravil otec. Ale nebylo prý ho zapotřebí, statného otce, syn stačil. Zpráva se pak rozlítla, lidé putovali po celý týden houfně do Valdštýnské ulice, dívali se na zavřená vrata zavřené jízdárny, neviděli sice nic, usmívali se ale blaženě a říkali si: „Honzíku, jdi na něho napřed ty!“ A posud to říkají v Praze ti, kteří — nemají kuráže, aby šli sami napřed.

Skoro vždycky se najde pro putující atléty dobrovolných zápasníků dost a dost. U nás je to z pravidla některý mlynář, kovář nebo řezník. Řezníci patří ale i beztoho k rozhodným miláčkům české Prahy. Mnohé rodiny řeznické čítají se v měšťanstvě pražském mezi rodiny patricijské, po staletí zde usedlé a známé. V novodobém boji našem národním osvědčili se pak řezníci všude vlastenectvím živým a obětovným. A kdekoli při slavnostech národních objeví se jich statný, svižný cech, se všech stran vítá jej úsměv přátelský. Neměli sice nikdy na praporu svém velký „řezák“ s děsícím nápisem: „Třeste se, aristokraté! Tady jsou tovaryši řezničtí!“ jako r. 1790 soudruhové jejich pařížští, ale jejich „širočina“ měla vždycky zvuk zvonivý a jasný, kdykoli se jednalo proti zevnějším nepřátelům o zachránění matičky Prahy.

Dávné satyry české ovšem nezacházejí s cechem řeznickým jemněji než s cechy jinými. Vytýkají jim žertovně celou řadu děsných vad: že prý když zvířata kupují a nekoupí, jim ihned udělají, že prý prodávají „kozinu za skopcevinu“ a „býkovinu za najlepší hovědinu,“ a slibují jim za to maličkost — peklo. Také novější píseň národní není k nim laskava příliš zvláště. Ale přece přišli řezníci u nás dříve k všeobecné vážnosti, než všude jinde. Dlouho byli jinde považováni za cech ceny nižší a přímo týráni různými městskými řády. Ačkoli z cechu toho vyšli mužové slávy světové: Defoe, spisovatel „Robinsona“, Shakespeare.

Defoe při zabíjení padal do mdlob a musil vždy být odnášen, Shakespeare zas prováděl při tom vždycky deklamace „velké a pathetické,“ jak Aubrey praví. Takhle nějakého českého Shakespeara bychom skutečně už potřebovali! Měl bych snažnou prosbu tedy k pánům řezníkům pražským, aby totiž dobře dávali pozor, co že který učedník jejich při zabíjení dělá. Jakmile některý z nich padne do mdlob, ať ho donesou honem do kněhkupectví Grégra a Datla: jakmile některý začne deklamovat, ať ho ihned a možná-li co nejrychleji v drožce dodají k řediteli Mayrovi. My pánům řezníkům také něco za to uděláme. Oni potřebují už tak dávno nějaké pěkné a slušné ty „ústřední jatky“ — dobrá, za 1 Defoe a 1 Shakespeara jim je vystavíme, tuze pěkně, z mramoru, jako byla proslulá římská „macella“, nebo ještě hezčí. Navrhuji k tomu účelu veřejnou národní sbírku, a doufám, že sobě tím získám upřímný dík národa, po nových sbírkách přímo žíznicího.

Vždyť jsme řezníkům všichni zavázáni vděčností velkou. Já dnes za to, že jsem se mohl — vyhnout rozpravě o valné hromadě Národního divadla. Ostatní

Praha za to, že pány Vaňkem a Christolem přišla na čtrnáct dní do rozechvění co nejpříjemnějšího. Teď už to arci nějak vydržíme do konce roku. Kynouť nám letos ještě některá krásná jubilea, nejprvé nutné přípravy k nim, pak slavnosti samy.

Nejprv máme jubileum rýmy, která právě teď dodělává první století svého pobytu v Evropě západní. Přišlať zajímavá ta družka naše z Ruska na počátku r. 1782. Jakkoli do té doby nebyla známa, dovedla sobě přece velmi rychle získat uznání kruhů všech, i nejvyšších. Brzy se seznámili po Evropě všude s jejími příznaky: lechtáním v nose, „hloupou bolestí v hlavě“, těžkostí v nohou atd. A ctěná jubilantka těší se podnes plné síle své a má právě teď na podzim zas nesčíslný počet přívrženců nových a vskutku horlivých.

Druhé jubileum pak má ovšem jen ráz místně pražský, čistě rodinný, bude za to ale tím dojemnější. Dlaždičky na rohu Františkánského náměstí byly právě teď letos vytrženy už po pětadvacáté. V pochopitelné radosti své podaly k pražské městské správě žádost, aby směly krásnou událost tu zvěčnit přiměřenou slavností. Městská správa jich také neodmítla, ale upozornila je, že máme do konce roku skoro ještě devět neděl, aby tedy počkaly, že budou zajisté moci slavit vytržení třicáté. Městská správa má pravdu.

———

Po dušičkách.

1879.

Také jsou — upozorňuju naši zdravotní policii na to — zdraví rozhodně škodlivy ty výlohy našich směnárníků. Mohou poškodit ne jen zdraví našeho těla, nýbrž i naší duše. Člověk jde na př. za krásného rána pražskou ulicí. Je mu dobře, tak nějak obzvláště volně, mysl je jasna a ret si bezstarostně hvízdá „Pepíku!“ V tom mihne se tu skleněná tabule, za ní papírová cedulka a na té nápis „10.000 zl.“ Člověk mimovolně se zastaví a vidí řadu nějakých papírů hypoteční banky, z nichž každý má cenu 10.000. „Pepík“ oněmí a přes jasnou mysl přeletí lehýnký mráček.

Noha jde ovšem hned zase dál, ale u nejbližšího směnárníka staví se již sama. Zde jsou německé bankovky, po 1000 marek, složeny ve velké slunce. Zrak vidí, že je jich as padesát — a mrak na mysli citelně houstne. Člověk sáhne do kapsy, vyndá zlatku a srovnává ji s těmi tisícovkami — ani dost malá podobnost! A v nejbližší výloze zas houf zlata, že by se ani čínskému tomu obru nevešel do portmoné, a pak zas řada drahých losů — a mrak se stává ještě hustším, myšlénkami šlehají už blesky a ret bručí basem vzdáleného hromu: „Proč pak já to nemám — he?“

Teď si snad umíní člověk, že to „bude mít.“ Začne sázet do všech možných loterií. Prohraje kabát, boty, a pak se zastřelí, čímž ublíží nejen zdraví svému tělesnému, nýbrž i na duši tu onu pohromu vezme. Nebo vyhraje — a co se stane pak? Buď si pak přeje všeho a ublíží si tím na těle, nebo zlakomiv nepřeje si ničeho a ublíží si zas. A na duši? Ach ty velké bankovky, ty velké bankovky! — policie konfiskuje necudné fotografie, pronásleduje kreslené dvojsmysly, a velkých bankovek si ani nevšimne: Já být otcem, jaktěživ nedám synovi stovku, a kdybych spatřil v rukou dcery své docela snad tisícovku — vyrvu jí ji a nespatří jí nikdy více, bůhví že ne! Přiznám se, že jsem jednou měl skutečnou stovku v ruce. Čtyry nahé, buclaté postavy. V pravo láká chlapeček holčičku nesoucí měšce s penězi. V levo láká jiný chlapeček jinou holčičku, dává jí ale za to peníze sám. Začervenal jsem se a od té doby jsem se na žádnou stovku nemoh' ani podívat.

Ach, ty velké peníze! Výborný klerikální časopis „Čech“ za krátké čtyry neděle už tolik se namluvil o „diétách“ našich říšských poslanců, o té „desítce“, kterou tam berou denně, že již ze zdvořilosti musíme mu věřit, naši poslanci že v skutku šli na říšskou radu jen té „desítce“ k vůli. Otcové nechali své rodiny v sirobě a šli. Obchodníci svěřili důležité své obchody cizím rukoum. Advokáti zůstavili své výnosné kanceláře. Profesoři své četně navštívené koleje. Ovšem, je to lákavé — když si poslanec k té desítce diet ve Vídni přidá jen ještě pětku ze své kapsy, může bydlet v čistém hotelu, obědvat dle jídelního lístku, každý den něco večeřet a jednou za měsíc jít i do divadla. Omluvme je — dosti dlouho, po celých šestnácte let bránili se proti tomu mamonu! Omluvme je — vždyť nemá každý tolik mravní síly, aby

odolal, zůstal doma a žil skromně a nuzně jako vyšehradský probošt od mizerných 40.000 zl. ročně! A obdivujme se bystrozraku klerikálního „Čecha". — Ta pověstná „mrtvá ruka" kněžská má jednu prazvláštní, obdivuhodnou vlastnost. Pořád ohmatává kapsy svých bližních.

Tak tedy vídeňské sedání už zase započalo. Náš lid zase hledí k Babelu nad Dunajem a ptá se: Bude něco? Jak bude? A co bude? Myslím si ale, že bude pán bůh musit ještě několik metel zlomit na zádech Izraele, než něco bude. Předně ještě uslyšíme celou řadu německopanských řečí a budem si moci asi často citovat průpovídku, že „špatné hodiny mívají nejpěknější zvonky". Nás budou ovšem vždy více zajímat řeči poslanců českých. Ty nás budou bavit, o těch budem rozprávět. Už jsme začali ve směru tom a domácí rozhovor o řeči Riegrově beře nyní na sebe bohudík již i ráz komický. Jeden list praví s dobře líčenou opravdovostí, že by byly „Národní Listy" proti řeči té se pronesly, „i kdyby byla bývala diplomatickou". A druhý přináší telegram z Vídně, z klubu, že nepřestane-li to žurnalistické šťourání, bude to mít „následky velmi smutné". Poněvadž se dotčené velmi smutné následky blíže nevypisují, a fantasii tedy ponecháno zcela volné pole, aby sobě je malovala přímo až do černa, má hrozba ta do sebe přímo něco hrůzného.

Ach — jsme tak jako ty nynější podzimní dny; nevíme, máme-li se jasně usmívat nebo mračně kabonit! To učinily „Dušičky". Nevíme, máme-li se dnes za to pohladit, že jsme si v den ten vzpomněli na deset svých „velkých mrtvých", nebo máme-li si za to vypráskat, že jsme na dvacet jiných šťastně zapomněli, máme-li chválit Prahu, že sobě připomenula těch, kteří umřeli ve zdech

jejích, nebo kárat venkov, že o hroby, jemu v opatrování dané, ani nezavadil.

Letos byla ostatně dosud smrt dosti milostiva a k starým nepřidala příliš mnoho velkých ztrát. Některé ovšem. Tak na př. odňala nám pátera Škampu a bolest naše se při té vzpomínce neumenšuje tím, citujem-li si náuku „o shledání". Také nám zemřel „následkem nevyzpytatelných cest prozřetelnosti" náš přítel a příznivec Mareš. No — stalo se, nedostatečna je lidská síla naše proti ranám osudu — „krátký je bol, věčná ale radost!"

Obraťme se raděj zas k živým. K okrase a radosti živých, k ženám. Ty prý letos budou v zimě krásny, jak ještě nebyly! Móda letošní naprosto zavrhla úzkoprsý, malicherný princip spoření a láce, a vše se bude nosit letos co nejdražší. Také se vyvinuje na základě nejnovější ženské módy v Paříži už zvláštní mužský sport. K letošní módě náležejí totiž také zvláštní botky a zvláštní punčochy. Botky se zvláštním otvorem na nártu, ve formě kola, vejce nebo srdce. A punčochy zcela těsně přilehající a kvítky opatřené. Ta kvítka tvoří zrovna nad obrubou botky kolem nohy věnec a vykukují také zmíněným otvorem. A mužští se mezi sebou sázejí, má-li potkávající je dáma na botce kolo nebo srdce, a na punčoše růži, nezabudku nebo macešku. Čtenář klade hlavu do dlaně a přemýšlí, jak se ti mužští dovědí, který vyhrál.

Svatomartinský a přírodopisný.

1889.

Jsem ještě pořád smuten, už od minulého téhodne: můj smutek vychází v pokračováních. Není také divu: rozjímám svět. A teď se dokutálel svět zrovna až k sv. Martinu — achich — achich — achich!

Ne snad že bych měl proti sv. Martinu nějakou osobní nechuť — toho mě chraniž všemohoucí pánbůh! Byl to hodný svatý, zcela řádný svatý, a dělal hezounké zázraky. Dával chudým z vlastního šatstva. Pečeme si k jeho dni pěkné, sádelné husičky. Máme od něho také chutné „martinské rohlíky" — já je nejradš půl s povidly, půl s mákem! A máme v Čechách z něho rok co rok „čtvrtý a poslední dobrý pondělek", kdy člověku je dovoleno trochu si „zamartinkovat" — flámnout. To je všechno velice hezké — když je ale tady v Čechách ta historie o knížeti Oldřichovi a o tom uhlíři — a když —

Nebojte se — já ji nebudu vypravovat! Včera navečer jsem ji vypravoval naposledy ve svém životě —, já jsem to přísahal! Ta historie je pro mne už odbyta. Bože — co jsem se jí jindy, na př. před padesáti lety, nasmál — byla tenkráte taková zábavná, tak neodolatelná — a když mně ji otec výročně ke dni

11. listopadu vypravovával, a obzvláště když přišel pak k tomu, jak uhlíř pobízel vždycky knížete: „Pane Mates, jako doma!“ — umřít jsem mohl — slzy mně tekly po tváři za krk — na zem jsem sebou smíchy praštil — a nebýt otcovy pravice a některého mého ucha, podnes bych tam snad ležel! To jsem se arci pak nedivil, že na výroční památku veselé chvíle určil kníže Oldřich, aby sobě Pražané upíkali martinské husy! — — Nu dobře, včera jsem si tedy před večeří na tu historku zase jednou vzpomněl. „Počkej — to se nasměješ — budeš si ji teď vypravovat!“ A byl bych pak — plakal!

Pánbůh ví, co to je! Buďto jsem já celý už otupělý. Nebo ta historka je už vyšeptalá. Nebo je celý svět dneska už naprosto jiný! Je pravda: česká knížata dneska už nebloudí zemí — čeští uhlíři dnes už nechodí návštěvou ke knížatům — jenom lokajských „Matesů“ je bohužel v Čechách dnes ještě víc než kdykoli jindy — —

Jsem smuten — „martinských husiček“ si letos zde už ani nepovšimnu. Mohl bych — to se rozumí, že bych mohl! Dle Zíbrta mívali v Čechách i kazatelové obyčej, rok co rok o svatém Martině rozmlouvat také o martinské huse — „krájeti na svém kázání hus martinskou“. A „Na ten den hus bývá na kazatedlnicích, hus na rožni, hus na míse, hus na tabuli . . .“, proč by nemohla být taky hus „na“ feuilletonu!? Ale zhnusila se mi už zároveň s „panem Matesem“ a se vším! Beztoho ani sami učenci ještě nevědí, odkud že vlastně ta husí oslava svatomartinská pošla! Jedni říkají, že je až z časů pohanských. Jiní říkají, že husa se výročně jí, kdy právě je výročně tučna. Nebozí učenci! A výklad je tak blízký, tak jasný! Dne 25. listopadu je svaté Kateřiny, k o n e c s v a t e b. Ode dne 11. do 25. je tedy

už jenom čtrnácte dní — tu je třeba spěchu, přičinění se, orodovníků mocných, protekce — a kdo hlídá a vychovává husy? ženské! — kdo je vykrmívá? ženské! — kdo je pak opětně zabíjí a upíká na domácím posvátném ohni? žen .... — ale já už se do toho nepletu — co je mně do hus a do všech těch martinských historií!

Jsem smuten. Kde ale nalézt úlevy? Ani příroda jí teď už neposkytuje! Vyjdi si z města, ven do přírody — všechno tam mrtvo, nebo alespoň spí. Stromy jsou nahy, jenom někde že s větví kyne a směje se purpur jeřábových trsů. Les oněměl, jenom někdy a v dlouhých mezerách ozývá se klepot osamělého datla a tázavý pokřik křivonosčin. Svižný dříve sysel už se ve své skrýši stočil, bojovný křeček už dávno zadřím', pichlavý ježek ztuhnul jako kámen -- ani těm netopýrům, visícím na podkroví za zadní nohy, už není vhod, zahýbá-li jimi vnikající, živoucí vítr.

Také ty veselé, ty hravé veverky spějí už ve svých hnízdech. Mají v nich zásobu oříšků a bukvic, mají měkce vystláno a teplo — na mou věru, chtěl bych být takovou veverkou! Nechtěla by naposledy i vážená čtenářka být takovou veveřicí: sedět tam vysoko v teploučkém hnízdě, louskat si oříšky a házet slupky na lidi dolů?

Kdo zpytovatelem živé přírody, je teď v koncích. Může si odpočinout, za branami nemá více, co by hledal. Ovšem: p r a v ý zpytovatel najde i uvnitř města dosti ještě předmětů pro oko a ducha. Takovým pozorovatelům jeť dávno už známo, že není většího města, aby nemělo rostlinstvo své zvláštní, svoji „f l ó r u", a rovněž živočišstvo své zvláštní, svoji „f a u n u". A ta flora i ta fauna v zimě neumírá — město žije i v zimě. Ale jejich

zvláštností jest, že obyčejně se nekupí v druhy, že každé se vyvinuje jinak, má jiný tvar, jinou dobu květu, jiné ovoce atd.

Pražská flóra není příliš bohata. Totiž různých rostlinek, pravých to „pražských kvítek", je tu ovšem síla velká.*) Kdyby anthropolog — tak vlastně se totiž nazývá zkoumatel městských kvítek — chtěl z některého toho, něčím neobyčejným vynikajícího kvítka vypěstovat samostatný, dědičný druh, pro potěchu pokolení příštích, musil by se spojit ještě s lučebníkem, znát život všech buněk v takovém kvítku, pozorovat pokračující jejich proměny, vědět kdy zasáhnout v jejich rozvoj — ukrutná by to byla práce!

Několik druhu, s určitými, vědeckými jmény máme ovšem také v Praze, a ty jsou arci skvostny. Uvádím: „Fíček", vulgo „Pepík" (Ficus, Pepicus): stromek, jehož ovoce je nade všechno pomyšlení sladké a líbezné. Hlavním zevnějším příznakem jeho je, že na posledním obratli, vyvinutém v tak zvanou „lebku", nosí tak zvané „šístky". — „Kopřivka", vulgo „fabrička". Nosí nad tím posledním obratlem „ponny-frizuru", vulgo „pinčla", a náprsní šátek její je vždycky zmuchlaný a sedí křivě. — „Sedmikrása", vulgo „štucr", „lion", „floutek" atd. Kvete rok co rok jinak; letos na př. nosí také „pinčla". O životním účelu „sedmikrásy" nebylo dlouho nic dosti určitého známo; ale domnívám se, že německý výraz „gaensebluemchen" říká asi to pravé: „sedmikrása" je pro „husičky"! — „Mišpule", „bluma", „slíva", „prašivka"; kvetou sice jenom jakožto na-

*) Upozorňuju na podivnost, že pražský „botanik" sám je také jedním z těch „pražských kvítek", a sice hned jedním z těch nejpovedenějších!

dávky, ale velmi hojně. — „Růže“. Pokvetou teď za zimy zase velice četně: každá taneční „hodina“ má svoji „růži“. Dříve se znávala také „Růže z Příkopů“, „Růže Poříčská“, „Růže Hradčanská“; ale konečně měla už každá ulice svoji „růži“ a kultus přestal.

Fauna je v Praze bohatší nežli flora a mohu z dlouhé řady pražských zvířat uvést zde pro nedostatek místa bohužel jenom několik nejzajímavějších:

„Ježek“. Žije v hospodách. Obyčejně nalezá se o samotě, někde v koutě, u opuštěného stolku. Vyniká obzvláštní žízní a pije v zimě ještě o celý litr víc nežli v letě. — „Medvěd“, čili „manžel“. Řekne-li jeho žena s humórem o něm: „Ten medvěd!“ není na něm nic tak pozoruhodného; řekne-li „Ten medvěd!“ ale opravdově, je manžel najisto zvířetem pak zajímavým: nosí parohy. Někdy o těch svých parozích medvěd ví a někdy o nich neví; v prvějším případu stává se pak, že snaží se je i svrhnout — zrovna jako jelen. Ale nebývá mu to ovšem pranic platno: hned zas mu narostou jiné. — „Šestiperák“, čili „výtečník“. Zvíře téměř dnes už mythické. Rojilo se zvláště v letech šedesátých, kdy lid myslil, že mezi ním žije samý hbitý sokol, samý odvážný orel. Dnes už o „šestiperácích“ ani muku!

„Sůvy“, „hadi“, „kozli“, zvířata pro Prahu velice užitečná. „Sůvy“ čili „pekaři“ pekou chleba a housky; „hadi“ čili „ševci“ dělají nám kuří oka; „kozli“ čili „krejčí“ šijou kalhoty.

„Husičky“, „krůty“, „ještěřice“, „kozy“, „koroptvičky“ — ozdoby pražských ulic. „Husičkám“ se obyčejně říká „hloupé“, „kozám“ — „mlsné“, „krůtám“ — „protivné“, „koroptvičkám“ — počkejte — — tu máš, teď jsem to zapomněl!

V Praze však jsou právě teď, za zimní doby, „koroptvičky“ ukrutně pronásledovány, zvláště těmi honci s chocholy na kloboucích! To však je veliká chyba! Hned od počátku listopadu už se koroptvičky nehoní, v té době pravý myslivec raději sám jim už sype...

Arci — mně do toho vlastně nic není! Když to uvážím přísně, tak — tak — — ale já toho snad raději nechám — nemám pravdu, prosím? —

— —

Já bídný hříšník . . .

1887.

Prosím čtenáře, aby se nedomníval, že dělám teď jenom laciný, hospodský vtip, nebo že chci snad jen rozmnožit řadu burleskních porovnání à la „nebe a dudy", „feldmaršál a zouvák", atd.! Ne, já nedělám nikdy žádné vtipy, já nežertuju nikdy, to by měl čtenář vědět. A proto, řeknu-li zde: my žijeme teď „mezi Venuší a jitrnicí", říkám to opravdově, myslím to vážně, a celá řada hlubokých, ba velkých myšlének věší se mi hned řadou na ten můj výrok.

Ano: my tyhle dny žijeme „mezi Venuší a jitrnicí". Venuše (hvězda, planeta) panuje před slunce východem; po slunce západu pak nastává vláda jitrnice („dnes a každý čtvrtek", „dnes a každou sobotu").

Po celý rok 1887 nebyla prý Venuše tak krásna, jako je teď, den co den asi tak o čtvrté hodině ranní. Kdo prý, tvrdí páni astronomi, nelituje té zcela maličké námahy a přivstane si ráno o několik hodin dříve než obyčejně, spatří obraz na nebi, že mu neni rovno. Pokládám za svou povinnost, abych čtenáře na dotčenou výhodu tedy upozornil. Já ovšem — já jsem Venuši v té velebné kráse její ještě neviděl. Za prvé mám příliš velkou úctu ku vědě, abych jí hned na první slovo

její neuvěřil. Za druhé mám příliš velkou lásku ku vlastnímu tělu, abych je předčasným vstáváním týral. A za třetí si myslím, že krásné dámy mají být ke starším pánům galantní a přijít k nim samy. Prosím: je Venuše v skutku krásna — ano nebo ne!? Je! A je Venuše ženská — ano nebo ne!? Je! Tedy to ta ženská ani nevydrží, aby jí člověk neviděl, a přijde! Já čekám.

Venuši jsem tedy bohužel ještě neviděl, za to jsem ale „domácí“ jitrnici bohužel už viděl. Skládá se ze dvou dřívek, z jakéhosi střeva, a z výborně rozmočené, zcela nefalšované housky — pro toho, kdo je nepřítelem všelikých pokrmů masitých, až na to střevo jídlo přímo znamenité! A syté a úsporné. Snědl jsem předevčírem večer jenom cípeček z jedné a dle výroku lékařova nebudu večeřet ani ještě zejtra. Stála 12 nových, žili jsme z ní hospodský, řezník, já a lékař, a jitrnice zůstala přece ještě téměř celá. —

A teď bych sám rád věděl, o čem že budu mluvit dál! Když už jsem při jídle, tedy snad o tom, že na trhu pořád ještě panuje husa, že kupuje se ale skoro už jen k vuli sádlu? že vedle ní o vládu zápasí s patrným štěstím zajíc? že ale brambor a zelí je přece jenom teď předmětem nejžádanějším? Nebo když jsem zavadil také o astronómy, snad o tom, že jsme už dožili se sv. Martina, že v týž den pršelo, jen se lilo, a že dle pranostiky budeme mít zcela jistě tedy po několik neděl svinstvo? Nebo že teď neslyšíš už nikde ani řeči jiné než: „Vozíme dnes uhlí — nemám času!“ — „Jakpak se vám to letos topí?“ — „Člověk aby zrovna kradl jen na samé uhlí a dříví!“ a podobné vzdechy a nářky? Nebo bych měl spustit o zimních ženských modách, hrát si s kloboučky, „při nichž se člověku radostí až srdce směje“, jezdit perem po marabutovém a plyšovém okraji letošních

návštěvních žaketů, halit svá slova do teplých promenádních kožíšků a plášťů?

Ach — kdybych já měl svědomí čisté! Kdybych se nebál, že jakmile zavadím o módy, čtenářka vyskočí, chytne se stolku pouzdro s některým svým brillantovým šperkem, mrští mně je pod nohy a zahřmí na mne nejsopránovitějším hromem: „Bídníku — teď mluvíš — teď, když už je pozdě!? Já byla u Šebora, já byla u Pichlera, já byla u Rummla — já prosila a slibovala — a oni — oni jen chladně pokrčili svými šesti rameny, poukázali jen na hromady přinešených k nim pouzder, a ledově řekli: „Pozdě!“ — Co teď — mluv, bídníku, co teď!?“ A pak že sklesne na pohovku a z očí se jí vyhrnou slzy, každá alespoň na dva karáty těžká a čistá jako brasilský démant, a v ceně alespoň do tři set zlatých!

Aby ale i méně obeznalý čtenář poznal, co že jsem spáchal, já mu to upřímně řeknu. Květiny co ozdoba šatů a hlavy do bálů letos už neplatí! A já to věděl už před čtrnácti dny a zapomněl jsem to sem napsat — ne, no, jenom ať čtenář nepadá hned pod stůl, tím už mně pomůže málo!

Ano, na hlavu a šaty smí se letos vzít naprosto jenom marabutové a volavčí pero, sepjaté sponou ze samých drahokamů! A revoluce je tak důkladna, že i nejpěknější brillantové šperky, mající podobu větviček květinových, šípů atd. jsou dnes zastaraly a nesmějí se ani už ukázat v bálové síni! — A teď si pomysli, čtenáři dobrý, moje leknutí, když jsem se dnes v noci jakýms náhlým vnuknutím tak asi o druhé hodině probudil a na tuhle historii si pojednou vzpomněl — když před zrak můj tu předstoupila čtenářka zoufalá — když při-

cházela blíž a blíže k ménu loži — když už — — eh, to ti bylo děsné!

A naděje na udobření není žádná! Smíří se snad čtenářka se mnou, když jí sdělím, že nejpěknější kloboučky zimní budou pro ulici letos z kožešin a — květin? Že veškeré druhy kožešin jsou pro letošek moderní, a astrachan a sealskin stejně „chic“ jako chinchilla a kastor? Že na večerní toiletty berou se jen látky veselé a živé? Že na malé slavnosti chodí se s vlečkou malou, na velké s vlečkou velkou? Že dekolletáže je letos stejně hluboká jako loni? Že turnýra zůstane nám přes zimu zachována, jen že bude o něco, tak „o nějakou myšlénku“ menší?

Nebo dám českému světu náhradu dostatečnou, když alespoň na jinou módu upozorním, v pravý tedy ještě čas? Já toho zkusím! — Jak známo, patří k zábavám nynějšího lidstva od více let také velocipéd. A podobá se, že zábava ta stane se pořád a pořád obecnější, neboť lékaři přišli prý teď na to, že mírně užívána velice prospívá lidskému zdraví. Následkem čehož začínají tedy nyní v Anglii a ve Francii velocipedovat pilně už i dámy. To ale bude mít nepopíratelnou zajímavost svoji, jak si myslím!

Viděl jsem dámy na velocipedech ve Vídni už asi před patnácti lety. Pod krytou střechou, při světle a hudbě, a velocipedy byly zasazeny do kruhu, jako koníčky na kolotoči. Jezdkyně byly placeny „od hodiny“ a věděly tedy, zač že jezdí; byly ale mezi nimi také „ochotnice“, „libertinky“, a ty zase věděly, proč že jezdí. To byla podívaná! Někteří tenkráte arci říkali, že je to skluzké; ono to ale nebylo skluzké, ono to bylo zcela poctivě nestydaté. A já jsem byl rozhořčen mravně.

Asi o rok později objevil se pak takový kolotoč také zde v Praze, a sice zrovna za Smíchovskou branou. Běžel jsem tam ihned, to se rozumí, abych byl zase rozhořčen mravně. A učinil jsem tím pospěchem dobře, neboť hned třetího dne — slavný úřad zábavu zapověděl.

Jsem proto žádostiv, jak to bude, až objeví se velocipedistky dle „nové módy“ tedy také v Praze. Mnoho z toho asi nebudeme mít, myslím! Bojímť se, že budou musit Prahou své velocipedy vodit také jen na provázku, jako nějaké pejsky. A vstoupit na ně že budou smít až někde za Prahou. Ano, ano — přece je to jenom pravda, že Praha se zanedbává — pro venkov že se dělá všechno — —

Mluvím a mluvím, a při tom cítím, že přece jen ta má vina se neumenšuje, že tíže její je na mé duši napořád ach stejná! Ba, jakož se už stává, já cítím se pořád ještě vinnějším. A mně se zrovna podobá, že mám viny také ještě jiné — četné — děsné —

Máme teď zimu. Dobu tanečních hodin, věnečků, plesů. Dobu, kdy muž mladý přichází do společnosti, kdy má nejlepší příležitost, prohřešovat se proti dobrému mravu, proti zákonům slušnosti, proti pravidlům spořádaného života. — Ach, také já jsem po léta a léta užíval příležitostí těch vítaných, také já jsem —

E co — pryč s tím nepravým studem, pryč s tím nemužným pocitem. —

Vyznávám se veřejně, že také tedy já, co mladý muž a tanečník, neznal jsem slušnosti a neměl nikdy té pravé ceny mravní.

Že etiketa byla pro mne jen k tomu, abych ji napořád urážel a trýznil. Že jsem nedbával ani toho, aby zevnějšek můj byl vždy jak náleží milý a líbezný. Že jsem do tanečních zábav chodil spíše v botách než

v botkách, spíše bez rukavic než v rukavicích. Že jsem žádával dámu o tanec asi tak, jako když se kupujou na trhu za tři nové hrušky. Že jsem si často ani nepamatoval, s kterou damou jsem se byl zadal, a postavil se pak k tanci se zcela jinou. Že jsem nejraději tančil s těmi, které mne nemohly ani cítit, a vyhýbal se těm, které mne měly rády. Že jsem ty, které chudinky beztoho seděly, nechával s pravou rozkoší — ještě více sedět. Že jsem někdy schválně tančil pořád jen s jednou, jen abych ji přivedl „do pověsti", jak se říká. Že jsem učinil čtvero vyznání lásky třeba za noc, a vyznání lásky že bylo u mne vůbec zrovna „za bukvici". Že jsem dle tehdejšího spůsobu vyžebrával si od dam kytičky náprsní, „na památku věčnou", a že jsem je pak při rozchodu házel hned se žofínského můstku dolů, ať už letěly, kam chtěly. Že jsem — —

Ale už dost! Ať se zase přespříliš nesešpatním, to také nebývá moudré!

Ach — jak je mi teď dobře! Jak se cítím pojednou lehkým, čistým, bílým! Bože, jak je taková kajicnost krásna! jak očisťujíc působí pravá „síla mravní"!

Jinochu, milý jinochu český, vezmi sobě příklad! Máš teď na všech stranách taneční hodiny, máš věnečky, máš plesy, užij jich, prosím tě, dobře a moudře! Ať máš jednou svoje upomínky, ať také ty můžeš jednoho dne dokázat „mravní svoji sílu", ať se smíš kdysi, po letech, přiznat: „Aj — také já jsem nestával za nic!"

Vidíš, koukej, to je tak pěkné!

— — — —

Po starodávném zvyku.

1889.

Lístek. Na přední straně:

Dovolujeme sobě uctivě

p. t. panu J . . . . N . . . . ovi

oznámiti, že od sv. Kateřiny mučed. (25. list.) do sv. Tomáše apošt. (21. pros.) každodenně — vyjma neděle — u nás se dere peří: k čemuž zdvořile zveme.

V dokonalé úctě

rodina D . . . . ých.

Račte obrátiti!

Na zadní straně:

Připomenutí: Začátek vždy o 7. hod.; konec před půlnocí. — Toiletta domácí.

Brambory pečené v troubě! -- Před rozchodem oukrop!

Lhal bych, kdybych řekl, že jsem nějaký takový lístek obdržel. Nebo že jsem jej třeba jen někde zahlíď. Ono se mi ale — —

No víte, ta věc je tahle: já chci už zase něco navrhnout! Pro zimní dobu, pro oživení společenské naší bídy.

Domnívámť se, že Pánbůh nechce ani v zimě, aby člověk byl samoten. Snad by to přece ještě spíše někdy za léta šlo, odloučiti se od ostatní společnosti lidské, vyjít sobě někam do rozlehlých lesů a zapoustevničit si tam v některém vykotlalém dubě: ale v zimě — brrr! v zimě člověk rád se tulí k člověku, hledá si společnost, a v ní teplo pro tělo i ducha. Ano, také pro ducha —

Není dáno stejně vtipu
Tomášovi jak Filipu,
z kteréž nedokonalosti
rostou lidské společnosti.

A věřte mně: i nejhorší společnost bývá někdy lepší nežli žádná!

Je tedy dobře, se bavit. A ovšem ještě líp, spojit se zábavou kousíček práce. Lid náš venkovský ale ode dávna dobře se v takovémto spojování vyzná — ať lid městský se tedy od venkovského učí!

Venkované mají právě teď svoje „přástky“ a mají své „draní peří“. Ku „přástkám“ já však neradím. Za prvé pěstuje se len už jenom na některých místech po Čechách a je tedy trochu drahý. Za druhé umí dnes už jenom málo ženských našich příst. A za třetí je předení skutečné umění, a pražské slečinky se nerady učí. Peří drát dovede ale snad každá. A kdyby byla naposled i k tomu snad lína, no vždyť může vedle ní za-

sednout placená „figurantka“, která vlastní práci obstará za ni!

Domácí paní učiní beztoho dobře, když těch „figurantek“ vždycky si trochu najme. Nemusí se při nich bát obzvláštních výloh, nejsou ani tak draby! Já znám venkovské sazby: dají jim tam všeho všudy dva krejcary za večer a „něco jíst“. U sedláka brambory a chleba, někdy také trochu podmáslí nebo syrového zelí; u sládka brambory a pivo; u žida brambory a husí škvarky. V Praze se to může udělat snad o stupínek nóblej'. Holky ty se napřed najedí, umyjou si pak ruce, aby se jim po bramborech nelepilo na prsty peří, a dají se za hlasitého zpěvu ihned do toho draní. Zpívat musí, aby neusnuly — líné, placené duše!

Počkejte — za prvé — za druhé — za třetí — ano a ještě tedy za čtvrté jsem já proti „přástkám“, že jsou tak — tak nějak divny! Není před nimi dávno už pražádný rešpekt! Tropívalať mládež na nich prý rozličné „neřády“. Musila jich sobě proto povšimnouti i sama „spravedlnost světská“, slavní sněmové se k vůli nim usnášeli, vysocí úřadové jim zabraňovali — „ó bohaprázdné schůzky!“

Za to ale takové „drání peří“! Nevinné. Dosud nepošpiněné. A docela pak takové drání pražské!

Elegantní společnost. Maminky samé jen ozdoby divadelních abonentních křesel. Dcerušky samé jen takové, které „chvála bohu nemají nějaké té práce ani zapotřebí.“ A pánové zase sami, kteří mají už nějaký svůj titul a mohou se blaseovaně ohlížet po nevěstách.

Krátce před sedmou společnost se sejde. Odkládání šatů, vyměňování hubiček, na okamžik pobyt ve salónu a zde honemhonem ještě nějaký klípek, „jenom tak na spěch“.

A teď udeřila sedmá! Veliký „husí pochod" do „čeledníku", jak se dnes jednomu z pokojů říká. Napřed kráčí domácí paní, za ní vždy jedna „husa", za tou zas „husák" — kolíbají se při chůzi, natahují a obracejí krky, štěbetají — najednou pan doktor G., domácí humorista, zakejhá — a za hlasitého smíchu už došly.

Děvčata zasedla za dlouhé stoly, vždy jedna pracovnice figurantka, vedle ní jedna „zvaná". Páni si přitáhli sedadla hodně blízko za děvčata Maminky usedly opodál ke zdi. A už tu je zase domácí paní se služkou, nesoucí na veliké cejše nedrané peří, a rozdává po hromádkách před každou dámu.

„Každý přítomný musí sedrat alespoň jedno pírko, aby na něho v noci nepřišla můra!" — a už sahají páni tedy děvčatům přes ramena pro to své pírko — nepořádek „číslo I."

„Tak teď se čiňte, holky! Co která dnes udere, je také její. Hleďte si udrat každá na štucel — celých čtyř lotů peří je potřebí do těch nynějších štuclů — tedy se čiňte! A vy hoši — vy mi dejte holkám trochu pokoj!" — Dnes jsou tu jenom samí „hoši" a samé „holky", po venkovsku.

A holky se činí. Řeči, vtipy, smíchy. „Nepokoušejte mne!" — „Derte přece líp, nedělejte žádné fángle" — „to jste vy hospodyně?" A v tom už bílá ruka jede po houfu pápěrek a už to má také pan professor B. všechno na černém šatě. Z té „dračky" bude „drak" — pozor, pane professore!

„Ticho! Slečna D . . . ova! — slečna D . . . ova! — bude nám něco zpívat! — „Výborně — výborně — ticho!" A slečna D . . . . ova, budoucí divadelní „hvězda", nenechává se ani dlouho prosit — už doma se na to

připravila — a začíná hezounkým sopránem: „Pásla husičky . . .“

Potlesk — „Výborně! — Opakovat!“ A slečna D . . . . ova spustí: „Letěla husička . . .“

„Výborně! — Opakovat!“ A slečna D . . . ova dodává: Kdybych věděl, čí ty husy . . .“ — „Výborně — výborně!

A teď tedy zase my všichni do sboru!“ volá pan K., hudební estetik kterýchsi novin. „Bendovo „Našim pasačkám“ — F-dur! — honem!“ a pan K. udává „a“. – Kurážný sbor, s chutí přednešený — „Výborně — výborně! tleská pak celá společnost samé sobě.

Zase řeči, vtipy, smíchy.

„Ticho! — pan professor B. bude mít přednášku!“ — A pan prof. B. přisedá k stolu, vyndává papír a má přednášku — „Husa v historii a v mythu.“

Zítra bude mít přednášku zase pan S., spisovatel: „Husy kapitolinské v literatuře“, plnou duchaplných citátů z prarůzných spisů, veršovaných drobtů, směšných epigramů, atd. Pozítří pak přijde humorista pan G. — „O duševních vlastnostech české husy“. — A pak vystoupí estetik pan K. a rozluští: „Proč husy kejhají v kvintách?“ — A pak se objeví paní M. s přednáškou kuchyňskou, vypočtenou pro příští hospodyně: „Čím že je nám husa platna?“ A den za dnem jde pak ještě přednáška jiná a jiná — my máme ve svých společnostech doktorů, professorů, spisovatelů, estetiků zrovna jako smetí!

Devět hodin: Odpočinek. „Husí pochod“ z „čeledníku“ do jídelny. A zde už se kouří tedy ty: „Brambory pečené v troubě!“ Mlsné čuchání, mlaskné mluvení, – honem do nich! Tři, čtyry na bílý, nepokrytý stůl — pěstí bum! — „Ach to to voní!“

Kdo chce, jde pak zase k práci; kdo nechce, jde do salónu. Zde se provede některá národní zimní hra — „na zlatý prsten“ — „na pantoflíček“ (méně oblíbený, protože dámy musí usednout na holou zem, aby jedna druhé mohla „pantoflíček“ přistrkovat pod koleny) — „na Kucubabu“ („Voda!“ — „Voda!“ — „Hoří piáno!“ — „Hoří skleněná skříň!“ — „na Kotka“ („Pacholata — pacholata jdou!“). — Nebo se v tom salóně tančí — s p í š e se v něm tančí!

A před dvanáctou: „O u k r o p!“ Ten opojný, česnekový český náš oukrop, se „spravedlivým husím sádlem!“ A pak třeba už rozchod — hlučný, veselý, zvonící do temné noci!

A tak mine den po dni, až nadejde prosinec jedenmecítmý. A ke dni tomu je pak ještě pro každého obzvláštní, důtklivé zvaní — v ten den je slavná uzavírka, je velké „d o d e r n é“!

Tu už se ovšem nedere ani pírko — ale jí se a pije se a tančí — a j a k se tančí! Zcela po venkovsku se pije a jí: káva, buchty, pletenec; rosolka, pivo — a zcela po venkovsku se tančí; flašinet, a „do kola“ — pořád jen „do kola“!

Inu — rozkoš nad rozkoš!

Jen že —

Už pozejtří je svaté Kateřiny! Aby si tedy lidé přispíšili — bych já tu zase nepropad' se svým návrhem novým —

Už by to byl 268., který mi zde prolít'!

Osud to smutný! Těžký!! Někdy až zdrcující! Ale já vím, čím jsem si povinen — já nepopustím! A kdyby mně jich mělo propadnout ještě 268, já —

Já příští neděli přijdu zase s něčím!

— — —

Martinský.

1879.

Budiž pochváleno jméno sv. Martina, že nám dal sněhu! Budiž velebeno nebe, že konečně stlačilo teploměr někam k nulle! Už to nebylo v redakci k vydržení. Samý kornout, samá škatulka a lahvička jako v apatyce. V jedné škatulce plno komárů, jež nám zaslal nějaký „přítel listu“ na doklad „památné teplosti letošního podzimku“. V druhé chumáč pitomých bílých motýlů — dar jiného přítele. Po prstech ti leze samý brouk a když namočíš v kalamáři péro, napíchneš chrousta. A kdyby byl někdo někde v mezi nalezl hnízdo veselých, červených štěnic, byl by nám je nefrankovaně poslal všechny. Pravou impertinenci ale páchali ti, kteří na ukázku poslali tři nebo čtyry krásné, vonné jahody, a připsali: „Mám jich celé záhony.“ Nemohli jich poslat aspoň talíř?

Ty přírodniny nejsou ale jedinou ranou, která za podzimu padá na nás nebohé žurnalisty, spisovatele a t. p. mučedníky. Když den se krátí, když místo nebe rozestřen nad námi šedivý plášť, po krajině se mlha válí a přírodou zachvívá třasavá zimnice, tu se český mladík, cítě v sobě nadání a nezdolný pud přispět k obohacení českého ducha, posadí k stolku, vezme papír a tužku a

začne překládat Göthova „Erlkoeniga“. Kdyby bylo 5000 mladíků, všichni překládají „Erlkoeniga“. Letos jsem dostal z nich ale jen čtyry zaslány — což budí ve mně spravedlivé podezření, že poštovní zřízenci nejsou dost poctivi a cítí-li v dopisu něco cenyplnějšího, že si to podrží. Ale milerád dosvědčuju, že všechny čtyry nebyly ani ingoustem opsány a zaslány jen tak, jak je „spisovatel“ i s prvními korekturami hned na papír hodil — což je neomylnou známkou geniálnosti. Ach, máme my to malér s tím „Erlkoenigem“! Už máme tištěných překladů alespoň dvacet a žádný nestojí za nic; z čehož by se mohlo soudit, že jsou jisté věci, kterých přeložit ani není lze. Přece se mně překlad jeden líbí; sdělil mně jej, co práci jednoho z předních svých žáků, jistý profesor gymnasijní, a překlad dotyčný není posud vytištěn. Je to ten, který začíná:

Kdo jede tak pozdě skrz vítr a noc?
Toť otec a syn, a to je moc!

a končí:

Ač ho hřál otec jako uhlí,
přec v jeho rukou synek byl ztuhlý.

Ať se teď Němci namáhají přeložit si to zpět, uvidíme!

Také Němci ale mají každé podzimy svou literární zimnici, jmenujou ji: Schillerovskými slavnostmi. Právě byla jedna pořádána ve Vídni. Byl jí přítomen Schmerling a německé studentstvo vídenské oslavovalo ho u té příležitosti vysoce, ano stavělo ho vedle samého Schillera; a Schmerling řekl: „Pánové, to se mně zdá být přece skoro moc!“ Nu — skromnost je zajisté pěkná věc, zdobí pravého muže zrovna tak jako těžký zlatý řetízek, nebo třeba i brillantová jehlice, ale přemrštěná skrom-

nost — ne, ta přece není zas na svém místě! Schmerling věru se nemusí ostýchat postavit se vedle Schillera. Je mezi nimi až nápadná podobnost. Stejné myšlénky, zcela stejné náhledy — ovšem u jednoho ve směru ideálním, u druhého ve směru praktickém. „Nicht stimmenmehrheit ist des rechtes probe“, praví Schiller v Stuartce — a Schmerling stvořil únorové patenty a dal za právo menšině Němcům. „Man soll die stimmen waegen und nicht zaehlen“, praví Schiller v Demetriu — a Schmerling si vymyslil „interessenvertretung“. „Sei im besitze und du wohnst im recht“, praví Schiller ve Vilému Tellu — a Schmerling nepřipustil změnu volebního řádu, ať jsme dělali co chtěli. „Auf bergen ist freiheit“, praví Schiller v Nevěstě Messinské — a Schmerling poslal svobodu tisku na skleněnou horu. „Der schrecklichste der schrecken, das ist der mensch in seinem wahn“, praví Schiller ve Zvonu — a Schmerling, když ho stavěli vedle Schillera, mínil: „To se mně zdá být přece skoro moc!“ —

Pst — pomalu — dostali bychom se do politiky a mohli bychom „něco zkazit“, jak se teď říká. Co? — to já nevím, ale „něco“. Mám z našich poslanců upřímnou radost, drží se statně. Ať žádá vláda cokoli, oni povolí všechno. To je také dobře, jen žádnou polovičatost! — ne nadarmo chválil nás jednou Bach, že jsme „loyální, jako bychom byli bývali kojeni černo-žlutým mlékem.“ A budou-li naši pořád tak hodni, až do hodinky poslední, která nás prý všechny jednou očekává, budem jim smít dát na hrob nápis: „zemřel opatřen c. k. posledním pomazáním“ — jakož na hřbitově naivních Štýřanů stává. Mají dobře, zcela dobře — „přišlo by pak ministerstvo ústavověrné“. Tohleto nám nedá nejspíš nic, a ústavověrné by nám nedalo najisto nic.

Já hlasuju pro „nejspíš“, nechám politiky a budu

se zanášet s otázkami časově domácími. Mně se zdá, že jsem řekl hned na počátku, že už máme zimu a že ji vítám — ne? Je pravda, některým lidem je zima nepohodlna, na př. chudým a hladovým; ale pro ty máme útulny, zahřívárny, „veřejné" polívky atd. Vůbec je dobročinnost teď v módě a lze se i obávat, že zaběhne i do extremu. V Perugii na př. je teď hlad, lidé tam až umírají hladem. A svatý otec se nedal a nedal zdržet a poslal tam — celých deset pytlů fizul — „dieci sacchi di fagioli". To je přec jen trochu mnoho — nějaké požehnání by bylo také tolik spravilo.

Za to bude těm nechudým teď veselo. Už jezdí výborové a zvou zas na plesy. Otcové se třesou. Obecenstvo hubuje. Ale mladí lidé mají radost, čímž je věc zase vyrovnána. A časopisy? Ó, my žurnalisté jsme po čertech chytří! V principu na tu bálovou neplechu a sekaturu obecenstva hubujem, říkáme, že to „zajisté" nemá být, ne a ne — ale v praxi odporučujem každý bál zvlášť a řeknem, že „obecenstvo k vůli tak krásnému účelu zajisté atd." To „vyrovnávání" je právě přední povinností naší. Někdy to při svém vyrovnávacím ohni arci zas už přemrštíme — letos jsme napsali na př. o Karlíčku Bumu víc než za celých posledních deset let o Máchovi a Koubkovi dohromady. Snad nás hnětlo trochu svědomí. —

Ach — letos bude veselá zima. Proto, že bude zrovna až bláznovsky mnoho lidí šťastno. Skoro každý člověk nosí svou „sviňku" — „cochon de bonheur, sviňku štěstí" nazvanou — mužský u hodinek, ženská na parasolu nebo u pasu, ta móda je „obojího pohlaví" — štěstí musí přijít! Konečně tedy splácí člověk prasátku ta tisíciletá, nesčetná dobrodiní alespoň tím, že nosí jeho drobný, stříbrný obraz. Neodhodlal se sice k tomu dát mu zlatou svobodu, ale zavěsil je aspoň na řetízek z ry-

zího stříbra. Překrásná zvířátka, mají rozmarně zatočený ocásek a rubínovýma svýma očkama dívají se na svět s tak dětskou veselostí! A když dáma jde s parasolem po ulici a sviňka se na něm skotačivě hází a houpá sem tam, je to na pohled přímo až dojemné.

Rozmnožily se úžasně rychle. Zcela dle pravidel svého rodu, jenž si navykl „produkci ve velkém". Jsou jich už celé homérské sybosie, vzdor tomu, že slavný magistrát zapověděl „chov vepřového dobytka uvnitř města". Teď jsem žádostiv, co udělá magistrát.

Na prahu adventu.

1879.

Nemýlím-li se ve vševědoucnosti své, nesmí se od sv. Kateřiny až do sv. Tříkrálů nikdo ženit a vdávat? Pochopuju to: sv. Kateřina nazývá se „nevěstou Kristovou“ a nemůže tedy ani být patrónkou hříšných pozemských sňatků; sv. Kateřina se dle legendy hádala v Alexandrii s nejučenějšími filosofy a je tedy daleko povznešena nad všechnu pozemskou náruživost: sv. Kateřina je patrónkou studentů — a který pak student se žení! Pak ale pochopuju také světovou oblíbenost panenské té svaté. Děvčátka, která po celý rok, jak známo. úzkostí zrovna až umírají, že užuž budou musit s někým k oltáři, oddechnou si dne 25. listopadu, jako by jim cent s prsou spaď. Mužští, choulící se po celý rok úzkostlivě v koutku, najednou zcela kurážně přistupují k damám a zvou je i do tanečních hodin.

Ta oblibenosť zasahá ale ze života i do umění. Sv. Kateřina je jedna z nejmalovanějších světic a také nejopěvanějších. I v poesii národní, na př. české. Arci nenechá vlastně česká píseň nikoho zcela bez pokušení, a také Kačenky, jimž lid náš přisuzuje vesměs „zlý zoubek“, musí slyšet posměšky jako na př.: „Ta Káča Kubíkova dlouho líhá“, nebo „Káča leze na kozu“ atp.;

ale jinak je česká píseň vyznamenává jak náleží. Když „uherský král“ za ženu přestrojen někde žádá o nocleh, je to Kačenka, k vůli které to dělá. Když rytíř světem bloudí a sestru hledá, je Kačenka tou sestrou. A když Turek nad ztrátou své milé „hořem pukne“, je to opět jen pro Kačenku. Přejme jí to.

Ovšem — od sv. Kateřiny do sv. Tříkrálů není konečně žádná věčnost. A pak nastává opět stará ta svízel. Kdo je rozvážný, v čas se na ni připravuje. Takovou přípravou jsou tedy na př. ty zmíněné taneční hodiny, zábavy to, na něž se co možno nejlíp hodí Rubešovo klassické: „Když nechtějí, panenko, být mým šocínkem, tedy si alespoň spolu zatancujme!“ A panenka jde ráda, dnes jako před tisíci lety — „jonickým zatáčkám ráda se učí panna dozrálá“, zpíval už starý Horác. Ano, tanec je starým, velmi starým uměním a starou, velmi starou vědou, největší filosofové souhlasí v tom, že žádná věda a žádné státnické umění nedovedou vynaleznout něco, co by lidským potřebám tak vyhovovalo, jako na př. polka. A velký vychovatel Basedow tvrdí, „že by lidstvo bylo daleko šťastnější, kdyby se v každé rodině jednou za týden tančilo“. Ale „v rodinách“ už se teď netančí a také v leckterém jiném ohledu pozbyly taneční hodiny už svého bývalého rázu. Předně jim schází ten skákavý, vychrtlý taneční mistr, s frakem, s punčochami ke kolenu a housličkami pod bradou. Pak se vytratil onen, ovšem praošklivý zvyk, o němž se Shakespeare zmiňuje v Jidřichu VIII., akt. I., scéna 4.: „Bylo by nešlušno, abych vás k tanci vyzval a dříve nepolíbil.“ Ne jen před tancem, nýbrž také po něm obejmul tenkrát tanečník svou tanečnici a tato zas jeho! Rozhodně ošklivý zvyk — já se divím, proč ho zase nezavedou. Takový neobratný, všestranně zelený mládeneček, ten by as vypadal k smíchu!

Ti mládenečkové dnes používají tanečních hodin k tomu, aby krom tance cvičili se i v jiném, na př. také tak trochu v hrubství. Zamluvit se s jednou a tančit pak s jinou říká se: „To jsem jí dal!" — odpovědít dámě tak, že až se zajektá, říká se: „Ale já jí odsek'!" Německý estetik jeden teď „vynalezl" nový druh hrubství, nazval je „hnátové" — „fussflegelei" — čímž míní dávání nohou na sedadla v železničním kupé, natahování jich pod stolem až k protějšku, a t. d. Jiný hned po něm přidal „handflegelei": chytání lidí za knoflík, plácání jich za řeči přes kolena, zahrávání si v hostinci s párátky a solí, a t. p. Estetika může k těm druhům zcela směle ještě připojit to „hrubství taneční": je šťavnaté a dokonalé.

Ovšem, každý se baví „dle svého". Jak tomu navykl a jak se naučil od drahých otců svých. Angličané na př. baví se teď v Afganistanu věšením, národní a velice oblíbenou hrou svou. Za týden pověsili padesát lidí. Co také s takovými Afgánci, naprosto inferiorní to raça naproti germánské! Ještě kdyby to byli na př. Žaponci, vzdělanosti a pokroku tak přístupní, že dělají už i falešné bankovky, mají bursovní krach, atd.!

Ale beze žertu — tihleti hranolící, kosoocí Žaponci nám imponují! Mají už i „veřejné kuchyně" pro nejchudší lid jako my, kdežto my — počkejme, jakpak je dlouho, co bylo do Prahy zavedeno rozdávání Rumfordské polívky? — pán bůh ví, že je tomu téměř čtyřicet let, a my vzdělaní Pražané jsme to přivedli za krátkých čtyřicet let tam, kam Žaponci sotva za pět let! Bylo to krásné podívání, když jezdily ty dvoukolové kotle s Rumfordskou polívkou po Praze a zastavily na nejveřejnějším náměstí a hladový lid s hliněnými hrníčky v ruce, jako španělský student se svou lžicí za klobou-

kem, kolem se tlačil. Zajisté, že to byla pouhopouhá náhoda, že zrovna na to náměstí šla okna pana místodržitele nebo pana místodržitelského rady, a dostal-li některý „dobrodinec“ záslužný kříž — no, on jistě na to ten dobrodinec nespekuloval Konečně byly odkázány ty polívky do obecních dvorů a konečně se dostaly i do Prahy veřejné kuchyně pro nejchudši lid. Nestačí ale ještě, obecenstvo je pořád ještě příliš málo podporuje A není to snad strojená chudoba u nás — jen se podívejte na ulice před kláštery, do dvorů větších restaurac — hodiny a hodiny tam s tím svým hrníčkem v ruce stojí mužové jako stíny, ženy jako vtělený úmor a děti s tím jak vosk bledým a přece tak, tak milým obličejem!

A zpomeňme si, kolik lidí v Praze na ulici klesne, kolik umírá hladem, kolik z hladu dopouští se sebevraždy — vždyť se některé případy dostávají i do novin.

Ve dne to však pořád ještě ve velkém městě jde Pak ale přichází noc. Doba, kdy nejen žezlo královo, kdy i hůl žebrákova odpočívá. Doba, již nazývají „nebeskou“ a „zázrakem“, jež ale také může býti nejhroznější mukou. Doba, kdy člověk mládne — týž člověk, který také dovede zestárnout za jedinou noc. Kam se má uchýlit za zimní noci pak chudák, pro kterého nevystavěna střecha žádná a neustláno lože nikde! Všude po městech pomýšlelo se již na to, zřídit těm nebohým pro noční dobu útulny. Ovšem jen na den, na několik dní. A je to vždy jen pomoc smutná — připomíná ty šachty, kam společně házíme tu umírající ale nevymírající, bezejmennou chudinu. Vždyť je ale spánek bratrem smrti — a pomoc v nejbližším případě je tu dána přec. Buď žehnán, kdo ji dává!

Také Praha se konečně vzmohla na útulnu. Na malou, jak je vidět dle návalu, na nedostatečnou, jakž

by sobě měl všimnout každý, kdož jen trochu je majetným. Ale jedna věc mne na Prahu těší. Že jsme nečtli ještě nikde „pikantní“ popis těch noclehářů, že se tedy zdá, jemnocit že nevymřel a nikdo že tam neruší těch nebohých. Také by mne ani netěšilo, slyšet od nich životopisy a příhody — s malými variacemi je to stejně šedý smutek, věčně stejná bída. Ale jejich sny tam pod hostinnou střechou, ty bych chtěl sledovat. Jednomu je sen as balsámem. Druhému žhavou dýkou, jíž spánek proklán.

Nad vchodem útulny jest prostý nápis. Že prý tam měl přijít také malovaný štít. Proč ne, věděl bych o jednom poetickém. Ovšem ne vůbec novém — myslímť Pannu Marii. Mámeť o ní jednu českou legendu krásnou

Marie chodila po světě a nosila synáčka v svém svatém životě. Přišla ke kováři a prosila o nocleh. Avšak kovář jí noclehu odepřel. Panna Maria odešla, porodila v pusté maštalce, a kovářovu dítěti, bezrukému a nevidomému, dala ručky a očičky. Ovšem pak kovář volal: „Kdybych já byl věděl, že je to Maria, byl bych ji uložil do zlata do stříbra. A sám byl bych lehnul hlavou na kamení, nohama do trní!“

Také Němci mají legendu podobnou, jen že místo kovářovo zaujímá hospodský. Mají ji i jiní národové, veškerý křesťanský lid, jeť ta legenda právě nejlidštější!

Prosinec.

1879.

Zaplať Pánbůh, že zejtra už začíná p r o s i n e c. měsíc tohoto roku poslední, a ne d e c e m b e r. měsíc teprv desátý. jakož bývalo u starých. hloupých Římanů! Bude alespoň brzy po něm, po tom roku mizerném! Ej — byl to rok! Samý déšť, že nám na hlavě rostla houba a po těle rybí šupiny. K tomu pak ještě letos ta děsná osobní nejistota! Pětadevadesát percent mých známých se letos oženilo a vdalo. a takového něco působí pak zrovna epidemicky — člověk vstane 1ho zdráv a vesel a 15ho třeba už více nepatří sobě. Věru. kdo takovou dobu prodělá přece bez pohromy a úrazu. zdvihni uslzený svůj zrak vděčně k milostivému nebi a modli se. modli!

Mám ale prosinec i pro jeho přirodní vlastnosti rád. Krásná je doba májová, kdy den je samý květ, samá vůně a samý zpěv. ale rovněž krásná je doba prosincová. kdy den — vůbec není. kdy sluneční paprsky vypadají jako oranžové rampouchy a ve městech o polednách svítí plyn. Krásná je letní noc. kdy nebe je samá zlatá hvězda. ale rovněž krásná je noc zimní. v níž člověk místo scházejících hvězd na nebe věsí své hvězdnaté, zlaté sny. Tak zvláštní je teď noc! Jako je zimní den

beze světla, je zimní noc zas beze stínů. Bílá noc, ne „cikánovitě temná“, hotové albino, s bílou, dlouhou na všem kosmou, a chcem-li, můžem zářící do noci lidská okna považovat za červené oči jeho.

Den se zdá stačit skutečně teď jen k tomu, aby naši kluci si svedli nějakou tu sněhovou bitvu. Páni kluci také se v pravdě činí. A nepočínají si při tom snad jen povrchně, bezmyšlenkově, o nikoli, oni i při pračce pěstují vědu, a sice předkem dějepis. Svádějí na př. na velice výhodném bojišti, kolem Střeleckého ostrova, „bitvu u Domažlic“. Při čemž se ovšem stává, že bitevní genius zatočí si bojovníky zcela proti historické tradici a statečni Taborité že bídně utekou. Nebo zajdou kluci do světa klassického a svedou na Štvanici nové vydání bitvy u Cannae. Hannibal přijde sněhovou koulí o dva přední zuby, Scipio Africanus si rozrazí kalhoty na koleně, a Cajum Gracchum chytne policajt za límec a vede ho na karlínský komisariát — od počátku světa je policie nepřítelkyní všech „Gracchů“!

Za to jsou ty noci, pravím to ještě jednou, krásny! V prosinci jsou samá báj a samé kouzlo, jedna se druží k druhé v blysknavý, zářivý růženec.

Nejprvé noc biskupa myrenského, svatého Mikuláše. Dobrý ten stařeček už za živa konal jen dobré. Rozdával chleby, zachránil matce tři děti, házel hezkým dívkám za noci oknem peníze do světnice, aby snad z nouze neupadly v hřích, ano i skutečné a již usmažené koroptvičky přivedl zase k životu — jakož lze na Avanziho obraze ve Ferraře vidět. Tak se mu zalíbila dobročinnost, že ji nemohl nechat ani po smrti a v nejrozsáhlejší míře provozuje ji každého 6. prosince až podnes. Podnes, to je všem intelligentním dětem známo, sype své dary oknem, a to — do punčoch.

Pak mám za svou povinnost, poukázat na noci svaté Lucie a svatého Tómy, 13. a 29. prosince. Jsou to noci arci ve mnohém ohledu výhodné, ale také tuze nebezpečné — radím k největší opatrnosti! O svatou Lucii může ovšem dívka, dá-li o půlnoci křivý dřevěný křížek pod kůru vrbového stromu, najisto se dovědít, kterého dostane, ale pro Pánaboha, jen ať dříve celý dům dobře zamete, ať všechny tkaničky na sobě dobře uváže, aby jí na cestě k potoku něco s těla nespadlo, a pak především ať na večer nepřede, ne v den svaté Lucie a ne v den sv. Tómy! Sice najednou, jak věrohodný Ceyp z Peclinovce v jedné ze svých ballad vypravuje, naplní se světnice příšernými mrzáky a ti ji při zvuku zlomené šalměje, děravé basy a dvoustrunných houslí chytnou do kola, a nemrští-li jim holka svůj šátek v čas do tváře a nevyskočí zároveň ze dveří, je ukrutně zle. Rovněž bych snažně prosil všechny p. t. pány čarodějníky, aby v noc sv. Tómy, pracujíce na křižovatkách, zvýšili svou pozornost co nejvíc. Sic je má hned zlý duch z kola venku a pak — darmo mluvit!

A mezi tím je Štědrý večer, ráj malých a velkých, a pak přijde Sylvestr, ráj jen nás velkých. Zahuláme si písně, zacinkáme sklenicemi, a když pak následujícího novoročního dne někdy k poledni se probudíme a zívajíce roztáhnem ruce, abychom obejmuli ten nový rok a nový svět, spatříme — že zas jen to staré slunce svítí na staré lidi, a ti lidé všichni že sahají do našeho portmoné. Věru, schází jen ještě, aby do prosince padl také ještě nějaký „čas“, totiž placení činže, a nebylo by příjemnějšího měsíce v celém roce!

Čarodějnost a báječnost prosincová má svůj vliv také na literaturu. Spisovatelé mozek svůj až přepínají, jen aby si vymyslili nějakou hodně divnou povídku

štědrovečerní nebo sylvestrovskou. Apropos — těch pánů spisovatelů! Jistý přítel můj zanáší se teď s velkým dílem, jehož důležitost je v nynější době, kdy statistika plete se už do všeho na světě, přímo do očí bijící. Duchaplný přítel ten akceptoval myšlenku Biltzovu, probírá veškeré české povídky a sestavuje z nich statistický materiál. Některé výsledky, jež mně laskavě sdělil (seděl u mne tři hodiny a nešel, ať jsem se vrtěl jak chtěl), jsou vysoce poučny. Dle něho mají $^3/_4$ hrdinek v českých povídkách oči modré a jen $^1/_4$ oči černé nebo hnědé. Hrdinové jsou rovněž se $^3/_4$ spisovatelé, professoři, kandidáti a studenti a jen s $^1/_4$ lidé rozumní. Co se týče smrti milenců, přiznávám se, že sdělené mně číslo dává věru velmi smutný doklad o statečnosti našeho národa! Soubojem zhyne sotva $^1/_{1000}$ percento povídkových hrdin, na bojištích jen as $^1/_{400}$ %, sebevraždou leda jeden ze sta a i to obyčejně jen utopením, ne mužným zastřelením se; převážná většina hrdin zhyne bídně tuberkulemi. Co s takovou generací! Neskonalé téměř obtíže kladou statistikovi ale svatby. Obyčejně otec těm dětem na konec prostě požehná, nebo padne holka prostě tomu člověku kolem krku a je po všem: dají-li se oddat církevně nebo občansky, o tom není ale ani zmínky!

Smutné je však, co mně přítel sdělil ještě dále. Nemanželských dětí prý se v českých povídkách přímo hemží! Povážíme-li, že daleká většina, ba že téměř všechny české povídky vycházejí na světlo boží v Praze, a že dle zákona starost o dítě nemanželské vždycky přísluší obci, v jejímž obvodu se dítě narodilo — — ale já si myslím, že nemusím každý článek svůj dopsat zrovna až do posledního puntíku, ne?

Neračte přehlédnouti.

1879.

„Prosím snažně, aby žádné přihlášky rodin, které chtějí pozvat chudé k sobě na Štědrý večer, nebyly více na mne adresovány. Veškeří chudí pražského obvodu jsou již zadáni na večeře a stromky, také i na obědy a večeře božíhodové, a nemohl bych tedy žádnému dotyčnému přání více vyhovět.

V Praze, dne 20. prosince 1879. — **A. P.**, pražský otec chudých.

„**Z naší útulny pražské.** Minulého svatého téhodne nenoclehoval v útulně nikdo“ — První „denní zpráva“ v č. 310 „Národních Listů“, ze dne 30. prosince 1879.

— — — — — —

Pěkný inserátek a pěkná lokálka! Jen že nebude stát ani v „Národních Listech“ ani někde jinde. A že stála jen kdesi v listu německém, berlínském, také — co zbožné přání. Bylo by to tak pěkné! Ale nebude to tak pěkné! „Musíme se velice obmezit, nesmíme si sami ničeho zvláštního dopřát — máme sice ještě dobrý kabát na sobě, ale dluhy začínají hned u prvního

knoflíku pod límcem!“ slyšíš na všech stranách. No — něco je na tom pravdy. Třeba je dosti mnoho na tom pravdy. Ale přec je to víc fráse opatrnosti, jakási asekurace „při nynějších nejistých poměrech“, a těch, kterým nezačínají dluhy ani ještě pod límcem — vzadu, je přece jen dosud valná část. Můžem-li armádě vojáků dát milliardu zlatých, můžem snad armádě svých chudých dát alespoň zlatku jednotlivou. Vždyť je to také skutečná armáda, oděná uniformní kyticí bez zlata a hedvábu, a opatřená armaturou moderní — bidy.

Je těch chudáků zimou se tetelících a hladem schoulených jako mlhavých mračen. Útulna je denně přeplněna. U dveří našich bytů zacinká každou chvilku zvonek, a když otevřem, stojí tu postava němá, jen se tak plaše dívající — to ostýchavé cinknutí zvonku už řeklo beztoho vše. A zaběduje-li na chodbě přece hlas prosebný, je vzdor mrazu tak horký — tak horký! Pálí z něho stud, šlehá zimnice nejistoty, dýchá žhavý popel strachu.

Pravidlem není věru třeba nabádat teprv zvláště náš lid k dobročinnosti. Vždyť je to lid slovanský, hostinný, dobrý. Kdož jiný má pro bídné žebráctvo tak dojemných slov jako Slovan! „Moji milí rodičové!“ osloví Rus žebráky, — „Tu máte, tatíčku náš!“ řekne Čech. Snad je v tom tajné srovnání, že nemůže být nic skvostnějšího, než když dítěti popřáno, aby se stalo dobrodincem rodičům svým. Jen zkuste, jak dobrodiní blaží! pozvete chudého k svátečnímu svému stolu, a uvidíte, co takový chudý vám za to může dát! Nevybírejte, vezměte kteréhokoli, vždyť každý z nich opuštěnou sirotou, bez příbuzných. Byl-li odevždy chud, ani se mu příbuzní nikdy nenarodili, a zchudnul-li teprv, ihned mu pomřeli.

Ovšem, každý „nestoluje“ pansky, ani o velkých svátcích ne. A mnohý by, pozvav si hosta, třeba v té kytlici, učinil pro stůl pak něco víc, než jeho poměry vlastně dovolují. Ale vždyť je tu pro dobrou vůli letos pomoc — ta naše útulna! Tam bude prostřeno a ustláno o Štědrý večer, před ním i po něm. Tam se přijímají — a všude se zajisté přijmou pro ni — i dárky malé, nejmenší a každý přispěje k úlevě bídy. Útulna povstala šťastnou myšlénkou společensky vznešené Pražanky. Myšlénky se chopily kruhy zámožné, s takým ohněm, že myšlénka v době velmi krátké došla svého uskutečnění. Jakkoli je ovšem přední povinností kruhů těch, aby přispěly ze svého nadbytku, ukazuje se přece skutečná bída větší než posavadní ochota, útulna vidí se býti malou, a je patrně nutno, aby se dobročinné té myšlenky ujaly kruhy všechny a trvale. Ale ku podivu — právě naše střední a nižší kruhy, jindy ihned radostně ochotné, tentokráte se zdržují. Je v tom ostych, nic jiného. „Páni“ to začali, „lid“ se zdržuje. Ale velmi nemístně — sebe menší příspěvek je vítán, a každý může „vánočnim dárkem“ zde potěšit jiné — i sebe. —

To jsem vlastně napsal lechtivé slovo a vyslovil choulostivou věc — „vánoční dárek“. Dotknul jsem se mžikem tisícerých nadějí — a sterých starostí. No — mohu já za to? — pročpak to na mne volá ze všech novin a ze všech krámů. „Vánoční dárky — vánoční dárky!“ Všechno je najednou „zajisté“ zas „nejvhodnejšim“ vánočním dárkem. „Houně na koně“, k nimž potřebi si přikoupit jen pár pěkných koní, „nové saně“, k nimž potřebí si jen přiřídit nějaké hospodářstvíčko., „věžní hodiny“, k nimž potřebí jen přistavět věž a dvoupatrový zámek, „mladý, hodný manžel“, jehož si může opatřit každá, která má na př. jen 40.000 zl. jmění. —

„Zajisté je nejvhodnějším vánočním dárkem hlavní trefa“, hlásá směnární závod, proniknutý hlubokou pravdou svých slov, a nabízí los, jenž musí „alespoň“ 20 zl. vyhrát, třeba že v nejnešťastnějším případu až r. 1940, kdy ta loterie dobíhá. — „Zajisté je zdraví darem nejvzácnějším“, a lékárník nabízí škatulku krev čisticích pilulek, pomáhajících hlavně „proti zácpě“. — „Zajisté je cestování nejlepším prostředkem vzdělavatelským a nejvhodnějším vánočním dárkem bude tedy zajisté pro každého — lístek paroplavební společnosti, dopravující do Ameriky přes Hamburk.“ — „Zajisté bude nejvítanějším dárkem zajištěná budoucnost“ — a člověk by se už pranic nedivil, kdyby za tím stály — „rakve všech velikostí, dřevěné i kovové a“ — eh, je to teď honba, je to vzácná ochota prodávat, pomáhat těm nebohým lidem, kteří si nevědí a nevědí rady!

Však je také člověku zrovna vrozena ta chuť darovat, obšťastnit někoho! Viděl jsem sám tyto dny případ krásný, mohu říci, že pohnutlivý. Proč bych jej nesdělil? — každého, vskutku šlechetného činu je škoda, nevejde li v obecnou známost.

Mladý pán, jemuž dobrota z očí koukala, šel do divadla. Měl v kapse dvě svobodné vstupenky do parteru a nikoho, komu by byl jedné z nich popřál. I kývnul, rychle se rozhodnuv, za nárožím na číslovaného sluhu. Snad se mu zželelo muže v mrazu nepokojně přecházejícího, snad v něm kvetla také myšlénka, vzdělávat lid a pozdvihnout jej k sobě.

„Pojďte“, řekl mladý pán, a muž šel. Mladý pán mu vtisknul vstupenku do ruky a velmi ochotně bděl, aby muž nezbloudil. Mladý pán postavil se až do popředí parteru, muž k pilíři dál vzadu, s číslovanou čepicí v ruce. A když mladý pán poprvé aplaudoval, ohlídl se,

líbí-li se to také muži. Ale viděl, že muž stojí nepohnutě, ustrnut netušenou krásou. A když mladý pán ohlédl se podruhé, viděl už, že šťastný muž, překonán porozuměním, aplauduje celou šířkou poctivých svých rukou. Nikdy se mladému pánu ještě tak nelíbila divadelní produkce, nikdy netančila taktovka v orchestru před jeho očima tak vesele, nikdy — — až — —

Však já se nebudu blamovat naproti vtipnému čtenáři, abych vypravoval konec, v jistém ohledu smutný a dotýkající se otázky čtyr šestáků! — Jen to chci ještě podotknout, že jsem je viděl po hře oba na nábřeží, stojící pod svítilnou. Muž měl číslovanou čepici nějak v týlu. A mladému pánu, trochu rozpačitě se ohlížejícímu, se skvěla slza v oku. Nevím, byl-li to poslední výprysk uměleckého nadšení, nebo účinek mrazu, či snad svědek bolu nad velkým sklamáním.

Svatomikulášský.

1881.

S onou nepředloženostì, která označuje novinářstvo vůbec a „Národní Listy" zvláště, pronesl se tento časopis před několika dny, že prý „by se měl sv. Mikuláš udělat slovanským svatým." — Bác — tady to leží! Nu tak tedy udělejte svatého Mikuláše slovanským svatým! —

Beru si hlavu do obou dlaní a přemýšlím. Včera stálo v témž časopise: „Slovanské jsou i naše hříchy." Je tedy snad také nějaké zcela zvláštní „slovanské svědomí"? Nějaká zcela zvláštní „slovanská duše", schopná „slovanského zla" a „slovanského dobra"? Nějaké zcela zvláštni „slovanské nebe", „slovanské peklo", jak už tomu mladočeský přemrštěnec Jan Kollár chtěl? Nadhánějí snad „Národní Listy" do toho všeslovanského pekla, do toho panslávského nebe? — — eh, nechme toho, mně se až hlava točí! Tolik je jisto, kdyby se jim i povedlo tohle nebe, mne do něho nedostanou! Za prvé by se tam mluvilo asi rusky. Za druhé by tam Rusové měli nejspíše většinu a vyhrnovali by nad námi Čechy napořáde nosy, jakož už hned tady pilně činí. A za třetí

by seznam rajských rozkoší byl vytištěn nejspíš kyrilštinou a já bych ho nečet'.

A kterého pak sv. Mikuláše myslil vlastně spisovatel onoho článku? Sv. Mikuláše z Bari? — Mikuláše z Tolentina? — Mikuláše Studita? — Mikuláše Albergatiho? — Nebo snad docela ultraněmce Mikuláše von der Flue, den „bruder Klaus", jak se mu říká? To se rozumí, že pan spisovatel náramně pansky vyhrne teď pysk a řekne: „Hm, otázka! Přece toho, o kterém byla právě řeč! Toho asi, který se slaví dne 6. prosince!" — Ehe, velectěný pane, tu Vás máme! Zrovna ten není ten, který se slaví u Rusů, tedy u těch Slovanů, jižto vůbec slaví sv. Mikuláše nejvíc! Rusové a Jihoslované znají dva Mikuláše v roce, „jarního" a „zimního". O tom zimním — o tom sv. Mikuláši z Bari, 6. prosince — jenom se ví, že „mnoho jí", že „honí koně z pastvy na dvůr", a že do těch mostů — ledů — jež sv. Barbora byla přes řeku postavila a pro něž byl sv. Sáva hřeby ukul, „hřeby ty zaráží". Zcela jiný chlapík je ale „Mikuláš jarní", — Albergati, 9. května —, který koně zase „na dvůr honí", dobytku nové píce dává a na co pro domácnost „jde sv. Jiří ještě s nůši, on chodí již s vozem!" — Račte si sednout, velectěný pane spisovateli, abyste tu tak před námi nestál!

Ale dejme tomu, že „Národní Listy" nemyslily si zcela zvláštního slovanského nebe, se zcela zvláštními slovanskými svatými atd., že sobě myslily jen, že by bylo dobře získat na př. sv. Mikuláše — tedy toho sv. Mikuláše z Bari — pro skupení českých a polských, srbských a ruských, zkrátka těch slovanských svatých, kteří ve společném křesťanském nebi zpívaji a orodují v jazyku našem — co pak se dá taková věc jen tak někde v některé redakci odbýt? máchnutím péra, obratem ruky?

Nepopírám, že by bylo dobře, kdybychom my Slované ku svým posavadním měli tedy třeba ještě celé sto orodovníků platných; avšak domnívám se právě proto, že je tu věru třeba rozvahy pilné! Nejlíp by snad bylo, svolat všeobecný nějaký slovanský sjezd, ovšem že do Prahy, jako roku 1849. Nebo to přidělit nějaké komisi znalců. A především jít na to trochu chytře, hledět vyzkoumat sv. Mikuláše, vyptat se ho na jeho smýšlení, prozpytovat jeho politické ledví.

Nevím, nevím, jak bychom s ním pochodili! Je to politický charakter. Je Italián, uvědomělý Italián. A znám ho, že především mu jde o prospěch jeho vlasti. Nehledí si nikdy osobního prospěchu, a může-li pomoci svým krajanům, nedbá ani toho, utrpí-li na svém vlastním renomé co „patron". To je sice velmi pěkné, že je sv. Mikuláš už patronem sympatické nám L u b l a n ě. A také M o s k v y. Ba i celé ř í š e r u s k é. Ale on je též patronem na př. Lotrinska, a přece nepohnul pro tu zemičku ani prstem, když si ji zabralo Prusko, spojenec Italie z roku 1866! Lotrinčané se modlili, chodili k němu s procesími; ale sv. Mikuláš měl omluvu dobrou: „Ano, moji drazí, vždyť mne ctí co svého patrona také **Berlín** — to je pak věc těžká!" a pošoupnul si biskupskou svoji čepici trochu k týlu.

Ostatně je, upřímně řečeno, také otázka, d o v e d e - l i sv. Mikuláš, když i chce, opravdu pomoci vždycky! A jak daleko jeho moc vlastně sahá! Příliš pochlebného ponětí o tom náš lid zrovna nemá. Nalezám u Erbena vůbec jen dvě říkadlíčka malá:

„Svatý Mikuláš
splachuje břehy"

— že totiž v den sv. Mikuláše obyčejně prší. A pak:

„Prší-li o sv. Mikuláši
anebo padá-li sníh,
bude příštího roku
hojně hrachu.“

No to věru není mnoho!

Také se po slovanském světě tak ledacos šepce, že sv. Mikuláš není ani zrovna příliš oblíben ve kruhu světců, že se s nimi škádlí, že jim dělává ledacos navzdor. „Co sv. Michal (8. listop.) zakuje, to Mikuláš (6. pros.) rozkuje“ — dá-li sv. Michal totiž časné mrazy, že sv. Mikuláš dá zase rozjih. Rozumí se samo sebou, že sv. Michal nenechá si takové schválnosti asi líbit a učiní pak také sv. Mikuláši ledacos napříč! Těžko mi ale říci, od čeho že tohle kormutlivé škádlení vzalo svůj původ. Snad že z toho, že sv. archanděl Michal čerty s nebe shodil, a sv. Mikuláš že se s nimi dne 6. prosince po několik hodin — nechci říci zrovna kamarádí, ale aspoň že jich používá při své pozemské pouti a tedy snad k nim má za to pak přece jen nějaký ohlídek zvláštní?

Zcela mimotně zde ještě podotýkám, že sv. Mikuláš je také patronem svého rodiště, města Bari, a že nedovedl dosud ani tomu svému rodišti valně pomoct! Město Bari dostalo se do dluhů a nemůže z nich ani vybříst. Vydalo si proto roku 1869 za osmnáct miliónů losů; ale ty nebohé losy — jakoby kámen na nich ležel — bursa nechce o nich ani slyšet — —

No já raději už přestanu o těchhle věcech. Aby si snad naposledy někdo nepomyslil, že jsem se sv. Mikulášem trochu na štíru, jak se říká. Ach ne, my se máme spolu zcela rádi, myslím; my si asi neublížíme nikdy! Ty můj bože, vždyť já jsem byl také jednou sv. Mikuláš a bylo mně tenkráte teprv asi tak deset let nebo kolik!

Pamatuju se ovšem, že bych byl mnohem raději tenkráte dělal čerta — nemohlť jsem šenkýřovic Rézu ani cítit a byl bych ji náramně rád spráskal — ale zalichotili mně, že mi budou pěkně slušet dlouhé vousy a já jsem si tedy nechal říci. Nu a mezi bývalými kollegy je přece dovoleno nějaké upřímné slovo!

Každý myslivý člověk už tedy vidí, že to nepůjde jen tak z lehka. s tím prohlášením sv. Mikuláše „slovanským svatým“! Bojím se, že „Národní Listy“ odpykají těžce nerozvážnosti své, a je mi jich, abych se přiznal, upřímně líto. Přemýšlím. Snad bych měl nějaký prostředkující návrh — —

Jakpak kdyby se tedy sešla schůze mužů povolaných a po zralé úvaze prohlásila sv. Mikuláše z Bari, když ne slovanským, tedy alespoň *českým* svatým? Abychom si ho přiřadili k sv. Vojtěchu, Kosmě a Damiánu, Janu Nepomuckému, Ivanu, Prokopu, Václavu, Vítu a ostatním svým zemským a národním svatým?

Arci má tedy sv. Mikuláš některé chybičky své; ale náš lid je dobrý a miluje ho vzdor těm vadám a miluje ho už dávno. Zvláště ale milují ho naše ženské, protože on — zrovna jako sv. Antonín Padovanský — může jim pomoci brzy k mužům.

Ode dávna již náleží u nás jmeno Mikuláš k oblíbenějším jmenům křestním a Mikuláš, Mikuš, Mikeš („Šklebí se na to, jako Mikeš na jelito“), Mikšík, Mikulášek, Mikulinda, Mikulejský atd. čte a slyší se na všech stranách.

Ode dávna bývalo sv. Mikuláši v Čechách a hlavně v Praze posvěcováno i hojně chrámů; jen tedy v Praze tři: hned za Přemysla ten na Starém městě, za Otakara II. na Malé straně, a bůh ví kdy už před tím třetí na Podskalí. Chrám staroměstský byl mu docela postaven a posvěcen jaksi na truc pražským Němcům, co kostel

český přísežní, kdežto Němci konali přísahy své zase u sv. Petra. Snad tedy stojí sv. Mikuláš už od tenkráte tajně při nás a proti Němcům!

Ode dávna ozývalo se také jmeno Mikuláš i v samé historii české a ne vždy jen licho. Připomínám slavného Mikuláše z bojů husitských. Papeže Mikuláše V., který se rval s naším Rokycanou. Knížata Mikuláše Opavského, Opolského, Ratiborského. Mikuláše pražského biskupa. Mikuláše Dačického. Mikuláše hvězdáře. A t. d.

A pro nynější politickou situaci českou je svatý Mikuláš přece zrovna jako stvořen!

1. Osvobozuje matkám děti ze všeho nebezpečí. (Vhodný patron tedy pro naši „Matici školskou").

2. Chrání plavce, kterým se rozkotal koráb.

3. Učí kácet modly.

4. Naděluje lidem i v nejpohodlnějším spaní.

5. A požehnává punčochám.

Studie o svaté Barboře.

1879

Předpokládám, že není ani jediný pořádný křesťan na světě, který by zevrubně neznal životopis Barbory, svaté panny z Nikomedie, dcery pohana Dioskura. Který by nevěděl, že byla panem místodržitelem odsouzena k smrti, a že ji sťal vlastní otec její, když to jinak nešlo, začež byl ale ihned zabit bleskem, což se stalo roku 306 po Kr. Nebo kterému bych musil teprv vyprávět, že dříve svatá panna ta byla soudcům svým unikla, že před ní skála se rozevřela, a pronásledujícímu otci že byl útěk její prozrazen jakýms hanebným pastuchou, začež zas pastucha ten proměněn v balvan mramorový a nevinné ovečky — jak nám Metaphrastes vypravuje — začarovány v brouky, „scarabeos," kteréž podnes obletují hrob světice. Právě proto ale, že je vše tak známo, nedotknu se toho zde ani slovem a prosím tedy čtenáře, aby těchto úvodních řádků mého, dni 4. prosince věnovaného článku ani nečetl.

Jakž by nebylo o sv. panně Barboře vše známo co nejlíp! Žádná jiná z našich svatých — a je jich přec dost — nemá tak rozšířenou, tak namáhavou agendu, jako ona. Jí v ochranu je dána celá řada řemesel a umění, celé kraje a města četná, ano i hojení různých nemocí a záštita při rozmanitém neštěstí. Čtenář se ulekne, když vypočtu na př. jen všechny cechy, které ve sv.

Barboře ctí patronku svou. Jsou to: Architekti. Dělostřelci. Havíři. Hotovitelé zvonkových her. Kartáčníci. Kloboučníci. Kováři. Ohňostrojci. Rachejtláři. Sanytrníci. Tesaři. Tkalci. Zbrojíři. Zedníci.

Je těžko říci, jak k tomu všemu nebohá ta mučennice přišla. Havíři se vztahují k tomu, že před světicí se otevřela skála. Architekti asi k tomu, že svatá se vyobrazuje s věží v ruce, k čemuž pak tedy také tesaři, zedníci a snad i hotovitelé zvonkových her, do věží zavěšovaných. Možno ale také, že tito mají tytéž důvody jako sanytrníci. Sanytrníci zvolili si svatou Barboru ale proto, že blesk — zabil jejího otce! S tím pak souvisí snad i ty zvonky, kterými se zvonívalo proti bouři, dále pak dělostřelci, ohňostrojci, rachejtláři zbrojíři a kováři — jeť sv. Barbora nám zbožným a mírumilovným křesťanům totéž, co klasickým pohanům byla v Athénách Pallas, v Římě Bellona. Ale jak sem přicházejí kartáčníci, kloboučníci a tkalci, věru velmi těžko uhodnout! Leda že by se v pohybu tkalcovského člunu viděl blesk, že by někdo byl myslil na elektrické vlastnosti srsti a plsti, nebo na cos podobného. Ach, svatí na nebi bavívají se asi velmi dobře tím, co vše my jim přisuzujem a čemu nemohou a nemohou porozumět snad ani oni. Bývá dost humoru v tom. Barvíři na př. mají patrónem svatého Morice. Ten svatý byl Římanem, rytířem legie thebánské. Avšak staroněmecké obrazy představují ho co — mouřenína (Moric, mohr), a proto barvíři — —

Svatá Barbora je dále patronkou všech zajatých a vězněných*) — hezký počet! Dále chrání proti

*) Jeť sv. Barbora také místní patronkou Londýnského Toweru, zároveň s Jiřím Anglickým.

zabití bleskem. Dále, zároveň se svatým Floriánem a Jiřím, proti ohni. Dále proti smrti bez kajícnosti (dle legendy podali jí andělé, když byla v skále zavřena, svátost oltářní). A konečně jsme jí my Čechové přisoudili patronát ještě jeden, ne sice příliš pěkný, ale snad důležitý. Pomocí její říkají naše vesnické babičky „na dobrou neštovici“ („Svatá panna Barbora měla devět neštovic; — měla osm neštovic,“ až pak: „svatá panna Barbora neměla žádné neštovice“ — „potom třikrát Otčenáš a třikrát Zdrávas; je-li zánět příliš velký, přilož na to suchou švestku.“)

Přidám-li ještě, že sv. Barbora je také patronkou městečka Heliopolis v Asii, D'Ashton un der Hill v Anglii, Culenbourg ve Francii, Guastala a Mantova v Italii, Maldeghem ve Flandersku, Bibea v Istrii a Roy v Lucembursku, přizná spravedlivý čtenář, že dobré světici už může jít hlava trochu kolem! Za to je ale také všeobecně vážena. Velké, krásné stavby, svědkové vzácného stavitelského umění, jsou jí posvěceny — připomínám jen náš chrám kutnohorský. Po všechny věky závodili malíři a rytci její oslavě. Ital Petr Rosa, náš Skreta, pak i jiní malovali ji stínanou a s kalichem (svátost oltářní). Jiní ji malují s palmou (vítězství mučenníků), pavím perem (z mrtvých vstání), Frater Paolo da Pistoja (ve vídenském Belvederu) s palmou a kopím, Hans v. Kulmbach s kalichem, palmou, a k tomu ještě korunovanou červenými růžemi. Nejobyčejněji je obrazena s věží, zvláště rádi ji tak malovali Hans Memling a Holbein, dle kteréhož posledního máme také pěknou rytinu sv. Barbory od svého Hollara. Věž ta mívá tři okna (sv. Trojice). Sv. Barbora je malována i ještě jinak: jak ji svaté panny mučennice

přijímají do nebe (Jos. Mazzuolli). jak stojí se svatou Kateřinou Alexandrinskou vedle panny Marie (sv. Barbora co výraz života činného = stav vojenský, sv. Kateřina života kontemplativního = stav učenců). Ale pranic se mi nelíbí myšlénka Itala Cosima Rosselliho. Na obraze jeho, jenž se nalézá v akademii florentinské, je vymalována s věží a palmou a šlapající po rytíři — ten rytíř je vlastní otec její! — Rovněž sochaři a řezbáři přičinily k oslavě sv. Barbory a mnohé krásné štíty a jiná armatura vojenská je ozdobena jejím obrazem.

Oblíbenost sv. Barbory přešla také na Barušky. U Francouzů je jméno „Babette“ rozhodně příznaku sladkého — „malá Babetta“, „čtveračivá“, „milá“. U Němců je „Baebchen“ tak něco jako dívčí ještěrka, svižná, příjemná. U nás — ano u nás! Nemohu říci, že by naše „Barušky“ nebyly milé, příjemné, řeknèm rozkošné, ale v české písni, přiznejme se k nápadné své chybě, se to nějak neuznává. Nějaké: „Copak dělá naše Bára? — V noci šije, ve dne párá“, nebude snad nikdo vykládat za lichocení příliš zvláštní. V jičínské písni: „Hej, hej! Báro, Baruško Kulichova!“ nechce jí družka ani kudlu půjčit, že prý „by ji prokramařila!“ Ano i tam — a v tom už je perfidnost — kde se jí dává jakás chvála, přidá se na konec přece jen slovíčko darebné. „U Šohajů pěknej javor — Baruška je jako fábor, — jako fábor nejkrásnějši, — Františkovi nejmilejší, — ouvej! nejmilejší!“ — copak má, prosím, to „ouvej“ při tom co dělat? Mám k českým Baruškám snažnou žádost, aby si podobné písničkové nabírání zapověděly co nejrozhodněji. A když jim i česká píseň nabídne nějaký dar, na př. „Martina s kosou“, ať jim z opatrnosti raděj pohrdnou! Beztoho na tomhle Martinu pranic není a je o něm všeobecnè známo, že

než „trávu nasekal, kosa mu spadla; než kosu nasadil, tráva mu zvadla!“ —

Legenda o sv. Barboře má velkou podobnost s legendou o sv. Odylii či Otylii (německé svaté, z Alsaska). Také tato svatá utíkala před otcem, který ji chtěl za nechutného ženicha provdat, schovala se do skály a byla přívozníkem prozrazena. Sv. Odylie souvisí zas se svatou Lucií, s níž má v kalendáři vykázaný týž den (pokynutí pro ctitele paní Otylie Malé, aby nezapomněli dne 13. prosince odevzdat své visitky!) a se svatou Odylií a Lucií souvisí zas sv. Barbora se sv. Agathou — přesvědč se z legend! Obě jsou patronky ohně.

Sv. Agatha (tolik co dobrá) ctí se zvláště ve svém rodišti, městě Cattanei, jež chrání proti výbuchům Etny. O výroční slavnosti nosí tam ňadra její při velkém procesí. Zcela zvláštní je ale, že se v Cattanei již před dvěma tisíci lety, při slavnosti tak zvané „Dobré bohyně“ (bona Dea), nosily procesím také dva obrovské ženské prsy, na znamení přírodní úrodnosti. O ti pohané, ti pohané!

Tu vám máte zas jinou jednu starou povídačku, která zrovna připomíná legendu o sv. Barboře. Prastarou! Tak byl jeden bůh a jmenoval se Zeus. Ten unesl jistou Aeginu. Její otec Asopos hledal ji, přišel do Koryntu a dověděl se od ovčáka, jehož jméno Sisyphos, že lupičem je Zeus. A bůh Zeus zabil Asopa bleskem.

Věru, že je zde pokušení velké. Ale my jsme dobří křesťané a ani si ho nevšimnem.

———

Po telefonu.

1877.

Kdybyste se mne pojednou a nenadále ptali, co všechno myslím, že se z telefonu ještě vyvine, řekl bych: „Na mou duši, já to nevím." Není to žádná skromnost ode mne, že tak mluvím: já to vskutku nevím! Prozatím vyslovuju slovo „telefon" v rozmluvě padesátkrát denně jako každý jiný, hraju si s hezoučkým telefonkem hodinu denně jako každý jiný, a ob čas zdvihnu oči do výše a pravím důmyslně: „Obdivuhodné lidstvo! Tvůj duch nemá mezí pro sílu svou, co ještě vše vynalezneš — kam ještě poletíš, orle, duchu lidský!"

A za chvilku pravím zase rovněž důmyslně: „Pitomci, blbci lidští! Tolik tisíciletí jste tedy potřebovali k tomu, abyste vynalezli věc tak zázračně jednoduchou a jasnou, jakou je telefon? Nemotorové! — Je pravda, kousek pouzdra, kousek plíšku, malý magnétek a kousek drátu — od předevčírka jsem přesvědčen, že bych dovedl telefon vynalézt kdykoliv sám a sám!

Lidstvo vynalezá, ale trochu pomalu. Chci mu trochu pomoci, myslím, že je to mou povinností, když mám talent. Zvuk už nesem do dálky a to rychle. Elektrickou jiskru také nesem do dálky a to ještě rychlej. Navrhuju, abychom nesli do dálky také světelný paprslek,

zkrátka: já dnes, v památný tím den prvního prosince roku 1877, a to v městě Praze, vynalezám pranový telegraf optický! Když si pomyslím, že paprslek světla za jedinou sekundu urazí čtyřicet tisíc mil, jde mně nad mým vynálezem samotnému hlava kolem. Je to ale zcela jednoduché. Chci na př. slečně N. N. nebo paní N. N. telegrafovat milostný, sladký, přímo plamenný pohled. Dobře, — zřídím si k ní tedy optický telegraf ze samých zrcadel, posadím se ve svém pokoji luzně před zrcadlo první, podívám se tam, a slečna N. N., paní N. N. už se štěstím rozplývá. Nebo já jsem na př. podnikatelem velkého politického žurnálu a právě se očekává u Plevna velká bitva. Mít všude zvláštního zpravodaje, je nepohodlno, také zprávy telegrafem elektrickým podávané jsou nám již pomalé a k tomu jsou velmi kusé — dobře! zřídím si tedy k Plevnu pomocí zrcadel svůj telegraf optický a jakmile se bitva strhne, vidím ji v zrcadle nad svým psacím stolkem do nejmenších podrobností a dám ji pro sazeče ze zrcadla prostě opsat. „Ze samých zrcadel“ jsem řekl a tím jsem řekl všechno. Jsem naprosto proti telegrafování světelného paprsku drátem, už jde elektřina drátem, zvuk drátem, už je svět „sdrátován“ dost a dost. Hlavně se jedná o to, jak dostat paprslek „kolem rohu“ (elektrický telegraf, každý se může o tom přesvědčit sám, jde také všude po Praze „kolem rohu“, a to zdá se tedy být hlavní věc). Jedno zrcadlo se postaví semhle, druhé tamhle, třetí tamhle — jak se postaví, do toho mně nic není, do takových maličkostí se pouštět není mou povinností. Já zkrátka sděluju vynález svůj veřejně a nezištně, já lidstvu činím kavalírský dar svým „tele“ — „tele“ — eh ať se jmenuje to moje telátko už jak chce!

Svlékám se sebe kavalírske roucho a vracím se zas mezi obyčejné lidi. Ti mluví teď jen a jen o telefonu.

A přec je telefon ještě chudinka, dítě, samá nedokonalost. Z dálky někomu šeptat do ucha dovede, někomu ale do dálky vytahat za ucho — to neumí. Jak vítáno by bylo takové spojení na př. mezi některými žurnálovými redakcemi! Ostatně — kdo ví, co se ještě stane. Slyšel jsem už, jak telefon sdílel klepy, slyšel jsem i docela, jak telefon lhal, to je zřejmý talent, to slibuje pro budoucnost mnoho! Nejrozmanitější kruhy přemýšlejí, jak ho prakticky využitkovat. Starostliví otcové rodin pomýšlejí, šlo-li by to, rozvinovat cestou z domova drátové klubko za sebou, mít telefon zrovna na rameně pod uchem a slyšet stále, co se děje doma. Čeští herci sobě slibují zvláštních výhod. Již se každý vidí, jak s telefonkem elegantně do ucha zatknutým kráčí po jevišti, jak nebude naprosto třeba úlohu umět a nápověda jak to svede všechno sám. Schází jen ještě, aby jiné drátky se sufit jim zdvihaly ruce a nohy a ideál upřímně to myslícího herce bude dosažen. Ředitelstvo divadelní tone rovněž v nejrůžovějších nadějích. Když bude divadlo už vyprodáno, budou se obecenstvu později přicházejícímu za slušnou cenu pronajímat telefonky; obecenstvo půjde si na pivo a vyslechne tam pohodlně operu akt za aktem, chci říci sklenici za sklenicí. Také dotyčné abonement může se přijímat.

Rozkvět telefonie bude as rychlý a myslím sobě, že jako jsou už všude po částech velkých měst filiálky poštovní a telegrafní, budou as velmi záhy v každé ulici štace telefonní. Budu ležet po půlnoci už v posteli, tu se zazvoní, úřadní sluha vejde, přiloží mi telefon k uchu a já budu slyšet, jak mně odněkud z hospody nadávají. Rozkoš!

Jen že lidstvo trpí při tom trochu na klidu svém. Jaké to byly rajsky pokojné časy, když milení příbuzní,

pro velkou obtíž psaní a skládání dopisů, psali člověku nanejvýš dvakrát ročně! A i tu měl člověk naději, že pošta alespoň jeden z obou listů ztratí. Teď listy letí parou, telegraf nás pere, telefon do nás hučí — k zbláznění! Člověk aby dal do novin jednou pro vždy inserát à la Voltaire. Jistému neomrzelému dopisovateli totiž, který ho stále dopisy svými sužoval, odpověděl konečně Voltaire přec, a sice: „Pane, já jsem umřel a nemohu tedy žádný z Vašich listů zodpovídat.“

Posud vytýkají telefonkům slabý hlas. Že prý jen šeptají. Že prý musí člověk těsně přiložit ucho, aby slyšel; vedle stojící že už nic neslyší. Což je to chyba? Jaká je v tom síla pěkných náhod, přímo veseloherně pikantních situací! Z nichž jedna ihned zde následuje:

Manžel jde po ulici. Drát se za ním šourá, manžel v chůzi drží telefonek u ucha, tvář jeho se usmívá. Potká ho přítel.

Přítel: Co se tak usmíváš, kamaráde?

Manžel: Bavím se cestou se svou milou žínkou. Roztomilá — roztomilá — ta má nápady!

Přítel: Ty jsi šťasten!

Manžel: Klassický nápad! Tu máš — telefonuj jí honem něco — ta bude překvapena!

Přítel (telefonuje): Jemnost paní! Bavím se právě s vaším manželem — velebíme vás! (přikládá si telefonek těsně k uchu).

Panička (telefonuje): To jste vy? — výborně! Jsem sama doma, nechte truhlíka mého manžela stát a pospěšte si honem ke mně!

V zrcadle.

1877.

Mám, nemám? — Ale ne, nač se rozmýšlet — sobectví mně posud nemohl vytknout nikdo! Prozradím Pražanům místečko, kde se výtečně bavívám, aby se tam mohli také výtečně bavit. Pokládám totiž za přední povinnost svého života, abych se dobře, ba znamenitě bavil, a mohu každého s nejčistším svědomím ubezpečit, že povinnosti té činím vzorně zadost. Kéž příklad můj je všem lidem u plnění různých jich povinností posilou!

Mám zábavných místeček po Praze dost. Ale to, o kterém dnes mluvím, je v samém srdci Prahy, zrovna uprostřed Ovocné ulice. I když je za dne pošmurno, křižují se tam světelné blesky, a když na večer se rozžehne po ulicích plyn, září tam jiskrných plamínků jako po obloze hvězd. Míním chodník před skladem Ditmarových lamp. Za vysokými, křišťálově čistými tabulemi plápolají petrolejové plamínky a jejich odraz ve velikánských, až k zemi sahajících zrcadlech, umístěných v širokých výklencích výlohy, je tisíceronásobný.

Vím, že je svět ukrutně zlý, a proto honem podotýkám, že zde nepíšu žádnou štědrovečerní reklamu pro Ditmarovy lampy — na mou čest ne! Také hned podotýkám, že není to ta hra světýlek, která mne baví. Mne

baví lidé před zrcadly. Zrcadla jsou vždy dvě naproti sobě, a když se před jedno postavíš, vidíš také zrcadlo protější a zrcadlo v něm zas své a celou perspektivu zrcadel, a je jich tolik, že by se mohl před ně postavit celý český národ. Bylo by dobře, kdyby se postavil a viděl se od hlavy k patě, z předu i ze zadu — „čím více zrcadel máme, tím více vidíme na sobě chyb."

Skoro stále se tam někdo zhlíží. Socialisté tvrdí, že jsou někteří lidé tak chudi, že nemají ani své vlastní trumaux doma.

As dvanáctileté, chatrně oděné děvče skočilo do výklenku. „Pojď sem — pojď sem!" volá za družkou o něco mladší. Ta přiskočí, obě se zadívají — chvílinku hledí opravdově, náhle se tváře šíří a už zní hlasitý smích. Obracejí se k zrcadlu druhému, nový smích. Čemu se smějou? Sám bůh to neví! A přec je to ten světoznámý smích dívčí, pro nic za nic, Björnsonův smích — „děvčata se smějí všemu". Už jsou tu obě jako doma. Točí se, vřeští radostí, pro „salón" však nejeví zvláštních talentů. Mladší vystrčila červený jazýček a přitiskla jej ke sklu. Starší vstrčila prsty do koutků úst, roztáhla je a vřeští do zrcadla. Ale — holky! —

Chůva s dítětem. Pěkná chůvička, jak říkáme „kotě". Dítě je uplakáno, řve nad mizerností světa, že to musí být až ke hvězdám slyšet. „Koukej se, Márinko, koukej — činana!" a chůva s dítětem před zrcadlo. Dítě okamžitě umlklo, ale to už pozornost chůvinu nepoutá. Děvče tam vidí sebe, odhora až dolů. Chvilku dívá se sobě do obličeje, pak se nahne lehýnce, kolíbá se v bocích. Náhle pohlédne trochu kosou a tu vidí, že za ní stojí pán a s úsměvem ji pozoruje. Je to tentýž pán, který ji byl prvé už několikrát předešel a vždy se tak zvláště na ni podíval. Měla to za náhodu, teď ale — náhle jakoby

ji polil krví a chůvička jde dál. Pán jde za ní. Máme se brát za nimi jako andělé strážcové? Eh ne! —

Dělník. Přivábily ho různé svítilny za sklem a prohlíží je pátravě. Náhodou všimne sobě konečně své postavy vedle v zrcadle. Vzpřímil hlavu. Zrak jeho pomalu veze se od klobouku až dolů k botám, k těm poprášeným, rozpukaným botám, na něž splývají třepící se konce vysloužilých kalhot. Škubnul sebou a oko rychle kmitne kolem, zda někdo nepozoroval, jak on si prohlíží vetchost svou. Hlava zase sklesla a dělník jde svou cestou dál, s obličejem kamenně opravdovým. —

Babička s děvčetem as pětiletým. Zdravý, veselý obličejek děvčete vykukuje z bašlíku a z teplého zimního šatu jako malina z keře. Děvčátko se babičce vyškublo a už stojí před zrcadlem. Ta krása! Světla, lidé — a především tam vidí sebe celou a to je teprv krásné! Ručičky tleskají, děvčátko se otáčí a tančí — „trý ry, trý ry, ratata!“ — „No pojď už, zlatoušku,“ pobízí blaženě se usmívající babička a natahuje ruku. Ale děvčátko hup! a už je ve vedlejším výklenku. Nebohá babičko, ty se teď načekáš! „To je hezounké dítě,“ praví někdo mimojdoucí, a babiččin úsměv stal se slunečním. „Trý ry, trý ry, ratata!“ —

Vysoká, elegantně oděná, šustící dáma. Musilo se něco zcela zvláštního stát, že dáma se zde zastavila a zhlíží se v zrcadle. Dámy něčeho takového nemívají chvála bohu potřebí. Dáma už doma se prohlídla s pečlivostí vzornou. Dámě je celá ulice zrcadlem, skla všech krámů, oči všech potkávajících dam. „Naše“ dáma pohlédla s hůry dolů v pravo, s hůry dolů v levo — ach jaký to chladný, zralý, zkumný zrak, celá znalecká komise z něho vyhlíží! A dáma šustí dál. —

Kluk s pořádným košem v lokti. Klobouk sedí v týle. krk je otočen silným šátkem kvítkovaným — kvítkovaným — „blumovaným“ říká Pražan. Patrně je šátek klukova pýcha. Nějak nesedí dobře, kluk postavil koš na zem, rozvázal šátek a s dokonalým klidem dělá toiletu. —

Figurka za figurkou. Ale — teď to přijde — osmdesát percent přichází na pány! Pán — pán — samý pán! Předstoupí a přihladí si vousy. Nebo si opráší rukavičkou lehýnce šat. Nebo pošoupne si klobouk. Nebo narovná si kravatu. Nebo jen spokojeně pohlédne.

Znal jsem kdys kadeřavou tabáčnici. Škádlil jsem ji, že má v krámě zrcadlo. „To není pro mne, to je pro pány. Ani jeden neodejde, aby se do něho nepodíval.“

To byla těžká rána pro mne. Ale studoval jsem tedy pány — tabáčnice měla pravdu.

„Pán. jde-li po dešti náměstím, hledá v kalužinkách svůj obraz.“

„Pán, sedí-li v kavárně, zhlíží se v černé kávě.“

„Je-li ve světnici jediná moucha, sedí jistě na zrcadle. a je-li někde na ulici jediné zrcadlo, stojí před ním jistě pán.“

Jsem hluboce zarmoucen slabostí našeho pohlaví.

O seleti.

1890.

Něco časového! Chodíváte někdy dopoledního času kolem někter̀e pražské „pečenářky“, paní Melhardové nebo Severové, Vyskočilové neb Dlouhé? Je to dojem, viďte?! Přiznám se, pokaždé se zastavuju, a škube mi to rukou, abych smekl klobouk a postál. Podlouhlé, bílé mísy a na nich ubitá, bílá podsvinčata. Obličejem jsou obrácena do ulice, očička jejich jsou uzavřena, vrásky se uložily po mladém líci — a v tom líci je tolik neskonalého zármutku, starého — prastarého smutku, tolik světového bolu a — řekl bych — moudrosti pravěké — — prosím vás, přišli jste už někdo na pravé, plné slovo pro ten zvláštní, hluboký, vznešený výraz, jaký sídlí na tváři mrtvého podsvinčete? Číňané, kteří dle spolehlivých písemných pramenů*) chovem vepřových tvorů zanášejí se již přes 5.000 let a mají pro ně na celé sto názvů, říkají zabitému prasátku „zarmoucený jenerál“ — ten název má trefného obsahu náramně mnoho!

Ano, prazvláštní dojem! Pamatuju se na podobný jenom ještě jedinkráte ze svého života: když jsem v Bulaku u Kahýry se procházel staroegyptským museem. Ti bohové starých Egypťanů mají tentýž téměř prazvláštní

*) F. Duval: „Les Chinois.“ 1852.

výraz; člověk se mimovolně chvěje. Mladá těla a v nich starý, unavený duch; lehký úsměv v líci, ale pomrzlý a úsměšný; jako by pravili: „Ten náš kámen viděl zemi, když byla ještě mlada, bujna a květnata, vidí ji, když stydne a umírá — marnost nad marnost!“ Nic jiného ale nečteme ve tváři mrtvého podsvinčete. Kdybych měl navrhnout pomník znázorňující „unavenost zestárlé přírody“, navrhnu: bílou mramorovou kostku, na ni podsvinče mrtvé. Kdybych pronikl první k ledovým ladům severní točny a měl událost tu tam označit pomníkem; hermu, podsvinče na ni. Také to podsvinče jakoby nám pravilo: „Náš rod, pravěký rod saurių, viděl zemi . . .“

Živé podsvinče — sele, čuně — má arci naprosto jiný výraz. A ještě zas zcela jiný má pak pečené. U paní Melhardové čtete dopoledne vedle selátka pěkným písmem na pěkných tabulích proroctví: „Dnes večer o 6. hodině jsem upečené“ — jděte tam pak, jděte, podívejte se, a přiznáte, že místo „upečené“ mělo by se vlasně říkat „vzkříšené“. Ten jas, ta lahoda, ta krása! Ve 24 hodinách život — smrt — vzkříšení!

Ve všech těch třech fásích je ale sele vysoce zajímavé. Když vyroste, vytýkávají se vepříkovi všelijaké pak věci. Na př. nečistotu prý, tělesní i mravní. Když chtějí malíři naznačit, že sv. Antonín „praotec všech poustevníků“, byl pokoušen ďáblem, namalují vedle světce tedy vepře. Ale vedle sv. Monona, jenž zařídil si poustevnickou živnost o 300 let později, malují přece také vepře, a ten vepř Mononův znamená tvora veskrz dobrého, úslužného pomocníka, kterýž svatému při stavbě chýže podával tesařské nářadí*)! Dlouho jsem té protivě ne-

*) Dr. J. E. Bílý: „Legenda“.

rozuměl, až jsem spatřil C. Bloemaertovu skulpturu v turinské galerii: vždyť on je to zcela maličký vepřík, ten Mononův, vlastně jenom podsvinče, a hodí se svým formátem zcela také ještě do „rámce“ mého dnešního článku! Jak důvěrně a zvědavě, s jakou naivností zrovna dětskou vzhlíží k pracujícímu světci!

Také se dorostlému vytýká na př. jeho hlas, prý sprostý, hrubý, jeho „chrochtot“. Jako by dorostlý člověk byl v tom ohledu zrovna nějaký slavík! Za to ale u selátka — jaký to tu hlásek! Což zavdalo kdysi jednomu z krajanů našich příležitost ku výbornému vtipu.*) Krajan ten jmenoval se Pepuš a byl kapelníkem pruského dvora. Staral se o hudební zábavu při večerních „tabákových“ besedách králových, a skomponoval kdysi k tomu účelu skladbu pro šest fagotů: „porco primo“, „porco secundo“ atd.**) Skladba byla prováděna často a král se po každé smíchy popadal až za břicho. To ale pohněvalo korunního prince, napotomního Bedřicha Velikého. Ten nemohl fagot ani vystát, miloval za to však náruživě flétnu. I vyzval tedy Pepuše do zábavy k sobě, a Pepuš, ač nerad, dostaviti se musel. V salónu stálo šest pulpitů a „o posměch bylo hojně postaráno“. Ale Pepuš přišel se sedmi muzikanty; rozložil noty na šest pulpitů a ohlížel se po sedmém. „Já myslil,“ pravil princ, „že Jeho skladbu hrochtá šest prasat?“ — „Chrochtalo, Výsosti. Ale ty se oprasily a mají teď podsvinče — „flauto solo“. —

I — jak povídám — zajímavé, roztomilé zvíře!

---

*) „Humor in Preussens-geschichte.“ 1889.

**) Italské „porco“ znamená „prase“, ale také „frčivý nástroj“. Viz „dizionario“ florentinské „Accademia della crusca“. — Svrchované nebe, to je potřebí učenosti, než člověk napíše o čuněti článek!

Z roku 1870 mně zůstane jistý výjev nezapomenutelným! Byl jsem tenkráte v srbském Bělehradě a panem Weyfertem, majitelem bělehradského a pančevského pivovaru, — před nedávnem se teď o něm psalo, že bude finančním ministrem — pozván do Pančeva. Šli jsme tam s přítelem a byli znamenitě pohostěni. A po obědě vyzval nás hostitel, abychom se pro zábavu „na něco“ podívali. Došli jsme na prostranství obklopené velkými dřevěnými budovami, jako stodolami; musili jsme se postavit trochu stranou [a hostitel kázal vrata jedné té stodoly otevřít. Sta, snad tisíc podsvinčátek vyhrnulo se takměř v jediném okamžiku! Myslete si, že by se z nějaké školní budovy vyhrnulo najednou na tisíc ještě drobounkých, zcela nahých dětí, holčičky rozpustilejší ještě než chlapci, a máte první dojem. Kolem nás se to hemžilo a vířilo, kvičelo a pískalo, válelo, šťouchalo, přeskakovalo — chytil jsem se rukou za vrata a smál — smál. — „Jeden z nejkrásnějších okamžiků mého života. a nikdy — nikdy . . .“ atd.!

Vskutku — jako drobounké děti! Ale to porovnání není ani nové a učinili je již mnozí jiní. V Kalabrii*) říkají o selatech jako o lidech, že „se rodí“ („figliar“), a modlí se úsilovně, naléhavě, aby se jim „narodilo“ vždycky jich po sedmi „čtyři panáčkové a tři panenky“ („quatro chirilli e tre frisinghelle“). Neboť jak hrubý Holanďan praví: „Chováte děti? Chovejte raděj selata, máte alespoň každých šest neděl groše!“ A také u nás Čechů znamená někdy alespoň „ssele“ tolik co lidské „nemluvně“ („infans lacteus“),**) a náš prostý

---

*) Ida von Dueringsfeld: „Die soziale stellung der schweine in Calabrien.“ 1879.

**) „Aby zahynul z vás muž i žena; malijčký i ssele z prostřed Júdy.“ — Benátská Bibli.

lid jde ještě dál, a když chce se zaskvít anatomickými svými vědomostmi, vykládá, že „ve vepři leží všechny vnitřnosti zrovna jako v člověku.“ Že u nás znamenává „čunče“ také tolik, co malý student, a že náš maloměšťák výročně se rozpakuje, má-li „mít dva studenty strávníky nebo jednoho krmníka“, netřeba ani teprve vypravovat. A kdybychom touto cestou přikročili ještě o píď dále, došli bychom k tomu, že dle lidojedů a jiných učenců vepřovina chutná zrovna jako člověčina a že — — ale to už se vymyká z našeho „rámce“!

Vracím se znova k výroku, že selátko je zajímavé, roztomilé, láskyhodné zvíře. Věru ku podivu, že hned zaživa nedochází větší obliby, že není mazánkem lidské společnosti! Číňanky, ano, ty si s ním hrají: nosí je na procházku, chovají je v klíně; u nás děje se to ale jen velice zřídka, výjimkou, náhodou. Viděl jsem přece jeden pohnutlivý případ. Jistá umělkyně česká trávila své prázdniny v Chuchli. A tamtéž se v tutéž dobu přihodilo, že jakousi náhodou selátko malé přišlo o živitelku svoji. I sželelo se opuštěňátka dobrému srdci pozorující je paní, koupila mu „cucák“, kupovala mléko a živila je. Měli jste vidět obrázek, jak se selátko opíralo zadními nožičkami o zemi, jak předními nožičkami přidržovalo si bílou ruku a tu láhev! Ovšem gumovou násadku prokouslo při tom vždycky — škoda: 5 kr. — ale co dělat!? A jak umělo fňukat, když se mu dlouho nevyhovovalo!

Jakpak chutnalo asi pak, když se bylo dostalo na pekáč! Že ho dobrá ta paní upéci ani nedovolila? nebo alespoň ani neokusila? No — to bych pochyboval! Vůči pěkně pečenému seleti přestává veškerý ohled, usíná všechen jemnocit, ba zmírá vůbec i každá zásada mravní —

„vždyť vypravuje se, a je prý pravda svatá,
že i pan Poctivý kdys kradl podsvinčata“ !*)

Už se staly k vůli podsvinčatům prapodivné věci. Jistý mlsný lékárník, vypravuje nám Antonius Anthus,**) měl mlsného učně. A tomu učni uložila kdysi kuchařka, aby dohlíď na dopíkající se sele a potíral je ještě máslem. Sele vonělo — bublinky naskakovaly na jeho krásném těle — učeň jednu zmačk' — hlasitě praskla a kůžička s ní se odchlípla. Učeň tu kůžičku vzal a dal do huby. „Potru to místo máslem a udělá se kůžička nová“, myslil. A loupal — a loupal dál — až selátko bylo věru „nažší, než je pánbůh stvořil.“ — „Pán vás zabije“, vzkřikla kuchařka, přikvapivši příliš již pozdě. Učeň se lekl, veběhl do lékárny, vzal jedu, a sice z hrnéčka, na kterém stálo „nejprudší“, ulehl a hekal. Lékárník přiběh'. „A odkud že jsi vzal jedu? — „Z nejprudšího!“ — „Tak! Napřed mně oloupá pečené sele a pak mně sežere ještě zavařene ořechy!“ Zařval a puknul. —

Jídlo převýtečné! Galenus arci mluví „o sedmi nejrozkošnějších jídlech na světě“, a sele mezi nimi nemá — ale Galenus byl osel! Mnohem podivnější je, že dvakráte již citovaní Číňané, takový rozumný národ, jehož šunky jsou nejlepší ve světě, a jehož vyhlášené ragouty mají veskrz za základ vepřovinu, že také tedy ti rozumní Číňané nepojídají selat! Bude v tom ale asi pověra, nebo mají ve svém trestním zákonníku paragraf na „příliš mladé maso“, jako prý je také nějaký takový paragraf v zákonniku našem!

Ale ani u nás pečené sele ještě nezdomácnělo, jak by mělo. Čteme hospodské inseráty: „Dnes a každý

*) Georg Christoph Lichtenberg: „Vermischte schriften“. 1837.
**) „Vorlesungen ueber esskunst.“ 1852.

příští . . . . . . u mne jitrnice“, nebo „vepřové hody“, nebo „drštky se šunkou“, nebo „veverka“ (správně „bederka“), nebo „ryby“; ale „pečeného selete“ nečteme. Ještě vzdělanost u nás dosti nepokročila. A jisto je také, že chutě jsou rozličny a nějaký Boleslav Jablonský že má zcela jiný jazyk i žaludek než nějaký Nožička z Krče. No — ať si selat ten onen nepojídá: nám ostatním to může být jedno. Jako nám pravým znalcům, kteří dovedeme po zásluze ocenit „žebírka a krček“. může být naprosto lhostejno, sáhne-li někdo po hlavičce. nebo snad docela po stehýnku atd.

Saisona naše teď přišla. A potrvá tak asi do konce ledna. Měl jsem za žurnalistickou svoji povinnost, ne sice na ni upozornit, ale o ní promluvit.

Pšt, pšt, čtenáři, ještě na slovíčko! Ale někde po straně, v koutě! Dvě dobré rady!

1. Když jsi někde na večeři a přinesou právě dopečené sele. nikdy neber na se rozkrajování! A musíš li, neshýbej se, když tedy dle pravidel nejprv oddělíš hlavu! Z horkého vnitra vyvalí se totiž takový parný, nevonný a nechutný dým, že tě zarazí. že připraví tě o všechnu chuť, a než-li se vzpamatuješ, snědli soudruzi už to nejlepší.

2. Vezmi k seleti trochu pepře a trochu hořčice dobré. Uvidíš, že sníš dvakráte tolik jako jiní.

———

Co komu nadělím.

1880.

Teď je tomu už několik neděl, co pálíme den co den množství petroleje — přišla posud jedna jediná zpráva, že by tam a tam v Praze byl petrolej explodoval, svítilnu roztrh', lidi popálil, někoho zabil?

Teď je tomu už tři neděle, co prší pořád, co voda roste — ale dorostla za kterýkoliv den na pořádnou povodeň? Měli Pražané tu rozkoš hledět s nábřeží na trámy, na unášené „zlobným živlem“ mrtvoly, na porvané chalupy, na živá nemluvňátka ve zmítajících se kolébkách?

Teď už je tomu třicet devět hodin, co bylo překrásné zatmění měsíce, zatmění úplné, jako by někdo špinavý pytel byl na měsíček hodil — zažili jsme v Praze sebe menšího zemětřesení, v něž jsme doufali skalopevně, na něž jsme měli přec nepopíratelné svaté právo?

No, myslí-li si Praha, že nás baví, to se ukrutně mýlí!

Máme prý počkat až na 13. listopad r. 1899, pak prý velká kometa, ta z roku 1866, dle hvězdářského rozpočtu, najisto s naší zemí se srazí, liják hořícího petroleje spadne na nás, usmaží nás všechny, zničí všechno.

„Prý!“ Copak je ale někdo z nás povinen čekat až do roku 1899?

Nikdo ve světě nesmí se nám pak divit, když z dlouhé chvíle děláme hlouposti. Mně na př., že čtu kalendáře. Celé dva dny tohoto téhodne jsem jim věnoval. Ale buď jsem sám co do citu již otupěl, nebo neumějí už spisovatelé kalendářů hnout lidským srdcem — zkrátka, já přečetl povídku „Poctivost nad zlato“ a povídku o „Věrném služebníku“ (s portrétem, aniž bych byl naplněn býval zvláštním mravním uspokojením), o „Ztraceném díleti“ (s věrným vyobrazením) beze všeho soucitného pohnutí, ano i „Šlechetného vysvoboditele“ jsem přečetl, aniž bych se byl vyrušil a zvolal: „Tohleto já udělám taky! Uvidíte, já někoho vysvobodím, a šlechetně, tuze šlechetně!“ — Ba ani illustrovaným vtipům „Před kollekturou,“ „Ukradená hubička,“ „Věřitel a dlužník,“ „Hospodský a pumpa“ jsem se víc nezasmál — pánbůh ví, co to je — není tomu snad ani ještě čtyřicet let, co jsem se moh' nad nimi zrovna popukat smíchy!

Konečně ani tomu se nesmí nikdo divit, když člověk z dlouhé chvíle pomýšlí pak třeba i na všelijaké špatnosti. Jako já teď na př. přemýšlím o štědrovečerních darech, pro oboje známé mně pohlaví — totiž o hodně mizerných darech. Čtenář by nevěřil, jaké to dá lámání hlavy. „Errat, si quis existimat, facilem rem esse donare,“ praví Seneca, čili po česku: „Mýlil by se, kdy by myslil, že je tak snadno dávat dary.“ Totiž již upřímně myšlené dary, které mají obdarovaného do opravdy těšit — jakpak teprve dary hodně mizerné, které ho mají bodnout, dopálit, až z kůže vyletí! Podařilo se mně skutečně dosud najít jen dva, ovšem dobré, jak náleží mizerné.

Za první jsem povděčen německému spisovateli Hamerlingovi. Kolik je v Praze mladých, hezkých děvčat,

tolik nakoupím kytic, skvostných a nákladných. Kytice rozešlu, aniž bych se jako dárce jmenoval. Je to ovšem trochu krutý, takřka nemilosrdný žert — ale já už jsem takový! Co že se stane? Co by se mohlo stát! Děvčátko si myslí: „Aha, to je od toho hezkého blondýna (nebo bruneta), který vždycky může oči na mně nechat! — Líbí se mi, hezký — roztomilý člověk! První krok patrně na přiblížení se, chudák je ještě stydlavý, netroufá si!“ Děvčátko tone v rozkoši. Teď ale vystoupím já, řeknu, že kytice je ode mne — děvčátko má po všem. A musí se mi za dar ještě k tomu poděkovat — dvanáct neděl nestačí na umírnění její zlosti!

Co pak mne to může stát, pár tisíc zlatých! A rozkoše z toho budu mít za milliony.

Druhý dar je vymyšlen ode mne. Míří na moje dobré známé — tadyhle je mám sepsány, na jedenácti arších. Koupím každému z nich los. Totiž už vytažený, ale s nejmenší výhrou, kterou nevyzdvihnu. O tom dobrému známému neřeknu ovšem pranic. A podaří-li se mi udržet cíl mých štědrovečerních dárků v tajnosti, mám pro léta zábavu. Při každém tahu budou moji hloupí přátelé sahat po tažební listině, zlobit se na svou smůlu a hubovat: „Ani ta nejmenší výhra — kdyby přišla alespoň ta!“ A já jen budu krčit takhle rameny, a vtipně odpovídat: „Ale to přece není ani možná, aby na tvůj los nebyla už přišla tedy aspoň ta výhra nejmenší. Vsaďme se o tisícovku!“ — A hloupý přítel se vsadí, to se rozumí. Čímž se budu nejen bavit, nýbrž vydělám ještě kus mamonu.

S kterýmžto mamonem půjdu pak do Paříže, na tu licitaci francouzských korunních klenotů. Bude tam as velká konkurence, seženou-li se všichni korunochtiví Macbethové, Richardové III., Závišové atd. Všichni, kteří

budou chtít se přesvědčit, je-li to pravda, co se běžně vypravuje o „tíži“ každé koruny, a nemýlil-li se Milton, když praví ve svém „Ztraceném ráji“:

Koruna,
jež zlatou zdá se být, je přece jenom z trní.

Přijde-li pak Rothschild, který si koupí jedny korunní klenoty pro neděli a jedny pro všední den, jedny pro zimu, jedny pro léto a jedny pro nejisté počasí — přijde-li vídeňský „Figaro“, který má na př. o korunách tak divné ponětí a kreslívá je co rendlíky — přijdou-li ještě jiní, jen aby mohli brát ty klenoty do ruky, s Hálkovým Závišem deklamovat:

Ha! kdo mi řekne, že již nejsem král?
Necítím v sobě sílu královskou?
A bije srdce mé nehodně koruny? —

nebo s „Carem a tesařem“ zpívat:

S žezlem jsem si hrával,
s hvězdou a korunou.

Bude to rumrejch — na jedné straně ti licitanti, a na druhé ti zcela noví „služebníci koruny“, kteří budou prodávat! Bojím se, přijde-li také nebožtík Saint-Just, že řekne: „Hrome, to jsem se ve svých „Discours politiques“ mýlil, když jsem tvrdil: „Hluboké mlčení panuje kolem trůnů“ — jen aby mne tu teď nikdo nepoznal!“

Já si tam koupím ale jen přehoušli trochu větších vyloupaných diamantů, nic jiného. Žezlo vzít do ruky se bojím, praví se, že „žezla přitahují jiskry“. A koruny zas bývají drahy — já jsem ale hleděl v životě věru vždy více ke „kráse vnitřní,“ než k lesku zevnějšímu,

a dostanu „korunu věčnou“ zcela zdarma! V té prý se může i spát.

Ostatně tam jedu hlavně k vůli tomu, abych přece jednou na své oči viděl a vlastníma rukama hmatal, jak vypadá proslulá koruna „občanských cností“. Musí tam být. Vždyť ji měl ještě sám Napoleon III. — já se nemýlím, četl jsem to v básních, dokud Napoleon III. ještě panoval — ten by byl dal básníkům, kdyby byli lhali!

Časově modní.

1877.

„Největší ozdobou ženy je její ctnost“ — to je sice někdy pravda, ale kožešiny a skvostná péra také nejsou věci ošklivé. Došel jsem tohoto pranového a nade všechnu míru důmyslného náhledu právě teď, na počátku zimy, kdy ozdobné kožešiny zavládly od krku dolů a ozdobná péra od krku nahoru; rozumí se také samo sebou, že jsem v té věci dle svého zvyku vykonal ihned pozorování co nejpodrobnější a četl knihy co nejučenější. Ach — co taková žena zkusí! Nejen, aby se starala o hezkosť očí a zoubků, pleti a vlasů, forem a vzrůstu, úsměvu a chůze a bůh sám ví čeho ještě, i pleti a měkkosti a formě kůže zvířecí aby věnovala pozornost co nejpečlivější! „Každá žena jest mučennice“, praví citupluý Chateaubriand.

Ostatně prý je ta starost těší. Přeju jim radost a přiznám se, že také mne ty kožešnické ozdoby jejich upřímně těší, ba že kostum, v jakém se obyčejně maluje Hagar a Jenovefa a p., je mně takřka ideálem ženského kostumu Dámy ode dávna měly v kožešinách zálibu, už Juno se zdobila „rounem ovčím“; ale naše Junony během času pokročili nesmírně dál, rouno ovčí

přenechaly vesnickým babičkám za podšívku kožíšků a samy se vrhly na rouna králičí a hranostajová, na svršek vydry a kuny, lasičky a srny, tchoře a sobola a všech možných čtyrnohých i čtyrrukých chlupáčů. Staré Řekyně podšívaly vnitřní stranu kožešin jemnou vlnou, Římanky zlatým vyšíváním, Peršanky ohnivě barveným hedvábem, naše dámy podšívají je látkami všemi možnými, ba i kožešinu podšívají zase kožešinou.

Je pokrok ve všem. Lidstvo pokračuje úžasně a dovoluje velkomyslně, aby i němá tvář měla v tom podíl. Co ví takový pitomý, sem tam po dvoře hopkující králík za živa o tom, hodí-li se kožíšku za podšívku či na líc! I ten pitomý hranostejl nemá o tom ani ponětí, že je „v lepším životě“ k tomu určen, aby jako hermelín kryl špičatá ramena některé princezky nebo děsnou nahotu básnického verše. A směl by ošklivý, chundelatý, kaštany pokrytý medvěd, když bručivě mezi karpatskými lesy poklusává, jen z daleka se domýšlet, že bude jednou moci zdobit knížecího portýra, stojícího mezi panskými vraty? Ano, já věřím v stěhování duší! Věřím, že každé duši je určeno, aby z těla nižšího vandrovala na tělo vyšší. Liška je vzdor vší své chytrosti, dokud žije, jen liškou a zvířetem ohavným: pak ale — ano pak ji nosí kanovník, a liščí srst, ať už žlutá nebo černá, šedá nebo bílá, naznačuje svaté city jeho.

Dnes nosí kožešiny už, kdo chce, vlastně kdo může. Ale nebývalo vždycky tak — vlastně bylo a nebylo. Na počátku, dokud byl člověk svoboden a nikoho se o dovolení nedoptával, nosil, co chtěl: později, když nastal „pravý řád“, pověděl člověku zákon, co nosit smí. Zvláště v Německu strašil zákon ten a říkali mu „kleiderordnung“. Paničky profesorů a doktorů na př. nesměly nosit kožešin drahocenných, na lemování byla jim povolena jen

kuna; ženy „nižší“ směly nosit jen kožešiny „menší hodnoty než kuna.“ Dnes smí každá nosit, co chce: je to ale tak zařízeno, že vezme-li na sebe něco, co jí nepatří, sama sebe trestá. Lemuje-li si blondýna krk a hlavu liščí nebo jinou rudou koží, ztratí její krása 50 percent. Nosí-li zavalitá, maličká postavička kožich sobolí a na hlavě pyšné péro pštrosí, stane se směšnou. Sobol a pštrosí péro patří postavě majestátní, tenounká lasička a hladká opička sluší osůbkám subtilním, a bruneta chce-li být, jak říkáme, k „hubičkování“, ať si vezme lem lehce do modra šedý. Totiž — já jen tak radím.

Velmi krásny jsou dvě vymoženosti nejnovějšího kožešnictví: „boa“ a nynější forma štucle. Severní Romeo by neplácal hloupé: „O kéž bych co rukavička ruky té —“ on by rozumně a neméně poeticky řekl: „O kéž bych co boa krku toho —!“ Zvláště krásně se vyjímá dravčí hlavička na jednom konci a ten podšitý ocásek na druhém konci boy — ty rudě krvežíznivé nebo žlutě závistiplné oči v hlavičce! A moderní štucel scvrkl se už na tak šťastnou míru, že se do něho neukryje ani jedna ruka. Je jen, aby byl, má radost ze své existence a ze samé radosti nosí dlouhý kvastl.

Na hlavách dam pojí se teď kožní lem s ozdobou pernatou. A kde není kožešiny, je aspoň to péro nebo celá peroutka. Jsme v době, kdy „péro“ vítězí, péro literáta i péro ženy. Ovšem — má-li se něco dobrého napsat, musí mít spisovatel dle Lichtenberga péro dobré a měkké, a má-li žena být pěkna, musí mít zas péro pěkné. Škoda, že to nejpěknější, to obloukovité pštrosí nehodí se pro každou. Paní Johanka ze Sydowa předpisuje k němu: pěkně oblou lebku, aristokratický profil, štíhlou elegantní postavu. Naše dámy se ale paní Jo-

hanky ze Sydowa neptají. Naše dámy nosí péro pštrosí jako Španělka, kohoutí jako Tyrolák, paví jako Kalabréz, orlí jako Skot, marabutí jako Hindu — — jen krásného volavčího péra českého nenosí. Nemá u nich štěstí to péro, je jen české.

Takové péro na klobouce může se stát i historickým. Znám jistou dámu, ta nosí na klobouku péro vysoko vlající, krvavě červené — zrovna tak jako generál Valdštýn nosil je na svém klobouce válečném. Dáma ta se vrhá s odvahou obdivuhodnou do nejhustších davů na Příkopech, ačkoli ví, že ji může již z daleka vypátrat oko nepřátel, mužů. Je to srdnatost!

Ježíš — Ježíšek.

1879.

Trvalo to dlouho, než povoleno křesťanům obrazit Krista; jak známo, teprv proslulý koncil nicejský s vyobrazováním souhlasil. Před tím užíváno jen symbolů — pochybuju však velice, že z pouhé církevní discipliny: myslím spíše, že křesťané užívali symbolů jako znamení toliko jim srozumitelných, k vůli pronásledovníkům pohanům, a ze zvyku toho že teprv pak vyvinula se „disciplina". Těmi symboly byly hlavně ryba, co znamení čistoty „nového člověka" *), pecen chleba („Chléb jsem života"), réva a beránek, podnes na tabernákulích, ciboriích, praporech atd. užívaný. Těch symbolů jsou římské katakomby plny, staré obrazy se jimi hemží a dávní umělci v naivnosti své vytvořili z nich tak mnohé kuriosum! Mosaika v římském chrámě S. Clemente ukazuje nám beránka, obklopeného dvanácti beránky jinými (apoštoly). Na rytině Malleryho vidíme beránka s praporem, majícího na zádech svých hlavy divých šelem, personifikace to lidských vlastností zlých — „agnus dei, qui tollit peccata mundi". — Místo pouhých symbolů brány ale také mythické, allegorické a prorocké

*) Známé rozvedení řeckého názvu (ἰχθύς) pro rybu je pouhá pozdější hříčka.

postavy, jež měly Krista připomenout: prorok Jonáš (třetího dne životu vrácený), dobrý pastýř, ano i Orfeus divou zvěř krotící.

Když církvi nastal mír, kreslen Ježíš nejprv v postavě idealní, co jinoch bezvousý, ve věčné kráse. Avšak brzy se namanula otázka, byl Ježíš skutečně krásný — nebo ošklivý? Někteří důmyslní svatí otcové tvrdili, že byl rozhodně ošklivý. Odvolávali se k slovům Isaiášovým (53, 2). „. . . nemá podoby ani krásy; a viděli jsme ho a nebylo vzezření.“ Jiní rovněž důmyslni zastávali Ježíšovu lepost. Ale lid nedbal těch všeobecných slov a žádal tvarů určitých. Bylo tedy potřebí zázraku a také se v pravý čas objevil. Najednou tu byly dva obrazy, oba prý pravé. Tvář bolestná na šatu Veroničině, jejíž legenda je známa. A tvář klidně myslivá na obrazu Edesském, jehož legenda je následující: Abgarus, král v Edesse, chtěl míti obraz Ježíšův, i vyslal k němu malíře; avšak tomuto se malba nedařila a Ježíš vzal šat a otiskl naň tvář svou. Tato tvář měla platnost pro mnohá století; také náš svatovítský chrám pražský má dle ní jeden byzantinský obraz starý, na zlatě malovaný. To byly tedy obrazy „lidskou rukou neshotovené“ (εἰκόνες ἀχειροποίητοι) a těmi ražena cesta pak vyobrazením nejvolnějším. Nejen vyobrazením Ježíše o sobě, nýbrž i ve spojeni s ostatními božskými osobami ve svatou Trojici.

Svatá Trojice položila výtvarným umělcům nesmírné obtíže. Někdy vyobrazen bůh otec v podobě lidské, syn co beránek, duch svatý co holubice. Jindy jsou všechny tři osoby obrazeny postavami lidskými, v stejném stáří, ano i zahaleny jedním pláštěm. Ano tak daleko šli umělci, že namalovali jednu hlavu s třemi obličeji, s trojími ústy atd., což papež Urban zapověděl později jakožto

přímo kacířské. Jindy zas vyobrazen bůh otec držící ruce v kříž, na němž beránek; ještě jindy otec se žezlem, syn s praporem, kropáčem; otec v tiaře, syn bez ní. Na francouzské miniatuře, pocházející ze 14. věku, stojí Ježíš co nahé děťátko před bohem otcem, který mu podává knihu, poutnickou hůl a torbu. Pendantem obrazu toho je pak jiný, líčící, jak Ježíš s holí a mošnou, co muž dospělý, vrací se zas k otci, a vedle nich nalezá se duch svatý, také co muž vousatý. Atd.

Mnohem četnější jsou ovšem obrazy, na nichž bůh syn líčen o sobě. Je pro ně více vztahů, více materiálu v bohatém životě Ježíšově. Vidíme Ježíše jako dítě s matkou, u styku s anděly, betlémskými pastuchy, s mudrci od východu. Vidíme ho i na obrazech Rafaelových, Dürerových, Tiziánových ve společnosti živočichů, ano i vyobrazeného (dle apokryfního evangelia o útěku do Egypta) uprostřed divé, klanící se mu zvěře. Vidíme ho ve styku se všemi svatými jeho příbuznými, hrajícího si se svatým Janem Křtitelem, učícího se citeře od andělů. Z pozdějšího života co učitele, kazatele, lékaře, těšitele, divotvorce, trpitele, vítěze, soudce.

Celkem jsou dva velké cykly obrazů dotyčných, jež bychom mohli nazvat cyklem velkonočním a vánočním. Prvější nám líčí Ježíše co na ideál dospělého člověka, nejobětovnějšího trpitele, a co personifikaci vítězící čisté myšlenky lidské. Těch obrazů jsou legie, jest asi málo obcí křesťanských, kde by se nenalezaly sebe prostší třeba „cesty křížové“, „kalvárie“, hned tedy celé růžence obrazů trpitelských. Nebo alespoň symbol utrpení i vítězství, kříž. Za nejstarších dob křesťanských byly všechny kříže prázdny, „crucifixus“ na nich scházel. Později na kříž dáván beránek. Ještě později Ježíš, avšak úplně a často velmi bohatě ošacen.

Avšak byť by nám třeba byl umělec tak titánský, jakým Michel Angelo byl, v římské Sistině zůstavil obraz Ježíše co nejvznešenějšího, nejspravedlivějšího soudce, „ve výrazu obličeje a stavbě těla připomínajícího antický ideál hněvivého Apolla,“ my jsme lidé a vidíme vedle soudce — i ty souzené, se vší bolestí jich, a ptáme se mimovolně: „Proč neučinil bůh, aby také ti byli blaženi?“ Byť nám největší malíři a sochaři byli vyobrazili trpitele s výrazem bolesti co nejidealisovanějším, my víme, že bůh naší soustrasti nepotřebuje!

Na nás lidi působí zcela jinak cyklus vánoční, Ježíš co Ježíšek, — z Ježíška se šíří celé moře jasu a vroucnost, která hřeje i toho, kdo nevěří. Zdá se nám, že se tu na nás usmívá celý svět, mladý a dobrý. Ty měkké linie dětského tělíčka, ty svítivé barvy jeho, ta veselá bezstarostnost v oku a čistota duševní po všem rozlitá — to vše má sílu překonávající. Vidíme bezprostřednost života, obraz dítěte, v němž se soustřeďují obrazy všech dětí se vší milostí a sladkostí jich.

Sám Rafael maloval anděly i Ježíška jen co děti skutečné, v plné naivnosti jejich, a tím na nás obrazy jeho tak jasně působí. Ba dovedl-li malíř namalovat Ježíška jen prostě jako krásné, zdravé, veselé dítě, my mu odpustíme i nedostatek nebo třeba naivnost jiných jeho myšlének. Vidíme-li na obraze (Cranachově), jak Ježíšek podává matce své jedno zrníčko, které uloupl z hroznu — vždyť vídáme v životě krásný ten obraz, že nemluvně prstíčkem svým dává matce drobeček z mlsky své! Vidíme-li na obraze jiném (van Dyckově), jak Ježíšek hladí tvář modlícího se rytíře — proč by nehladil! na jiném (Bonifaziově), jak Ježíšek zvědavě odklipuje pokryčku nádoby, kterou mu jeden z mudrců darem podává — proč by se zvědavě nedíval! ještě na jiném (Luiniho),

jak vesele tahá beránka za uši — proč by si nehrál! Ba spatříme-li na obrazech ještě jiných Ježíška s čepičkou na hlavě a sedícího na krajkovém polštáři, nebo místo gloriolou obklopeného senem, nebo naslouchajícího zpívajícím andělíčkům, kteří „k vůli slušnosti“ mají celý zadeček porostlý peřím — usmějem se leda naivnosti malířově, ale beze všeho ostrého příměsku, usmějem se mu co „velkému dítěti“.

Vidíme v Ježíškovi vždy obraz těch, kteří jsou z nás lidí nejšťastnější. Obraz lidstva se obrozujícího. Obraz mládí a naivnosti věčně se opakující. Vánoce jsou svátky dětí a my je světíme s nimi. A nebudou se nikdy jinak slavit, než s tím hlavním příměskem dětinskosti. Podívejme se na starý obraz Hans Memlinga, jak na obraze jediném vyobrazil celou cestu Tří králů až do Betléma, a podívejme se na vystavené dnes jesle — samí Memlingové je staví. Orientální město Betlém má ráz Berouna nebo Kutné Hory, pastuchové nesou nemluvněti věci k snědku, jichž by nestrávil ani člověk dorostlý, a v koutku — co pak je to tamhle v koutku? — věru současně ráj a Adam a Eva trhají právě se stromu jablka!

Na jistém obrázku Malleryho je provedena jedna z jezovitských hyperbolí. Malý Ježíšek klepe na dvéře a ty dvéře vedou — do lidského srdce. Zajisté se mu otevrou — dnes, přes rok, za sto let, vždycky!

A nemusí ani dříve přihlídnout, je-li to srdce křesťanské, židovské nebo jakékoli. Vánoční stromek, jesle dostaly se už dávno i do rodin nekřesťanských — vždyť v těch jsou také děti a také dorostlí, kteří z dětí mají radost. Čistě lidská slavnost! „Byli lidé, i když ještě křesťanů nebylo; a jsou lidé, kde dosud křesťanů není.“

— — —

Vánoční.

1887.

Ještě je sice celý týden do Vánoc — ale po Vánocích přec už nemohu psát o nich — a feuilletonistická konkurence je dnešního dne už tak velka — aby mi je tedy někdo „neodstřelil“: já zkrátka budu psát dnes už o Vánocích. Jen že ještě nevím, zdali pro, nebo proti. Počkejme: v loni jsem psal pro — tuze pěkně, a tak poučně! Předloním také pro — musím co spravedlivý člověk uznat, že také pěkně, jak náleží pěkně! Před třemi roky — i ty svrchované nebe — to už věru letos tedy nejde — musím, musím psát proti!

Beztoho —! „Co pak je do neděle — v neděli má každý na sobě dobrý kabát!“ říkal nezapomenutelný cynik Zelinka. A copak je do Vánoc — o Vánocích se má každý, ale každý dobře! „Vánoce jsou vánoce, a pečeně je jejich sestra.“ — „Do Vánoc není hladu ani zimy.“ — „Do Vánoc hůj, od Vánoc ouvé.“ — „Do sv. Štěpána i vrabec má se za pána.“ Zkrátka, lidstvu je tak hůj a hej, že se to stalo až národním příslovím. Jest, může být taková doba pro slušného člověka pikantní, krásna?

Také to lidé cítí, že takového něco vlastně ani nemá být. Proto hledají sami alespoň trošíček šedého stínu

k tomu přímo slunečnímu světlu, alespoň kapku pikantní hořkosti k tomu vršitému medu. Seženou si stádo chudých někam zrovna o Štědrý večer a suší slzy nebohých dětí půlkopou předloňských ořechů a tlumí vzdechy dorostlých lidí pytlíky potuchlé mouky. A pozvou si k večeři chudého příbuzného nebo rovněž chudého studenta a nutí ho tak dlouho do nejšpatnějších kousků jídla, až je mu pohnutlivě nanic. A vydávají si štědrovečerní časopisy, v nichž jsou samé jen obrazy o přeukrutném utrpení bídných lidí: hezká ale hubená, mladá ale ošumělá vdovička v podkrovní světničce, jak šije při svitu knůtkové lampičky a při tom šilhá po kolíbce s děckem: dvě děti malé „na dříví“ v lese, kluk a holka, jak ve sněhu zbloudily, jak tu stojí a pod každým okem mají rampouch; atd. A píšou si ballady, že člověk musí a musí při čtení plakat, jako na př. napsali tu balladu „o té malé Lotce“.

Lotka se tedy jmenovala a bylo jí sedm let. Tamhle se plíží samotna a naříká v mrazu a větru; „vidím-li dobře v měsíčném svitu,“ je slaba, bleda. Utekla z domu před zlou tetou, zapomněla se na ulici a teď už ví, že bude po návratu bita. Ale má zatím monolog, že ty krámy tady kolem jsou jako hezky; podobá se jí však, že se jí prodavači jenom posmívají, když ji zvou, aby kupovala, ji, která má sotva několik suchých drobečků v kapse! Avšak — ha! copak je to tamhle? Lid se dívá do skvěle ozářených oken. Lotynka chce se také dívat, ale ne „s lidem“; vplíží se do domu a dívá se kliční dirkou. Stříbrné svícny; hořící kadidlo; bílé záclony; bílý písek na zemi; kvetoucí květiny; a pod palmami a stříbrnými věnci leží krásné děťátko, „Jezulátko“, jak si Lotka myslí. Klika cvakne, Lotka vejde. „Nech se mne tu chvilku dívat, panstvo!“ škemrá. I přišustí krásná

paní a spustí: „Jak se jmenuješ?“ — „Lotka“. — „Ha — zrovna jako tahle má dcerunka mrtvá! A jak jsi stará?“ — „Sedm let.“ — „Hu — zase zrovna jako ta má dcera! A či jsi? — „Niči. Ale ráda bych pracovala, šla bych třeba za chůvu.“ — „Víš co, já si tě vezmu tedy za vlastní!“ A paní klesá před Lotkou na kolena a Lotka jí žehná, a směje se stříbrným sopránem „Hi-hi-hi!“ — a venku zvoní zvony stříbrným basem „Ho-ho-ho!“ — inu k zbláznění je to zrovna s těmihle lidmi!

Každý myslí, že o Štědrý večer musí alespoň trošičku být pohnut a trošičku vrnět. Že musí být náramně dobrý a k neuvěření šlechetný. Že celý svět čeká jenom na jeho srdce, na jeho pomoc! A to se rozumí, že každý také umí jak náleží podati tu svoji pomoc. Dcera zpytuje myšlenky svého otce a sezná, že k plné pozemské blaženosti jeho neschází ale už pranic, nežli zeleně vyšité kšandy. Manžel nahlédne do očí milované choti a spatří tam horoucí touhu po 50 loktech švonepaje. Sestra zkoumá duši bratrovu a vidí na dnu její karbovaný zouvák. Ženich ponoří se do srdce své nevěsty a koupí jí za 1 zl. 50 kr. škatuli mýdla. Ku podivu — ku podivu, jak že lidé uhodnou člověku i to nejtajnější přání! Bez návodu, bez vědy, beze lsti!

Copak se teprva bude všechno dít na Štědrý večer, až takhle to nové moderní „hypnotisování“ vejde jednou plně v praktický život! Jeť přece známo, že hypnotisováním dovedou lékaři nelékaři už teď ty nejdivnější věci. Člověk ztratí na čas vědomí i svobodnou vůli. Mohou se na něm vykonati nejobtížnější operace chirurgické. Vyléčit choroby svalové a údům po léta křečmi sevřeným navrátit přirozenou jejich činnost. V člověku mohou se probouzet libovolné představy, které trvají i po probuzení. Člověk může se svést k činům po pří-

padě i zločinným. A t. d. — Tedy: Přítel o Štědrý večer omámí přítele, který náramně rád mlsá burgundské, postaví vedle něho šest zelených lahví s vodou, a přítel si pak bude probuzen pochutnávat a bude šťasten. — Synovec milovaného, ale poněkud lakomého strýce, jehož ruka nechce a nechce se chudákovi už po léta nějak řádně otevřít, vrátí milovanému strýci pojednou zase zdraví a pohyb. — Manželka zhypnotisuje manžela a vykoná pak zrovna hravě obtížnou stovkovou operaci na jeho portmoné. — Pan K. omámí veřejného posluhu a pošle ho pak, aby pana B. pořádně spráskal. A t. d.

Achich — kdyby už se to dělo! Alespoň by byla nějaká změna. Vždyť je to přímo už k zoufání, jak je zde vše rok co rok stejné. Vánoce jako Vánoce, Štědrý večer jako Štědrý večer! Vždycky čtyry neděle přípravy, vždycky pak dary a dary, a pak černá ryba a knedlík a — eh, je-li české lidstvo jen trošičku pořádným lidstvem, musí se zrovna rozzívat o tyhlety „nejveselejší“ svátky! Ale je tím samo vinno. Já jsem je otcovsky napomínal věru už před mnohými lety. Já nabádal pořád a pořád k nějaké změně. Já říkal:

„Ty milé lidstvíčko české, poslyš! Tvůj Štědrý večer není pražádný Štědrý večer, abych tak řekl. Není tvůj a není cizí, taková nechutná míchanina jenom, zrovna až k smíchu. Arci, náš pravý český večer Štědrý nebýval nikdy valný, je to pravda. Ne snad že by se v dobu tu nebylo také už našim praotcům „obrozovalo slunce“, že by nebyli měli vánoční sve zvyky a obyčeje, ba měli jich dle Hanušova „Bájeslovného kalendáře“ tolik, že se nevešly ani na celých 60 tištěných stránek; ale hodů a zábav a radovánek bylo bohužel pramálo při tom! Vidíme to podnes na národní té štědrovečerní naši hostině po venkově — houbová polívka, černý kuba, vdolky,

pískořky s povidly — tuze, tuze málo pro pořádnou hubu! — a já se ti tedy pranic, pranic nedivím, že jsi sobě den ten jaksi přimastilo z kuchyně nečeské, cizí. Ba ani tomu se nedivím, že pro nudu dlouhého zimního večera přibralo jsi z ciziny i ten vánoční stromek — je svěží, je poetický! Ale nemělo jsi zůstat zase jen v polovině cesty stát, ty lidstvíčko líné! V cizině je pěkného ještě dost, co se nám hodí. Když už slavíš Vánoce, slav je přece ze všech sil svojí duše, jakož jsem tě už často učil, přilož k nim kus poesie, kus svých myšlenek, kus umění . . .“

„Marno ale v Čechách kázat,“ jak už ten jezovita řekl! Kdybychom měli u nás na př. alespoň kus takového společenského života jako v Paříži, kde v novoročni den — Nový rok patří přece také ještě do Vánoc — kde tedy v novoroční den chodí muži s bonboniérou v ruce po rodinách svých známých, gratulují, podávají damám cukrovinek a smějí je za to líbat v čelo! Nebo tolik uměleckého života jako v Berlíně, kde rok co rok spojují se básníci a výtvarníci a předvádějí poetické „vánoční pohádky“ s překrásnými průsvitnými obrazy, na radost mladým i starým! Nebo tolik vesele kostelního života jako v Římě, kde v kostele San Maria in Ara Coeli po celý den kupí se tisíce lidí kolem zázračného „Bambina“ — Ježíška — kde z tisíců hrdel mu pěkně zpívají, kde od rána do večera vystupuje malá holčička za holčičkou, každá má k přítomným kázání celé, každá sladounce žvaní a překrásně očima kroutí! — Nic — ale pranic nemáme v té nehybné, zarezovatělé, zakyslé své Praze!

Eh — já jsem mrzut. Pranic se na tyhle Vánoce netěším. A nejraděj bych, aby se na ně netěšil vůbec nikdo a kdo se těší, aby se mu pokazily tak, že — —

Ať každý, kdo dostane nějaký dar, má z něho letos jenom zlost a žalost!

Ať každý, kdo dá nějaký dar, ihned uvidí, že se vlastně jen pořádně blámnul!

Ať žádné kuchařce vánočka se nepovede a rozteče se jí v troubě jako placka!

Ať je rybí polívka po celé Praze hořká — hodně hořká!

Ať je černá ryba přesolena a knedlík tvrdý jako brousek!

Ať je modrá ryba rozvařena zrovna jako kaše!

Ať na smažené rybě přičmoudne máslo a zpáchne jako starý kramflek!

Ať šneky jsou přesardelovány a přepepřeny, že až jazyk brní!

Ať celé Vánoce vůbec nestojí za nic, praprazanic, ať jsou tmavé místo světlé, teplé místo studené, tekuté místo třeskuté, blátivé místo hlativé — — —

— — — —

Vinšuju šťastné a veselé svátky!

II.

Poezie — ach ano, poezie! „Zcela malinký kousek stačí, aby pozlatil se celý svět. Zcela malilinký, aby celý svět byl obalen růžovou vůní. Zcela malilinký, aby celý svět se rozzvučel nejsladší hudbou.“ A poezie nejde se starými lidmi se světa, nepřichází s mladými lidmi na svět, ona je pořád tu a pořád stejna! O Vánocích je jí

ale ve světě nejvíc. o Vánocích se zrovna hemží. A tu je také nejmocnější.

Však znáte historii o doktoru Faustu. Studoval, přišel všemu na světě na grunt; ale mezi tím hlava mu olínila, vous zešedivěl a život ho omrzel. I umínil si tedy, že učiní tomuto životu konec. Vzal křišťálový okřín, nalil do něho z křišťálové fioly jedu — stalo se to zrovna o Štědrý večer, o půl noci, když už tak asi v kostele začala jitřní — a teď to chtěl teda vypít. Nasadil právě nádobu k ústům — v tom zalehl k němu z kostela pobožný vánoční zpěv — nádoba mu vypadla z ruky, Faust klesl na kolena. sepjal ruce —

Ó zvučte, nebes písně, zvučte blíže.
mé slze tekou, země zas mne víže!

A bylo po breku!

Vidite, asi zrovna tak dělo se teď také mně. Ne snad, že bych byl všem světa věcem přišel až na grunt. ale grunt ku vzteku jsem měl — k pořádnému vzteku! Trochu jsem tím arci sám byl vinen. Napsal jsem minulou neděli něco, a pomstilo se mi to. Jeden tisíc, sedm set, čtyřicet pět dopisů vysypala mně pošta od pondělka do včerejška na můj psací stolek — vesměs anonymních, podepsaných jenom „Pražská kuchařka“, „Jedna za všecky“, „Čtenářka Vašich pláčů“. A dvéře se nezavírají, a zpocení listonošové přivážejí další balíky listů a házejí balík za balíkem na stůl. Obsah listů těch je ale pohnutlivě stejný: „Poslouchejte, Vy Jste nám v neděli uhranul naši sváteční vařbu, Vy . . . (následují nadávky, nejmíň 4, nejvíc dosud 11). Mně se srazilo už sedm (tři, dvě. pět. atd.) vánoček — tady je máte všecky. snězte si je! A zkazí-li se mi černá a modrá a pečená a smažená

ryba, všechno Vám to pošlu. Vy . . . (jako nahoře). Aby Vás . . . . . ! Vaše oddaná . . .“ — Spočítal jsem to jen tak všeobecně: 17.450 nadávek, 6.980 vánoček, něco přes 450 hrnků a pekáčů do tří čtvrtí na devátou teď ráno!

Jiný spisovatel by snad zpejchnul. Viděl by, že nepíše marně. Že snahy jeho setkávají se se zdárným výsledkem. Že působí na lid . .

Ještě jiný, baba, by ztratil hlavu . . .

Já jsem si učinil své prostředky ochranné a zůstal jsem klidný. Magistrát mi vykázal východní a západní stranu Karlova náměstí a tam se skládají tedy vánočky, jako stavební kámen a cihly. Dále Novoměstský obecní dvůr a tam se na hromady házejí knedlíky, které se „nepovedly“. A v nejbližších mně dvou pivovarech propůjčili mi kotle a tam se prozatím vrhají ryby, přesolená černá, rozvařená modrá, atd. Dvanáct veřejných posluhů, s vozejčky, zatím návalu stačí. Já pak čtu jenom dopisy a vybírám z nich nadávky jako rozinky.

Trochu monotonní zaměstnání, arci. Člověk přesytí se i rozinek. A opustil jsem tedy včera svůj stolek a vyšel z domu. Prsa byla tak těžka, hlava mi vířila — někam ven, ven, do boží přírody! Nejlíp do lesa! I šel jsem tedy na Zelený trh. Uprostřed trhu mladý jedlový les, sem tam trochu také smrčí — vše zelená se barvou nejkypřejší, vše voní voňavou vůní. Kam oko pohlédne, v šíř i dál, stromy a stromy, šeré přítmí, lesní houštiny.

Vniknul jsem do toho zeleného moře, do toho oblaku vonného vzduchu. Bloudil jsem sem tam, bez cíle a plánu. Hladil jsem stromky menší, usmíval se na větší — rozkoš! Cítil jsem, jak krok můj stává se již lehčí, myšlénky jak se pruží, hlava jak je volna. S tisícerou chutí byl bych sklesl do mechu — byly ho tu čtyry hromádky, po 20 nových — ale když vypadal tak divně! A konečně

jsem nemoh' dojmům už odolat, vytáh' jsem noticku a začal jsem básnit.

O kouzelnice přírodo! Po deset let jsem nenapsal ani tolik poezie, co by se vešlo na trochej, nebo na jamb, nebo na hexametr, nebo třeba jen na millimetr — a teď! No ale tedy!

„Šerá jedle, tichá jedle —“

dosti pěkně — teď však rým! — Mnedle, hnedle, knedle — to přece snad nejde . . . ? Postavil jsem se tedy před jedli nejvyšší a díval se na ni.

„Koupějí ten stromek pro milostivou paní!“ zazní to pojednou vedle mne.

Kde se vzal, tu se vzal — člověk! Zde v lese ovšem venkovský člověk. S čepicí na hlavě. S rukama v kapsách u kalhot.

„Pro kterou pak milost paní?“ ptám se.

„Nu — pro svou!“

„Vždyť já — nemám — žádnou!“

Podíval se na mne a obrátil se ke mně zády.

Pohrdání — patrné pohrdání! — Krev mi zalila oči. Do prsou mně vjela ukrutná bolest. Dvěma kroky jsem byl z lesa ven.

Ani nevím, kde a jak dlouho jsem bloudil. Najednou jsem stanul zase před malým krámkem. Františky — cukroví — zlatá prasátka —

„Koupějí něco pro své dětičky, milostpane, koupěj'!“ skuhrá prodavačka baba.

„Já? — Kdepak bych já sebral — “

Ani jsem však nedomluvil. Tváře mi hořely jako svíce. A už jsem se zatáčel za roh.

Zmocnil se mne pocit zoufalý. Nebýt k potřebě pro nikoho na světě! Ani ne pro tu babu!

Měl jsem tisíc chutí, vrátit se do lesa, koupit si tu jedli, postavit si ji doma do kouta a pověsit se trochu na — —

Pitomé lidstvo! Když jsou celé ústavy pro idioty („blbec“ zní tak divně, „idiot“ je hezčí), nemůže být také nějaký alespoň výroční ústav pro „nás“? Alespoň nějaká „Půjčovna vánoční“? Která by člověku půjčila tedy nějakou tu „milostpaní“, na př. na tři dny? Nebo na dvanáct hodin nějaké ty děti?

Kšeft by nebyl přece zlý? Vždyť podnikatel by mohl přijímat i jiné a jinam. „Chudé děti“ na př. i tam, kde mají vlastních dost, ale chtějí „konat dobré skutky“: suché, bledé, dojemně bojácné, řádně vycvičené, aby se pěkně tetelily mrazem, vyvalovaly udivením oči, atd. „Vyschlé staré mládence“, zapnuté až po krk do přiošumělého šatu, dressírované vrhnout se na každé jídlo jako litá saň, nemluvné, utírající si ob čas levou tvář, jako by se byla náhle na ní objevila slza. „Dívky sirotky“, vypadající ještě dost půvabně, ale vydané — ach! — všem útrapám tohoto světa, všemu pronásledování, všemu svádění — — Pitomé lidstvo!

Mám — nemám jít pro tu jedli!?

V tom mne zahalil oblak zase nový — oblak marcipánové vůně. Stojím před perníkářem Chlumeckým na Václavském náměstí. Dvéře jsou pootevřeny — voní to tak medově — tak vábně —

Mimovolně vstoupnu.

„Ráčíte?“

Ano — copak tu vlastně ráčím?

„Cukrlátka?“

„To se rozumí, cukrlátka! Za tři nové!“

A už jsem zase venku, s kornoutem v ruce. Co teď s tím! Když už cukrlata mám, tedy cukrlata sním —

Rozbaluju první. Na obálce vidím verše. Já ale zahlídnout verš, už ho musím číst! A čtu:

Budiž tato cukrovinka
vítaná tobě květinka.

Tuze pěkné! A cukrlátko je taky tak dobré —

Tys hvězda má, nebem poslána,
tys anděl můj, k blahosti brána.

A už jsem zase zpátky v krámě.
„Dejte mi té poezie ještě půl libry!“
A odpůldne jsem pak seděl doma a jedl cukrlata a tonul v rozkoši.

Dívko, tvému políbení
žádný cukr roven není!

*

Mnoho cukru nemoc plodí,
hubinky však neuškodí.

*

Nejmilejší cukrlátka,
to jsou rtíky u děvčátka.

*

Nejlepší světa pozlátko
je šestnáctileté koťátko.

*

Ty jsi moje, co chci víc?
Nic na světě! nic, nic, nic!

*

Což o to, my Čechové, my jsme chlapi! Obzvláště chlapi v poezii! Ještě štěstí, že zpíváme pořád jen o jaru, o lásce, o takových věcech — my jednou se pustit na př. do české historie, my ji rozzpíváme! A nebudeme mít pak pranic už na světě.

Ale čtème dále:

Když ráno vstávám, tu ejhle právě
myslím vždy na tebe, sedaje ku kávě.

*

Poslechni mne, hloupý Janku,
zhubičkuj si svoji Anku,
neodkládej, nebuď líný,
sic ji zhubičkuje jiný.

*

Líce mladé, líce hladké,
je vždy také líce sladké.

*

Trochu, trochu ošklivosti
nebuď k přílišné ti zlosti:
máš-li krásy za půl lotu,
máš už s muži samou slotu.

— — — — — —

A už jsem neměl pražádnou, věru pražádnou chuť, jít koupit si tu jedli —

Ó zvučte, nebes písně, zvučte blíže,
mé slzy tekou, země zas mne víže!

———

Humór vánoční.*)

1878.

I.

Národní píseň — často píseň dítěte! Naivní, nevinná, plna nejpodivnějších myšlénkových skoků — často ale také je ten skok vypočtěný, z prostého oka vyšlehne trysk křišťáloveho humóru, ale nechtícího být pozorovánu. Zvláště naše písně vánoční jsou mosaikou co nejbohatší: jsouť vánoce svátky malých i velkých dětí; upřímné víry i dobrosrdečného klamu; nálady hravé i opravdové; v národní písni naší zrcadlí se to vše měrou bohatou.

Proberme se trochu svými vánočními písněmi. „Svatá noc“ se již blíží, poslyšme, jak ji lid illustruje. Rok co rok je ovšem ta illustrace tatáž.

Svaté dítě se narodilo. Nad Betlémem z číré noci vyšlehla jasná záře, „divná jasnost“ se rozkládá. Nebesa jsou otevřena a plna zpívajících, zvěstujících andělů. Někteří lidé, vždy to skoro pastýři, vidí zář sami a soudí duchaplně —

V Betlémě se n ě c o svítí,
to tam musí n ě c o býti.

---

*) Dle záslužného díla „K o l e d y v á n o č n í“, jež vydal nyní literární a řečnický spolek akademikův „Slavia“.

Jiní slyší andèly, již zpívají „Gloria, gloria, až se všechno rozlíhá". Jeden z pastýřů vypráví, že „na tom našem vršku" byli dva andělé, jeden prý na něho kýval a druhý —

po latinsky gloria
přeukrutně vřískal,
— „Narodil se spasitel!" —
a rukama třískal.

Nenalezá ovšem vždy hned víry v těch oněch našich krajích. Někdy je sám hospodář nedůvěřivý k pastýři, někdy vyslovuje pochybnost pastýř druhý:

Mlč, ty starče šedivá,
ty myslíš, dyž ňáká koza zabreká,
že anjel páně zpívá gloria.

Avšak brzy jsou pravdou překonáni všichni. Nyní se stará každý sám, aby zvěst se rozšířila co nejrychleji. Hlavní pomůckou hlasatelskou jsou — ženy: povězte jim to, ony to roznesou mezi sousedy, „ony nezatají, rády oznamují." A teď všichni do Betléma —

jen cito
a hbito,
ać se zvíme, jak je to!

Bez řádné přípravy to arci nejde. Některý má ještě svou pochybnost, není právě zvyklý mluvit „s velkými pány". Také neví, jakým jazykem narozený spasitel mluví. Vzpomene si na pana faráře — naposled mluví Ježíšek jenom latinsky!

Zdaliž tomu zrozumím,
dy lacinsky neumím,
dy jsem Valach?

„Hm, po moravsky budem mluvit," rozhodne druhý. Jiný zas tvrdí naurčito, že Ježíšek mluví „zcela dobře slovensky." Pak také třeba se slušně chovat, a to neumí každý. Starostlivý a světa znalý „bača" tedy napomíná:

Obleč se do bruncleka*),
ať sa tě nepoleká,
neb máš černú košelu,
zapni sa až po bradu:
přivítaj ho uctivě,
nedávaj pěsti k hubě.

Čech má mimo češtinu ještě řeč jinou, pomocí které dorozumí se s celým světem — hudbu. Mimo to se děje každé slavné uvítání ve světě hudbou — tedy s hudbou do Betléma!

Náramný shon teď po všech možných instrumentech. Ty Mikši vezmi citeru, ty Venclíčku píšťalu, ty Vondro na dudy hrej, ty Klímo multánky, Vávro buben, Martine cimbál, Eliáši loutnu, Kašpare flétnu, Matúši trúbu, „nadmi hubu!" — a ty Mářo „tence" zpívej!" K tomu zahraje Adam na varhany, Matějíček „na kolovrátek si mrňouká", a — by nescházel nižádný odstín — chopí se dítky i — brumajzlů a „hlasitě bručí". Nejvíce se činí Honzíček — „jak ten si vyvádí!" — má nové housličky, štemuje je — „ten dělá pasáry!" Jen že „neměl šmytec mazaný, musel tak nechati" — prozatím ovšem

O basu povstává obšírná hádka.

Basu netřeba tam ani bráci,
mohľo (dítě) by se ryku polekaći,
radźeji pár klarnetů . . .

*) Vesta s úzkým, stojatým obojkem.

jsou tak líbezny! Avšak basa je nástroj excellentně „pomáhající“, také se Vojta na ní tak rád „procestýruje“, ergo basa musí být! Basista ji ovšem nemá v pořádku právě nejvzornějším. Na spěch ji lepí smolou —

by držela na chvilu,
aspoň až vyhraje tomu
panu novotnemu.

Také „šmytec fakulí smolí“. A ještě jeden malér se stane nešťastnému basaři. V náramném svém spěchu upaď a urazil jí krk. Honem zase novou správku! Teď to může ale jít — „břinkej“ na basu, „drbej ji!“

Poslední a největší ještě muzikantská starost — jakou jen Ježíškovi zahrát! Ale bodejť by slezský občan z Klimkovic byl v nesnázích o dobrou radu!

Pešeptněte Josefovi,
on vám jiščě něco povi,
jaku máte hráči
Ježiškovi k chuci.

Ach — je to teď krásná, překrásná hudba —

pěkně srovnaná,
naštemovaná
muzika!

Každý si může o její kráse učinit pojem — zrovna božské harmonie slyšíme, čtem-li, že to zní:

Trarara filkom,
trop, hop, hop, dyldom
dudyda!

II

Ale takto s prázdnýma rukama? — to ne! Jeť známo pořekadlo: Čím větší pán atd. Jen že lid venkovský — o lidu městském se v koledách ani nemluví, a když, tedy jen nepřátelsky — nemá jiných darů než z přírodnin a z domácí výroby. Seberou tedy na spěch věci co nejrůznější, kus pařenice, lahev žinčiče, klobás dvakrát nebo třikrát kolem těla dlouhý, hroudu sýra, „čtyry syrečky se skořicú“, raky, „ve třech klecích ptáky“, ba i suché hřiby! Jeden chce vzít také hrách — „myslíš, že to ňáký chlap?“ Někteří považují patrně Ježíška za náramného jedlíka —

Mareček s Ondruškem na snídaní
vyberte mu tučné dva berany —

jiní za „mlsnou hubičku“ —

dobrou, hustou smetaničku
i také krupičku
pro jeho hubičku!

Mezi dalšími mlskami nalezáme: kaši s hrozinkami, posypanou k tomu ještě cukrem, hrnek s medem, jablíčka „nová i stará“, „u kupce koupené mandle“ a cukrkandl, máslo, piškoty, citróny, marcipán, melouny, jitrničky, a „Rozarije pekařova dá mastnou žemličku.“

Usnášejí se ještě na jiných a zcela originálních darech. Jeden pastýř mu nese — „Betlém“ čili dětské jesličky. Druhý půjčí Ježíškovi berana, s milostivým dovolením, aby „na něm skákal třeba až do rána.“ Třetí navrhuje: „Koupíme mu kleštičky — aby drancal hrnčíčky.“ A čtvrtý a pátý docela slibují:

A my mu darujemy,
co lidem nakrademy —!

Také vědí zcela dobře, čeho si za ty své dary vyprosit. „Budem ho prosit — by nám kozy dobře dojily.“ Manžel, který má zlou ženu a „s ňú bídu velkú“, vzlyká:

prosím, by zlá nebyła —
tolikkrát mne nebiła!

Ale také sobě někdy vzpomínají na věčný život:

ve věčné sałaše
rač po smrti k sobě vzíti
všech duše naše.

Jen že v tom náramném spěchu už se lidem zase ledacos nepříjemného přihodí. „Madlena ztratila čepec.“ Zuza zavrávorala v kuchyni, podtrhla komín a ten sletěl na ni.“

Madlenka nese rendlíček,
padla a roztloukla všecek,
Anička se jí smála,
krupičku vysypala.
Dorotka jde ze háječku,
rozlila mlíko z hrnečku,
na Terezku strkała,
že vona to uďála.
Johanka je dohonila,
ta jim tuze domlouvala,
co sou to udělaly —
vony ji tam sepraly.

Mnohem hrdinnější zápasy svádějí ale mužští mezi sebou. Nalezáme těch „hrdinných zpěvů“ více, citujeme ale jen úryvek jediného:

Matěj upaď s basou, krk jí urazil,
Františka s cimbálem na zem porazil;

tu jsou do sebe se dali
a za vlasy jsou se rvali,
cimbál i tu basu, všecko zlámali.

Přiskočil k nim Vávra, flétnou se třískal,
a tu Jirka s kajdy všecky tři třískal:
„Budete se kluci práti
a tu povyky dělati?“
roztlouk svoje kajdy, potom naříkal.

Také se ale stane, že některý dárce se svým darem u Ježíška naprosto propadne:

Švec sobě poskočí a se raduje,
že Ježíškovi butky daruje.
Josef praví: dźi ty ševče,
bo Ježíšek butkuv nechce,
smrďa věchťami.

Skutečná, ba křišťálová poesie vane ale písněmi, které hčí, jak se chovají ptáčata, buď Ježíškovi darovaná, buď svobodně přilítlá.

Bude hrdlička
vyrážet Ježíška,
na ramínka mu bude sedávat
a líbezně bude zpívávat:
cukru! cukru! cukru!
zdráv buď, můj Ježíšku! —

Bude křepelička
vyrážet Ježíška,
na hlavičku mu bude sedávat
a líbezně při tom zpívávat:
pět peněz! pět peněz!
kýž jsme v nebi ještě dnes!

Krkavec volá v letu: Král, král, král! Sýkora hlas vyvyšuje: Ty si pán! ty si pán! Nejrozkošnější je ale sloka:

Žežulka s ním hrát chce,
aby spalo, nechce;
pročež naň houká,
do vočiček kouká:
kuku, kuku, kuku!

Mezi tím chová se Ježíšek v Betlémě, abychom tak řekli, zcela dětinsky. Pláče, křičí. Také se mu v skutku nevede příliš skvěle. „Kolébka je polámána“ a „ono leží nebožátko na trošce slámě.“ Vůl a osel ho sice dechem svým zahřívají, ale „vítr fouká vode dveří“ a Ježíšek

. . . nemá žádný peřinky,
lecjaký chatrný plínky,
ani košilku,
ani povínku,
ani žádnou potřebinku . . .

a nožičky mu křehnou. Proto „nechejte všeckeho“, ty Juro pospěš do lesa nasekat dříví, ty Bendo přines „kožúšek pěkný chlupatý od hlavinky do paty“, ty Vášo „krpce a kopytce“ (střevíce a punčochy). Nejvíc se arci hned činí ženské. Evička dá hedvábné pentle na povijánek, Kačenka koupila kartoun na podušku, Verunka dere peří, Eduška to honem ušije; truhlářovic Františka nese kolébku, Dorotka tenkou košulku, Helenka dvě čepičky; Markytka „plínky vohřívá“ a Ančička dá Ježíškovi — hubičku! To se rozumí, že Ježíškovi je pak ihned dobře, dívá se na tu melu, na tanec a hudebníky, „směje se jim“ a „bez meškání dává všem požehnání.“

Když ho ale viděli tak chudého a bídného, hnulo se v nich pravé pohostinství

Hned se tam radili spolu:
vezmeme to díťa domů
na salaš,
a bude ho opatrovať
bača náš.

Pěkné díťa, roztomilé, poď s námi,
budeme ti dávat jísti, co mámy:
. . . .
hladu ti mříť dozajista
nedáme.

Budeš mít „první kvartýr v salaši", pojď tedy, „dám tobě, co budeš chtít — jen jestli to budu mít!"

Svatý Josef má úkol při všem tom praobyčejný. Jednou ho popisuji co „spanilého mládence", pak zase co „stařečka dědečka." Ale činí se. Panna Maria nemá koho poslat si pro mlíko, Josef jde tedy pro ně. Pak vaři Josef v kuchyňce kaši — „co jsem se mu nasmála, jak se k tomu zčerstva má!" A pak pere Josef plínky. Za to ovšem dostane se mu z darů také něčeho. Ne sice čehos zvláštního, jen tak, co mu jako tesaři řemeslníku přísluší: „džbánek piva a kozi syreček."

— —

Adama a Evy.

1882.

Dnešní den patří „nám dětem“. My tedy můžeme dnes, chcem-li, mluvit třeba o svých rodičích, o praotcích, o pramatkách, atd. A chceme-li, můžeme o nich mluvit dobře nebo zle, zrovna tak, jak rodiče zas mluvívají o nás dětech.

Nu — já věru nebráním nikomu, aby mluvil o našich prarodičích, na př., o Adamovi a Evě, dobře; ať si je ctí a miluje jak chce, dnes nebo vůbec. Ale já — já nemohu. Ne a ne, je to proti mému přesvědčení! Otče Adame, matko Evo — vidím vás jasně, jak sedíte v předpeklí, s věncem fíkových listů kolem pasu, zrovna tak, jak vás Dürer tam do mědi vryl! — pohleďněte tedy sem, položte si ruku na prsa a řekněte sami upřímně: zasluhujete, abychom vás ctili? — Nu tak tedy!

Naši prarodiče mohli být ještě jednodušší, než byli, nemuseli mít ani groše v kapse, nepotřebovali umět ani německy — já bych je ctil. Jen kdyby nám nebyli aspoň ráj, naše dědictví, „prohnali krkem“! My ovšem dnes už ani nevíme, jaký ten ráj vlastně byl. My jen víme, že tam lidé chodili nazí. A také o této blaženosti panují

náhledy naprosto již rozličné. Zaccheri dokázal svými „rajskými“ obrazy, že nahota dovede být nechutna ažaž! A Rafael zase dokázal svými Musami, že nahota budí city přímo vznešené. Já to rozhodovat nebudu, já jsem mládenec, a tedy takovým věcem nerozumím.

Držme my se Adama a Evy. Je dnes jejich „čestný den“, perme je tedy. Jednoho po druhém.

Nejen bible, nýbrž i náš Dalemil tvrdí, že byl Adam „první člověk“. Bible k tomu dodává: „Žil 930 let — a zemřel.“ Směšně málo toho o něm ví! Známe-li dle učeného Casaubona, že Adam pokusil se i co spisovatel — Casaubonus o něm tvrdí, že napsal dva žalmy — musíme ještě jednou říci, že za tak dlouhou dobu toho učinil pro svůj životopis zrovna až směšně málo. To jsou smutné úspěchy za tisíc let! Dnešního dne by mohl Adam věru být leda politickým vůdcem českým.

Jak Adam vypadal, nedovedl bych dopodrobna snad ani říci. Lev Abarbanel, největší rabín 16. století, vypravuje o něm: První člověk měl dvě hlavy, čtyry ruce a čtyry nohy, a byl „androgynem“, „obojcem“ čili „čtyrou“, mužem a ženou zároveň. Prohlížel si všechny tvory a když viděl, že mezi nimi nemá kamaráda, měl hanebně dlouhou chvíli, až usnul. Tu pak Hospodin ho rozdělil ve dvě půle, v muže a ženu, kteréžto dvě půle ale do dnešního dne podržely touhu, spojiti se zase v jedno. A tak prý povstala láska, ta „Janusova hlava z étheru a bláta“, ta „diamantová socha na hlíněných nohou“. — Že by byl býval Adam v skutku celé sto stop dlouhý, tomu se vysmál učený Francesco Loredano už r. 1640. Ovšem ale tvrdil týž, že Adam velký byl, i zanášel se zase otázkou, zda-li ten obraz boží nosil

v ráji snad už také střevíce. Potěšil nás odpovědí. že ano.

Příliš chytrý nebyl Adam. vzdor svému stáří a své tělesné délce. Zrovna do očí jsem se mu musel jednou zasmát v benátském kostele svatého Marka. Pánbůh mu tam na obraze podává duši, kterou pro něho byl právě stvořil, a Adam má z ní takovou radost. že — ji hubičkuje! Vlastní svou duši — je to samolibost! — Co ale teprv v Uffiziích obraz Cranachův! Eva. blondýnka. podává Adamovi stydlivě jablko. a tento neví honem co dělat a — škrábe se ve vlasech! Pravý Honzík! Pak arci není divu, že mu nenapadlo říci Evě: „Sněz si jablko sama!“ a bylo by to bývalo přec tak pěkne —

ženy pozvolna by umíraly
a my mužští bychom vždy si nové brali,

napsal kdys do „Humórů“ jakýs pozoruhodný anonymus. A „zákon sv. Adama“ — manželství — by teprv pak byl nabyl u mužských obliby pravé.

Nu — „Adámku náš, ty nic nedbáš!“ zpívá náš národ do G-dur (totiž v sopranu a tenóru; v altu nebo bassu [což podotýkám milerád na poučení Smetany. Bendla, Dvořáka a Fibicha] musel by zpívat do D- nebo Es-dur) a ten náš národ dokazuje tím. že si pana praotce váží neskonale málo. Velmi rozumný národ!

Ovšem ještě vyšší míru posuzovacího talentu dokazuje náš národ, že sobě pramatky Evy ve svých písních už vůbec ani nevšimne. Má pravdu. Eva byla ještě horší — prosím vás. ženská! Ale to bylo to. že s ní Adam příliš dobře zacházel! Před pádem byli samé: „Adášku!“ a „Evulko!“ a po pádu, jak u Erbena čteme, jenom chladné: „Tu máš, Evo, z tvého smíchu,“

a nic víc, ani jediná rána! Snad si Adam myslel: „Jsme jedno tělo,“ a netlouk' tedy.

Inu — „pro trest lidstva stvořena jest žena,“ zpívá už starý Hesiod. Je arci pravda, že také o dědičném hříchu jsou v lidstvě náhledy dosti rozdílné. Filosof Feuerbach na př. má z něho upřímnou radost. Ještě upřímnější radost má z něho ale jistý současný náš poeta český, kterého miluju zrovna „jako sama sebe“. Ten napsal na dědičný hřích celou báseň. Libuje si, jak prý je to dobře, že nás milý pánbůh vyhnal z ráje, i žehnáme prý otcům, praotcům, že podělili nás hříchem!

Tak vesele se to vandruje,
ve uzlíčku hřích dědičný —
ach, bez hříchu by ten květný svět,
již zpola tak nebyl sličný!

praví. Bez hříchu toho prý by s jara se neozval ani zpěv. Bez něho prý by nás netěšily ani kypré růže, ani kypré panny. Bez něho by si prý hoch při muzice nezavejsknul, nezachvěl by se štěstím, když děvu si k prsoum vine. A pak poeta končí:

A ptejme se pánů nebo sluh,
z měst slečinky, dívky vesské,
a každý nám chvějně přišeptne,
že hřešit je ach tak hezké! —

Náramná pletenice v pojmech! To je to, že je tomu už dávno, co šel Adam „k Satanáši na svačinu“, a my že starým hříchům nějak nerozumíme. „Hřích v porobu dáti šíji,“ praví na př. Rukopis Kralodvorský, a my tomu hříchu nerozumíme dnes už taky!

Ať je tomu už, jak chce — hezké to od naší pramaminky přece jen nebylo, že nám svedla našeho pratatínka!

Jakž mohli být spolu šťastni! V ráji. Bez tchyně. Bez domácího přítele. Ovšem bohužel i bez kněží — vždyť kněží přišli do světa teprv právě s tím hříchem! Beztoho dotyčný Feuerbach tvrdí, že prý to všechno Adam učinil jen theologům k vůli. Bůh odpusť oběma, Adamovi i Fuerbachovi! Teď si mi potomci počkáme, než dle zjevení sv. Jana vejdem znova do ráje, do nového Jeruzaléma! Snad to bude až zase „na sv. Adama“ — nikdy! —

Co se stalo dále, po snědení jablka, je známo.

Dal jim pánbůh po motyce
a poslal je na vinice.
Než se chleba dokopali,
dost se oba naplakali.

Museli z ráje ven a smrt — jak Holbein to věrně vymaloval — šla před nimi a hrála jim na cello smuteční marš. Místo nahé nevinnosti přišel fíkový list. Místo rajské zahálky hloupá práce. Místo dřívější moci nad zvířaty pračka s nimi.

Myslíte, že naši prarodiče se tím polepšili? Vy bláhoví! Zvlášť Eva ne! Nejprvé, to se rozumí, mrzel ji fíkový list. Proto, že byl tak jednoduchý, věčně stejný. Eva pomýšlela tedy ihned na změnu, a na jednom z nejstarších mosaikových obrazů benátského svatého Marka vidíme, jak pánbůh naši pramaminku překvapil v témž okamžiku, kdy si oblíkala — první košili. Na košili ale také ještě nepřestala! Přemýšlela, až vymyslila „první módu“: na hlavu noční čepec a na tělo modré šaty dle

střihu 13. století. Viz miniatury našeho Bohuše v bibli Jaroměřské.

Vůbec byli Adam a Eva moc a moc vymýšliví co do svého pohodlí! V jmenovaném již kostele benátském vidíme také, že měli už i svou manželskou postel. A sice ozdobenou záslonami a dřevěnými sloupy v románském slohu!

A pak — nu a pak vychovávala Eva svoje děti. Ovšem že divně. A pomáhala při tom pánu bohu, aby napravil některé chyby, jichž se při stvoření byl dopustil. Jeť známo, že Clam-Martinicové, Lobkovicové atd. vzdor svému „osvědčenému politickému rozumu“ nikdy nejsou s to pochopit, a vzdor své ještě osvědčenější zbožnosti nikdy nejsou s to pánu bohu odpustit, proč že, když stvořil v pátek Adama, nestvořil už ve čtvrtek nějakého p á n a z Adamů. A té citelné mezeře v tvůrčím plánu božském odpomohla náhodou Eva. Vypravuje nám o tom Hans Sachs, německý švec a básník, a prosím, aby mu každý věřil, neboť ševci mají dle našeho Rubeše zcela zvláštní svou „spravedlivou kroniku“.

Bylo to tedy takhle. Eva měla celou forku dětí. Jedny byly „subtiel gliedmasirt“, pěkných totiž oudů, hezky, chytry, obratny, atd. Druhé byly jako blbé, hrubé, neforemné, atd. Prvních si Eva hleděla a druhé tloukla. Tu přišel jednou anděl a vyřizoval, že pánbůh přijde jako na návštěvu. Eva ukrutnou radost. Drhla podlahu, nastrkovala po všech koutech kytky a ratolesti, a pak chytla děti. Ty hezké vykoupala, učesala a dala jim čerstvě vyprané košile; potom je učila se klonit a pac dávat. Ty ošklivé schovala do slámy, do kamnovce, do chlévů a ještě jinam. Přišel tedy pánbůh a hezké děti poklekly a odříkávaly modlitbičku. Pánbůh

měl z toho, to se rozumí, radost a pravil prvnímu: „Ty budeš králem“: druhému: „Ty knížetem“: třetímu: „Ty hrabětem“: čtvrtému: „Ty barónem“: pátému: „Ty rytířem“: a pak sáhl do kapsy a dal jim hned po erbu. Když Eva to viděla, běžela pro ty ostatní, aby dostaly také něco. Ale těch ježatých se pánbůh lekl a honem určoval: „Ty budeš sedlákem — ty rybářem — ty krejčím — —“

Eh! — tedy my, kteří nejsme knížata, ba ani baróni, my pocházíme nástrahou Evinou z těch ošklivých, blbých, hrubých, neforemných — —

Pánbůh učinil náramně dobře, že řekl jen: „Cti otce svého a matku svou“ — a ne také: „Cti praotce svého a pramatku svou“ — —

Čtenář mně ale, doufám, laskavě odpustí, co jsem tuto spáchal. Když jsem už tak dlouho nepsal, musil jsem přece dnes „začít až od Adama“!

Štědrovečerní.

1886.

Mám dnes tuze těžké postavení. Až zejtra — ale počkejme, vždyť já musím už zase začít jinak!

Podotýkám, že si sedám teď v jistém rozechvění ku psacímu stolu. V onom rozechvění, do jakého se dostane člověk chtěj nechtěj vždycky v den Štědrovečerní. kdy působí vzpomínky na doby minulé, naděje na srdečnou zábavu rodinnou a na dárky skvostné a netušené, a konečně také hlad a vyhlídka na dobrou večeři — všechno dohromady. Přiznám se — stokrát raděj bych šel teď do kuchyně a okouněl tam tak trochu. Rozinky a mandle z vánočky, kde která vyčnívala, jsem sice už vyrejp; ale zrovna teď moje kuchařka rozdělává povidla na vdolky a bude pak strouhat perník — já perník náramně rád! Také už abych si činil konečně přípravy na večer. To bude krása! Rozsvítím svoji lampu a rozložím po stole dary, které jsem si koupil: deset viržinek, štuclíky z červené vlny, novou rákosku na klepání šatů. A pak poodstoupím do druhého pokoje, zavru dvéře. zase je pojednou odevru — „moře světel“ mne na prahu zarazí, já budu celý vyjeven, začnu plácat do ručiček, začnu volat: „O jé — — o jé!“ začnu si líbat ruku — a pak, no pak budu jíst houbovou polívku a kubu a vdolky a piskorky s povidly — a konečně budu

rozlupovat ořechy a krouhat jabka — jejé, to bude dobré! Nejspíš, že si budu při tom i něco myslet — při tom krouhání jablek totiž. Na př. že to chvalně známé rajské jablko Evino musilo být přece jen pravé ovoce zimní, jak říkáme tvrdé, když dodnes s ním tedy Evičky naše vystačí na svádění nás nebohých mužských!

Jak čtenář dle řečeného už zcela jasně vidí, jsem zrovna teď v rozechvění a dovedl bych tedy napsat článek rovněž rozechvělý, naposled i vzletný. Ale až zejtra zrak čtenářův padne na tyto řádky, bude dnešní Štědrý večer pro něho už hotová minulost. Zrak jeho bude nočně zemdlený. Jazyk pamlskami otupělý. Obdržené dary poleží si už jen na vedlejším stolku — čtenář měl je už desetkrát v rukou, zobrátil je na všecky strany — má je vzít do ruky ještě po jedenácté? Vánoční stromek postojí si v koutě, je porvaný a ohořelý. Ba i sám ten Ježíšek není pak už tak růžový, jak byl o půl noci a jak novorozeňátka vůbec bývají. Co je mi platna dle toho pak moje rozechvělost, můj vzlet, když čtenář zívá!

Tedy nejlíp snad, aby si počínal jen suchopárně, po kronikářsku? Abych zde pro věčné časy věrně zaznamenal, jak že to vlastně všechno bylo, tento týden a po všechny ty dny. Jakže jsme v pondělí dne 20. bědujíce naříkali a zoufajíce hlavou do zdi tloukli, že příroda je samé bláto. Jak že dne 21. dotyčná příroda*) přece se rozmyslila, a s étheru rozlitého kolem naší zeměkoule, kde má svou spižírnu věčného mrazu (povídá se, že přes sto stupňů pod nullou!), přece nám tedy shodila několik těch stupínků na naši zemi. Jak že dne 22. jsme běhali všemi možnými ulicemi, jen abychom

*) Nejspíš na nějaký pokyn úřadní, neboť zima začíná officielně vždy 21 prosince o 10. hod. večer.

se probrouzdali sněhem a se smíchem vítali „Vánoce bílé.“ Jak že včera okázale jsme lítali po městě, jako bychom každý chtěl skoupit celou Prahu, a já jak jsem po plné dvě hodiny vydržel chodit po Ferdinandově třídě, sem tam, v levé, ku prsoum přimknuté ruce vánoční stromek, v pravé ruce červený uzel s kaprem a v každé kapse po celeru (vypůjčeno všechno od mého souseda, k vůli tomu „flancu“). A jak že dnes tedy — ale o tom dnešku svém jsem už vypravoval a o dnešku svých milovaných bližních ještě nic nevím. Snad bych moh' mnohého pozlobit dost pěkně, kdybych něco už věděl. Ale oni nám naši „denní zprávkáři“ ještě tyhle dny navypravují asi sami dost těch historek vánočních, poetických a prapodivných, které se vesměs „tohoto roku“ staly!

Jedna z nich je obzvláště krásna a čtu ji rok co rok s velikým gustem. To vám byl tentokráte zvláštní večer v rodině pana A., velkokupce, známého bohatce! Rodina je četna a všickni byli při stole tak šťastni a veseli. Všichni? O nikoli! (Čtenář pozoruje, že pěkným tím obratem začíná spisovatel působit na cit) Krásná Katuška, nejstarší ze tří dcerušek pana A., vesela nebyla. Usmívala se sice někdy, ochotně každému odpovídala; ale přes krásné černé oči její přelétaly pavučinky smutku a každý z rodiny věděl, že Katuščino srdce je obestřeno smutkem. Večeře minula, začlo se popíjet víno. Pan A. byl v rozmaru výtečném, vyprávěl a smál se vlastnímu svému vypravování z plna hrdla. Tu pojednou se ostatní odmlkali a netrvalo dlouho a kolem stolu bylo ticho. Pan A. se udiveně rozhlíd' a ptal se po příčině. A tu vstali oba dorostlí jeho synové, z nichž jeden byl až z Petrohradu k Štědrému večeru se dostavil, přistoupili k otci a každý ho vzal za jednu ruku.

„Milý otče,“ pravil ten z ciziny přišlý, starší, „obdařil jsi nás všechny dnes tak hojně, jsme tak šťastni, ale přece máme k tobě ještě prosbu — my všichni — a já jsem přesvědčen, že kdyby žila ještě nebožka naše drahá matka, kterou ty jsi tak miloval a my všichni tak zbožňovali, také ona by prosila s námi!“

(Čtenář dovolí, abych vzal šátek a setřel si slzy s tváře; jsem pohnut.)

Otec náhle zvážněl, vyprostil si ruce a opřel se lokty o stůl. „Jsme všichni šťastni — všichni — vyjma Katušku naši,“ pokračoval syn, „vždyť víš, že Katuška miluje — beznadějně miluje, nemajíc svolení tvého. — Je to sice obchodníček jen malý a dosud chudý, ale muž tak hodný — poctivý — přičinlivý — má Katušku z plné duše rád — Katuško, pojď sem k otci —“

„Mlč — mlčte!“ zahřměl drsným hlasem otec a položil hlavu na stůl. Však tu Katušky už beztoho nebylo; chudinka, jakmile byla poznala, kam řeč bratrova cílí, byla rychle povstala a tiše štkajíc uchýlila se do vedlejšího pokoje.

Nastalo ticho — dlouhé, trapné ticho. Nikdo si netroufal hlasitě ani oddechnout. Druh vyhýbal se zraku druhovu, oko se upíralo buď ke stropu, buď k stolu, a sneslo-li se na hlavu otcovu, bleskorychle se zase mihlo dál.

Tu pojednou otec hlavu zase zdvihl. Oči jeho byly červeny, ruce se mu chvěly a když teď konečně promluvil, zněl hlas jeho měkce, téměř šepotavě. „Nu tak ať má Katuška svoji vůli — ať on tedy zejtra přijde ke mne!“

„I vždyť on je již zde — čeká v kuchyni!“ Dvéře se otevřely —

Ale nechť si čtenář dojemnou scénu tu domyslí, dokreslí sám — já nemohu, já jsem příliš měkký a když

se dostanu do citu, nemohu z něho a koktám a pletu se a jsem hotov. Když si tak člověk pomyslí, že osud člověka visí někdy na nitce a na okamžiku, když uváži lidské srdce, jeho bolesti a tíže, když celou, vřelou duší svojí —

Hrome, že jsem si na tu výroční historku nevzpomněl před čtrnácti dny, nebo alespoň před týdnem! Že jsem jí tu nevypravoval! Snad bych byl pomohl celé kopě čekajících, toužících nevěst k ženichům, a to se rozumí, že rovněž celé kopě ženichů k nevěstám dosud nedobytným! Snad bych byl ani nestačil zejtra pozejtři odvírat dvéře, přijímat děkovací návštěvy, strkat dary do kapes a do šuplete!

Či myslí čtenář, že takové případy, jako je vypravovaný, nikdy se nedějí? Že ještě nikdy žádná nevěsta nedostala „Štědrého večera“ ženicha? Že jsou to jenom holé výmysly náş „denních-zprávkářů“? To by se čtenář tuze mýlil! Já sám znám dva případy podobné a oba se přihodily svého času na Malé straně. Jen že ten jeden případ nedojal mne ani dost málo.

Znal jsem dotýčného milence, věděl jsem, co se bylo včera o Štědrý večer stalo a potkav ho náhodou zapředl jsem hovor.

„No jak jste se měl včera, příteli?“

„Včera? myslíte na večer? Fádně! Víte sám, jak to v takové dny bývá!“

„Vždyť jsem ale slyšel, že tatínek její včera konečně svolil, že jste s Pepičkou zasnouben —“

„Nu ano — nevěstu jsem dostal —“

„Ale?“

„Ale nic k tomu!“ —

Je to pěkné pohlaví, to pohlaví mužské!

Ve svátcích.

1886.

„Nejlepším dárkem štědrovečerním je bez odporu pěkný houpací kůň“ . . .

„Nejlepším dárkem štědrovečerním je zajisté soudek vepřového sádla“ . . .

„Nejlepším dárkem štědrovečerním je lakovaná škatulka s čínskými tuši“ . . .

„Nejlepším dárkem štědrovečerním jsou francouzské nůžky na koně“ . . .

„Nejlepším dárkem štědrovečerním jsou dvě flanelové spodničky“ . . . —

Tak prosím, co si mám teď koupit!? Abych ve vlastních očích nestál tu hloupě, aby svět se mi z plna hrdla nevysmál, abych sám si udělal opravdovou radost! Někdo z těch pánů inserentů má přece pravdu — ne? Některý z dárků je vskutku nejlepší, a sice ze všech oznamovaných přece jen jediný — — či by snad —

Či by snad — ale já to spolknu! Bez toho — co pak je to všechno platno, když si něco dát musím! Jsem už tak zvyklý, mám v té věci svoje historické právo — celý rok bych nemoh' kouknout sám sobě ani do očí, kdybych si o Štědrý večer něco pěkného nedal. Také bych musil být s odpuštěním pravý osel, když v ty dny zářím jako briliant na všechny strany, když paprsky neskonalé mé dobroty ozlacují a obohacují „téměř“ každého, koho na ulici nebo v průjezdě potkám, abych sobě jedinému neučinil pražádnou radost! Učiní mi ji snad někdo jiný?

Ale já to podezření svoje, to „či by snad“ přece jenom nemohu smlčet! Či by snad ti páni obchodníci jednali dle úmluvy, schválně, aby obecenstvo spletli, by nevědělo, co vlastně honem koupit a kde? aby měli páni obchodníci svatý pokoj? Ach — kdo by jim porozuměl! —

„Nu jakpak se daří, pane V. — prodáváte — prodáváte, jak vidím — krám plný lidí, nu to je pěkné!“

Pan V. ani nemuká. Jindy hovorný, úslužný, úsměvný — dnes zařezaný, zamračený. Stojí tu v koutě, má ruce založeny a dívá se jen po svých mládencích, jak lítají a obsluhují. Nahlížím, že na zbytečné zdvořilosti nemá teď času; hledím tedy také chvilku mlčky.

„Na takovou melu dívám se nesmírně rád —“

„To si myslím: dívám!“ vyhrkne konečně teď pan V. „Což je o dívání — já jsem se svého času také díval, když věšeli ty čtyry na Židovských pecích — ale sám být v tom, sám při tom trpět! Vždyť se ani nevyspím — večer abych kupce zrovna vyhazoval, chci-li konečně zavřít krám — do hospody se už vůbec teď nedostanu nikdy — a ráno abych byl už ve čtyry vzhůru

a připravoval, měřil, urovnával — a sotva se ti lidé nasnídají, už běhají po městě znova, z krámu do krámu, a mám to tady až do noci jako ve mlejnici!“

„Jednou za rok, kamaráde, jednou za rok!“

„To je právě ta hrozná chyba — proč pak si ti lidé nekoupí, co chtějí, hned o několik týdnů dříve? Pročpak týrají obchodníka v okamžik nejposlednější?“

„Za to ta šuplata plná peněz —“

„Také pěkná věc! Když šuple otevru, je mi vždycky až nanic — celý oblak zápachu — ty zlatky a krejcary, když je jich na sobě mnoho, zrovna se paří!“

„A proč jste tedy inseroval „vánoční dary?“ proč jste si upravil krásně a slavnostně výlohu?“

„Když jsem dobrý člověk! Vím to už ze zkušenosti dávné, že mne Vánoce vždycky zmoří, a přece se zase činím. Podívejte se tamhle přes ulici, na toho K. — stojí pohodlně před krámem a šťourá se v zubech — zrovna asi přišel od snídaně „u Donátů“ — já vím, že se mně v duchu směje! — No tak — no tak“ — a pan V. začíná sebou teď škubat — „tak jestli pak by člověka zrovna čert nevzal? teď se pojednou krám zase prázdní — tamhle ten mládenec stojí a nemá už celých pět minut co dělat — přibral jsem si pro tu dobu dva mládence přespočetné, mimořádné — tak jestli pak by si to nemohlo obecenstvo trochu rozdělit — ach ty moje nebe, už kdyby bylo radš po těch božích svátcích!“ —

Kde že má tenhle pan V. v Praze svůj krám? Já nevím, moji milí — snad ten pan V. vlastně ani nežije, snad jsem si ho já jenom tak sesadil z pana A. a pana B. a pana C. a ještě několika jiných pánů, pan V. je tedy jenom moje komposice, jako ti ptáci na kloboucích dámských: každý kousek z jiného ptáka, ale každý kousek

přece jen „dle přírody a pravdy“. Vždyť jsem věru ještě nemluvil s obchodníkem ani jediným, a navštěvuju denně třeba dvacet krámů, aby byl býval některý spokojen. aby byl nehuboval, aby refrén konečně nezněl: „Už kdyby bylo radš po těch božích svátcích!“

1881.

Svatá Lucie
noci upije,

— ale není to hezké od ní. Já kdybych byl poetou a mlád, napsal bych teď pijáckou studentskou píseň. První sloka: Za léta pije člověk jen z potřeby, za zimy z rozkoše — když rostou noci, roste pijácká rozkoš s nimi — (refrain: „Sancta Lucia!“). — Druhá sloka: Ale! — ach! nic netrvá na světě věčně, a když rozkoše jsou největší, tu přijde zas svatá Lucie, noci nám upije — Sancta Lucia! — Třetí sloka: Světice Ty krásná, když už si nemůžeš pomoci a musíš noci upíjet. pro pána boha, upíjej střídmě —

pij pomalounku pomalu,
my zapějem Ti pochvalu —
Sancta Lucia!

Byla by to píseň krásná, znamenitá, českých studentských pijáckých písní číslo I. Když ale nejsem ani

poeta, ani mlád! — Totiž — nesmím lhát — poeta bych snad byl, čtenáři těchto feuilletonů vědí dobře, že rok co rok s jara, tak někdy v květnu nebo v červnu, po náležitém k tomu kdákání na tomto místě snesu vždy jednu „jarní píseň“ — arci jen jednu, ale krásnou! Jistá poetka česká nazvala ty mé jarní zpěvy trefně „písněmi flanelovými“, nejspíš pro obzvláštní měkkost jejich. Tedy poeta bych byl — ale mlád nejsem. A ti poetové naši, kteří jsou mladí, ti neumějí „rozpustile zpívat a do rána bývat, neumějí pít a neumějí se bít“, — eh je to pěkná mládež! Líbí se někomu? mně ne! Jakou jsem měl letos s počátku zimy radost, když na hlavách mladíků našich rozkvetly ty rozkošné poděbradky, když ulice pražské nabývaly pojednou zas opravdu nějakého rázu! Jak pyšně vykračovali si ti mužové mladí! Jak jim to zcela do opravdy slušelo! — Přes noc bylo po všem! Příčina? Stála v novinách. Jednomu z nich strhl někdo na ulici poděbradku — ostatní je schovali do kapes už sami a vyndali raděj zas staré klobouky svoje. — Mají záda jako námořník a ruce jako lopaty, a padesát jich uteče, když dlaní plácneš na koženky!

Ostatně p. t. čtenářům oznamuju, že „nestojím a také nikdy jsem nestál v nějakém spojení s Českou společností pro úvěr hypoteční v Praze“. Oznamuju to za prvé proto, že je to oznamování teď módou, a za druhé, aby si čtenář snad nemyslil, že mám příčinu k špatnému humoru, a z té příčiny že tedy hubuju. Ach ne! — mně může čtenář svěřit i nejlepší vtip svůj, u mne se mu neztratí a vyplatím zajisté také nadál každému, komu co patří, hotovými. Na mne nemají události časové vůbec žádného vlivu. Přečtu si je v novinách, hodím hlavou a jsou odbyty. Tak na př. — co

je mně do toho, že se usnesli po celé Praze, po všech její předměstích, po celých Čechách, že „letos nebudou dávat žádných dárků štědrovečerních,“ a že to ti lidé oznamují ještě v novinách! Jen ať se opováží na př. české matky (ty, které jimi už jsou nebo teprv někdy se jimi státi hodlají) n e d a t mně letos štědrovečerní dar! Ať mně dají všechny dohromady jeden jediný, milliónový velký, nebo každá jednotlivá dárek o něco menší, to je mi lhostejno, ale obdarovat mne musí! Sic jim vyvedu tanec, že bude po jejich mateřské reputaci, jako by ji odfouk'! Svolám si na tomto místě všechny mladší čtenáře své, v stáří od 2 do 6 let, a těm řeknu: „Nic vám nedává Ježíšek — nevěřte tomu, to jsou samé štrychy! Jen si dejte tyhle dny pozor, až nechá maminka almaru poodevřenou: honem si přistavte židli, vylezte na ni a strčte ručičky za prádlo — ano, tam — vidíte, co jsem řek'? – maminka to sama koupila a před vámi to kryje. Podvod — děsný podvod — a takového něčeho jsou m a t k y schopny!“ — Ano, to řeknu — mně je to jedno.

Ale — pořád věru nějak tyhle dny myslím na tu drůbež lidskou. A vzpomínám si těch dávných dob, kdy jsem sám byl ještě umrněným členem jejím. Blahé vzpomínání! Včera už jsem nemohl odolat a koupil jsem si za 15 kr. škatulku dřevěných hraček. Teď je mám rozestaveny po stole a dívám se na ně. Zelené stromečky, pěkně kudrnaté, a když některý hapá, kutálí se sem tam — sem tam, jako kývadlo — zcela jinak než ty hloupé stromy opravdové. — Pejsek se čtyrhrannou hubou, s ocáskem do výšky, s černou skvrnou na zádech — pamatuju se zcela dobře, že měl ten černý flíček už před padesáti lety. — Prasátko — i servus! A pořád ještě slepé bez nejmenší stopy nějakých očí; věru se

z přírodopisu už ani nepamatuju, v kolika letech po narození prasátko prohlídne. Kravičky, mám dvě kravičky, jednu straku červenou a druhou straku černou; jsou tak velky jako ten pejsek a mají vzadu ocásek ze zcela opravdovských nějakých chlupů. Pamatuju se, když jsem před padesáti lety vzal ten ocásek takhle mezi dva prsty — a trochu zatáh' — na mou věru: už mně zase zůstal ten ocásek mezi prsty — mám-li pak doma trochu klihu — —

Eh — račte odpustit — až mně slzy do očí vstouply! O čempak jsem vlastně ale mluvil? Ano, už se pamatuju, začal jsem o třináctoprosincové svaté Lucii a měl bych tedy teď mluvit o čtrnáctoprosincovém svatém Nikasiu. Svatý Nikasius — měl bych se podívat do „Náučného“, kdo ten svatý Nikasius vlastně byl. Ale já to neudělám, mezi mnou a „Náučným“ je nepřátelství dávné. Nenávidím ho od počátku, a on mi tu nenávist mou splácí poctivě tím, že v něm nenajdu nikdy, co hledám. — Tedy — copak vlastně vím o dni sv. Nikasia? Druhdy Slované (pan doktor Rieger račiž mi odpustit, že o těch lidech vůbec ještě mluvím, já už to snad více neudělám) zažehnávali v den ten vždycky německé myši, neboť „o myších těch bájilo se“, — učí nás Hanuš — „že nestvořil jich bůh, než jen čert sám“. Nejsem ale věru pro to, aby se ten obyčej obnovil, zvláště ne v Čechách; kdo ví, jak by se to vykládalo, a mohlo by to naposled „kazit politickou akci“. Vůbec se upřímně divím, že Český klub nevydal už dávno heslo, aby se těm milým zvířátkům říkalo u nás nějak jinak; byl by to zářící důkaz naší smířlivosti a učinil by „nahoře“ dobrý dojem. — Tedy heslo! když totiž u tak mnohých lidí je už tedy ten nepochopitelný předsudek proti zvířátkům těm. Předsudek naprosto nepochopitelný! Jsou to zvířátka, když se blíže

přihlídne. vskutku roztomilá — stvořenička tak přítulná — pravá poupátka — —

Ale copak já potřebuju omlouvat a pomlouvat každý jednotlivě nepatrný den prosincový, když ty dny hlavní — Vánoce — mám už přede dveřmi! Věru, věru — vystoupím-li na prsty a dívám se přes zítřejší neděli, vidím už zcela dobře zelenat se Štědrý večer! Do opravdy „se zelenat!“ Není mrazu, není sněhu, není ledu — achich! Je arci pravda, nebude-li mrznout, že bude o Vánocích tak zvané chudině alespoň tedy trochu teplo; ale pro pána boha — copak si mají rybáři počít!? Ovšem jsou už dnes ryby dosti drahy, ale jindy se jim může ode dne ke dni ještě přidražovat, jindy jim tak krásně až do samého Štědrého večera přiskakuje na každé libře, „plavným skokem“ hup — hup! a o Štědrý večer teprv pořádně hup! — mají si letos rybáři snad s prodejem přispíšit, aby jim ryby nepolekaly? mají ze samého strachu dávat lacino, aby i člověk chudý jednou se rybiček navečeřel? A konečně, nemáme-li ohledu ani na rybáře, cožpak si ale mají počít letos naše dobroučké hospodyně? Jindy, když bylo uvnitř i zevnitř rybiček dost ledu, šla hospodyňka do sádek, koupila tam deset liber, a když byla pak čtvrt hodiny doma, měla z nich už jen pět — první příjemné překvapení štědrovečerní, a to hned pětiliberní! Má letos hospodyňka o to překvapeníčko přijít? —

Tedy den 24. prosince — den „Adama a Evy“. To se budou mít čeští Adamové dobře! Vždyť je v ten den, jak nás ruské přísloví učí, hospodáři v domě — „kak Adamu v raju!“ Ale pozor, Adámkové naši, pozor! Jsou tu — Jsou tu — Evy! A u nás je z nich daleko větší hrůza, než všude ve světě jinde! „Had svedl Evu po vlašsku, Eva Adama po česku“, praví bratr Polák!

Zrovna trnu, když si pomyslím třeba jen půl sta těch hříchů, k nimž může v den ten česká Eva českého Adama svést! —

Den 24. prosince — den „Adama a Evy“. „Obrácený svět!“ Adamem a Evou začal veškerý lidský čas, Adamem a Evou měl by tedy začít přece každý rok, ne končit! A on zatím ten náš rok běží od konce k začátku, proti srsti — inu ano, proto tedy je nám toho tolik proti srsti po celý rok —

1880.

Jsem po večeři a dívám se na kliku, přijde-li „Ježíšek“. Jeho povinnost je to ovšem — ale ručit nemohu ani za něho. — Nu počkám, a budu se zatím probírat v dessertu.

Večeře má byla ovšem zcela jednoducha. Vůbec jsem nedovolil, aby se činily velké k ní přípravy. Ba kdyby nebyly rozsvíceny po všech pokojích velké lustry — mám to rád, když kamkoli člověk vejde, všude v zlatých nástěnných zrcadlech a po zemi stojících elegantních trumaux hrají si přehoušle světel — snad by ani nikdo v mém bytu nepoznal, že je dnes svátek. Co se jiní lidé nadělají na svátky příprav! Věru že by bylo až nechutno, dnes večer vyjít na ulici! Elegantní dámy, jimž jindy i vějíř činí očividné obtíže, běhaly s balíky s velikosti pořádné matrace ulicemi jakoby nic. Pána jsi žádného ani jinak nespatřil, než s balíčkem v náručí; vypadali všichni jako chůvy. Nebylo pomoci: nechtěl-li jsi sám vypadat zas jako z jiného světa, musil jsi vejít k cukráři, koupit si dvě koblížky, dát si je do šesti archů papírů — „Jen

tak k vůli žertu, paničko, chci tím rozbalováním někoho pozlobit!“ — a chodit po ulici také jako chůva.

Po večeři jsem byl, jak už naznačeno, brzy. Nač pak celou řadu jídel! Polévka z mlíčného kladivouna — doporučuju tuto polévku z ryby k nám ovšem z daleka přivážené. Pak kousek pečené mořské štiky, trochu smažených ustřic a žaponského kapříka na modro — letos přišel druh tento do Prahy poprvé. K tomu několik skleniček španělského vína. Nu ano, piva jsou na ryby těžká a voda — nerad páchám satyry, nerad někomu ubližuju — co by ale byla voda smažené rybě platna? musila by ji zrovna bolet! A bylo již po rybím oddělení. Z mas ale pak už také ne mnoho, jen kousek černé zvěře, štýrský kapounek, několik kousků proslulých modenských paznýhtků a tak dvakrát do úst boloňské mortadelly. Nic víc. Ovšem — „po rybě ořech, po mase sýr“ — tedy ořechy vlašské a oříšky malabarské, pak sýr gorgonzolský, romadour a Gervais. A teď si hraju s miskami dessertu. „Pan giallo“ z Říma, „torrone“ z Neapole, sladká „mostarda“ z Kremony — co je to platno, nad italské ty příkusky není! — Vypsal jsem vám to, vidíte, tak věrně, jako bych to zrovna teprv před vámi tuhle na papíru jeď — sám dr. Tanner nemůže se postit líp. Hlavní částí večeře zůstanou v ten den všude arci ryby. U nás ještě víc než jinde. Mají do sebe tak něco andělského — člověk nerozezná na nich pohlaví. A něco tak českého — studenou krev, ledově — pardon! — ne, dnes mne nedostane věru nikdo do politiky!

Na vedlejším stole válí se ještě na hromadě dary, jichž jsem už neumístil. Nakoupím toho vždycky tolik, že pak ani nevím, komu to dát! To bych si měl odvykat, všechno má se dít v míře pravé a rozumné —

Hromada knih pro děti. Hm — máme-li pak jen do opravdy nějaké „knihy pro děti?“ Nevím — nečetl jsem spisů těch — ale tolik vím. že dobrou knihu pro děti napsat je dosti těžká věc. Neboť není pro děti snad všecko „dosti dobré!“ Taková kniha má mít tolik pravé, přirozené poesie, aby ji i dorostlý mohl číst s rozkoší! — Vedle houf kalendářů. Z našich kalendářů se mně málo líbí. Zdají se mně většinou jen tak slátány. Domnívám se, že by takhle František Pravda musil dovést český kalendář sám sepsat a z příspěvků jiných sestavit, že by český lid měl pak skutečně v něm pro celý rok, ano i přes rok ten milé čtení! Nebo Karel Tůma že by dovedl sestavit a napsat kalendář. který by byl v skutku doplňkem pro každého čtenáře novin, a zapevňoval v lidu našem politické vědomí, rozšiřoval světový jeho obzor. Ale poručme Františkovi Pravdovi a Karlovi Tůmovi! — Pak zase houf hraček — dřevěné železnice, armatura hasičská, škatulky s olověnými vojáky atd. atd. Nemohl jsem dostat nikde nic českého. Ani už těch plechových „Sokolů“, kteří za doby probuzení seděli u našich kamen, není prý v krámech nikde. Tím méně nějaká škatulka pěkných „Sokolů“ olověných; na pochodu, v prostocviku, na bradlech, na hrazdě atd. Kdyby náš národní život nebyl kles . . . — pšt! —

Klika pořád ještě necvaká! — Kolik pak je hodin? Sedm — Teď asi ve většině rodin otvírají se dveře, dětem pojednou uvízne v hrdle hles — vánoční stromek, jesle! — Šťasten, kdo vidí štěstí bytostí těch drobných! — Škoda, že není u nás jako jinde. Na př. v Berlíně, kde v Krollově místnosti první umělci výtvarní budují rok co rok velké jesle, každému dítěti přístupné. A lidí velkých nahrne se obyčejně víc ještě než těch lidí malých a radost je u starých mladých veliká. Nemohla by u nás

jednou Umělecká Beseda zřídit Praze takové jesle? Chaloupky v českém slohu, jak jej teď naši umělci studují, po našich vesnicích. Teď teprv — když jsme ale tak dlouho spali — a sotva se probudíme, usnem vždy s největší rozkoší ihned zas — právě teď jsme spali nových zas deset let — a pořád je ještě noc — ne — vždyť já nepolitisuju, já jen chci řici, že je to divné: ať se probudí člověk v noci kdy chce, ví vždycky zcela určitě, spal-li dlouze nebo krátce — nepřemýšleli jste ještě nikdy o tom úkazu? — Ano, tak — vždyť chci mluvit vlastně o českých jeslích! Po skalách tedy — co pak honem po skalách? — po skalách nějakou provedenou pohádku českou. Na př. tu pohádku o českém Honzovi, dle nákresů Krejčíkových, s veršíky od Kvisa. Zrovna doprostřed rozkošnou balladu poslední, jak sobě náš Honza vedlé Němce dobude svého místa v království nebeském, a na tabulce zlatým písmem verše:

Na svém on stoje v ů l í s v o u
dobyl si říši nebeskou."

Tak je to! Kdybychom my v pravý vždy čas — eh pardon! — A nahoru na jesle tedy nějaké město. Na př. Prahu. Zrovna k ni po vídeňské silnici přicházejí zpět naši řišští radové; obyvatelstvo jde jim s písničkami vstřic — no tak! — je možno politice se vyhnout — — —? A v tak svatý den — —

Snad ale polilika není věcí přece jen tak zcela nesvatou! Kdysi mně jistý Němec — Němec z české matky rodilý — na moje výtky řekl: „Prosím vás — národnost jest zrovna tak jako náboženství!" Zcela malinký kousek pravdy je ovšem v tom. Ale pak by měl být také vypracován „národní katechism", aby se každý hned v první

škole učil, který že je náš „dědičný hřích", které jsou „hříchy proti českému duchu." a jaké že „desatero" přikázání dal nám pánbůh vzhledem k našemu národu.

A — snad by se tedy mohl našemu národu také — narodit vykupitel?

Co by nám ale byl platen! Kdyby náš národ rub na rub se obrátil, nevyskytnou se tři mudrci, kteří by ho našli! —

1890.

Právě jsem teď povstal tamhle od malého stolku, u něhož jsem si byl poklekl, abych vykonal modlitbu dlouhou a vřelou.

Stalo se něco. Předevčírem obdržel jsem dopis, a ten začíná následujícími slovy: „Pane △! Jsa čtenářem „Národních" a tudíž i Vašich feuilletonů, domnívám se, že přání Vaše k svátkům vánočním platí také mně. Přijměte ode mne tedy přání podobné . . ."

A seděl jsem jako zabitý. Zkoprněl po celém těle. Bylo mně jako každému, nad kterýmž, nic netušícím, viselo neštěstí, ukrutné, hrozné, jemuž jenom řízením božím unik', a teď stojí sice už na druhé straně, ale hrůzou se třese . . . Byl jsem totiž minule všem čtenářům „Národních Listů", ani jediného nevyjímaje, přál „šťastných a veselých svátků". Těch čtenářů je ale jistě půl milliónu, počítám-li jenom po pěti na exemplář . . . a teď si považme, že by si byl každý na to used' . . . a já bych byl do dneška půl millionkrát musil přečíst: „Děkuju pěkně. Nápodobně!" . . . kolik že máme mrtvic? . . .

jedenadvacet? Ale pánu bohu se zželelo mne nezkušeného a neopatrného — pokynul strážnému mému andělu, a ten zastřel dlaní svou 499.999 čtenářům oči a jen jednomu je nechal odevřeny, abych viděl já nehodný... ach, vždyť jsem padl pak na kolena a modlil se a modlil... A uložil jsem si oktáv. —

No už máme tedy po božích svátcích! Vánoce trvají sice prý až do 6. ledna, ale vlastní jádro jejich je již za námi. A jádro jádra: Štědrý večer. Byl to letos den hezounký: neplískavý, nepraživý, tichý — trochu sice šerý, ale to neškodí.

Byl jsem při humóru. A když už se pořádně setmělo, vyšel jsem si do ulic a procházel se dlouho a dlouho. Když se člověku hned po ránu něco příjemného přihodí...

Navštívila mne moje dobrá známá. Přichází výročně, aby popřála „šťastných a veselých", nu a pak se tak páté přes deváté ledacos mluví. A tu mně sdělila, že byla letos šest neděl v horách a tam že se bavila čtením mých spisů. „Sedím vám jednou na dvoře, se svazkem v ruce, a tu mne volají dovnitř. Položím knihu na židli a jdu. A když zase vyjdu — považte si, co se stalo — u židle stojí koza a má půl svazku už sežraného!"

„Jakže?" zajektal jsem rozradostněn. „sežraného? — A prosím vás, který pak spis můj to byl?"

„Byl to — počkejte, já teď už nevím — byl to..." a zrak její bloudil po mé knihovně.

„I na tom tedy nezáleží!" mínil jsem rychle — já znám takové pohledy: ti lidé si myslí, že člověk jen proto chodí po knihkupectvích, aby tam své spisy pro ně kradl!

Ať už to taky byl svazek kterýkoli — já myslím, že jsou všechny spisy moje chutny — ale ta radost!

Chutnám i koze! Mlsné koze! Mlsné horské koze! Škoda, že jsem se zapomněl zeptat na adresu její, té kozy, abych jí také udělal malou radost...

Byl jsem tedy v humóru znamenitém. Pranic mi nevadilo, že ulice se prázdnily, a brzy že byly téměř zcela prázdny. Jen zde onde potuloval se některý osamělý člověk — na celém Svatováclavském náměstí na př. bylo nás dohromady věru ne víc než půl sedma metrického centu... ať jsem prohádal deset liber!

Přecházel jsem z ulice do ulice a rozhlížel se po oknech Skoro samá okna jen temná, nebo hustě ověšená; odnikud veselá záře, sotva že jsem tři, čtyry osvětlené stromky zahlíď. Ale nedivím se; ti lidé budou k vůli nám několika lancouchům, kteří zevlujeme po ulicích a lapáme „dojmy", provozovat komedii! Sedí si pěkně v některé zadní jizbě a mají se tam rádi.

Každý má svoje nadělení asi před sebou, myslil jsem si. Je to nějaká starost, před takovým Štědrým večerem. Člověk sběhá celé město, proleze všechny krámy, na všechno se zeptá, všechno prozkoumá, promyslí, a pak zvolí to — nejhloupější. Ostatně bylo vybírání letošního roku přec poněkud obmezeno. Brusiči antverpští právě stávkují, brillanty se tím značně podražily, a „milující manžel" s lehounkým srdcem obrátil se jinam. Dvě třetiny dam ale vůbec neměly letos jiného přání než „bou". Dlouhou, delší, ještě delší — jako pražskému kočímu není žádný stříbrný řetízek u hodinek dost těžký, není žádná „boa" dnešního dne damám dost dlouhá. Každá nese na sobě tolik metrů „boy", že by povázala vůz se senem!... Vidíte, ta myšlénka není špatná — přiznávám se, že není moje — udělat teď pendant k proslulému starořeckému skupení: vytvořit „Laokoonku". Uprostřed máma, v pravo v levo dcera, kolem všech

tří ukrutná „boa“: že nejde ženich. O modely by nebylo v Praze ani zrovna nouze, chodí po Příkopech, a mají už taky ihned ten požadovaný „tichý, klasický bol“ ve své tváři . . .

Ach bože — já přece jenom dávnou svoji myšlénku provedu! A pomůže mně ku spisovatelskému jménu a k penězům! Vydám rok co rok k Štědrému večeru knihu, pěkně tištěnou, pěkně vázanou a nadepsanou: „Šematism, t. j. seznam všech v Praze žijících mužských svobodného stavu“. Jména podle abecedy, vedle každého přiznaný roční příjem, pak má-li nějaké jmění movité, na př. děti, atd. Bude to „zajisté nejkrásnější dárek štědrovečerní!“ Slečinky budou „do třetice“ píchat špendlíkem, budou slepě knihu odevírat a slepě prsty klást na stránku a řádku, budou si říkat: „Narodila jsem se 28. srpna a můj svátek je 15. října — tedy to bude na 28. stránce ten 15tý . . .“ atd. —

Chodil jsem, chodil, a konečně jsem se dostal přece jen do pravé nálady štědrovečerní. Čím prázdněji bylo kolem mne, tím více jsem se zadumával. V uších mi libě šumělo — hlavou mi tiše zvonilo — ústa si šeptala verše —

„Buď stále u nás . . .“

Mám přítele, který bydlí vysoko na Malé straně. Je trochu podivín — smím to říci, říká to sám. A ten má štědrovečerní manii: musí mít při večeři plno hostů. Pohostí je znamenitě; ale oni se musí tak trochu obdivovat jeho vtipu. Vynajdeť si vždycky nějakou průpovídku, vysedí nějakou myšlénku, vybásní nějaký verš, a ten je pak pro večer „heslem“. Vyřezaným ze zlatého papíru, nalepeným na bílý podklad, zavěšeným ve pěkném rámci. Po 25 let zve mne rok co rok do toho kruhu, ale nešel

jsem nikdy. „Však jen až přijde lákavé heslo!“ těší se přítel. A posílá mně tedy ta hesla vždycky na rubu zvací karty.

S počátku jsem kartičky zakládal kamkoli, teď je už po několik let ukládám k sobě. Nejsou myšlénkově zrovna prázdny. Čtu:

„Tomáš!
Jez doma, co máš,
jinde, co Ti dají.“

nebo:

„Halelujá!
Ať žijou všichni lidé v světě,
a především: ať žiju Já!“

nebo:

„Zde žijí lidé skrovní,
a jedí jen se svou rovní.“

nebo:

„Při pití je starý zvyk:
první doušek pro jazyk,
druhý hostu v počest dám,
třetí té, již v srdci mám.“

atd.! Letos pak je štědrovečerním heslem dvouřádková modlitba:

„Buď stále u nás,
nenavštěvuj nás!“

Hm! Při tom se dá už trochu myslet! „Spůsobně řečeno,“ řekla by Juliina kojná. A pak-li sobě pámbíček jenom trošičku všimnul vtipného obratu . . .

Pro Štědrý večer 1890 ani se věru nedá vymyslit něco trefnějšího než:

Buď stále u nás,
nenavštěvuj nás!

Č a r o v a t.

1889.

Kdyby se postavil pod vánoční strůmek, kam se dárky dávají, člověk obstarožný, co že by se stalo? — všichni lidé by se sběhli a ohmatávali by mu kapsy! Kdyby se tam postavil zase člověk z těch nejmladších, nějaké tak zvané „dítě“, co by se stalo? — koulel by očičkama na všechny strany a nastrkoval by prázdné hrsti ke všem kolem lidem, jen aby mu „nadělili“! A kdyby se tam postavil člověk ve stáří tak asi středním, člověk v rozpuku plné své síly, co by se stalo? — přilítla by člověčice a hup! pověsila by se mu na krk! A lidé kolem by se usmívali a říkali by té člověčici „žena“ a těm oběma pak „párek“. — Ano, ano, t a k je to! Ono to n e n í pravda, že Štědrý večer je všem s t e j n ě pro radost! Starým je vesměs jen pro velikou starost. Dětem — no, ty mu ani nerozumějí — já co dítě jsem nemíval nikdy Štědrý večer a bylo dobře. Ale ti lidé zrovna dorostlí, ti ženitby schopní, a hlavně ty člověčice — —

Domnívám se, kdyby na špičce vánočního stromku místo toho našeho křesťanského, slušně v bílou řízu oděného anděla pojednou se houpal nahý, pohanský Amor —

„ten čtverák, ten šelma, ten darebák,
čtvrt anděl, čtvrt čert a čtvrt tažný pták“ —

(on má totiž Amor, prý jenom tři čtvrtky: čtvrtá čtvrtka, ta „rozumná“, ta mu dle Anakreonta schází) — domnívám se, že by se tomu nepodivila ani jediná naše mladá ženská! A kdyby odevřel snad také ještě kulatá svoje ústa a rouhavě spustil: „Nepokoj s vámi, s lidmi všeliké vůle . . .“ že by naposledy neutekla také ještě žádná!

„Nu ano,“ řekla by jedna, „když on je po celém světě, když sedí pod stanem eskymáckým zrovna tak jako na trůně královském, v bálové síni zrovna tak jako v klášterské celi, proč pak by neseděl taky tady?“ — „Vždyť jsou přece Vánoce, a Vánoce jsou přece snad „svátky lásky“ — ne?“ řekla by druhá, „a vždyť Amor zde tedy ani nesmí snad scházet!“ — „A co se týče toho nepokoje . . .“ řekla by třetí a vyhrnula by pohrdlivě pysky. A po ní by všechny ostatni vyhrnovaly pohrdlivě pysky . . .

Když pak se spletou ženské, to víte, že dovedou poplést i muže. „Arci“ — rozumovali by muži — „on je o Vánocích arci míněn zcela jiný „bůh lásky“ — když ale té vznešené, té slunečně krásné jeho lásce lidstvo posud ani nerozumí! A on je ten Ježíšek tak dobrý — on sám chce, abychom se ze života zde pospolu radovali . . .“

A vyvstal by z těch mužů muž konečně jeden a spustil by řečí krásně složenou tak asi: „Pánové — že

Amor je pohan? Ale, ty můj bože, vždyť přece celé Vánoce pocházejí z pohanských až časů! Pánové — o Vánocích a významu jejich proneslo se už mnoho lidí učených. A kolik učenců, tolik výkladů! Vy dovolíte tedy, abych učinil také výklad. Pánové, Vánoce jsou, to říkají všichni, „svátky lásky“ — a já, pánové, tvrdím, že Vánoce už od nejstarších časů byly těmito „svátky lásky“. V tu dobu slunce se obrozuje — obrozuje se veškerá příroda — obrozuje se i člověk. Jakž ale může se obroditi člověk, nežli z lásky!? Za celý rok, pánové, tolik se v českém našem lidu pohansky nenačaruje, nenaprorokuje, jako o Štědrý večer! — A jen maličká část těchto kouzel nese se k domácímu hospodářství, všechna kouzla ostatní nesou se jen ku lásce pohlavní, k ženitbě a vdavkám, k rodinnému štěstí . . .“

Kdyby ji čert bral na vidle — račte tomu nesalonnímu výrazu odpustiti — česká holka musí se o Štědrý večer dovědít, provdá-li se, kdy to bude a jaký on bude! O Štědrý večer neklade si holka pod stromek pro nádělek ani střevíce, ani punčochy, ani cokoli jiného, a kdyby tam položila vůbec něco, byl by to — pantofel. Dejte jí pod ten strůmek dar už jaký chcete, snad jí bude drahý, snad bude vzácný, ale žádný dárek na světě nebude jí tak milý a tak kýžený, jako když tam bude ležet — milenec na kolenou! Avšak milenec „z Berouna“! Když nejhůř, tedy třeba již jakýkoli hodný a slušný; když ale líp, tedy ten, na kterého ona právě si myslí. Ona ho tam zrovna už vidí . . .

A proto všelikým kouzlům tak věří! Byl jsem kdysi v štědrovečerní společnosti. Děvčat veliké množství, alespoň šest, přišlyť po večeři na návštěvu holky i ze sousedství. Čarovaly. Jedné padlo, že se ani nevdá. Smála se sice, ale stísněně, hrkavě, bylo jí spíše k pláči.

Některým zas, že se vdají, „do roka". Chechtaly se jako stříbrné zvonky. A jedné zvěstováno, že se provdá, ovdoví a zase provdá. Té záviděly všechny. Seděla tu s úsměvem blaženým — viděla je oba: toho, který bude prvním, toho, který bude druhým.

Inu — je to věc vlastně zatrapená! Já bych si netroufal jen tak zhola říci: „hlouposti — takové štědrovečerní čáry!" Náš český lid říká: „Kdopak to může vědít!" A: „Naši praotcové — však oni nebyli hloupí!" I nebyli — nebyli! Byla to sice jenom taková „pohanská banda", ale dívali se na přírodu a . . .

Snad nejsou konečně všechny ty čáry platny a všechny pravého jádra, ale je jich tak mnoho, že ani snad není možná, aby aspoň v některém . . .

Děvče, když chce, může u nás o Štědrý večer všeho na světě zvědít!

Zda-li se neprovdá vůbec. Postaví se v ten den odpoledne, když už soumrak začal, doprostřed jizby nebo komory, zády ke dveřím. Zuje si střevíc a přehodí si jej přes hlavu: ukazuje-li špička střevíce ke dveřím, vyjde za muž; ukazuje-li dovnitř jizby, zůstane starou pannou.

Zda-li se provdá, byť i někdy později. Vyjde mezi 11. a 12. v noci na dvůr a zaklepe na kurník. Ozve-li se jí slepice, smí napřesrok zase přijít — se zeptat; ozve-li se kohout, provdá se jistě, a to snad už v roce.

Zda-li se zcela jistě provdá už do roka. Vsadí si v den sv. Barbory do květníku malou višňovou větev, zalívá ji denně vodou do úst branou, a když do Štědrého večera větev nasadí poupě, je to do roka jisté.

Zda-li se provdá už hned v nastávajícím masopostě. Vstoupí-li v den štědrovečerní pan páter do stavení a sedne si na nabídnutou mu židli, usedne si na tutéž holka hned po něm; pak se najisto provdá už v tomhletom masopostě.

Která se provdá dříve. Děvčata vezmou každá kus chleba, položí kusy na jednu lopatu a zavolají k tomu psa: čí kus ten napřed schlamstne, ta se provdá první. (Pokyn: Pes chňapá vždycky po největším!)

Z které strany přijde ten ženich. Vyjde si v noci na zahradu, zatřese plotem a poslouchá: z které strany ozve se pes, z té přijde ženich.

Jaké povahy bude ženich. Zaštěkal-li dotyčný pes zhluboka, bude ženich mrzout; zaštěkal-li jasně, bude napořád v nejlepší míře.

Jakého stavu bude ženich. Roztaví se olovo nad hořícím, svěceným dřevem, vlije do studené vody a prohlídne pak dobře: má-li olovo tvar kopyta, bude ženich švec; má-li tvar hoblíku, bude truhlář; atd.

Jakého vzrůstu bude ženich. Vyjde po večeři ven na dvůr, přistoupí k hranici dříví a vytáhne poleno: jaké poleno, takový ženich.

Jakých vlasů bude ženich. Vstane mezi večeří od stolu, odevře rychle dvéře a vystrčí ruku do tmy: v ruce uvidí pak přehrštli ženichových vlasů.

Jakého jmění bude ženich. Je-li kapr k večeři určený jikrnatý, bude ženich zámožný; je-li mlíčný, nebude tu valně peněz.

Který tedy bude určitě ten ženich. Odříká před usnutím pozpátku otčenáš, a on se jí objeví ve snu. — Uváže si halíř pod palec levé nohy, a on se

o půlnoční na ni v kostele pousměje — Nakloní po večeři hlavu nad studnu, zavře oči a tak ho uvidí.

Kolika dětmi bude v manželství požehnána. Rozřízne při večeři jablko: kolik tam uvidí jader, tolik bude mít v manželství dětí.

Bude-li svému manželi věrna. Rozloupne ořech: jsou-li obě polovice na chlup stejny, bude svému manželi snad věrna; nejsou-li . . .

Ale ona by mi některá ta čarodějnice vyškrábala oči!

Tedy k novému roku.

1878

Ať jak chci na pravo šíře hledím a na levo zrak bystře otáčím — rok končí šóll! Totiž pro ostatní lidstvo — já bych ani nebyl pořádný feuilletonista, kdybych neměl upřímnou radosť ze zakaboněnosti svých drahých bližních. Byl to pěkný rok: klopýtal se přes dvanáct celých měsíců s poodevřenou hubou, s vytřeštěným okem, a s vlasy hluboko do čela svislými — frizurou blbců.

Je v koncích. Už to zvěstují i pražské krámy. Z výkladů jejich zmizely jako rázem všeckny ty titěrky „vánoční", všechny dárky a věci pouze luxovní, a ustouply věcem praktickým, nutným a potřebným: bálovým vějířům, bálovým rukavičkám, atd. Masopust je zde s celou opravdovostí svou — chudinky naše holčičky, ty se zase nadrou! V porovnání s prací jejich je všechna masopustní práce mužská pravou hříčkou. Nehledě ani k tomu, že výsledkem celého toho namáhání bývá pro děvče jen manželské otroctví, kdežto muž si vypracuje pravý poklad: ženu. Pachtění se za poklady — nejen dvounohými — je ostatně znakem nynější doby: Ital Banzoni hledá velký poklad Jugurtův, Němec Schliemann hledá v Malé Asii poklady starořecké, a hosté pražského hostince pana K. hledají v „třicáte

jitrnici“ dukát. Největších pokladů nabude nyní ale nově založené městské museum plzeňské: obec pražská kollegiálně přislíbila, že tam dodá všechny letošní Sylvestrovské opice. Zvláštní komise znalců už je sestavena, která ohledá každou opici jednotlivou, aby zjistila čistý a nepochybný její plzeňský původ.

Brzy ale by mne byl r. 1878 mohl zarmoutit na samém konci svém. Spolek českých žurnalistů měl včera benefici svou a zvolil k tomu Shakespearovo drama „Timon athénský“. Čeští žurnalisté mají značné a patrné chyby své, jež při známé bystrosti českého zraku neujdou u nás téměř nikomu; přes to mají ale také tu onu zcela pěknou vlastnost, ba mají řadu i nepopíratelných tak zvaných zásluh, a nebezpečí bylo tedy dosti hrozivé, že bude chtít obecenstvo dokázat uznání a takt svůj a že se snad naposled dostaví v počtu zcela slušném. Také bylo na pováženou to, že „Timon athénský“ v Praze do včerejška vůbec ani nebyl nikdy dáván, a že pochází od Shakespeara, spisovatele to poněkud talentovaného, obecenstvo že tedy bude nejen zvědavé, nýbrž bude chtít osvědčit i vzdělanost svou a touhu po zábavě skutečně nové. K smíchu spolek žurnalistů! Ještě víc k smíchu Shakespeare! Zdravé jádro obecenstva odolalo všem těm malicherným dráždidlům a zůstalo jako zcela rozumné obecenstvo hezky doma Snad je mu Shakespeare také příliš málo „slovanský“ — v té věci je naše obecenstvo skutečně jako ze železa! Ruce, nohy si může přetlouct, aby vidělo komediantství meiningské nebo aby za drahý peníz slyšelo nějakou přestárlou přednášku Brehmovu — ale přijde-li mu někdo s něčím neslovanským, ten si dá!

Že prý zmíněný Shakespeare je už mrtev — to je škoda! Posadit ho včera do lóže, aby viděl pikantní

tu návštěvu! Ten by se byl ohmatával! „To jsem já — William Shakespeare — o němž říkají, že jsem „bohem mezi lidmi“? Já „labuť Avonská“? Já „nesmrtelník stratfordský“? Já, jemuž po světě věnováno tisíce pomníků? O jehož dílech v každé literatuře povstala zas celá literatura zvláštní? Překlad, jehož spisů je prý „chloubou literatury české“? Jehož staletá oslava před nedávnem děla se v Praze způsobem tak okázalým? — A byl by honem garderobéři dal šesták a utekl někam do nejzapomenutější hospůdky na Hradčanech, jen aby se nesetkal se žádným živoucím člověkem! — Nejsem škodolibý, ale Shakespearovi bych přál, aby byl takhle českým spisovatelem. Třeba českým spisovatelem dramatickým. V Anglii a to v době, když národ anglický byl ještě nevzdělaný, vydělal si Shakespeare dosti brzy tolik, že mohl žít pak jako „zámožný soukromník“. U nás — ale počkejme, teď mně něco napadá — je to pravda, že jistý pražský krejčovský mistr vynalezl pro české dramatické spisovatele zcela zvláštní druh kabátů, tak zvané „tantiémní“, s dvojnásobnými koženými kapsami? —

V politickém ohledu dařilo se nám letos zrovna tak mizerně jako léta předešlá — chvála pánubohu! My bychom jinak ukrutně zbujněli! My, kdyby se nám dobře vedlo, nalezli bychom naposled ve světě i nějaké přátele — a zač přátelé stojí, učí „Timon athénský“. Ostatně neškodí trochu politických malérů — týž Timon tvrdí: „Žádná doba není tak špatná, aby člověk v ní nemohl být poctivým!“ Chraňme si tedy tu nynější dobu špatnou, která nám dává příležitosť tak skvělou k poctivosti! Nehleďme ji zlepšit, nepospíchejme! Poslouchejme slova vůdcovská, která tvrdí, že to tak rychle nejde, že stojí mocné síly proti nám. Je-li těžko pro-

razit, tedy honem raděj ještě několik let nečinné politiky!

To radím národu s onou upřímností, která je tak pěknou ozdobou mojí. Třeba by mne byl národ trochu teď na sklonku roku zanedbal. Také mně mohl poslat několik těch pochvalných dekretů, jako učinil na př. „Poslu z Prahy“. — „Blahodárná činnost“, „nezištné působení“, „věrný rádce“. „pravý dobrodinec národa“ — myslím, že by mne to bylo lechtalo.

A mohu-li něco také pánubohu radit pro r. 1879, radím mu, aby nás nezasypával dary. Hlavně ale, aby se z darů svých až nevydal. Pak by si ho všímal teprv málo kdo!

1882.

Kdyby byly „Národní Listy“ začaly vycházet hned při Kristovu narození — jakož by bylo bývalo jen spravedlivo — byl bych dnešního dne p. t. ctěným čtenářům našim gratuloval už 1883krát k Novému roku. Jinými slovy: 1882 × byl bych už nadával roku „právě minulému“, a 1883 × byl bych už vítal rok „ejhle nám kynoucí“.

My lidé jsme předc jen komičtí blázni! Když přijde Nový rok, řinčíme sklenicemi, hulákáme, smějeme se, oči se nám svítí a jsme vůbec náramně veseli, skoro tak jako pražský ostrostřelec, když jde na funus. A když se blíží rok ten pak svému konci, vypadáme zase, jako když týž ostrostřelec jde odněkud z parády: hlava nakloněna, záda nahnuta, ruká se chytá vzduchu a lejtko se třese.

Jsme blázni, povídám! Smějeme se starému roku jako velbloudu, že dal na sebe nakládat věci tak nesmyslné a neřest tak velikou, a zapomínáme, že mezi tím nesmyslem seděli jsme na něm my sami. A vítáme rok nový jako nějakého nebeského okřídleného oře, ačkoli nevíme, neshodí-li nás už za týden. Pohlížíme na starý rok jako na makulaturu, na neskonale hloupou knihu, a zapomínáme, že je nám jen proto fádní, že jsme v ní čítali 365 × po sobě, den co den. A hledíme na nepopsané listy nového roku s pravým nadšením, ačkoli spisovateli Času přece v těch Sylvestrovských parách nepřibylo talentu ani za mák. Odvracíme se od roků minulých, ačkoli jsou to sami „staří dobří známí", a běháme vstříc rokům novým, třeba jeden po druhém vcházel k nám cize jako do redutního sálu, zahalen v neproniknutelné domino a se škraboškou na svoji tváři. A tak to jde pořád a pořád, Nový rok přichází právě tak neuprosně každého 1. ledna jako krejčí se svým, ou čtem — a my nemáme nikdy dost rozumu, chci říci dost peněz, abychom jeho i sebe mohli spokojit.

A právě proto, že to tak půjde pořád — a právě proto, že z nás každý do každého Nového roku vchází vždy a vždy jen zas jako „ten starý člověk" — a právě proto, že nemůžeme poprvé zrovna snad o letošním Sylvestru jen tak se svléknout ze svých starých, bláznovských cárů, vlézt do „proudu času", přeplavat na druhý břeh a obléci si tam šatičky bílé a nové, nechme my už toho novoročního žvastu a — — —

Já, upřímně řečeno, ani nevím, jaký ten minulý rok vlastně byl. „Léto mine a pomine," a člověk leží na př. pořád natažen na posteli a říká se tomu nemoc. A kouše si nehty a zrak jeho bloudí po malovaném stropě a ucho jeho naslouchá zvěstům, jež zvenčí ze světa se zanášejí

až k cípům polštářů jeho. Ze všech letošních zvěstů mne ale, pokud se pamatuju, zajímal jen jeden jediný, totiž ten, jenž vyprávěl o „ventilaci v divadle německém". Že tam mají náramné ventilace zapotřebí, to jsem chápal vzdor těžké nemoci své; ale tomu jsem nevěřil a uvěřiti nemoh', že by věda byla už tak pokročila, aby jim mohla odpomoci do opravdy. Vyhazování peněz, myslím podnes.

A když jsem pak směl přece zas poprvé z domu ven, spatřil jsem hned před domem vojáka kanonýra, kterýžto za bílého dne držel kolem krku děvče jako lusk a s očičkama jako trnky. Byl jsem tím nevýslovně mile překvapen a z prsou se mi vydral radostný vzdech: „Konečně tedy ta pravá svoboda tisku!" Bral jsem setkání to ovšem za znamení dobré. A vskutku, potkával jsem se pak už jen se samičkým přátelstvím a se samou láskou! „Ale hlupáku, proč pak stůňeš pořád?" ptal se mne laskavě přítel jeden a podával mi ruku. — „Bratře, Ty vypadáš bídně!" těšil mne hned na to přítel druhý. „I vždyť já ti taky pořád stůňu!" dodal a v krátkém, sotva půl hodiny trvajícím náčrtku mně sdělil, že měl tři dny rýmu. Ve světě jsou velmi dobří lidé, povídám, a šťasten člověk, jenž smí o sobě říci: Já mám přátel dosti!

Alespoň jsem mezi jeho vypravováním mohl pohodlně se rozhlížet a pozorovat. Hrome — to je krásná móda, ta nejnovější zimní ženská! „Všechno má svůj čas," říkával mi bohatý, poněkud však lakomý můj strýc, a měl pravdu. Vždyť tedy i ty až na zem dlouhé, šosaté kabáty polských židů se mimo nadání „svého času" už dočkaly, a staly se nejnovější modou nejelegantnějších dam! Také jim sluší! Když jde dáma, „po starém" ještě oblečená, s dámou, oblečenou už „po novém", vypadá

to, jako když se paní hraběnka vede se svým kočím. Tuze pěkné!

Takto — nu takto jsem spozoroval, že za ten rok zůstalo u nás všechno hezky při starém. Každý den v českých insertech nějaké odprošení pro urážku na cti — předevčírem kdosi tam kdesi venku komusi na cti hrdinně ublížil a dnes zahazuje zbaběle vlastní čest, jen aby ušel soudu. Čest má skutečně ještě kurs až hanba nízký! A každý týden v českých lokálkách nějaká zpráva, že tam a tam „jen umírněnosti a taktu přítomných Čechů bylo co děkovati“, že jakýs, českou národnost drze urážející chlap „nedostal ihned citelně za vyučenou“. Prokletá — chci říci milounká, zlatá ta umírněnost česká!

Tak zůstalo vše nezměněno ve věcech drobných — a všechno i ve věcech velkých, a to je hůř! Řeknu-li celému mladému národu: „Ty jsi se neproměnil za ten dlouhý čas ani dost málo!“ — je to, myslím, po čertech malá poklona. Vždyť mu to ale přece jen mohu říci, patřím k němu, jsem sám také „národ“. — Snad by to konečně ani tak mnoho nevadilo, kdyby se za to alespoň naši nepřátelé trochu měnili! Ale ti si zůstávají bohužel teprve věčně stejni! Před sto lety nedovolovali v Sasku lužickým dětem ani do škol, protože jsou prý „nepoctivého, slovanského původu“. A letos ve Vídni českým dětem atd.

Ohmatávám se — je mně, jako bychom byli nějak zrovna už hadrovití. Proto snad mohou také tak hravě dělat z nás ty státovky s německým jen a maďarským textem!

Ale tu hadrovitost českého masa zaviňují, myslím, jen ty náramně živné vídeňské „koncesse“ —

V Soestu býval proslulý klášter žebravých mnichů, totiž bosáků dominikánů. Ke klášteru tomu byla při-

dělena velká ves a ta měla povinnost. dodávati konventu rok co rok — celé jedno vejce. Ale musel s ním přijeti hospodář sedlák s velkým vozem a mít zapřaženy čtyry koně. A když přijížděl ke klášteru, začal vždy točit bičem, pobádal hlasitým křikem koně, aby pořádně zabrali. a vstříc mu vyšli dominikáni všichni, s opatem v čele, a radostně pomáhali tlačit — —

Tamhle za vodou
čtyry koně jdou —

pan hrabě Taaffe točí bičem. my žebraví bosáci běžíme vstříc — tlačíme — sláva, sláva! už za celý rok zase celé jedno vejce! —

Bojím se věru, že letos už nevykonám tu poetickou práci, kterou jsem si byl svatosvatě předsevzal. Že nenapíšu už vzletnou ódu na hraběte Taaffa, opojnou dithyrambu na doktora Pražáka. překrásnou hymnu na barona Conrada a duchaplné třicet dva epigramy na —

Prosím vás, proč pak tak pořád hubujete, když jsou vypsány zas nějaké nové volby do říšské rady!? Co pak to nejsou samí hodní lidé, které tam teď volíme? A neměli by je také všude jinde za lidi velmi slušné a zcela řádné? Do říšské rady by je ovšem snad neposlali — —

Ale co pak by bylo i platno. kdyby to byli samí řečníci znamenití, sami oposičníci nepřekonatelní! Co pak je nám těch několik oposičníků platno, které tam už máme? To je to krásné. že je naše „delegace“ na venek jako jednolita! Že jako by jedinou pěstí mává praporem, na němž hrdé heslo: „Pro národ — ni zisk. ni sláva!“

Ano, ano! Mívali jsme druhdy „Kovářskou“, ale nějak se v lidu nezachytla. Nechtěl byste nám, pane

doktore, napsat teď „Přištipkářskou“? Snad se zachytne líp! —

Inu — šťastný tedy a veselý Nový rok! —

Pardon — byl bych zapomněl na patřičnou modlitbu! Tedy:

„Pane Ježíši, pomoz nám, abychom rovnýma nohama mohli do Nového roku! Spasiteli náš, zachraň nás před našimi spasiteli!“

OBSAH.

